

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΜΜΕ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

της Παναγιώτας Κουβέλη (ΑΕΜ 89)

**«Συνεργατική Γνώση στο Διαδίκτυο: Η περίπτωση
της Wikipedia»**

Επιβλέπων καθηγητής: Γρηγόρης Πασχαλίδης

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2014

Ευχαριστίες

Η μεταπτυχιακή αυτή εργασία δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί χωρίς την πολύτιμη βοήθεια κάποιων ανθρώπων.

Θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Γρήγορη Πασχαλίδη για τη βοήθεια και τις συμβουλές του. Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ στους δικούς μου ανθρώπους. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τη φίλη μου Ελένη Κουστριάβα για την υποστήριξή της.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά τους Βικιπαιδιστές που αφιέρωσαν το χρόνο τους για να συμβάλουν στην παρούσα έρευνα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία γίνεται μια απόπειρα διερεύνησης της νέας μορφής γνώσης όπως εμφανίζεται στο διαδίκτυο. Η έρευνα εστιάζει στη μελέτη κάποιων χαρακτηριστικών που φέρει ένας διαδικτυακός τόπος που αξιοποιούμε σχεδόν όλοι οι χρήστες του διαδικτύου. Πρόκειται για τη σύγχρονη και ευρέως διαδεδομένη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Wikipedia (στα ελληνικά Βικιπαίδεια). Παρά τη δημοτικότητά της, λίγα είναι γνωστά για το πώς οι χρήστες αλληλεπιδρούν στη Wikipedia και πώς έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου. Επιπλέον, κρίθηκε ενδιαφέρον να εξεταστεί η συμπεριφορά των παραγωγών πληροφοριών αντί της παραδοσιακής συμπεριφοράς καταναλωτών των πληροφοριών.

Αναλυτικότερα, στο θεωρητικό μέρος της εργασίας γίνεται μια περιγραφή των θεωριών της συνεργασίας και της γνώσης. Επιχειρείται η παρουσίαση της Wikipedia, καθώς και η βιβλιογραφική επισκόπηση των θεωρητικών πεδίων προβληματισμού που συνδέονται με τη λειτουργία και το ανοιχτό της περιεχόμενο. Στο ερευνητικό μέρος της εργασίας το ενδιαφέρον στρέφεται στην ελληνική κοινότητα της Wikipedia και τους εθελοντές συντάκτες της. Στόχος είναι να εξεταστεί γιατί και με ποιο τρόπο οι Έλληνες Βικιπαιδιστές αλληλεπιδρούν για τη συνεργατική δημιουργία της γνώσης, καταγράφοντας τη δραστηριότητά τους, τα κίνητρά τους καθώς και τις απόψεις τους για την διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια. Το πρώτο ερευνητικό εργαλείο που αξιοποιήθηκε είναι ένα ερωτηματολόγιο στο οποίο κλήθηκαν να απαντήσουν Βικιπαιδιστές. Το δεύτερο μεθοδολογικό εργαλείο είναι συνεντεύξεις με Βικιπαιδιστές, οι οποίοι έχουν τρεις ενδεικτικούς ρόλους στην εγκυκλοπαίδεια. Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι η ελληνική κοινότητα της Wikipedia, παρά το μικρό της μέγεθος, περιλαμβάνει στους κόλπους της μέλη τα οποία είναι αφοσιωμένα στο εγχείρημα. Πρόκειται για μια κοινότητα «ζωντανή», ετερογενή, με τα προβλήματα και τις ενδοκοινοτικές της σχέσεις.

Λέξεις Κλειδιά: Διαδίκτυο, Συλλογική Νοημοσύνη, Εγκυκλοπαίδεια, Συνεργατικότητα, Wikipedia, Κοινότητα, Βικιπαιδιστές.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
A.1 ΤΟ ΠΑΛΙΜΨΗΣΤΟ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΓΝΩΣΗΣ	
A.1.1 Νέα συνθήκη: η «ψηφιακή εγγραμματοσύνη».....	14
A.1.2 Η «εν κύκλω» προσφερόμενη γνώση.....	21
A.1.3 Δοκίμια Συνεργατικότητας.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
A.2. ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ WIKIPEDIA	
A.2.1 Τι είναι η Wikipedia.....	38
A.2.2 Ίδρυση και εξέλιξη.....	42
A.2.3 Δομή της εγκυκλοπαίδειας.....	47
A.2.4 Η Βαβυλώνα της γνώσης: Είναι η Wikipedia οικουμενική;.....	57
A.2.5 Η Ελληνική Βικιπαίδεια.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
A.3 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΡΡΥΘΜΙΣΗ	
A.3.1 Το τέλος της αυθεντίας.....	66
A.3.2 Η κοινότητα.....	68
A.3.3 Οι «τάξεις» της Wikipedia.....	72
A.3.4 Το «αίνιγμα» της συνεισφοράς: Ποιοι συνεισφέρουν στη Wikipedia και γιατί;.....	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
A.4 ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ Ή ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ Α- ΝΟΗΣΙΑ;	
A.4.1 Μπορείς να εμπιστευτείς ένα wiki;.....	87
A.4.2 Πώς λειτουργεί το εγχείρημα;.....	92
A.4.3 Το «παζλ» της εγκυκλοπαιδικότητας.....	98

A.4.4 Διάλογος και Συναίνεση.....	101
-----------------------------------	-----

A.4.5 Αποκαθιστώντας την αξία της Wikipedia.....	104
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΞΙΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ: ΜΕΡΙΚΑ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ

A.5.1 Εισαγωγή.....	108
---------------------	-----

A.5.2 Λήμμα I.....	109
--------------------	-----

A.5.3 Λήμμα II.....	125
---------------------	-----

A.5.4 Λήμμα III.....	127
----------------------	-----

A.5.5 Συζήτηση I.....	127
-----------------------	-----

A.5.6 Συζήτηση II.....	130
------------------------	-----

Β' ΕΡΕΥΝΑ

B.1 Ερευνητικοί στόχοι - Μεθοδολογία - Συμμετέχοντες.....	136
---	-----

B.2 Ευρήματα ερωτήσεων κλειστού τύπου.....	137
--	-----

B.3 ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	139
----------------------------------	-----

B.4 Ευρήματα ερωτήσεων ανοιχτού τύπου.....	141
--	-----

B.5 ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	145
----------------------------------	-----

B.6 Παρουσίαση Συνεντεύξεων.....	153
----------------------------------	-----

<i>B.6.1 Ρόλος.....</i>	<i>153</i>
-------------------------	------------

<i>B.6.2 Κίνητρα.....</i>	<i>156</i>
---------------------------	------------

<i>B.6.3 Αξιοπιστία.....</i>	<i>157</i>
------------------------------	------------

<i>B.6.4 Κοινότητα.....</i>	<i>160</i>
-----------------------------	------------

<i>B.6.5 Προβλήματα της Βικιπαίδειας.....</i>	<i>162</i>
---	------------

<i>B.6.6 Όραμα για τη Βικιπαίδεια.....</i>	<i>165</i>
--	------------

B.7 ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	166
----------------------------------	-----

Β.8 ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	172
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	174
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	176
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	187

*«Το να μεταδίδεις τη γνώση, σημαίνει να ανάβεις από το
λυχνάρι σου τα κεριά των άλλων χωρίς να στερείσαι τίποτα από τη
φλόγα σου».*

Jane Porter

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο όρος δυνητικοποίηση σύμφωνα με τον Levy, προσδιορίζει μια εν δυνάμει κατάσταση παρουσίας κάθε οντότητας: «Αντίθετα από το δυνατό που είναι στατικό και ήδη συγκροτημένο το δυνητικό είναι όπως το πλέγμα προβλημάτων, ο κόμβος τάσεων ή δυνάμεων που συνοδεύει μια κατάσταση, ένα συμβάν, ένα αντικείμενο η οποιαδήποτε άλλη οντότητα και ο οποίος οδηγείται προς μια διαδικασία επίλυσης: τη μετάβαση στην εν ενεργεία ύπαρξη» (Levy, 1999: 22). Η κατάσταση αυτή δεν είναι πλασματική ή φαντασιώδης, αλλά πραγματική, κρίνοντας από τα αποτελέσματα που παράγει. Επίσης, είναι αποδεσμευμένη από χωροχρονικά όρια. Ο Levy θεωρεί μείζονα χαρακτηριστικά της δυνητικοποίησης την «απόσπαση από ένα συγκεκριμένο εδώ και τώρα», «τη μετάβαση στη δημόσια σφαίρα» και την «ετερογένεση» (ό.π.: 75). Η έννοια της δυνητικοποίησης περιγράφει αξιόπιστα την παρουσία των ανθρώπων και των πληροφοριών στο διαδίκτυο. Ο παγκόσμιος Ιστός είναι ένας δυνητικός χώρος, όχι με την έννοια του ψευδοπραγματικού ή του εικονικού, αλλά με την έννοια ότι εκεί μπορεί να δυνητικοποιηθεί κάθε είδους ανθρώπινη δραστηριότητα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει μια συνεχής εξέλιξη για να καλύπτεται η συνθετότητα των ανθρώπινων αναγκών. Μια τέτοια ανθρώπινη ανάγκη είναι και η ανάγκη για μάθηση και γνώση.

Με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου δημιουργήθηκαν ιδανικότερες συνθήκες για την αποτελεσματικότερη διεκπεραίωση εργασιών και ερευνών μέσα από συλλογικές διαδικασίες: «Κάθε ενέργημα είναι δυνητικά παραγωγός δυνητικού πλούτου δια μέσου της συμμετοχής του στη συλλογική νοημοσύνη» (ό.π.: 91). Ο Malone ορίζει τη συλλογική νοημοσύνη ως ομάδες ατόμων που δρουν συλλογικά με τρόπους οι οποίοι φαίνονται ευφυείς (Malone, 2008: 1).¹ Ο όρος συλλογική νοημοσύνη

¹ Malone, T. (2008). Πρόλογος στο Tovey M. (Επιμ.) Collective intelligence: creating a prosperous world at peace. Oakton, Va.: Earth Intelligence Network. Ο Tomas Malone είναι ο ιδρυτής και διευθυντής του κέντρου του MIT για τη συλλογική νοημοσύνη: <<http://cci.mit.edu/index.html>>

υποδηλώνει μια συμπεριφορά που είναι ταυτόχρονα συλλογική και ευφυής. Η έννοια της συλλογικότητας παραπέμπει σε ομάδες μεμονωμένων δραστών, όπως παραδείγματος χάριν, ανθρώπων, υπολογιστικών συστημάτων και οργανώσεων. Από τη άλλη, η έννοια της ευφυΐας, σημαίνει ότι η συλλογική συμπεριφορά της ομάδας παρουσιάζει χαρακτηριστικά όπως η αντίληψη, η εκμάθηση, η κρίση, ή η ικανότητα επίλυσης ενός προβλήματος.² Η συλλογική νοημοσύνη εμπεριέχει και την έννοια της κοινωνικής δράσης: «Η συλλογική νοημοσύνη είναι η επιπλέον αντίληψη που χαρακτηρίζει τις ανθρώπινες ομάδες σε διάκριση από τα άτομα. Όπως στη φύση διακρίνεται η συμπεριφορά της μιας μέλισσας από την κοινωνική οργάνωση –και αντίληψη– της κυψέλης. Η συλλογική νοημοσύνη είναι αποτέλεσμα της κοινωνικής συνεύρεσης και της επικοινωνίας. Και σύμφωνα με τους ειδικούς, αυτή η μορφή νοημοσύνης ενισχύεται όσο αυξάνουν οι διάλογοι μέσω των οποίων οι άνθρωποι μοιράζονται ιδέες, εμπειρίες, γνώσεις και συναισθήματα».³ Η συλλογική νοημοσύνη ως τομέας, αντί της εστίασης σε μια μεθοδολογία, εστιάζει σε ένα σύνολο ερωτήσεων, ένα σύνολο φαινομένων που συνδέονται με τα ερευνητικά ερωτήματα. Ο Malone επισημαίνει ότι η συλλογική νοημοσύνη, όπως το όνομα της υπονοεί, αναφέρεται στο φαινόμενο της νοημοσύνης που προκύπτει από ομάδες ατόμων ανεξάρτητα αν αυτά τα άτομα είναι μεμονωμένοι άνθρωποι ή εάν είναι οργανώσεις, επιχειρήσεις, ή αγορές.⁴

Η συλλογική νοημοσύνη δεν είναι κάτι νέο. Οι οικογένειες, οι επιχειρήσεις, και οι χώρες είναι όλες ομάδες μεμονωμένων ανθρώπων που παράγουν ομαδικά έξυπνα αποτελέσματα. Ακόμη, υπάρχει το παράδειγμα και της ίδιας της ανθρώπινης φύσης: «Θα μπορούσαμε ακόμη και να ορίσουμε έναν ανθρώπινο εγκέφαλο ως τη συλλογή μεμονωμένων νευρώνων ή μερών του εγκεφάλου που συλλογικά ενεργούν έξυπνα» (Malone, 2008: 1). Αυτό το είδος παραγωγής πληροφοριών από ανθρώπους που δραστηριοποιούνται σε ένα αποκεντρωμένο, μη ιδιόκτητο μοντέλο έχει παρουσιαστεί και στην επιστήμη. Η

² Βλ. <<http://www.ci2012.org/>>

³ Γιανναράκης, Ι. "Συλλογική Νοημοσύνη". Ανακτήθηκε από <http://deiktis.blogspot.gr/2006/11/blog-post_24.htm>

⁴ <<http://edge.org/conversation/collective-intelligence>>

επιστήμη εδώ και χρόνια, οικοδομείται από πολλούς ανθρώπους που συμβάλλουν ατομικά και σταδιακά στην έρευνα, ώστε να παραχθεί ένα συλλογικό επιστημονικό αποτέλεσμα. Ωστόσο, αυτό που συμβαίνει στη σημερινή εποχή είναι η εμφάνιση αποτελεσματικότερων συλλογικών πρακτικών δράσης που είναι αποκεντρωμένες: «Αυτό που βλέπουμε στη δικτυωμένη οικονομία πληροφοριών είναι μια δραματική αύξηση των πληροφοριών που παράγονται κατά αυτόν τον τρόπο» (Benkler, Masum, 2008: χίiii).⁵ Η δικτυωμένη οικονομία πληροφοριών καθιστά τα άτομα ικανότερα να κάνουν πράγματα για τον εαυτό τους και μόνοι τους, και τα καθιστά λιγότερο ευπαθή στη χειραγώγηση. Από αυτή την άποψη, η εμφάνιση αυτού του νέου συνόλου τεχνικών, οικονομικών, κοινωνικών, και θεσμικών σχέσεων μπορεί να αυξήσει το σχετικό ρόλο που κάθε άτομο είναι σε θέση να παίξει στη ζωή του (ό.π.: χνί).

Υπάρχει και προκατάληψη για τη συλλογική νοημοσύνη. Δεν είναι όλες οι συλλογικές πρακτικές «νοημοσύνη». Περιστασιακά, η συλλογική νοημοσύνη επικαλύπτεται με διεργασίες που μπορούν να χαρακτηριστούν ως συλλογική ανοησία (Malone, 2008: 4). Από τη μία πλευρά, υπάρχουν οι ένθερμοι υποστηρικτές της συλλογικότητας. Αυτοί πιστεύουν ότι η συλλογική νοημοσύνη είναι μαγεία. Θεωρούν ότι όταν οι άνθρωποι κάνουν πράγματα συλλογικά, τα αποτελέσματα είναι υπέροχα. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν ερευνητές οι οποίοι είναι προκατειλημμένοι απέναντι στην έννοια της συλλογικότητας και της αποκέντρωσης. Πολύ πρόσφατα, για παράδειγμα, εμφανίστηκε μια σειρά μελετητών οι οποίοι επισημαίνουν τους λόγους για τους οποίους η Wikipedia δεν είναι τέλεια. Έχει συχνά υποστηριχτεί ότι τίποτα χωρίς κεντρικό έλεγχο δεν μπορεί ποτέ να είναι επιτυχημένο. Ο Malone τονίζει ότι και τα δύο αυτά άκρα είναι εξίσου λάθος καθώς, μερικές φορές η συλλογική νοημοσύνη είναι αποτελεσματική και λειτουργεί, και μερικές φορές όχι (ό.π.).

⁵ Benkler, Y. Masum, H.(2008). The Wealth of Networks: Highlights Remixed. Στο Tovey, M. (Επιμ.) Collective intelligence: Creating a prosperous world at peace. Oakton, Va.: Earth Intelligence Network.

Οι κοινότητες της συλλογικής νοημοσύνης είναι ομάδες αμοιβαίας υποστήριξης, πληροφόρησης, επικοινωνίας και γενικότερα κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Αναδύθηκαν ιδιαίτερα μέσα από την ανάπτυξη του διαδικτύου. Συνδυάζοντας τις έννοιες θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι πολλές από αυτές τις κοινότητες αναπτύσσονται στη σφαίρα της δυναμικής πραγματικότητα του Levy. Σε αυτές τις κοινότητες υπάρχει η απουσία κοινωνικού διαχωρισμού και η ευκαιρία του να κατασκευάζεται ή να κρύβεται η προσωπικότητα του υποκειμένου. Επίσης, η έννοια του χρόνου είναι διαφορετική και λειτουργεί διαφορετικά από ό,τι στον φυσικό κόσμο. Η Wikipedia, είναι ένα παράδειγμα συλλογικής νοημοσύνης που αξιοποιεί την τεχνολογία, αλλά και μερικές πολύ έξυπνες οργανωτικές αρχές και τεχνικές, για να κινητοποιήσει χιλιάδες ανθρώπους από όλον τον κόσμο να προσφέρουν εθελοντικά το χρόνο τους και να δημιουργήσουν μια αξιόλογη ψηφιακή συλλογή της γνώσης. Εντούτοις, γίνεται αποδέκτης κριτικής εξαιτίας αυτής της συλλογικότητας και του ανοιχτού της περιεχομένου.

Στην παρούσα εργασία γίνεται απόπειρα για μια σφαιρική παρουσίαση της Wikipedia. Η Wikipedia επιτρέπει στους χρήστες της να δημιουργούν περιεχόμενο με συνεργατικό τρόπο. Η συνεργασία αυτή καταλήγει σε κάτι αξιόλογο: τη διαμοιρασμένη γνώση. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση ανέδειξε πλήθος ζητημάτων προς συζήτηση και προβληματισμό. Ως εκ τούτου, στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας επιχειρείται η αποσαφήνιση εννοιών όπως η «ψηφιακή εγγραμματοσύνη», η «συνεργατικότητα» και η «εγκυκλοπαιδικότητα». Διερευνώνται ερωτήματα όπως «τι είναι η συνεργατικότητα», «τι ορίζει τη συστηματική καταγραφή γνώσης» και «πώς αυτές οι δύο έννοιες συνδυάζονται και συμπλέουν με τις νέες τεχνολογίες».

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας επιχειρείται η περιγραφή της μορφής και του τρόπου λειτουργίας της Wikipedia. Διερευνώνται ζητήματα όπως η ίδρυση, η μετέπειτα εξέλιξη και η πολυγλωσσία της Wikipedia. Επίσης, περιγράφονται τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά της. Τέλος, παρουσιάζονται

σύντομα στατιστικά στοιχεία της ελληνικής εκδοχής της Wikipedia, δηλαδή της «Βικιπαίδειας».

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας εξετάζονται θέματα αναφορικά με την αυτοδιαχείριση της κοινότητάς της. Η Wikipedia είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα λόγω της μεθόδου με την οποία συντάσσονται τα λήμματά της. Είναι μια εργασία στην οποία ο καθένας μπορεί ελεύθερα να συμβάλλει. Ωστόσο, παρά το υπονοούμενο χάους, εντοπίζεται μια κοινή κουλτούρα, η οποία υποδηλώνει την ύπαρξη μιας κοινότητας. Στο πλαίσιο αυτής της κοινότητας έχουν αναδειχτεί ρόλοι, τυπικοί και άτυποι. Επίσης, στο πλαίσιο αυτής της κοινότητας καταγράφεται ποικιλία συμπεριφορών και συνεισφορών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας διερευνώνται ζητήματα αναφορικά με την ποιότητα και αξιοπιστία της Wikipedia. Αρκετές ερευνητικές μελέτες είναι αφιερωμένες στην αξιολόγηση της αξιοπιστίας της. Τίθεται το ερώτημα αν οι άνθρωποι μπορούν να εμπιστευτούν τις πληροφορίες που λαμβάνουν από την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια. Η εξέταση της Wikipedia αποκαλύπτει μια σύνθετη δομή κανόνων και κανονισμών. Επίσης, δεδομένου ότι η ποιότητα διασφαλίζεται μέσω της συνεργασίας, οι μελετητές στέφονται συχνά στην έρευνα των διαδικασιών συνεργασίας και συντονισμού.

Στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται συνοπτική παρουσίαση κάποιων λημμάτων και συζητήσεων από την Ελληνική Wikipedia, ώστε να αναδειχτούν μερικά από τα χαρακτηριστικά του περιεχομένου της, αλλά και των διαδικασιών που συνοδεύουν τη δημιουργία του.

Τέλος, κρίνεται ότι είναι ζωτικής σημασίας να μάθουμε «πώς τα άτομα δημιουργούν τη γνώση σε ανοικτές ομάδες καινοτομίας», όπως η Wikipedia και «τι προβλήματα αντιμετωπίζουν». Έτσι, στο τελευταίο και ερευνητικό μέρος της εργασίας το ενδιαφέρον στρέφεται την ελληνική κοινότητα της Wikipedia και στους εθελοντές συντάκτες της. Η έρευνα αντανάκλα την προσπάθεια εκμείευσης της συμπεριφοράς και των αντιλήψεων των ανθρώπων που αφιερώνουν το χρόνο

τους για να γράψουν στην ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια. Τονίζεται ότι λόγω του μικρού δείγματος, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι τα ευρήματα αντιπροσωπεύουν το σύνολο των Βικιπαιδιστών. Ωστόσο, καταγράφονται τάσεις και ενστάσεις στο εσωτερικό αυτής της κοινότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΠΑΛΙΜΨΗΣΤΟ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

«Η ανθρώπινη μνήμη - η μητέρα των μουσών - είναι η επιχείρηση του ανθρωπιστή. Ο μελετητής εργάζεται για να συντηρήσει για το μέλλον μια οικεία σύνδεση μεταξύ αυτού που ο Wordsworth αποκάλεσε “η ευσεβής διαβίωση και ο ευσεβής θάνατος”. Όπως με την αναγέννηση που επιταχύνεται προς τα εμπρός με την επανάσταση εκτύπωσης του δέκατου πέμπτου αιώνα, η ψηφιακή τεχνολογία οδηγεί μια ριζική μετατόπιση στη μόρφωση και την εκπαίδευση ανθρώπων. Το βάθος και ο χαρακτήρας της αλλαγής μπορούν να μετρηθούν από ένα απλό αλλά βαθύ γεγονός: η ολότητα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς θα πρέπει να αναδιοργανωθεί και να αναθεωρηθεί μέσα σε έναν ψηφιακό ορίζοντα».

(McGann, 2010a: 1)⁶

A.1.1 Νέα συνθήκη: Η «ψηφιακή εγγραμματοσύνη»

«Τα μέσα επικοινωνίας βρίσκονται στην καρδιά της κοινωνικής ζωής, την οποία εξάλλου δημιουργούν και καθιστούν δυνατή, για να επηρεαστούν, αντανακλαστικά, από την ίδια. Κάθε κοινωνία οργανώνεται και μπορεί να λειτουργήσει διαχρονικά μέσω πολλαπλών εργαλείων παρέμβασης, τα πιο σημαντικά εκ των οποίων είναι τα μέσα επικοινωνίας» (Barbier & Lavenir, 1999: 12). Η επικοινωνία είναι μια δυναμική πολιτισμική διαδικασία. Συνιστά το όργανο μέσω του οποίου οι άνθρωποι κωδικοποιούν και αποκωδικοποιούν σύμβολα με τα οποία ανταλλάσσουν πληροφορίες και συναισθήματα. Αποτελεί την κύρια κοινωνική λειτουργία, από την οποία διαμορφώνεται το ανθρώπινο περιβάλλον και πηγάζει ο πολιτισμός. Το διακύβευμα έγκειται στη νέα μορφή πολιτισμικής ζωής που προκύπτει στον ψηφιακό κόσμο.

Η ιστορία των μέσων παραδοσιακά αντιμετωπιζόταν ως η ιστορία μετάβασης από τη μία επικοινωνιακή τεχνολογία στην άλλη. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Πασχαλίδη, «τα μέσα στην ψηφιακή εποχή έχουν εμπεδώσει την επίγνωση ότι η

⁶ McGann, J. (2010) ‘Introduction’, στο J. McGann (ed.) Online Humanities Scholarship: The Shape of Things to Come, 1–4. Houston, TX: Rice University.

ουσιαστική ιστορία τους έγκειται μάλλον στη μετάβαση από τη μια χρήση τους στην άλλη, η ακριβέστερα έγκειται στην ιστορία των διαφορετικών χρήσεων τους. Αυτή είναι που ορίζει την κοινωνική και πολιτισμική δυναμική τους, αλλά και την ίδια την τεχνολογική ανανέωση και τη μετεξέλιξη τους σε κάτι άλλο. Βασικό κοινό χαρακτηριστικό όλων των μέσων είναι η σταδιακή διεύρυνση των χρήσεων και των χρηστών τους. Όλα τα μέσα ξεκινούν ως μονολειτουργικά ή ολιγολειτουργικά για να καταλήξουν να γίνουν πολυλειτουργικά. Η διαφοροποίηση των χρήσεων τους αναπτύσσεται παράλληλα με τη διαφοροποίηση των κοινωνικών ομάδων που τα χρησιμοποιούν». Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι κάθε μέσο ξεκινά ως μειονοτικό αγαθό χρησιμοποιούμενο από μια κοινωνική μειοψηφία και σταδιακά, η χρήση του εξαπλώνεται σε ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού καλύπτοντας ποικίλες ανάγκες, εφαρμογές και πρακτικές. «Η κατανόηση της δυναμικής της διαφοροποίησης που διέπει την εξέλιξη κάθε μέσου αποθαρρύνει την τελεολογική σύλληψη του, την κατανόηση του δηλαδή, ως υλοποίησης μιας βασικής ιδέας η προγράμματος που είναι παρούσα στην αρχική του μορφή» (Πασχαλίδης, 2010: 442, 443).⁷ Από αυτή την άποψη, η τεχνολογία δεν καθορίζει κάτι αιτιακά, αλλά παρέχει τις κατάλληλες συνθήκες. Η τεχνική προτείνει, και οι άνθρωποι είναι αυτοί που αποφασίζουν. Σε ό,τι αφορά το διαδίκτυο, η ετερότητα, συνδεσιμότητα και 'ελεγχόμενη αναρχία' που το χαρακτηρίζει, καθιστούν το ενιαίο ψηφιακό αφήγημα σχεδόν απαγορευτικό. Εντούτοις, οι καταγραφόμενες τάσεις αν μη τι άλλο, υποδηλώνουν ότι έχει αναδυθεί ένας νέος τύπος εγγραμματοσύνης, η λεγόμενη ψηφιακή εγγραμματοσύνη.

Το διαδίκτυο είναι «το συγκλονιστικότερο μέσο όλων των εποχών, το αποκορύφωμα και η κορωνίδα των τεχνολογιών του 20^{ου} αιώνα στον τομέα της επικοινωνίας» (Σοφία Καϊτατζή-Γουίτλοκ, 2003: 184-185). Ποτέ πριν στην ανθρώπινη ιστορία δεν ήταν εφικτή η ολική επικοινωνία, με ήχο, εικόνα, δεδομένα από απόσταση, ταυτόχρονα, ανέλεγκτα από κεντρικούς ελέγχους, μεταξύ ατόμων της βάσης στην οριζόντια κλίμακα. Το διαδίκτυο είναι ο κύριος συντελεστής του ιδιότυπου φαινομένου της εποχής μας, της παγκοσμιοποίησης. Ανάμεσα στις

⁷ Πασχαλίδης, Γ., (2010). 'Η θεωρία και ιστορία των μέσων την εποχή της ψηφιακής κουλτούρας' στο Κοκκώνης, Μ., Πασχαλίδης, Γ., Μπαντιμαρούδης, Φ., (Επιμ.) Ψηφιακά Μέσα: ο πολιτισμός του ήχου και του θεάματος. ", 429-45, Αθήνα: Κριτική.

ιδιότητές του συγκαταλέγονται: η διαδραστικότητα, η δυνατότητα συνεχούς και αέναης πληροφοριακής ροής, η υπερβατικότητα και υπερσυννοριακότητα του, η εμβλειτική επέκταση της πληροφορίας, η πολυπλοκότητα (ό.π.: 185-188). Ανάλογα, ο Πασχαλίδης υπογραμμίζει βασικά χαρακτηριστικά της ψηφιακής κουλτούρας, όπως η διαδραστικότητα, η συμμετρικότητα, η δημιουργικότητα των μη δημιουργών και η συλλογική νοημοσύνη. Θεωρεί ότι η ψηφιακή εποχή, αλλάζει άρδην την επικοινωνιακή αντίληψη και φιλοσοφία τονίζοντας, περισσότερο από ποτέ την «επιδραστικότητα των μέσων στην ανθρωπινή συνάφεια, την κοινωνικο-πολιτική οργάνωση και την πολιτισμική συνθήκη» (Πασχαλίδης, 2010: 448).

Μελετώντας τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται το διαδίκτυο, δεν μπορεί παρά να επισημάνει κανείς το υπερκείμενο. Στη βάση λοιπόν της νέας εγγραμματοσύνης στέκεται, αναμφίβολα, το υπερκείμενο: «δημιουργημένο από την επανάληψη στο νου του ποιητή και του κοινού, το ομηρικό δίκτυο περιείχε όλους του μυθολογικούς χαρακτήρες και τις ιστορίες τους. Ο ποιητής στηριζόταν σε αυτό το δίκτυο για την αφήγηση κάθε ιστορίας. Μετά την εφεύρεση της γραφής στον αρχαίο κόσμο, αποστολή του συγγραφέα αποτέλεσε η δημιουργία του δικού του δικτύου, αποτελούμενο από αναφορές και υπαινιγμούς μέσα στο κείμενο. Τώρα πια, στις σελίδες του παγκόσμιου ιστού το δίκτυο αστικοποιείται ως ένα σύνολο από «αγκυρωμένες» φράσεις ή θερμά σημεία. Ο υπολογιστής δεν έχει μόνο τη δυνατότητα απεικόνισης συσχετισμών στη οθόνη. Μπορεί επίσης να παράσχει στους συσχετισμούς αυτούς το ίδιο στάτους όπως στη γραμμική η ιεραρχική τάξη» (Bolter, 2006: 148). Το υπερκείμενο, τα υπερμέσα ή τα πολυμέσα που βασίζονται στην αλληλεπίδραση, συνεχίζουν μια παλιά διαδικασία δυνητικοποίησης της ανάγνωσης. «Αν η ανάγνωση συνίσταται στο να επιλεγούμε, να σχηματοποιούμε, να κατασκευάζουμε ένα δίκτυο εσωτερικών παραπομπών στο κείμενο, να το συνδέουμε με αλλά δεδομένα, να ενσωματώνουμε τις λέξεις και τις εικόνες σε μια ατομική μνήμη που βρίσκεται διαρκώς σε ανακατασκευή, τότε οι υποκειμενικοί μηχανισμοί αποτελούν κατ' ανάγκη ένα είδος αντικειμενοποίησης, εξωτερίκευσης, δυνητικοποίησης των διαδικασιών της ανάγνωσης. Εδώ δεν λαμβάνουμε υπόψη μας πια μόνο τις τεχνικές διαδικασίες

ψηφιοποίησης και παρουσίασης του κειμένου, αλλά την ανθρώπινη δραστηριότητα της ανάγνωσης και ερμηνείας που ενσωματώνει νέα εργαλεία» (Levy, 1999: 56 - 57). Το ψηφιακό βιβλίο γράφεται και διαβάζεται από τον καθένα χωριστά αλλά και από όλους μαζί.

Το υπερκείμενο του World Wide Web οδηγεί τον αναγνώστη από ένα κείμενο σε άλλο, επ' άπειρον. Σύμφωνα με τον Manovich, συστήνεται μια ενιαία γιγαντιαία βιβλιοθήκη (που υπονοεί την ύπαρξη κάποιου συστήματος διαταγής), ή ένα ενιαίο γιγαντιαίο βιβλίο (που υπονοεί μια αφηγηματική πρόοδο), ισιώνοντας τον ιστορικό χρόνο. Αντικαταστάθηκε η διαδοχική αποθήκευση με την αποθήκευση τυχαίας προσπέλασης, η ιεραρχική οργάνωση των πληροφοριών με ένα ισιωμένο υπερκείμενο, η ψυχολογική μετακίνηση του αφηγήματος όπως την ξέραμε στο μυθιστόρημα και τον κινηματογράφο, με τη φυσική μετακίνηση μέσω του διαστήματος. Εν ολίγοις, ο χρόνος έγινε μια επίπεδη εικόνα ή ένα τοπίο, κάτι για να εξετάσει κανείς κατευθείαν. Εάν υπάρχει μια νέα ρητορική ή αισθητική που είναι δυνατή εδώ, μπορεί να έχει λιγότερο να κάνει με τη διαταγή του χρόνου από έναν συγγραφέα ή έναν ομιλητή, και περισσότερο με τη χωρική περιπλάνηση. Ο Manovich παρομοιάζει τον αναγνώστη υπερκειμένων με τον Robinson Crusoe ωσάν να περιδιαβαίνει από το έναν σύνδεσμο στον άλλον, από το ένα αντικείμενο στο άλλο (Manovich, 2001: 68). Οι αισθήσεις δε μένουν αμέτοχες: ο ψηφιακά εγγράμματος άνθρωπος τις συνδυάζει ή τις συναρτά ατερμόνως ώστε να παρακολουθήσει ή να συνδράμει σε αυτή την αφηγηματική διαδραστικότητα. Οι διανοητικές και σωματικές μας ικανότητες ωθούνται επομένως στα άκρα, περιδιαβαίνοντας το δίκτυο υπερσυνδέσμων. Η ανάπτυξη του διαδικτύου με τη δημιουργία συνδέσμων – υπερκειμένων δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να ενισχύει την τάση ρήξης με τη γραμμικότητα του λόγου, πολλαπλασιάζοντας τις δυνατότητες διαδρομών, τις οποίες κανείς δεν μπορεί να ελέγχει εκτός ίσως με τη βοήθεια κάποιων ισχυρών εργαλείων πληροφορικής (ό.π).

Επιπλέον, η γλώσσα του ψηφιακού βιβλίου ενσωματώνει χαρακτηριστικά πολλών ειδών του λόγου, ενώ παράλληλα δύναται, εν δυνάμει, να εγκιβωτίσει στη ροή της και άλλες γλώσσες, όπως αυτή της μουσικής, του κινηματογράφου

και της εικόνας. Τα σημεία συνδυάζονται πια σε μια πληθώρα χρήσεων και σκοπών, η οποία οδηγεί σε μια γλωσσολογική και υφολογική ετερότητα, που είναι δύσκολο, πράγματι, να καταγραφεί. Όπως εύστοχα τονίζει ο Levy (2009: 57), η πιο απλή προσέγγιση του υπερκείμενου το οποίο, δεν αποκλείει ούτε τους ήχους, ούτε τις εικόνες, είναι να το περιγράψουμε, κατά αντίθεση προς ένα γραμμικό κείμενο, ως ένα κείμενο δομημένο σε μορφή δικτύου. Το υπερκείμενο συγκροτείται από κόμβους και ζεύξεις μεταξύ των κόμβων. Κώδικες όπως η φωνή, η γραφή, η εικόνα και ο ήχος συνυπάρχουν. Η ανάπτυξη του διαδικτύου με τη δημιουργία συνδέσμων – υπερκείμενων δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να ενισχύει την τάση ρήξης με τη γραμμικότητα του λόγου, πολλαπλασιάζοντας τις δυνατότητες διαδρομών, τις οποίες κάποιος δεν μπορεί να ελέγχει εκτός ίσως με τη βοήθεια κάποιων ισχυρών εργαλείων πληροφορικής. Όπως σημειώνει ο Lavoigne: «Το κείμενο, μοιάζει να είναι πια προϊόν του χρήστη, ο οποίος συνδυάζει τα στοιχεία που έχει στη διάθεση του από τους παραγωγούς του κειμένου» (Lavoigne, 2004: 124). Στη εποχή της ψηφιακής εγγραμματοσύνης το γραπτό κείμενο δεν είναι πια σταθερό και εγγυητής της μονιμότητας. Δεν βρίσκεται πια στα θεμέλια, έχοντας για πέτρινες κόγχες το νόημα του έργου, του συγγραφέα, του πνεύματος. Υπάρχουν παρά πολλά (μικρά) βιβλία. Δεν υπάρχει ένας τύπος γραφής: «Το φιλολογικό οικοδόμημα ρευστοποιήθηκε μαζί με τα ρευστά κρύσταλλα της μικρής οθόνης μας. Ξαναπέφτει με μορφή φωτεινής βροχής, γραμμών που σβήνουν αμέσως γραφή της πληροφορικής είναι άνετη, ευέλικτη, ενάερη, πολύ μακριά από την ακράδαντη επιθυμία για διάρκεια, από τη βαριά δουλειά της επιγραφής [...], τέλος των γραπτών μνημείων, νέα αρχή των μνημειακών γραμμών» (Debray, 1997: 489-490).

Ο Manovich κάνει λόγο για δύο «υποστρώματα», το υπόστρωμα του πολιτισμού και το υπόστρωμα των ανθρώπων. Πεποίθηση του Manovich είναι ότι το υπόστρωμα υπολογιστών και το υπόστρωμα πολιτισμού επηρεάζουν το ένα το άλλο. Μπορούμε να πούμε ότι συντίθενται από κοινού. Το αποτέλεσμα αυτής της σύνθεσης είναι η δημιουργία ενός νέου ψηφιακού πολιτισμού ή πολιτισμού των υπολογιστών που συνιστά ένα μίγμα των παραδοσιακών εννοιών των ανθρώπων και των υπολογιστών. Ο παραδοσιακός ανθρώπινος πολιτισμός

και οι τρόποι με τους οποίους διαμόρφωσε τον κόσμο συνδιαλέγεται με τον κατεξοχήν τρόπο του υπολογιστή που τον αντιπροσωπεύει αλλά και τον επανερμηνεύει (Manovich, 2001: 64). Έτσι, η τυπωμένη σελίδα έγινε ιστοσελίδα, το παραδοσιακό ταχυδρομείο μεταμορφώθηκε σε ηλεκτρονικό, το βιβλίο έγινε ψηφιακό, το παραδοσιακό λήμμα της εγκυκλοπαίδειας αντικαταστάθηκε από το ψηφιακό (βλ. Wikipedia). Οι υπερσυνδέσεις λειτουργούν όπως οι παραδοσιακές αναφορές σε άλλα βιβλία, το κινηματογραφικό μοντάζ 'ντύθηκε' copy paste, την αφήγηση του παραμυθιού από τη γιαγιά μπορεί να αναλάβει πια και μια ψηφιακή εγγραφή σε έναν επικοινωνιακό ιστότοπο, όπως το 'You Tube'. Το θρανίο έγινε desktop, ο μαθητής μπορεί πια 'γράφει' τα πρώτα του γράμματα στην οθόνη του υπολογιστή. Το πολιτιστικό απόθεμα ποικίλων οργανισμών μπορεί να μεταφερθεί δυνητικώς στο διαδίκτυο, σε μια νέα πλέον εγγραφή. Όλες αυτές οι αλλαγές στέκονται δίπλα ή παράλληλα στις πρότερες και συντελούν μια καινούργια πολιτισμική κανονικότητα, η όποια αναδεικνύει φυσικά και νέους τρόπους για τον ίδιο τον άνθρωπο. Οι τρόποι δεν είναι φυσικά ανεξάρτητοι από τον χρήστη – άνθρωπο: «Οι νέες αυτές επικοινωνιακές δυνατότητες εγκαίνιασαν μια πρωτότυπη μορφή διαπολιτισμικής σύγκλισης και δημιούργησαν ένα νέο τύπο πολίτη, "το διαδικτυακό πολίτη" (netizen), ο οποίος συμμετέχει σε νέες μορφές κοινότητας, τις επονομαζόμενες εικονικές κοινότητες [...]. Ο όρος υπονοεί επίσης κοινωνική ευθύνη και συμμετοχή στον Κυβερνοχώρο. Πρόκειται για έναν πολίτη του κόσμου ο οποίος έχει ξεπεράσει τις αποστάσεις, τα εθνικά σύνορα και έχει ίσες ευκαιρίες πρόσβασης και συμμετοχής στον Κυβερνοχώρο [...]» (Κούρτη, 2003: 68).

Ο Postman αναφέρει ότι ανάμεσα στις πιο απρόβλεπτες αλλαγές που επιφέρει η τεχνολογία συγκαταλέγονται αυτές που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ιδεολογικές αλλαγές. Οι νέες τεχνολογίες αλλάζουν αυτό που εμείς εννοούμε με τις έννοιες «γνώση» και «αλήθεια». Μεταμορφώνουν αυτές τις βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις οι οποίες διαμορφώνουν τις βασικές αρχές ενός πολιτισμού για διάφορα ζωτικά θέματα όπως η αντίληψη του κόσμου (Postman Neil, 1997: 25). Ο Postman, κάνει λόγο για το «τεχνοπώλιο», δηλαδή

την υποταγή όλων των μορφών της πολιτισμικής ζωής στην υπέρταση αρχή της τεχνικής και της τεχνολογίας (Postman, 1997: 63). Ο τεχνοκρατικός πολιτισμός κρίνεται επικίνδυνος από τον ίδιο: «τα εργαλεία παίζουν κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη του κοσμοειδώλου του πολιτισμού και ο κοινωνικός και ο συμβολικός κόσμος υπηρετούν τις ανάγκες της ανάπτυξης. Τα εργαλεία δεν ενσωματώνονται στον πολιτισμό. Του επιτίθενται. Απαιτούν να γίνουν τα ίδια πολιτισμός. Συνεπώς, η παράδοση, τα κοινωνικά ήθη, οι μύθοι, η πολιτική, οι τελετουργίες και η θρησκεία πρέπει να ανταγωνιστούν για την επιβίωση τους» (ό.π., : 41). Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί η οπτική του Dreyfus για το διαδίκτυο: «Τίποτε δεν παραείναι τετριμμένο για να συμπεριληφθεί. Τίποτε δεν είναι τόσο σπουδαίο ώστε να αξιώνει πρωτοκαθεδρία [...]. Ο ανώνυμος παρατηρητής δεν διακινδυνεύει τίποτες. Ο άνθρωπος της αισθητικής σφαίρας αφήνει όλα τα ενδεχόμενα ανοιχτά και δεν έχει παγιωμένη ταυτότητα που θα μπορούσε να απειληθεί από την απογοήτευση, την ταπείνωση ή την απώλεια» (Dreyfus, 2003: 147, 152). Ο ίδιος τονίζει ότι το διαδίκτυο, παρά την τάση που έχει να προσφέρει τα χειρότερα πράγματα, μπορεί να μας είναι χρήσιμο σε μια σειρά από πάρε – δώσε (ό.π.: 189).

Ωστόσο, μακριά από αφοριστικές απόψεις, αξίζει να σημειωθεί ότι το διαδίκτυο περικλείει εν δυνάμει όλες τις εκφάνσεις της έννοιας του πολιτισμού, τονίζοντας μάλιστα περισσότερο από ποτέ τη ρευστότητα ορίων ανάμεσα στο συλλογικό και το ατομικό, το λόγιο και το λαϊκό και ενσωματώνοντας πληθώρα συμπεριφορών και τρόπων. Μάλιστα, η δυνατότητα ολικής και άμεσης επικοινωνίας, επικοινωνίας με ήχο, εικόνα και κειμενικά δεδομένα σύγχρονα αλλά και ασύγχρονα, ατομικά αλλά και μαζικά, δημιούργησε μια κοινότητα που δε μοιάζει με αυτές που ξέραμε ως τώρα, την ψηφιακή. Η ταυτότητα αυτής της κοινότητας παρουσιάζει φυσικά και νέες κανονικότητες. Αν πράξη και λόγος συνιστούν την ανθρώπινη υπόσταση, δεν είναι δυνατόν να αγνοηθεί ούτε η ψηφιακή γλώσσα αλλά και ούτε η ψηφιακή πράξη στη μελέτη του ψηφιακού κόσμου. Το διαδίκτυο, εγγράφει χρήσεις οι οποίες επαφίενται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην αυτενέργεια και δημιουργικότητα των χρηστών του. Δίνει την ευκαιρία να αλλάξουμε τον τρόπο που δημιουργούμε και ανταλλάσσουμε

πληροφορίες, γνώσεις, και πολιτισμό. Προσφέρει δυνητικά μεγαλύτερη αυτονομία, πολιτικές κοινότητες με περισσότερη δημοκρατία και κοινωνίες με μεγαλύτερες ευκαιρίες για πολιτιστικές και ανθρώπινες σχέσεις.

A.1.2 Η «εν κύκλω» προσφερόμενη γνώση

Η γνωσιακή επιστήμη ξεκίνησε πριν από 30 χρόνια ως μια συναρπαστική νέα ιδέα για το πώς θα μπορούσαμε να μελετήσουμε επιστημονικά τα νοητικά φαινόμενα. Είναι η μετάφραση του αγγλικού όρου «cognitive science». Η Βοσνιάδου αναφέρει: «Το cognitive το μεταφράζουμε ως γνωσιακή και όχι γνωστική διότι η γνωστική επιστήμη δεν ασχολείται μόνο με τη μελέτη των γνωστικών διαδικασιών της αντίληψης, μνήμης, σκέψης κ.λ.π., αλλά αναφέρεται σε θέματα που αφορούν το ίδιο το αντικείμενο της γνώσης» (Βοσνιάδου, 2004: 13). Η γνωσιακή επιστήμη ορίζεται από τον Gardner ως «η σύγχρονη εμπειρικά βασιζόμενη προσπάθεια να απαντηθούν μακροχρόνια επιστημολογικά ερωτήματα – ιδιαίτερα εκείνα τα όποια αφορούν τη φύση της γνώσης, τα συστατικά της, της πηγής της, την ανάπτυξή της και τη χρήση της» (Gardner, 1987: 6).⁸ Ο Σταύρου αναφέρει ότι στην «Αρχαιολογία της Γνώσης» ο Φουκώ επιχειρεί να στοχαστεί την ιστορικότητα και την εξέλιξη των πρακτικών και μορφών εξουσίας καθώς και όλων εκείνων των μορφών με τις οποίες ορίζουμε, περιγράφουμε, ερμηνεύουμε, αναλύουμε την πραγματικότητα γύρω μας: «[...] πρέπει να ξεκινήσει μια μέθοδο “αρχαιολογική”, να σκάψει βαθιά, όχι μόνο εξετάζοντας την ιατρική ή το γεγονός της γνώσης, αλλά το σύνολο των επιστήμων του ανθρώπου, τη σιωπή του και το λόγο του» (Σταύρου, 1991). Η ανθρώπινη γνώση προσλαμβάνεται ως «προϊόν γλωσσικής, επιστημονικής και κοινωνικής έκφρασης». Από αμνημονεύτων χρόνων, η ανθρωπότητα προσπάθησε να οργανώσει τη συλλογική

⁸ Gardner, H. (1985). *The mind's new science: a history of the cognitive revolution*. New York: Basic Books μέσω Βοσνιάδου., Σ. (2004). *Γνωσιακή Επιστήμη: η νέα επιστήμη του νου*. Gutenberg.

γνώση της σε ένα έργο. Από τη «Naturalis Historiae» του Πλίνιου του πρεσβύτερου⁹ μέχρι τη νεότερη «Μπριττανικά», οι εγκυκλοπαίδειες αποτέλεσαν μεγάλες επιχειρήσεις για τη συστηματική συγκέντρωση όλης της διαθέσιμης γνώσης της ανθρωπότητας.

Το λεξικό της κοινής νεοελληνικής ορίζει την εγκυκλοπαίδεια ως «το έργο που συγκεντρώνει, καταγράφει και παρουσιάζει με τρόπο συστηματικό, συνήθως μέσα από μια αλφαβητική σειρά άρθρων, το σύνολο ή ένα σύνολο γνώσεων».¹⁰ Ο όρος είναι ελληνικός και προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις εγκύκλιος παιδεία, δηλαδή η «εν κύκλω προσφερόμενη γνώση». Υπονοείται ένας κύκλος: ο κύκλος της γνώσης και της εκμάθησης. Οι εγκυκλοπαίδειες μπορούν να είναι γενικής φύσης, δηλαδή να περιέχουν άρθρα από θεματικές ενότητες πολλών διαφορετικών γνωστικών πεδίων, (π.χ. η αγγλική Britannica, η γερμανική Brockhaus και η αμιγώς ελληνική Πυρσός), ή να εξειδικεύονται σε ειδικά θέματα, (για παράδειγμα εγκυκλοπαίδεια της Ιατρικής, της Φιλοσοφίας, ή του Δικαίου). Υπάρχουν επίσης εγκυκλοπαίδειες που καλύπτουν μια ποικιλία θεματικών ενοτήτων από μια ιδιαίτερη πολιτισμική, εθνική ή ιδεολογική προοπτική, όπως για παράδειγμα η Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, η Ιουδαϊκή Εγκυκλοπαίδεια και η Καθολική Εγκυκλοπαίδεια.¹¹

Οι Featherstone και Venn τονίζουν ότι όρος εγκυκλοπαίδεια υποδηλώνει «μια ‘συσσκευή’ η οποία συστηματικά οργανώνει τη γνώση του γνωστού ή αναγνωρίσιμου κόσμου» (Featherstone & Venn, 2006: 5). Η ευρύτητα και την πληρότητα των φαινομένων που ταξινομούνται στην εγκυκλοπαίδεια φαίνεται να νομιμοποιεί τα ίδια τα φαινόμενα στον κόσμο: αν οι πολυσχιδείς πτυχές του κόσμου έχουν συνοψιστεί και τεκμηριωθεί, τότε ο κόσμος θεωρείται ότι υπάρχει. Η εγκυκλοπαίδεια είναι ένα ευέλικτο είδος κάπου στο επέκεινα μεταξύ ενός

⁹ Ο σημαντικότερος πιθανώς από αυτούς τους πρώιμους εγκυκλοπαιδιστές ήταν ο Πλίνιος ο Πρεσβύτερος του πρώτου μ.Χ. αιώνα, που έγραψε το Naturalis Historia (Φυσική Ιστορία), ένα 37τομο έργο περί του φυσικού κόσμου, ιδιαίτερα δημοφιλές στη δυτική Ευρώπη για ένα μεγάλο μέρος της μεσαιωνικής εποχής

¹⁰ <http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides>

¹¹ Από τη Wikipedia:

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B3%CE%BA%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1>>

συστήματος και μιας λίστας. Πολλά από τα λήμματα των εγκυκλοπαιδειών υφίστανται με συνεκτικό τρόπο και θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για την ανοικοδόμηση μια ξεχωριστής κατηγορίας.

Η εγκυκλοπαίδεια, για πολλούς, είναι η επιτομή της τάξης, μια ταξινομητική μηχανή που βασίζεται στην αλφαβητική λίστα για να τραβήξει μαζί καταχωρήσεις που τεκμηριώνουν έναν κόσμο, καταχωρήσεις που μπορούν να συνδεθούν μεταξύ τους σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα (ό.π: 9). Ωστόσο, αυτή η αρχή της εγκυκλοπαίδειας υποδηλώνει έναν αριθμό χαρακτηριστικών της που την καθιστούν λιγότερο ένα σαφές και ορατό δέντρο της γνώσης και περισσότερο ένα υπόγειο ρίζωμα. Αυτό το χαρακτηριστικό αναδεικνύουν οι αντί – εγκυκλοπαιδιστές (antiencyclopaedists) για να καταδείξουν την αυθαιρεσία και έλλειψη ορίων. Αυτό είναι ένα σημείο που έθιξε ο Umberto Eco παρατηρώντας τα «απεριόριστα σημεία» της εγκυκλοπαίδειας. Σύμφωνα με την Eco, η εγκυκλοπαίδεια, σε αντίθεση με τις προθέσεις των στοχαστών του Διαφωτισμού, δεν αντικατοπτρίζει ένα σύμπαν με ενιαίο και ορθολογικό τρόπο, αλλά εφοδιάζει με κανόνες που είναι γενικά μυωπικοί και συμφωνούν με κάποια συγκεκριμένα κριτήρια ταξινόμησης. Πράγματι, οι εγκυκλοπαίδειες, εν ολίγοις, είναι «συσκευές» οι οποίες συνοπτικά κατατάσσουν, συναρμολογούν και παραθέτουν τεράστιες ποσότητες γνώσεων σχετικά με τον γνωστό κόσμο. Στην πραγματικότητα, οι εγκυκλοπαίδειες επιχειρούν να δώσουν νόημα σε ένα διαταραγμένο κόσμο τα κριτήρια του οποίου μας διαφεύγουν (Eco, 1999: 337).¹²

Αν λάβουμε υπόψη τη μορφή της εγκυκλοπαίδεια ως μια μορφή που έχει τη δυνατότητα να κινηθεί όχι προς μια ταξινομημένη διάταξη, αλλά και προς την αντίθετη κατεύθυνση της ατέλειας και μη ολοκλήρωσης, τότε είναι μια έννοια που αποκτά σημασία για την εποχή μας. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι το υπερκείμενο (hypertext) έχει τη δυναμική για την υλοποίηση αυτής της

¹² Eco, U. (1999) *Kant and the Platypus*. London: Secker and Warburg μέσω Featherstone, M., & Venn, C. (2007). *Problematizing Global Knowledge Critical Commentaries: Introduction*. *Theory, Culture & Society*, 24(7-8), 261-263.

κινητικότητας στην διαδικασία οικοδόμησης μιας εγκυκλοπαίδειας. Οι συνδέσεις στο τέλος των εγγραφών, τα διάφορα γραφήματα για το πώς να διαβάσει κανείς και οι καταχωρήσεις είναι ταυτόχρονα δυνητικοί αποσταθεροποιητές της παραδοσιακής τάξης και ιεραρχίας. Αυτό το χαρακτηριστικό της οικοδόμησης και του «γκρεμίσματος» της γνώσης και συνακόλουθα του κόσμου κρίνεται ιδιαίτερα ενδιαφέρον (Featherstone & Venn, 2006: 9). Οι συγγραφείς προτείνουν μάλιστα τον όρο «Encyclomedia». Αν λάβουμε υπόψη ότι τα μέσα ενημέρωσης υποδεικνύουν μια σειρά από νέους τρόπους, οπού οι πληροφορίες επεκτείνονται και διευρύνονται, η δημιουργική εφεύρεση του όρου Encyclomedia θα μπορούσε κάλλιστα να λειτουργήσει ως ένας χρήσιμος πρόσθετος όρος για την εγκυκλοπαίδεια, δείχνοντας το μεσοδιάστημα μεταξύ του αρχείου και της εγκυκλοπαίδειας. Ο όρος βέβαια χάνει έτσι την έννοια «παιδεία», τη μορφωτική πτυχή, με τη χροιά της ηθικής εκπαίδευσης και της διαμόρφωσης του ατόμου.

Οι εγκυκλοπαίδειες έχουν μια μακρά ιστορία και συναντώνται ανά τον κόσμο σε διάφορες πολιτιστικές και πολιτισμικές παραδόσεις. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η εγκυκλοπαίδεια χτίστηκε γύρω από την ιδέα της κατηγοριοποίησης, ταξινόμησης και σύνδεσης της ανθρώπινης γνώσης, με στόχο τα παραγόμενα οφέλη για την ανθρωπότητα. Κάνοντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή, θα λέγαμε ότι η ιδέα της συλλογής της γνώσης όλου του κόσμου σε μια κοινή στέγη ανάγεται στην αρχαία Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας και της Περγάμου. Πολλοί συγγραφείς της αρχαιότητας, όπως για παράδειγμα, ο Αριστοτέλης προσπάθησαν να γράψουν ευρέως για όλη την ανθρώπινη γνώση. Το έργο «Το Βιβλίο της Γνώσης» (Adab al-kātib) του Ibn Qutayba (828-889) αναφέρεται ως το πρωιμότερο αραβικό έργο που θα μπορούσε να αποκληθεί εγκυκλοπαίδεια. Επίσης, ο Κινέζος αυτοκράτορας Γιονγκ Λί της δυναστείας των Μινγκ επέβλεψε τη σύνθεση της Εγκυκλοπαίδειας «Γιόνγκλ», μιας από τις μεγαλύτερες εγκυκλοπαίδειες της ιστορίας, η οποία ολοκληρώθηκε το 1408 και συνίστατο από 11.000 χειρόγραφους τόμους, από τους οποίους μόνον 400 υπάρχουν σήμερα. Ανάμεσα στα παραδείγματα αξιοσημείωτων εγκυκλοπαιδικών έργων περιλαμβάνονται η «Εγκυκλοπαίδεια της Επιστήμης» του Αμπού Μπακρ αλ-Ραζί (Abu Bakr al-Razi), το «Μουτατζιλίτ» του Αλ-Κίντι (Al-Kindi), μια γόνιμη

απόδοση 270 βιβλίων, και η ιατρική εγκυκλοπαίδεια του Ιμπν Σινά, έργο αναφοράς επί αιώνες. Επιπλέον, ο Πατριάρχης Φώτιος ο Ά με το έργο «Βιβλιοθήκη», του 9^{ου} αιώνα, δημιούργησε το πρωιμότερο βυζαντινό έργο που θα μπορούσε να αποκληθεί εγκυκλοπαίδεια.¹³

Ίσως η πιο διάσημη εγκυκλοπαίδεια υπήρξε η γνωστή «Encyclopédie» του Diderot και του Chamber. Η εγκυκλοπαίδεια όχι μόνο έγινε best seller στη Γαλλία, αλλά πυροδότησε το ενδιαφέρον στις κοινωνικές τάξεις όλης της Ευρώπης για την αξία της γνώσης. Ο Diderot εκφράζει την επιθυμία του:

*«[...] να συγκεντρώσουμε όλες τις γνώσεις που είναι διάσπαρτες σε όλα τα σημεία της γης, να παρουσιάσουμε τις γενικές γραμμές και τη δομή τους στους άνδρες με τους οποίους ζούμε, και να τις μεταδώσουμε σε εκείνους που θα έρθουν μετά από εμάς, έτσι ώστε το έργο των τελευταίων αιώνων να είναι χρήσιμο στους επόμενους αιώνες, ώστε τα παιδιά μας, με το να γίνουν πιο μορφωμένα, μπορούν ταυτόχρονα να γίνουν πιο ενάρετα και πιο ευτυχισμένα, και έτσι ώστε να μην μπορούμε να πεθάνουμε χωρίς να έχουμε κερδίσει επάξια τον τίτλο της ανθρώπινης φυλής».*¹⁴

Η βάση της σύγχρονης εγκυκλοπαίδειας εντοπίζεται λοιπόν στους Διαφωτιστές. Ο Diderot οραματίστηκε μια εθελοντική ένωση ατόμων που θα ήταν υπεύθυνα για την παραγωγή μιας εγκυκλοπαίδειας, η οποία θα απευθυνόταν σε ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό. Το δέκατο όγδοο αιώνα οι εγκυκλοπαίδειες στόχευαν σε ένα κοινό χωρίς γεωγραφικά ή θρησκευτικά όρια. Αυτό ήταν ένα κοσμοπολίτικο ιδανικό το οποίο διαπέρασε ένα μεγάλο μέρος του Ευρωπαϊκού πολιτισμού την περίοδο του Διαφωτισμού: το ιδανικό της μεταφερόμενης γνώσης πέρα από τα εθνικά σύνορα, σε όλα τα άτομα ώστε να συμμετάσχουν σε μια καθολική συνομιλία ανεξάρτητα από την κοινωνική τους θέση (Featherstone & Venn, 2006: 6). Εκείνη τη στιγμή οι φιλόσοφοι διαφωτιστές καλούνταν να

¹³ Από τη Wikipedia:

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B3%CE%BA%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1>>

¹⁴ Μέσω Featherstone, M., & Venn, C. (2007). Problematizing Global Knowledge Critical Commentaries: Introduction. *Theory, Culture & Society*, 24(7-8), 261-263.

αναγνωρίσουν ότι συσσωρευτικά ήταν μια δύναμη στον κόσμο και ότι έπρεπε να δείξουν αλληλεγγύη για να προωθηθούν οι ανθρώπινες υποθέσεις. Ο Denis Diderot (1713-1784), συντάκτης της «Εγκυκλοπαίδειας», δηλώνει χαρακτηριστικά ότι η εγκυκλοπαίδεια αναπτύχθηκε από μια ομάδα ατόμων που εργάζονταν χωριστά «αλλά που όλοι δεσμεύθηκαν μαζί με ζήλο για τα συμφέροντα της ανθρώπινης φυλής και με συναισθήματα αμοιβαιότητας και καλής θέλησης.» Ο στόχος αυτής της προσπάθειας ήταν να συλλεχθεί όλη η γνώση που βρίσκονταν διεσπαρμένη στα πέρατα της γης, για να γνωστοποιηθεί σε όλα τα εν ζωή άτομα αλλά και για να μεταδοθεί στις επόμενες γενιές. Ο στόχος αυτός αναδεικνύει τις οικουμενικές αρχές που κρύβονται πίσω από τον πολιτισμό του Διαφωτισμού. Ιδανικά αυτών των αρχών είναι η μεταφερόμενη γνώση, η επικοινωνία των ιδεών πέρα από εθνικά όρια και η δυνατότητα των ατόμων, όπου και να ζουν και οποιαδήποτε είναι η κοινωνική τους θέση, να συμμετάσχουν σε μια καθολική συνομιλία η διεργασία (Reagle, 2010: 17 – 19).

Ο Diderot είχε επίγνωση του γεγονότος ότι η «Encyclopédie» ήταν μια απάντηση σε μια περίοδο πνευματικών ζυμώσεων και όχι απλά μια εγκυκλοπαίδεια. Έτσι, η εγκυκλοπαίδεια εκτός από την παροχή γνώσεων συνέβαλε στην ενθάρρυνση της δημόσιας συζήτησης και του διαλόγου. Ταυτόχρονα, αποτέλεσε το όχημα για ένα δημόσιο κοινό που ανακάλυπτε την όρεξή του για τη δημόσια εκπαίδευση και τη δυνατότητα να εκφράσει και να συζητήσει τις νέες γνώσεις του με τεκμηριωμένο και κριτικό τρόπο. Εν ολίγοις, η «Encyclopédie» μπορεί να θεωρηθεί ως μια σημαντική βάση στη δημιουργία της ευρωπαϊκής κοινωνίας των πολιτών στην οποία εξασφαλίζεται η ελεύθερη συζήτηση, ο διάλογος και η ανεκτικότητα. Το ζήτημα των πολιτιστικών δικαιωμάτων αναδύθηκε με την «Εγκυκλοπαίδεια» και μαζί του αναδύθηκε η πολιτιστική παράδοση που προσπαθεί να αντισταθεί στον αυταρχικό έλεγχο και τα μονοπώλια. Γι' αυτό και έγινε στόχος λογοκρισίας (Featherstone & Venn, 2006: 6, 7).

Οι κοσμοπολίτικες προθέσεις των εγκυκλοπαιδιστών όπως περιγράφηκαν παραπάνω, έδωσαν τα θεμέλια για την κατασκευή εγκυκλοπαιδειών στο πλαίσιο των εθνών-κρατών, με πρώτη την εμφάνιση της «Britannica» στα τέλη του 18ου

αιώνα. Η «Britannica» λειτούργησε όχι μόνο ως ένα λεξικό των τεχνών και των επιστημών, όπως έκαναν νωρίτερα οι εγκυκλοπαίδειες. Σηματοδότησε την αξιοποίηση των εγκυκλοπαιδειών ως συσκευών για την εφεύρεση του εθνικού πολιτισμού και των παραδόσεων. Έτσι, στον 19ο και του 20ου αιώνα, ο ρόλος των εγκυκλοπαιδειών επεκτάθηκε πέρα από την επιλογή και την παρουσίαση της αξίας της γνώσης και στη συγκρότηση των εθνικών αφηγημάτων. Αρκετά νέα κράτη-έθνη ανέπτυξαν δικές τους εγκυκλοπαίδειες, στις οποίες ενσωμάτωναν το πολιτισμικό τους πλαίσιο (ό.π.).

Η Dan O' Sullivan (2009) σε μια προσπάθεια να κατανοήσει τη φύση της εγκυκλοπαίδειας Wikipedia προβαίνει σε μια σύγκριση ιστορικοκοινωνικής φύσης. Περιγράφει πέντε κοινότητες, τις οποίες θεωρεί προγόνους της Wikipedia, καθώς καθεμία από αυτές κατέχει ένα τουλάχιστον κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα με την εγκυκλοπαίδεια. Η εστίαση της σύγκρισης έγκειται στη φύση του κάθε ομαδικού εγχειρήματος και των δομικών χαρακτηριστικών του. Αναδύονται τρία σημαντικά χαρακτηριστικά των ομάδων: (1) η έννοια και η ύπαρξη της ομάδας, (2) οι δαπάνες που απαιτούνται για να λειτουργήσει και (3) η σχέση των μελών της ομάδας τόσο στην δημόσια όσο και στην ιδιωτική σφαίρα. Η Sullivan αξιοποιεί αυτούς τους θεματικούς άξονες για να παρουσιάσει τις κοινές ιδιότητες των ιστορικών ομάδων. Αδιαμφισβήτητα, όλες οι κοινότητες που περιγράφονται επιχείρησαν να αφήσουν ένα στίγμα στην εποχή τους: κοινωνικό πολιτισμικό, πολιτικό. Οι κοινότητες είναι: η «Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας», η «Βασιλική Εταιρεία» (Royal Society), η «Δημοκρατία των Γραμμάτων» (Republic of Letters), το «Λεξικό της Οξφόρδης» (Oxford English Dictionary) και η «Αριστερή Λέσχη Ανάγνωσης» (Left Book Club). Παρακάτω παρουσιάζεται συνοπτικά η συγκριτική αυτή μελέτη.

Η συγγραφέας επισημαίνει ότι, καθώς οι διαθέσιμες πηγές για τη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας είναι αποσπασματικές και συχνά αντιφατικές, οποιαδήποτε προσπάθεια για να περιγραφεί ή να παραχθεί ένα αφήγημα της ύπαρξής της πρέπει να αντιμετωπίζεται με σύνεση και σκεπτικισμό. Η Βιβλιοθήκη

της Αλεξάνδρειας αποτέλεσε το πολιτιστικό κέντρο του μεσογειακού κόσμου καθώς ήταν η πρώτη και μέγιστη του είδους της στον κόσμο. Το σύστημα καταχώρησής και οργάνωσης που αναπτύχθηκε από τους διαδοχικούς βιβλιοθηκάρους της, τη συνέστησε πρόδρομο και έμπνευση για όλες τις μελλοντικές βιβλιοθήκες της Δύσης. Όπως η Wikipedia, ήταν ένα πρόγραμμα με τη φιλοδοξία να συγκεντρωθεί η γνώση όλου του κόσμου σε ένα σημείο και έγινε σύμβολο της καθολικότητας και της διανοητικής έρευνας (Sullivan, 2009: 23).

Η Βασιλική Εταιρεία ήταν μια ομάδα σοφών που οργανώθηκαν για να ερευνήσουν τη φύση καθώς δεν είχαν εμπιστοσύνη στην έως τότε αποδεκτή αρχή. Αποπειράθηκαν να διαδώσουν την πειραματική φιλοσοφία στον κόσμο μέσω πρακτικών επιδείξεων. Όπως η Wikipedia σήμερα, κοινοποίησαν τις προσπάθειές τους διεθνώς, με τη βοήθεια της πιο πρόσφατης τεχνολογίας, χρησιμοποιώντας ένα δίκτυο ανταποκριτών και ένα επιστημονικό περιοδικό. Επίσης, όπως οι «βικικιαιδιανοί» ήταν ενθουσιώδεις ερασιτέχνες που εμπνεύστηκαν από ζήλο για το πρόγραμμά τους, και δεν είχαν χρηματικά κίνητρα ή προστασία της εξουσίας (ό.π.: 34).

Η Δημοκρατία των Γραμμάτων ήταν ένα φιλόδοξο, ίσως και επαναστατικό για την εποχή και τον τόπο του πρόγραμμα, διοικούμενο από μια κοινωνικά ετερογενή ομάδα συντακτών που καθοδηγήθηκε από τους πιο ικανούς εξ αυτών. Ο στόχος τους ήταν να συλλέξουν, να καταγράψουν και να διαδώσουν τη γνώση όλης της κοινωνίας, και να συμπεριλάβουν για πρώτη φορά, πρακτικές πληροφορίες σχετικά με το εμπόριο και τη βιομηχανία. Το πρόγραμμα ήταν εμπορικά επιτυχές, αλλά ανέπτυξε μια διαφορούμενη σχέση με την κυβέρνηση και το κοινό. Καταδικάστηκε από τις αρχές περισσότερο από μία φορά (ό.π.: 44- 45).

Το Λεξικό της Οξφόρδης αποτέλεσε μια ιδιαίτερα φιλόδοξη επιχείρηση με στόχο να καταγραφεί η έννοια αλλά και η ιστορία κάθε αγγλικής λέξης. Το πρόγραμμα άρχισε αισιόδοξα, αλλά του πήρε πολύ περισσότερο χρόνο για να επιτύχει. Ως εκ τούτου, ήταν ένα σημαντικό πρόωρο παράδειγμα της συλλογικής παραγωγής γνώσης, ακόμα κι αν οι εθελοντές έπαιξαν έναν θυγατρικό και όχι συνολικά ικανοποιητικό ρόλο στο εγχείρημα (ό.π.: 56).

Η Αριστερή Λέσχη Ανάγνωσης ήταν ένα πρόγραμμα με στόχο να διανεμηθούν πληροφορίες και η πολεμική της αντίστασης σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό ατόμων. Το εγχείρημα αποπειράθηκε με τη διανομή βιβλίων και τη διανομή ενός μηνιαίου περιοδικού. Οι πληροφορίες που διαδόθηκαν ήταν ιδιαίτερα αντιστασιακές, σχεδιασμένες για να προωθήσουν μια συγκεκριμένη θέση στο πολιτικό φάσμα, τη μαρξιστική έκδοση του σοσιαλισμού. Οι ιδρυτές της λέσχης και πολλά από τα μέλη της μοιράστηκαν με τους Wikipedians, σύμφωνα με τη Sullivan, την αποφασιστικότητα να επεκτείνουν το αναγνωστικό κοινό και την προσπάθεια να συμβαδίσουν γρήγορα με τα σύγχρονα γεγονότα (ό.π.: 67).

Ανάλογα, ο Reagle παρουσιάζει ένα χρονοδιάγραμμα του οράματος της παγκόσμιας εγκυκλοπαίδειας από τον Otlet και τον Herbert George Wells μέχρι τη Wikipedia. Ο H.G.Wells το 1936 οραματίστηκε τον παγκόσμιο εγκέφαλο (World Brain): επρόκειτο για ένα όραμα παγκόσμιας εγκυκλοπαίδειας με την αξιοποίηση μικροφίλμ. Το 1965, ο Nelson's Xanadu οραματίστηκε το υπερκείμενο, ενώ το 1971 έλαβε χώρα το πρόγραμμα Gutenberg με σκοπό την παροχή των ηλεκτρονικών βιβλίων. Ο Tim Berns Lee οραματίστηκε για τον ιστό (1991) τη συνεργασία και συνδημιουργία και το 1995 το πρόγραμμα «Wiki Wiki Cunningham» κατέστησε το όραμα αυτό δυνατό με την εφαρμογή των συνεργατικών περιβαλλόντων. Κομβικό σημείο αποτέλεσε η δημιουργία της πλατφόρμας wiki (wiki wiki web) η οποία επέτρεψε τα συνεργατικά περιβάλλοντα να αναδυθούν (Reagle, 2010: 43).

Ενώ μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τα έθνη-κράτη εξακολουθούν να συμμετέχουν σε μια διαδικασία συγκρότησης του κράτους και εφεύρεσης εθνικών πολιτισμών, η διαδικασία αυτή έχει γίνει πιο δύσκολο να διατηρηθεί λόγω της παγκοσμιοποίησης, κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών. Αυτό δεν είχε μόνο ως αποτέλεσμα το άνοιγμα των αγορών και την εμφάνιση του τυποποιημένου μοντέλου παγκόσμιας εκπαίδευσης, αλλά έφερε σημαντικές αλλαγές στην πνευματική και ακαδημαϊκή ζωή, ιδιαίτερα στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες (ο μεταμοντερνισμός και οι μεταποικιακές σπουδές είναι τα συμπτώματα αυτής της μετατόπισης). Το σύστημα ταξινόμησης της γνώσης

διαμορφώθηκε από τις κινήσεις της διασποράς των λαών, την οικονομία, τις νέες τεχνολογίες.

Τα τελευταία χρόνια, το διαδίκτυο και η εμφάνιση μιας ανερχόμενης παγκόσμιας κοινωνίας, της κοινωνίας των πολιτών, έθεσαν νέα ερώτημα για την ανασύσταση της εγκυκλοπαίδειας και τη λειτουργία της στο πλαίσιο μια παγκόσμιας δημόσιας σφαίρας. Η Wikipedia αντιπροσωπεύει αυτή τη νέα δημόσια σφαίρα της γνώσης στην αναδυόμενο νέο ορίζοντα του ψηφιακού πολιτισμού. Από όλες τις καινοτομίες του διαδικτύου, η Wikipedia προσφέρει, ίσως, την πιο αισιόδοξη εικόνα για την ιστορία και τις πιθανές μελλοντικές χρήσεις του διαδικτύου ως μέσο. Ο σκοπός της έγκειται στην επιθυμία να δημιουργηθεί ένα καθολικό αποθετήριο της γνώσης. Το όραμα απαιτεί μια νέα εφαρμογή των πολιτιστικών και κοινωνικών συνθηκών, ώστε να δημιουργηθεί ένας χώρος ελεύθερης πρόσβασης και συνεργασίας.

A.1.3 Δοκίμια συνεργατικότητας

Οι νέες τεχνολογίες και οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, συχνά παρουσιάζονται ως αιτιώδεις δυνάμεις ενός ανερχόμενου ατομισμού που μεταβάλλει δραματικά την κοινωνία. Αυτό το είδος τεχνολογικού ντετερμινισμού αποτυγχάνει να αναγνωρίσει όχι μόνο το βαθμό στον οποίο η παραγωγή και χρήση της τεχνολογίας είναι ενσωματωμένη στα κοινωνικά και οργανωτικά πλαίσια αλλά και το ρόλο των κοινοτήτων των οποίων οι πρακτικές είναι συχνά απαραίτητες για την παραγωγή της γνώσης και τη μετάδοση του περιεχομένου. Η συνεργατική μάθηση συνδέεται με ζητήματα όπως είναι η διαμοιρασμένη γνώση. Τα νέα μοντέλα μάθησης απομακρύνονται από την παραδοσιακή άποψη ότι η ανθρώπινη γνώση/νόηση είναι περιχαρακωμένη στα άτομα.

Αναμφισβήτητα, στις σύγχρονες κοινωνίες κυριαρχούν ιδεολογίες, πρακτικές και τρόποι ζωής που σφραγίζονται από τον ατομικισμό. Ενώ η συλλογικότητα διακρίνεται από την υποταγή του ατόμου στις ανάγκες του συνόλου, ο ατομισμός στέκεται στην αντιπέρα όχθη, ως αντώνυμο κοινωνικής

συμπεριφοράς (Χλωπτσιούδης, 2010). Παρόλο που οι κοινωνίες του 21^{ου} αιώνα υιοθετούν ατομιστικές και εγωιστικές πρακτικές, παράλληλα, εμφανίζονται δείγματα επιτυχημένων, συλλογικών προσπαθειών που στηρίζονται στη συνεργασία. Η εξέλιξη της συνεργασίας παρέχει πολύτιμες γνώσεις σχετικά με το πανάρχαιο ερώτημα του κατά πόσο η αβίαστη συνεργασία είναι ποτέ δυνατή. Πώς λοιπόν μπορεί η συνεργασία να προκύψει σε έναν κόσμο γεμάτο ιδιοτελείς, υπερδυνάμεις, πολυεθνικές επιχειρήσεις, ή μεμονωμένα εγωιστικά άτομα, όταν δεν υπάρχει μια κεντρική αρχή για να αστυνομεύσει τις ενέργειές τους;¹⁵

Συνεργάζομαι σημαίνει «εργάζομαι μαζί με κάποιον άλλο». Η συνεργατικότητα είναι ένας όρος που απαντά πολύ συχνά στις κοινωνικές επιστήμες, τις ανθρωπιστικές επιστήμες και τις επιστήμες της επικοινωνίας. Η θεωρητική βάση της συνεργατικότητας βρίσκεται στον κονστρουκτιβισμό. Ο κονστρουκτιβισμός αποδίδεται στον Piaget¹⁶ και επιτάσσει ότι η διαδικασία της μάθησης είναι μια ενεργή διαδικασία που επιτελείται με την κατασκευή, πάρα με τη στέγνη θεωρητική απόκτηση γνώσης. Σύμφωνα με τις αρχές του κονστρουκτιβισμού, η γνώση είναι μια διαδικασία προσαρμογής στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και όχι ανακάλυψη ενός προϋπάρχοντος κόσμου ανεξάρτητα από τον γνώστη. Επίσης, η γνώση κατασκευάζεται ενεργητικά από το άτομο και δεν συλλαμβάνεται παθητικά από το περιβάλλον. Τα άτομα μαθαίνουν μέσα από την αλληλεπίδραση με τον κόσμο και με το κοινωνικό τους περιβάλλον. Είναι γνωστό ότι οι άνθρωποι αισθάνονται την ανάγκη να ζουν σε κοινωνικές ομάδες. Παιδιά και έφηβοι σχηματίζουν μικρές ομάδες με κοινούς στόχους (παιχνίδι, διασκέδαση) και από αυτή τη συνύπαρξη αντλούν μεγάλη συναισθηματική ικανοποίηση. Η οργάνωση, επομένως, των μαθητών ή και επαγγελματιών σε κοινότητες μάθησης με στόχο τη συνεργασία για την επίτευξη κοινών γνωσιακών στόχων, είναι απόλυτα προσαρμοσμένη στη φύση των ανθρώπων, ενώ αντίθετα η απομόνωσή τους παραβιάζει τις έμφυτες τάσεις τους για επικοινωνία και αλληλεπίδραση. Οι Pallof και Pratt τονίζουν ότι η

¹⁵ Βλ. Axelrod, R. M. (1984). *The evolution of cooperation*. New York: Basic Books

¹⁶ Piaget, J. & Inhelder, B. (1969). *The psychology of the child*. New York: Basic Books

συνεργατικότητα προωθεί την πρωτοβουλία, τη δημιουργικότητα, την κριτική σκέψη και το διάλογο, ενώ παράλληλα βοηθά στην κατάκτηση βαθύτερων επίπεδων γνώσης, προωθεί την πρωτοβουλία, τη δημιουργικότητα, την κριτική σκέψη (Pallof & Pratt, 2005: 6-7).

Σε μια απόπειρα ορισμού του όρου, θα λέγαμε ότι συνεργατικότητα υφίσταται όταν τα μέλη μιας κοινωνίας εργάζονται με αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση μέσα σε μικρές ανομοιογενείς ομάδες για την επίτευξη κοινών στόχων. Ο Whipple τονίζει ότι η συνεργασία έχει ως αποτέλεσμα το επίπεδο γνώσης της κοινότητας να είναι υψηλότερο από το άθροισμα των γνώσεων του κάθε μέλους ξεχωριστά: «οι συνεργατικές δραστηριότητες οδηγούν στην ανερχόμενη γνώση, που είναι το αποτέλεσμα της διάδρασης μεταξύ (όχι της συνάθροισης) των γνώσεων και απόψεων όλων όσων συμμετέχουν στο σχηματισμό της» (Whipple, 1987). Ανάλογα, ο Lave τονίζει ότι η συνεργατικότητα προϋποθέτει ένα σύνολο ατόμων που συνδυάζουν την εξειδίκευσή τους σε διαφορετικά πεδία για την επίτευξη ενός κοινού στόχου, σε ένα περιβάλλον εμπιστοσύνης, σεβασμού και ευελιξίας (Lave, 1988).¹⁷

«Συνεργατική δομή οργάνωσης της κοινωνίας υπάρχει όταν οι στόχοι των ατόμων συνδέονται με τρόπο που να υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ τους. Έτσι, η ομάδα μπορεί να επιτύχει τους στόχους της μόνο όταν κάθε μέλος επιτύχει τους δικούς του στόχους. Το άτομο επιζητεί ένα αποτέλεσμα που θα είναι ευεργετικό τόσο για το ίδιο, όσο και για τα μέλη της ομάδας του» (Χαραλάμπους, 2000: 61). Σύμφωνα με τον Dillenburg, διαισθητικά, μια διεργασία χαρακτηρίζεται συνεργατική εάν α) τα άτομα είναι λίγο –πολύ στο ίδιο επίπεδο και μπορούν να επιτελέσουν τις ίδιες πράξεις β) έχουν ένα κοινό στόχο και γ) εργάζονται μαζί. Τίθεται το ζήτημα της συμμετρίας σε πολλαπλά επίπεδα: δράσης, γνώσης, στάτους. Βέβαια, προκύπτουν ερωτήματα όπως κατά πόσο οι ίδιες δραστηριότητες επιτρέπονται στα μέλη, κατά πόσο διαθέτουν τον ίδιο βαθμό γνώσης και ικανοτήτων και κατά πόσο οι μετέχοντες χαίρουν τον ίδιο βαθμό

αξιοπιστίας/σεβασμού από τα μέλη της κοινότητας. Είναι γεγονός πως δεν υπάρχει συμμετρία της απόλυτης γνώσης: με άλλα λόγια, δεν υπάρχουν δυο άτομα στον κόσμο με το ίδιο ακριβώς επίπεδο γνώσης και τις ίδιες ικανότητες. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι ως προαπαιτούμενα για την ύπαρξη συνεργατικότητας αναγνωρίζονται οι εξής αξίες: διαδημιουργικότητα, συγχρονισμός και διαπραγματευσιμότητα (Dillenbourg, 1999: 9 - 11).

Η συνεργατική μάθηση είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, η οποία μπορεί να αναλυθεί σε πολλά διαφορετικά επίπεδα. Το εννοιολογικό μοντέλο για τη συνεργατική παραγωγή γνώσης, δείχνει ότι δημιουργείται σε μια διαδικασία όπου δύο (ή περισσότερα) άτομα αλληλεπιδρούν σε διαδραστικά και επιμέρους στάδια. Είναι δηλαδή μια διαδοχική διαδικασία μεταξύ δύο ή και περισσότερων προσώπων η οποία έχει ως αποτέλεσμα να παράγονται δυο διαφορετικά είδη γνώσης: η γνώση αποκλειστικά για τα άτομα και η γνώση για το σύνολο. Τα δυο είδη προκύπτουν από κοινού. Οι Chatenier κ.ά. κάνουν λόγο για τη μεταφορά της δημιουργίας γνώσης. Έτσι, η μεταφορά για τη δημιουργία γνώσης συνδυάζει δύο άλλες μεταφορές: τη μεταφορά της απόκτησης και τη μεταφορά της συμμετοχής. Η μεταφορά της απόκτησης υποδηλώνει ότι η γνώση γίνεται αντιληπτή ως ιδιοκτησία ενός ατομικού νου. Σε αυτή τη διαδικασία, η κατασκευή και απόκτηση της μάθησης υλοποιούνται και γίνονται αντιληπτές ατομικά. Η μεταφορά της συμμετοχής, αντιθέτως, θεωρεί τη μάθηση ως μια κοινωνική διαδικασία. Η μάθηση προσλαμβάνεται ως συμμετοχή σε πρακτικές και δράσεις. Έτσι, η γνώση αποκτάται από την κοινωνικές δραστηριότητες. Και οι δύο μεταφορές αλληλοσυμπληρώνονται, αντί να αντιφάσκουν (Chatenier κ.ά. 2009: 352). Υπό αυτή την έννοια, η συνεργατικότητα έχει ως αφετηρία της το ατομικό κέρδος-ηθικό, κοινωνικό ή οικονομικό, αλλά αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από την επιτυχία της ομάδας. Η συνεργασία χωρίς να υποβιβάζει το άτομο, χωρίς να το μαζοποιεί, το κάνει αυτόνομο μέλος του συνόλου. Η συλλογική επιτυχία φέρνει την ατομική κατάκτηση και την αναγνώριση. Η συνεργασία χωρίς να αλλοιώνει τη συνολική δράση και ευδοκίμηση, συνηγορεί υπέρ της ατομικής καταξίωσης και κοινωνικής προβολής (Χλωπτσιούδης, 2010: 4,5).

Επιπλέον οι ερευνητές επισημαίνουν ότι η χρήση της συνεργατικής μάθησης και γνώσης παρουσιάζει αρκετά σημαντικά πλεονεκτήματα όπως η προώθηση των διαπολιτισμικών σχέσεων, η επαφή με διαφορετικές κουλτούρες και ιδεολογίες, η αύξηση της αυτοεκτίμησης κ.λ.π.. Στο πλαίσιο της κοινότητας μάθησης τα μέλη της εργάζονται με κοινό στόχο και συμφωνημένους ρόλους. Αυτό συμβάλλει στην ανάπτυξη του αισθήματος της κοινής ευθύνης, της αλληλοϋποστήριξης και της καλλιέργειας ενός φιλικού κλίματος που ενθαρρύνει τη μάθηση. Ένα τέτοιο πλαίσιο ευνοεί την κοινωνικοποίηση των ατόμων και μπορεί να έχει ιδιαίτερα ευεργετικές επιδράσεις στα μέλη εκείνα που για διάφορους λόγους (π.χ. μειωμένη αυτοεκτίμηση) διστάζουν να εκφράσουν τις απόψεις τους. Ωστόσο, σημειώνεται ότι η συνεργατική δημιουργία γνώσης στις ανοικτές ομάδες της καινοτομίας, έχοντας μια ποικιλία από οργανωτικές δομές, μπορεί να είναι μια πηγή για τη δημιουργικότητα αλλά μπορεί επίσης να είναι μια πηγή κοινωνικών και επικοινωνιακών διλημάτων, συγκρούσεων και αποτυχιών (Chatenier κ.ά., 2009: 353).

Πρόσφατα, ένα νέο φαινόμενο, που ονομάζεται κοινωνικά συστήματα, εμφανίστηκε στο Web. Η συνεργασία συνιστά τον ακρογωνιαίο λίθο σε αυτά τα κοινωνικά συστήματα. Σε γενικές γραμμές, τα κοινωνικά συστήματα του διαδικτύου επιτρέπουν στους ανθρώπους όχι μόνο τη δημιουργία περιεχομένου, αλλά και την εύκολη αλληλεπίδραση και συνεργασία. Παραδείγματα τέτοιων συστημάτων είναι: (1) Τα συστήματα κοινωνικής δικτύωσης όπως το MySpace ή το facebook που επιτρέπουν στους χρήστες να συμμετάσχουν σε ένα κοινωνικό δίκτυο με τη δημιουργία του προφίλ τους και την αλληλεπίδραση με τους γνωστούς τους, (2) τα συνεργατικά συστήματα bookmarking όπως το Del.icio.us ή το MyWeb Yahoo, στα οποία οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να μοιραστούν σελιδοδείκτες και (3) τα Wiki συστήματα που επιτρέπουν συνεργατική διαχείριση των ιστοτόπων (Almeida, Mozafari & Cho, 2007).

Συνοψίζοντας τις πτυχές του ψηφιακού συνεργατικού περιβάλλοντος θα λέγαμε ότι τα χαρακτηριστικά που διέπουν το επιστημολογικό παράδειγμα των wikis είναι τα εξής (Ruth & Houghton, 2009: 48):

1. Συνεργασία: άτομα που συνεργάζονται για να αναπτύξουν τη γνώση.
2. Κατασκευή/συν-κατασκευή: άτομα που ενεργούν από κοινού για να παράξουν τη γνώση και τα προϊόντα της.
3. Διαφορετικοί τρόποι μάθησης: τα άτομα δρουν από κοινού ως ισότιμα. Μερικές φορές παίρνει πρωτοβουλίες ένας εμπειρογνώμονας, μερικές φορές ένας αρχάριος. Οι συμμετέχοντες δε δρουν σαν να βρίσκονται σε ανταγωνισμό.
4. Η αυθεντία του εμπειρογνώμονα υπονομεύεται.
5. Κυριαρχεί μια διαφορετική φιλοσοφική θεώρηση που είναι περισσότερο προσανατολισμένη προς τον κονστрукτιβισμό.

Ο Tim Berners Lee οραματίστηκε όχι μόνο «interactivity» αλλά «intercreativity». Μιλώντας για τη δια - δημιουργικότητα αναφέρει: «Πρέπει να είμαστε ικανοί όχι μόνο να βρίσκουμε κάθε είδος ντοκουμέντου στον ιστό, αλλά να μπορούμε και να το δημιουργούμε εύκολα. Πρέπει να είμαστε ικανοί όχι μόνο να ακολουθούμε τους υπερσυνδέσμους, αλλά να τους δημιουργούμε ανάμεσα σε όλα τα είδη των μέσων. Πρέπει να είμαστε ικανοί όχι μόνο να αλληλεπιδρούμε με άλλους ανθρώπους, αλλά και να δημιουργούμε μαζί τους. Διαδημιουργικότητα είναι η διαδικασία κατά την οποία οικοδομούμε πράγματα ή επιλύουμε προβλήματα μαζί. Αν η αλληλεπίδραση (interaction) δε συνίσταται στην παθητική στάση απέναντι σε μια οθόνη υπολογιστή, η δημιουργικότητα δε συνίσταται στο να κάθεται κανείς άπλα μπροστά σε κάτι «interactive» (Tim Berners Lee, 1999).¹⁸ Πραγματοποιήθηκε το όραμά του αυτό;

Μία από τις πιο σημαντικές καινοτομίες οργάνωσης που συνοδεύουν το διαδίκτυο είναι η εμφάνιση του «ανοικτού κώδικα παραγωγής» που ορίζεται ως η ελεύθερη και ανοιχτή δημιουργία, τροποποίηση και διανομή των αγαθών. Το ανοιχτό περιεχόμενο παραγωγής είναι αξιοσημείωτο, διότι μετατρέπει ένα

18 Berners-Lee, T., (1999). Weaving the Web, London: Orion Business Books, 'Emphasis in original', 182-183

ιδιωτικό αγαθό (τυπικό λογισμικό) σε ένα ουσιαστικά δημόσιο αγαθό. Η ανοιχτή παραγωγή περιεχομένου είναι οργανωμένη όχι ως ένα ιδιωτικό αγαθό της αγοράς που παράγεται μέσω σύμβασης ή ιεραρχίας, αλλά ως ένα κοινό σύστημα δεξαμενής πόρων και πληροφοριών. Πράγματι, οι υποστηρικτές του λογισμικού του ανοικτού κώδικα το περιγράφουν συχνά ως «κίνημα» και όχι ως ένα προϊόν, διότι περιλαμβάνει και προϋποθέτει κίνητρα που προσιδιάζουν αυτά των κοινωνικών κινήματων (Anthony, Smith, & Williamson, 2007). Η είσοδος των νέων τεχνολογιών και η διάδοση του διαδικτύου δημιούργησαν ένα νέο κοινωνικό κεφάλαιο και οικοδόμησαν ένα νέο τύπο πολίτη, ο οποίος δημιουργεί, διαχειρίζεται, αξιολογεί. Στο πλαίσιο αυτό, αναδύθηκαν νέες μορφές συνεργατικότητας, οι οποίες βασίζονται στη δημιουργικότητα και έχουν συχνά, ως αφορμή την ανάγκη για προσωπική και καλλιτεχνική έκφραση, δηλαδή για δημιουργία.

Στο έργο του «Blogs, Wikipedia, Second Life and beyond», ο Axel Bruns περιγράφει τις αναδυόμενες δημιουργικές διαδικασίες οι οποίες εκδημοκρατίζουν το περιεχόμενο των ψηφιακών μέσων. Προκύπτει έτσι, μια πιο σύνθετη, διαλογική μορφή δημιουργικότητας που αμφισβητεί τις παραδοσιακές διαχωριστικές γραμμές μεταξύ της παραγωγής και της κατανάλωσης. Ο συγγραφέας προτείνει έναν νέο όρο («Producers»), ο οποίος συνδυάζει την έννοια της παραγωγής με την έννοια της χρήσης, για να υπογραμμίσει αυτήν την μετατόπιση. Θεωρεί ότι ο Ιστός 2.0 είναι η κατεξοχήν εφαρμογή που επιτρέπει το κοινό να γίνει δημιουργός. Αυτό που συμβαίνει είναι μια σταδιακή κατάρρευση του μονόδρομου των εταιρειών. Οι επικρατούσες για χρόνια βιομηχανίες περιεχομένου αντικαθίστανται από το νέο δημιουργικό πολιτισμό (Bruns, 2008).

Στην περίπτωση της Wikipedia ο πολίτης δημιουργεί, διαχειρίζεται και αξιολογεί κάτι αναμφισβήτητα θεμελιώδες: τη γνώση. Στην πραγματικότητα, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι η ίδια η επιτυχία του έργου της Wikipedia έγκειται στον κανονισμό της συνεργατικής παραγωγής σε κάθε επίπεδο, από μια μικρή επεξεργασία μέχρι και την πιο εκτεταμένη συμμετοχή ή ακόμα και την ίδια την ανάπτυξη της πλατφόρμας. Η συστηματική καταγραφή, μελέτη και αξιολόγηση της πορείας οικοδόμησης της γνώσης είναι καθοριστικής σημασίας.

Ιδιαίτερα όταν η γνωσιακή διαδικασία λαμβάνει χώρα σε συνεργατικό περιβάλλον, προκύπτει η ανάγκη για διαρκή αξιολόγηση της οικοδόμησης της γνώσης τόσο σε ατομικό, όσο και σε ομαδικό επίπεδο. Η κοινωνιολογική διάσταση της νέα μορφής γνώσης που προκύπτει δεν μπορεί να αγνοηθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ WIKIPEDIA

“Imagine a world in which every single person on the planet is given free access to the sum of all human knowledge. That’s what we’re doing.”
—Jimmy Wales

A. 2.1 Τι είναι η Wikipedia;

Η Wikipedia αναπτύσσεται στον ιστοχώρο *wikipedia.org*,¹⁹ που χρησιμοποιεί έναν τύπο λογισμικού που ονομάζεται «wiki». Ο όρος «wiki» προέρχεται από μια χαβανέζικη φράση: «wiki-wiki», που σημαίνει γρήγορο/σύντομο. Το wiki είναι μια συνεργατική ιστοσελίδα, της οποίας το περιεχόμενο μορφοποιείται από τους χρήστες, δηλαδή το wiki παρέχει τη δυνατότητα για συνεργατική δημιουργία και ανανέωση ενός δικτυακού τόπου. Ένα wiki είναι: (1) ανοικτό (καθένας μπορεί να γράψει), (2) αυξητικό (οι σελίδες μπορούν να συνδεθούν ακόμη και με σελίδες που δεν έχουν γραφτεί ακόμα), (3) εξελίσιμο (η δομή και το περιεχόμενο του είναι ανοικτά στην έκδοση και την εξέλιξη), (4) ανεκτικό (όλες οι μορφές δραστηριοτήτων ακόμα κι αν είναι ανεπιθύμητες γίνονται αποδεκτές) και (5) παρατηρήσιμο (κάθε δραστηριότητα είναι ορατή και μπορεί ανά πάσα στιγμή να αναθεωρηθεί). Η Wikipedia προσλαμβάνεται τόσο ως εγκυκλοπαίδεια, όσο και ως wiki (Pentzold, 2009).

Η Wikipedia είναι πετυχημένη σε ό,τι αφορά το μέγεθος και τον μεγάλο αριθμό των εθελοντών, αλλά είναι και ξένη συνάμα αναφορικά με τις παραδοσιακές πολιτισμικές παραδόσεις από πολλές απόψεις. Πρώτα από όλα, η λειτουργία της βασίζεται σε συνηθισμένους ανθρώπους πάρα σε ακαδημαϊκούς ή επαγγελματίες συγγραφείς, ενώ ζούμε σε μια κοινωνία όπου η δυνατότητα αναφοράς σε ζητήματα σύνθετα θεωρείται προνόμιο των ειδικών. Δεύτερον, η

¹⁹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page>

Wikipedia δεν υπόκειται σε ιδιοκτησία και είναι ελεύθερης χρήσης σε μια κοινωνία που θέτει οικονομικά κριτήρια. Και τέλος, διέρχεται από ένα γκρουπ και μάλιστα ανώνυμο, σε μια εποχή που προωθεί την ατομικότητα σε βαθμό αποξένωσης και επικροτεί την εύκολη επωνυμία (Sullivan, 2009: 1).

Θεωρείται χαρακτηριστικό παράδειγμα της συλλογικής γνώσης. Σύμφωνα με το Alexa.com ²⁰ κατατάσσεται σταθερά στην πρώτη δεκάδα επισκεψιμότητας στο διαδίκτυο. Από την ίδρυσή της το 2001, έχει αυξηθεί εκθετικά, και τώρα περιλαμβάνει πάνω από δύο εκατομμύρια σελίδες. Σε αυτό συνέβαλαν μέχρι στιγμής περισσότερο από έξι εκατομμύρια εγγεγραμμένοι λογαριασμοί χρηστών στην αγγλική Wikipedia μόνο. Η επιτυχία της έχει κεντρίσει την εφαρμογή μιας ανοικτής προσέγγισης για την οικοδόμηση της γνώσης σε ένα ευρύ φάσμα τομέων που κυμαίνονται από την επιστήμη μέχρι τις επιχειρήσεις. Για τη δημιουργία και συντήρησή της προσφέρουν πολλά οι εθελοντές. Τα περισσότερα μοντέλα της συλλογικής νοημοσύνης έχουν ως βάση την άθροιση των προσπαθειών πολλών χρηστών οι οποίοι επεξεργάζονται τις πληροφορίες ανεξάρτητα και με αίσθημα κοινοκτημοσύνης. Το βασικό σύνθημα της Wikipedia είναι «η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια που καθένας μπορεί να επιμεληθεί», και περιγράφεται από τον ιδρυτή της Jimmy Wales ως «προσπάθεια να δημιουργηθεί και να διανεμηθεί μια ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια της υψηλότερης δυνατής ποιότητας σε κάθε μεμονωμένο πρόσωπο στον πλανήτη, στη γλώσσα του». ²¹

Η Wikipedia έχει περιγραφεί με όρους όπως «η σοφία του πλήθους» (Surowiecki, 2004; Kittur et al, 2008), «Μια προαναγγελθείσα ιστορία ισότιμης επιτυχίας» (Kittur & Kraut, 2008), «κατανεμημένη συνεργασία» (Shirky, 2008), κοινωνικοτεχνικό σύστημα (Niederer & Dijk), «κοινότητα ήθους» (Pentzold, 2011), γραφειοκρατία (Butler, Joyce, & Pike, 2008). Της έχει αποδοθεί μέχρι και

²⁰ <<http://www.alexacom/>>

²¹

²¹ <<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1>>

ο όρος «κομμουνιστικό μανιφέστο πληροφοριών» (Fierer-Blaess & Fuchs, 2012). Τι είναι λοιπόν η Wikipedia;

Η ίδια η εγκυκλοπαίδεια αυτοσυστήνεται: «Η Wikipedia είναι ένα συλλογικό εγκυκλοπαιδικό εγχείρημα που έχει συσταθεί στο διαδίκτυο, παγκόσμιο, πολύγλωσσο, που λειτουργεί με την αρχή του wiki. Η Wikipedia έχει ως στόχο να παρέχει ελεύθερα επαναχρησιμοποιήσιμο περιεχόμενο, με αντικειμενικά και επαληθεύσιμα στοιχεία, που ο καθένας μπορεί να τροποποιήσει και να βελτιώσει». ²² Εναλλακτικά: «Η Wikipedia είναι μία διεθνής, ελεύθερου περιεχομένου, εξελισσόμενη δια συνεργασίας εγκυκλοπαίδεια, η οποία βρίσκεται στη διεύθυνση <http://www.wikipedia.org> στο διαδίκτυο. Γράφεται σε συνεργασία από εθελοντές με το λογισμικό wiki, κάτι που σημαίνει ότι λήμματα μπορεί να προστεθούν ή να αλλάξουν από τον καθένα».

«Η Wikipedia δεν είναι απλώς μια online πολυγλωσσική εγκυκλοπαίδεια. Αν και το Web site είναι χρήσιμο, δημοφιλές, και επιτρέπει σχεδόν στον καθένα να συμβάλλει, η ιστοσελίδα είναι μόνο το πιο ορατό τεχνούργημα μιας ενεργής κοινότητας. Σε αντίθεση με προηγούμενα έργα που ξεχωρίζουν στα ράφια της βιβλιοθήκης και αποστασιοποιούνται από τα θεσμικά όργανα, τους ανθρώπους, και τις συζητήσεις από τις οποίες προέκυψαν, η Wikipedia είναι τόσο μια κοινότητα όσο και μια εγκυκλοπαίδεια [...]. Τη χαρακτηρίζει καλή πίστη και συνεργατική κουλτούρα. Η Wikipedia είναι μια συνειδητοποίηση - έστω και με προβλήματα-, της ιστορικής επιδίωξης μιας καθολικής εγκυκλοπαίδειας: μια τεχνολογία εμπνευσμένη από το όραμα που επιδιώκει να παντρέψει την αυξημένη πρόσβαση σε πληροφορίες με την ανθρώπινη συνεργασία» (Reagle, 2010 :1).

«Η Wikipedia είναι, για πολλούς χρήστες, η πρωταρχική πηγή πληροφοριών στον Ιστό. Χρησιμοποιεί την πλατφόρμα των wikis για να

22

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1>>

δημιουργηθεί. Ως εκ τούτου, το όνομά της είναι ένας συνδυασμός των εννοιών “wiki” και “εγκυκλοπαίδεια”. Η Wikipedia είναι μια τεράστια πηγή πληροφοριών, έχει πληροφορίες για σχεδόν οποιοδήποτε θέμα μπορεί κάποιος να φανταστεί. Αυτό που διαφοροποιεί τη Wikipedia από άλλες εγκυκλοπαίδειες, εντούτοις, είναι ότι είναι συνεργατική. Όλα τα άρθρα γράφονται και αναθεωρούνται από χρήστες όπως εσύ». (Miller, 2010: 3).

«Η ψηφιακή εγκυκλοπαίδεια είναι ένα παγκόσμιο σημείο μνήμης όπου οι συμμετέχοντες μπορούν να εκφράσουν και να συζητήσουν διαφορετικές οπτικές μιας άποψης. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί στο σχηματισμό της μοιρασμένης γνώσης που συνιστά και τη συλλογική μνήμη» (Pentzold, 2011: 263).

«Η Wikipedia είναι σήμερα, η μεγαλύτερη δημόσια συλλογή εγκυκλοπαιδικής γνώσης στον κόσμο. Πρόκειται για ένα κοινωνικοτεχνικό σύστημα που αποτελείται από εθελοντές που επεξεργάζονται το περιεχόμενο συνεργατικά μέσω ενός wiki. Ρυθμίζεται από τις πολιτικές και τους ρόλους που ορίζονται από κοινού από την κοινότητα. Η Wikipedia έχει αποτελέσει αντικείμενο ενδιαφέροντος για τους ερευνητές, λόγω της ταχείας ανόδου της. Έχει γίνει ένα είδος “ζωντανού εργαστήριου” για τη μελέτη της παραγωγής και την ανταλλαγή περιεχομένου στις online κοινότητες» (Suh, Convertino, Chi, & Pirolli, 2009).

«Η Wikipedia (όπως και ο ίδιος ο εγκέφαλος) είναι μια ριζωματική δομή, ένα σύστημα κόμβων και συνδέσεων χωρίς ένα σταθερό κέντρο ή μια υποκείμενη ιεραρχική βάση. Είναι η εμφάνιση των υπερσυνδέσεων σε κάθε σελίδα που παρέχουν την κύρια δομή της, και επιτρέπουν κάποια από τα μισό εκατομμύρια αντικείμενα να συνδεθούν μεταξύ τους» (Sullivan, 2009: 134-135).

«[...] Η Wikipedia δεν είναι μια τεχνολογική καινοτομία. Είναι μια κοινωνική καινοτομία. Αυτό που σκεφτήκαμε μεταξύ του 1995- 2001 δεν ήταν νέα τεχνολογία. Ήταν η βασική ιδέα του να οργανωθεί μια κοινότητα» (Lih, 2009: 13).

A. 2.2 Ίδρυση και εξέλιξη

Το έργο ξεκίνησε στις 15 Ιανουαρίου 2001, ως συμπλήρωμα για τη γραμμένη από ειδήμονες Nupedia, με ιδρυτή τον Jimmy Wales. Ο Larry Sanger και ο Jimmy Wales μόλις ανακαλύφθηκε το λογισμικό WikiWikiWeb και η χρήση του για τη συνεργασία, θέλησαν να ενισχύσουν το εγχείρημα της Nupedia. Η Nupedia δεν λειτούργησε, επειδή οι άνθρωποι δεν συνεργάστηκαν αποτελεσματικά και τα άρθρα δεν παράγονταν αρκετά γρήγορα. Οι ιδρυτές σκέφτηκαν πως το λογισμικό wiki θα μπορούσε να βοηθήσει του Nupedianς να συνεργαστούν αποτελεσματικότερα, ενώ παράλληλα θα επέτρεπε την είσοδο σε περισσότερους συμμετέχοντες. Έτσι, η εφαρμογή των wiki έλαβε χώρα υπό την αιγίδα του προγράμματος Nupedia καθώς ξεκίνησε σαν πείραμα για να βοηθήσει τους Nupedians να παράγουν περισσότερο περιεχόμενο. Αλλά αυτό δεν διήρκεσε για πολύ. Οι Nupedians σε γενικές γραμμές, δεν συμπάθησαν το νέο πρόγραμμα wiki. Ο Sanger αντιλήφθηκε ότι οι «ελίτ» συντάκτες του δεν ήταν ευτυχείς που μοιράζονταν το πρόγραμμά τους με τις «μάζες». Μερικοί απ' αυτούς προφανώς σκέφτηκαν ότι ένα wiki δεν προσιδιάζει σε μια εγκυκλοπαίδεια καθότι ήταν πάρα πολύ άτυπο και μη δομημένο. Μετά από καταγγελίες από τη συμβουλευτική επιτροπή της Nupedia, και μόνο μια εβδομάδα αφότου είχε αρχίσει το πρόγραμμα wiki, απομακρύνθηκε. Ακόμα και μετά από το διαχωρισμό, η Wikipedia αντιμετωπίστηκε αρχικά ως εγχείρημα που κινείτο στο ίδιο πνεύμα με τη Nupedia. Προωθήθηκε ως «Wikipedia.com» στις 15 Ιανουαρίου 2000. Το πρώτο άρθρο που δημιουργήθηκε στη νέα σελίδα «Wikipedia.com» ήταν για το γράμμα «U»: η προέλευση, η ιστορία, και η σημασία της εικοστής πρώτης επιστολής του αγγλικού αλφάβητου. Τα άρθρα άρχισαν να παίρνουν μορφή από τους Nupedians που επέλεξαν να βοηθήσουν, και από τους ανθρώπους που άκουσαν για τη Wikipedia μέσω των καταλόγων αλληλογραφίας τους οποίους ταχυδρόμησε ο Sanger για να την προωθήσει. Το σημαντικότερο εργαλείο στο καινούργιο εγχείρημα ήταν η πρόσφατη σελίδα αλλαγών που απαριθμούσε όλες τις αλλαγές (Lih, 2009: 63 -64).

Η Wikipedia λειτουργεί από το μη κερδοσκοπικό Ίδρυμα Wikimedia (Wikimedia Foundation). Το ίδρυμα Wikimedia (WMF) είναι μια αμερικανική μη κερδοσκοπική και φιλανθρωπική οργάνωση, με κεντρικά γραφεία στο Σαν Φρανσίσκο της Καλιφόρνια, το οποίο λειτουργεί πολλά wikis. Το ίδρυμα είναι πιο γνωστό για τη Wikipedia. Ο διαδικτυακός χώρος και οι υπολογιστές που φιλοξενούν το περιεχόμενο της Wikipedia ανήκουν στο ίδρυμα. Η Wikipedia χρηματοδοτείται λοιπόν από δωρεές και δεν υπάρχουν διαφημίσεις. Επίσης, η συνεισφορά στη συγγραφή και διόρθωση είναι εθελοντική και γίνεται χωρίς χρηματική αμοιβή. Αναφέρει χαρακτηριστικά ο ιδρυτής της: «Η Wikipedia είναι ο πέμπτος ιστότοπος στο διαδίκτυο και εξυπηρετεί 450 εκατομμύρια διαφορετικούς ανθρώπους κάθε μήνα - με δισεκατομμύρια θεάσεις σελίδων. Το εμπόριο είναι μια χαρά. Η διαφήμιση δεν είναι κάτι κακό. Αλλά δεν ανήκουν εδώ. Όχι στην Wikipedia. Η Wikipedia είναι κάτι ξεχωριστό. Είναι σαν μια βιβλιοθήκη ή δημόσιο πάρκο. Είναι κάτι σαν ναός για το μυαλό. Είναι ένας χώρος όπου πηγαίνουμε όλοι για να σκεφτούμε, να μάθουμε, να μοιραστούμε τη γνώση μας με άλλους». ²³

Η Wikipedia γράφεται σε συνεργασία από εθελοντές από όλο τον κόσμο. Οποιοσδήποτε μπορεί να επεξεργαστεί λήμματα, απλώς πατώντας στη σύνδεση ‘‘επεξεργασία’’ που εμφανίζεται στην κορυφή της κάθε σελίδας. Καθημερινά, εκατοντάδες χιλιάδες επισκέπτες από όλο τον κόσμο κάνουν δεκάδες χιλιάδες αλλαγές και δημιουργούν χιλιάδες νέα λήμματα για την ενίσχυση της γνώσης που βρίσκεται στην εγκυκλοπαίδεια. Οι επισκέπτες δεν χρειάζονται εξειδικευμένα προσόντα για να συμβάλλουν, δεδομένου ότι ο πρωταρχικός ρόλος τους είναι να γράψουν λήμματα που καλύπτουν την υφιστάμενη γνώση. Αυτό σημαίνει ότι άνθρωποι όλων των ηλικιών και από οποιοδήποτε πολιτιστικό και κοινωνικό περιβάλλον μπορούν να γράψουν λήμματα στη Wikipedia. Τα περισσότερα από

²³

<https://donate.wikimedia.org/w/index.php?title=WMFJA085/el/GR&utm_source=donate&utm_medium=sidebar&utm_campaign=20101204SB002&language=el&uselang=el&country=GR&referrer=http%3A%2F%2Fel.wikipedia.org%2Fwiki%2F%25CE%25A0%25CF%258D%25CE%25BB%25CE%25B7%3A%25CE%259A%25CF%258D%25CF%2581%25CE%25B9%25CE%25B1>

τα λήμματα μπορούν να τροποποιηθούν από οποιονδήποτε με πρόσβαση στο διαδίκτυο. Όλοι είναι ευπρόσδεκτοι να προσθέσουν πληροφορίες, άλλες πηγές ή παραπομπές, στο βαθμό που το κάνουν εντός της πολιτικής και των οδηγιών της εγγυκλοπαίδειας. Λανθασμένες ή αμφιλεγόμενες πληροφορίες υπόκεινται σε αφαίρεση. Υπάρχουν συντάκτες ιδιαίτερα ενεργοί οι οποίοι δίνουν συμβουλές ή διορθώνουν προφανή λάθη. Επίσης, το λογισμικό της Wikipedia είναι προσεκτικά σχεδιασμένο ώστε να επιτρέπει την εύκολη αναίρεση συντακτικών λαθών.

Σε ό,τι αφορά τα πνευματικά δικαιώματα, η ίδια η Wikipedia αναφέρει ότι το περιεχόμενό της προστατεύεται. Τόσο τα κείμενα όσο και οι εικόνες και τα άλλα πολυμέσα που βρίσκονται στη Wikipedia αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία των δημιουργών τους εκτός αν κάπου ρητά αναφέρεται το αντίθετο. Το σημαντικό ωστόσο, είναι ότι επιτρέπεται η χρήση και η αναπαραγωγή τους χωρίς αντάλλαγμα. Το μόνο προαπαιτούμενο είναι η μνεία στην πηγή και στους δημιουργούς. Πιο συγκεκριμένα, η Wikipedia διατίθεται με την ελεύθερη άδεια χρήσης «CC-BY-SA-3.0» με την οποία επιτρέπεται η χρήση, αντιγραφή και τροποποίηση των κειμένων από οποιονδήποτε και για οποιονδήποτε σκοπό (ακόμη και εμπορικό) υπό τους όρους ότι κάθε αντίγραφο ή τροποποιημένο κείμενο πρέπει να διατεθεί με την σειρά του υπό την ίδια άδεια. Με άλλα λόγια, η νέα έκδοση πρέπει να προσφέρει τις ίδιες ελευθερίες σε άλλους και να αναγνωρίζει τους συγγραφείς του λήμματος στην Wikipedia. Οι συνεισφορές όλων των χρηστών υπόκεινται αυτόματα σε αυτή την άδεια. Έτσι, δεν μπορεί κάποιος να θέσει σε ένα λήμμα επιπλέον περιορισμούς, και πρέπει να γίνεται αναφορά στους συντάκτες του έργου. Συνεπώς, τα λήμματα της Wikipedia θα παραμείνουν για πάντα ελεύθερα από οποιονδήποτε σύμφωνα με ορισμένους περιορισμούς, οι περισσότεροι από τους οποίους υπάρχουν για να εξασφαλίσουν την ελευθερία αυτή.

Από την ίδρυσή της το 2001, η Wikipedia έχει μεγαλώσει ραγδαία. Αυτή τη στιγμή έχει πάνω από 75.000 ενεργούς συνεισφέροντες που εργάζονται σε περισσότερα από 30.000.000 λήμματα σε περισσότερες από 250 γλώσσες. Η αγγλική Wikipedia περιλαμβάνει πάνω από 4.512, 831 λήμματα. Για την ακρίβεια,

περιλαμβάνει 32,923,385 σελίδες, 4,517,306 λήμματα, 831,948 αρχεία, 718,708,606 αναθεωρήσεις και 21,386,559 χρήστες. Οι ενεργοί εγγεγραμμένοι χρήστες είναι 131,140 ενώ οι διαχειριστές είναι 1,409.²⁴

Εκτός από τη Wikipedia, το Wikimedia foundation έχει δημιουργήσει και άλλα έργα με ανοιχτό περιεχόμενο. Τα αδελφικά εγχειρήματα της Wikipedia είναι τα εξής:

Βικιθήκη: αρχείο πρωτογενών πηγών σε οποιαδήποτε γλώσσα, που μπορεί να επεξεργαστεί οποιοσδήποτε. Η Βικιθήκη έχει προς το παρόν 6.566 κείμενα.²⁵

Wikimedia Commons: μια βάση δεδομένων με 21,774,161 ελεύθερα χρησιμοποιήσιμα αρχεία πολυμέσων.²⁶

Βικιεπιστήμιο: κοινότητα για τη δημιουργία και τη χρήση ελεύθερου υλικού μαθήσεως και δραστηριοτήτων. Το Βικιεπιστήμιο είναι ένας πολυδιάστατος κοινωνικός οργανισμός αφιερωμένος στη μάθηση, στη διδασκαλία, στην έρευνα και στην υπηρεσία. Οι πρωταρχικοί του σκοποί είναι α) να δημιουργεί και να φιλοξενεί ελεύθερο περιεχόμενο, υλικό μάθησης, πηγές, και πρόγραμμα για όλες τις ηλικίες σε όλες τις γλώσσες και β) να αναπτύσσει συνεργάσιμα σχέδια μάθησης και κοινότητες γύρω από αυτό το υλικό.²⁷

Wikidata: ελεύθερη γνωσιακή βάση, την οποία μπορούν να διαβάσουν και να επεξεργαστούν άνθρωποι και μηχανές ομοίως. Παρέχουν κεντρική πρόσβαση και διαχείριση δομημένων δεδομένων όπως διαγλωσσικές αναφορές και στατιστικές

²⁴ Φυσικά, οι αριθμοί επικαιροποιούνται συνεχώς λόγω του ανοιχτού περιεχομένου.

²⁵

<http://el.wikisource.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1>

²⁶

<http://commons.wikimedia.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1>

²⁷

<http://el.wikiversity.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1>

πληροφορίες. Τα Wikidata περιέχουν δεδομένα σε όλες τις γλώσσες για τις οποίες υπάρχουν εγχειρήματα του Wikimedia.²⁸

Βικιλεξικό: έργο συνεργασίας για την δημιουργία ενός ελεύθερου πολύγλωσσου λεξικού σε κάθε γλώσσα, με τους ορισμούς, τις ετυμολογίες και τις προφορές. Το Βικιλεξικό αποτελεί λεξιλογικό συμπλήρωμα της Wikipedia. Στα ελληνικά άρχισε την 1η Μαΐου 2004 και διαθέτει ορισμούς για πάνω από 57.000 νεοελληνικές (και 6.000 αρχαίες ελληνικές) και 111.000 ξένες λέξεις. Οποιοσδήποτε μπορεί να επεξεργαστεί οποιοδήποτε λήμμα και η σύνδεση είναι προαιρετική. Το περιεχόμενο του Βικιλεξικού καλύπτεται από την Άδεια Ελεύθερης Τεκμηρίωσης GNU, το οποίο σημαίνει ότι είναι ελεύθερα διαθέσιμο.²⁹

Βικιβιβλία: συλλογή από ελεύθερα (libre) εκπαιδευτικά βιβλία που ο καθένας μπορεί να επεξεργαστεί.³⁰

Βικιείδη: ελεύθερος κατάλογος ειδών. Καλύπτει τις κατηγορίες «Ζώα», «Φυτά», «Μύκητες», «Βακτήρια», «Αρχαία», «Πρώτιστα» και όλες τις υπόλοιπες μορφές ζωής. Μέχρι στιγμής υπάρχουν 398,472 άρθρα.³¹

Βικιταξίδια: ελεύθερος ταξιδιωτικός οδηγός στον οποίο μπορεί να γράψει ο καθένας.³²

Βικινέα: ελεύθερη δεξαμενή ειδήσεων. Προς το παρόν περιέχει 2.807 δημοσιευμένα άρθρα.³³

²⁸

<http://www.wikidata.org/wiki/Wikidata:%CE%9ACF%8DCF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1>

²⁹<http://el.wiktionary.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C:%CE%9ACF%8DCF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1>

³⁰

<http://el.wikibooks.org/wiki/%CE%9ACF%8DCF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1>

³¹

http://species.wikimedia.org/wiki/%CE%9ACF%8DCF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

³²

http://el.wikivoyage.org/wiki/%CE%9ACF%8DCF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

Βικιφθέγματα: ελεύθερα προσβάσιμη διαδικτυακή επιτομή ρήσεων και αποφθεγμάτων σε όλες τις γλώσσες.³⁴

Meta-Wiki, ιστότοπος της παγκόσμιας κοινότητας, των εγχειρημάτων του Ιδρύματος Wikimedia καθώς και του συντονισμού και τεκμηρίωσης συγγενών εγχειρημάτων.³⁵

A. 2.3 Δομή της εγκυκλοπαίδειας

Οι παραδοσιακές εγκυκλοπαίδειες έχουν τα άρθρα ταξινομημένα σε αλφαβητική σειρά, με εσωτερικές παραπομπές σε άλλα άρθρα, εξωτερικές αναφορές στην ακαδημαϊκή λογοτεχνία, και ένα είδος παραρτήματος γενικών θεμάτων. Αυτά τα δομικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα έχουν προσαρμοστεί από τη Wikipedia στο διαδικτυακό περιβάλλον. Επιπλέον, προστέθηκαν και μερικά νέα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τα οποία προκύπτουν από τη συνεργατική πλατφόρμα του wiki.

Στην αρχική σελίδα της εγκυκλοπαίδειας, αριστερά στο μενού, εμφανίζονται υπερσυνδέσεις που αφορούν τρεις θεματικές κατηγορίες. Πρώτον, υπάρχουν οι υπερσυνδέσεις που παραπέμπουν στα λήμματα, δεύτερον, οι υπερσύνδεσμοι που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή στην κοινότητα και την επικοινωνία με άλλους χρήστες και τρίτον, εργαλεία αναφορικά με τις σελίδες της Wikipedia. Υπάρχει επίσης, η επιλογή που παραπέμπει τους επισκέπτες στη δυνατότητα δωρεάς και στη δυνατότητα εκτύπωσης ή λήψης αρχείου με τη μορφή PDF.

³³

http://el.wikinews.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

³⁴

http://el.wikiquote.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

³⁵

http://meta.wikimedia.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

Για να γράψει κανείς στην εγκυκλοπαίδεια αρκεί να πατήσει το κουμπάκι επεξεργασία, είτε είναι εγγεγραμμένος χρήστης, είτε όχι. Αν κάποιος δε συνδεθεί η διεύθυνση IP του θα είναι ορατή δημόσια στο ιστορικό επεξεργασία της σελίδας. Για αυτόν το λόγο, η Wikipedia προτρέπει τους χρήστες να δημιουργήσουν λογαριασμό, κάτι το οποίο προσφέρει πλεονεκτήματα. Ωστόσο, για να ξεκινήσει κάποιος ένα καινούργιο λήμμα πρέπει να δημιουργήσει λογαριασμό. Ο χώρος συνάθροισης των Βικιπαιδιστών για συνομιλία είναι η «αγορά».³⁶ Στην «αγορά» βρίσκει κανείς αρχείο παλαιότερων συζητήσεων σε χρονολογική σειρά. Οι χρήστες καλούνται να υπογραφούν στα σχόλια που αφήνουν στην «αγορά». Εκεί μπορεί κάποιος να ξεκινήσει καινούργια συζήτηση για ένα θέμα που τον αφορά. Στην αγορά εμφανίζεται μήνυμα καλοσωρίσματος.³⁷

Τα βασικά στοιχεία της τα οποία συμβάλλουν στην οργάνωση και τη λειτουργία της εγκυκλοπαίδειας είναι τα εξής:

Λήμματα

Η βασική μονάδα της Wikipedia είναι το άρθρο. Τα άρθρα γράφονται με τη μορφή ελεύθερου κειμένου που ακολουθεί ένα σύνολο οδηγιών προκειμένου να επιτευχθεί η συνέπεια του περιεχομένου και η συνοχή της δομής. Μια γενική αρχή είναι ότι κάθε άρθρο περιγράφει μια ενιαία έννοια και υπάρχει ένα ενιαίο άρθρο

³⁶

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%91%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC>>

³⁷ «Γεια Χαρά, Βικιπαίδες! Οι αρχαίοι Έλληνες συνήθιζαν να συναντιούνται σ' ένα μέρος της πόλης που ονομαζόταν Αγορά (=τόπος συνάθροισης), για να καλύψουν τις επικοινωνιακές και κοινωνικές τους ανάγκες. Αν και στην Αγορά έκαναν αγοραπωλησίες, εξού και η σύγχρονη σημασία της λέξης, αυτή ήταν κυρίως το μέρος όπου συζητούσαν, έκαναν καινούργιες γνωριμίες, μελετούσαν, μηχανεύονταν, δημιουργούσαν. Έτσι κι εμείς, οι χρήστες της ελληνικής Βικιπαίδειας, διαθέτουμε μια ψηφιακή Αγορά για την κοινότητα για να συζητάμε, να συνηγορούμαστε καλύτερα και να γνωριζόμαστε μεταξύ μας! Ο πίνακας στα δεξιά μάς μεταφέρει σε διάφορους χώρους συζήτησης, ανακοινώσεων, βοήθειας, πληροφοριών και σε οτιδήποτε άλλο χρειάζεται και αφορά τη Βικιπαίδεια. Όσοι και όσες θέλουν να προσθέσουν και να διαμορφώσουν αυτόν τον χώρο είναι ευπρόσδεκτοι».

για κάθε έννοια. Το εγχειρίδιο μορφής³⁸ αποτελεί μια οδηγία η οποία έχει στόχο να κάνει τα λήμματα της Wikipedia πιο εύκολα στην ανάγνωση και να υπάρχει μια κατά το δυνατό ομοιομορφία εντός του ίδιου και μεταξύ άλλων λημμάτων. Λέγοντας «μορφή» υπονοείται το ύφος γραφής, το οποίο συμπεριλαμβάνει και τις γενικές και ειδικές μορφοποιήσεις που μπορεί να υπάρχουν σε ένα λήμμα της Wikipedia. Βασική αρχή, η οποία υπερκαλύπτει όλες τις άλλες, είναι η αρχή της συνεκτικότητας: το ύφος ενός λήμματος πρέπει να είναι ίδιο σε όλα τα σημεία του, ακόμη κι όταν αυτό το ύφος δεν εφαρμόζεται σε όλα τα λήμματα της Wikipedia.

Κάθε λήμμα έχει μια βασική δομή:³⁹

1. Η εισαγωγή, η οποία είναι μια σύντομη, περιληπτική περιγραφή του αντικείμενου του λήμματος, η οποία δίνει στον αναγνώστη μια βασική ιδέα για το τι είναι το αντικείμενο του λήμματος.
2. Το κυρίως λήμμα. Είναι πιθανώς χωρισμένο σε ενότητες κατά περίπτωση και κατά τις ανάγκες του λήμματος.
3. Πιθανές υποσημειώσεις και παραπομπές.
4. Ο κατάλογος των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν για την συγγραφή του λήμματος.
5. Χρήσιμοι σύνδεσμοι προς εξωτερικές ιστοσελίδες.

Υπάρχουν τα «λήμματα προς επέκταση» (*stubs*) τα οποία είναι σελίδες της Wikipedia οι οποίες δεν περιέχουν ακόμα επαρκείς πληροφορίες για το θέμα τους και κατά συνέπεια δεν μπορούν να θεωρηθούν πραγματικά λήμματα. Θεωρούνται πολλές φορές μία χρήσιμη αρχή για περαιτέρω ανάπτυξη, ωστόσο θα πρέπει να ακολουθούν κάποια βασικά κριτήρια, προκειμένου να μην διαγραφούν. Επίσης, υπάρχουν τα καλογραμμένα και πλήρη λήμματα της Wikipedia. Η εγκυκλοπαίδεια

³⁸<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%95%CE%B3%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B9%CE%BF_%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AE%CF%82>

³⁹<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%92%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AE_%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82>

επιβραβεύει αυτά τα λήμματα χαρακτηρίζοντας τα αξιόλογα. Ένα εικονίδιο μικρού μπρούτζινου αστεριού (★) στη δεξιά γωνία της κορυφής της σελίδας του λήμματος υποδεικνύει ότι το λήμμα είναι αξιόλογο.

Αριστερά από κάθε λήμμα υπάρχουν τα εξής εργαλεία:

- «*Συνδέσεις προς εδώ*» (Σελίδες με συνδέσμους προς το λήμμα)
- «*Σχετικές αλλαγές*» (κατάλογος αλλαγών που έγιναν πρόσφατα και συνδέονται με το λήμμα)
- «*Επιφόρτωση αρχείου*» (για να ανεβάσει κάποιος χρήστης αρχείο)
- «*Ειδικές σελίδες*» (αυτή η σελίδα περιέχει ένα κατάλογο ειδικών σελίδων όπως αρχεία που δεν ανήκουν σε κάποια κατηγορία, ασύνδετες σελίδες, αχρησιμοποίητα αρχεία κ.τ.λ.)
- «*Πληροφορίες σελίδας*» (βασικές πληροφορίες για το λήμμα ή τη σελίδα)
- «*Στοιχείο δεδομένων*» (κωδικοποιημένα δεδομένα για το λήμμα)

Εμφάνιση τίτλου	Κωνσταντίνος Καβάφης
Προεπιλεγμένο κλειδί ταξινόμησης	Καβάφης Κωνσταντίνος
Μήκος σελίδας (σε bytes)	30.452
Αναγνωριστικό σελίδας	140791
Γλώσσα σελίδας περιεχομένου	Ελληνικά (el)
Μοντέλο περιεχομένου σελίδας	κείμενο wiki
Κατάσταση μηχανής αναζήτησης	Καταλογογραφήσιμο
Αριθμός παρατηρητών	Λιγότεροι από 30 ακόλουθοι

σελίδα	
Ανακατευθύνσεις σε αυτή τη σελίδα	2
Υπολογίζονται ως σελίδες περιεχομένου	Ναι
Αναγνωριστικό αντικειμένου Wikidata	Q216980
Page image	

Εικόνα 1. Βασικές πληροφορίες σελίδας

Για κάθε λήμμα, οι χρήστες έχουν την επιλογή της προβολής ιστορικού. Συγκεκριμένα, υπάρχουν επιλογές που επιτρέπουν στο χρήστη να κάνει αναζήτηση στο ιστορικό, να δει τα στατιστικά του ιστορικού εκδόσεων, τα στατιστικά ανάγνωσης κ.τ.λ. Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα να ελέγξει τους εξωτερικούς συνδέσμους του λήμματος καθώς και η δυνατότητα να δει συγκεντρωτικά του εσωτερικούς συνδέσμους του λήμματος. Οι επιλογές αυτές υποδηλώνουν ότι εκτός από το να αναγνώσει, κάθε χρήστης μπορεί να επεξεργαστεί ένα λήμμα καθώς και να δει όλη την πορεία των εκδόσεων και αναθεωρήσεών του.

Δημιουργός της σελίδας	84.147.217.174 (Συζήτηση)
Ημερομηνία δημιουργίας της σελίδας	21:35, 22 Μαρτίου 2005
Τελευταίος συντάκτης	VJSC263IO (Συζήτηση Συνεισφορά)
Ημερομηνία τελευταίας επεξεργασίας	20:54, 2 Μαΐου 2014
Συνολικός αριθμός επεξεργασιών	462
Συνολικός αριθμός διαφορετικών συντακτών	221
Πρόσφατος αριθμός επεξεργασιών (σε διάστημα 30 μέρες)	10
Πρόσφατος αριθμός μοναδικών συντακτών	5

Εικόνα 2. Ιστορικό επεξεργασίας

Σελίδες αποσαφήνισης

Είναι όρος που δηλώνει ότι μια έννοια συνδέεται με περισσότερα λήμματα - θέματα. «Αποσαφήνιση στη Wikipedia είναι η διαδικασία επίλυσης της σύγχυσης που προκύπτει όταν ένας ενιαίος όρος είναι διφορούμενος αναφέρεται δηλαδή σε περισσότερα από ένα θέματα που καλύπτονται από τη Wikipedia».⁴⁰ Αν πληκτρολογήσεις μια λέξη ή όνομα που συνδέεται με περισσότερα άρθρα, η αποσαφήνιση θα σε βοηθήσει να βρεις το λήμμα που ψάχνεις. Με άλλα λόγια, αποσαφήνιση είναι η λειτουργία αντιμετώπισης της ασάφειας μεταξύ όρων, του μπερδέματος δηλαδή που συμβαίνει όταν ένας όρος συνδέεται στενά με δύο ή περισσότερα θέματα. Σε πολλές περιπτώσεις, αυτή η λέξη ή φράση είναι ο "φυσικός" τίτλος περισσότερων από ένα λημμάτων. Με άλλα λόγια, οι σελίδες αποσαφήνισης είναι διακλαδώσεις που οδηγούν σε διαφορετικά λήμματα που μοιράζονται έναν κοινό ή παρόμοιο όρο σαν τίτλο. Η αποσαφήνιση είναι

⁴⁰

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%91%CF%80%CE%BF%CF%83%CE%B1%CF%86%CE%AE%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%B7>>

αναγκαία διαδικασία εντοπισμού και ταξινόμησης σελίδων που πιθανώς φέρουν τον ίδιο τίτλο. Αυτό μπορεί να γίνει με την πρόσθεση εντός παρένθεσης, ενός επιπλέον προσδιορισμού ή συμφραζόμενων που οριοθετούν επακριβώς το νόημα του τίτλου και το συνδέουν σαφώς με το περιεχόμενο του λήμματος.

Υπάρχουν τρεις σημαντικές πτυχές στην αποσαφήνιση: α) πρέπει τα άρθρα να ονοματοποιούνται κατά τέτοιο τρόπο ώστε κάθε άρθρο να έχει έναν μοναδικό τίτλο, β) οι συνδέσεις ενός διαφορούμενου όρου πρέπει να παραπέμπουν στο σωστό τίτλο άρθρου. Παραδείγματος χάριν, ένας συντάκτης ενός άρθρου αστρονομίας μπορεί να είχε δημιουργήσει μια σύνδεση με τον Ερμή (θεός), και αυτό πρέπει να διορθωθεί για να δείξει τη σύνδεση με τον Ερμή (πλανήτη), γ) ένας αναγνώστης που ψάχνει για ένα θέμα χρησιμοποιώντας έναν ιδιαίτερο όρο πρέπει να μπορεί να φτάσει στις πληροφορίες για εκείνο το θέμα γρήγορα και εύκολα.⁴¹ Η αποσαφήνιση εμφανίζεται σε δύο θέσεις. Υπάρχουν οι σύνδεσμοι αποσαφήνισης και οι σελίδες αποσαφήνισης.

Ανακατευθύνσεις

Η Wikipedia στηρίζεται σε συντάκτες που διορθώνουν τα λάθη και δημιουργούν σελίδες (ανακατευθύνσεις) που αυτόματα διορθώνουν τα τυπογραφικά λάθη και δημιουργούν οδηγίες ώστε να βρει ο αναγνώστης τη σωστή σελίδα. Έτσι έχουν δημιουργηθεί άρθρα και σύνδεσμοι που οδηγούν όλους τους αναγνώστες στη σωστή σελίδα. Όταν κάποιος συντάκτης μετακινεί μια σελίδα, το παλαιό όνομα δεν φεύγει. Γίνεται μια σελίδα ανακατεύθυνσης. Καθώς άλλες σελίδες πιθανότητα υπερσυνδέονται με το παλαιό όνομα του άρθρου, η ανακατεύθυνση λειτουργεί ώστε η υπερσύνδεση να εξακολουθεί να υφίσταται. Οι ανακατευθύνσεις επομένως, οδηγούν τον αναγνώστη στο σωστό λήμμα. Έστω ότι υπάρχει το άρθρο α που έχει μια υπερσύνδεση για το άρθρο β. Αν μετακινηθεί το άρθρο β με μια αλλαγή του τίτλου, τότε προκύπτει το άρθρο γ. Για αυτόν το λόγο, τοποθετείται μια ανακατεύθυνση στη σελίδα β, η οποία οδηγεί στο νέο όνομα της σελίδας γ. Το

⁴¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Disambiguation>

λογισμικό το διαβάζει αυτό, και οδηγεί τον αναγνώστη στη σελίδα γ. Η αλλαγή δεν μπορεί να γίνει κατευθείαν από το λογισμικό διότι το λογισμικό δεν αλλάζει ποτέ μια σελίδα αλλά οι χρήστες. Επίσης, ο σύνδεσμος β μπορεί να υπάρχει με πολλές αναθεωρήσεις πριν την τελική μορφή του και η επιδιόρθωση θα ήταν τεράστιος φόρτος για το λογισμικό. Οι ανακατευθύνσεις κωδικοποιούν τον πλουραλισμό που μπορεί να υπάρχει από αλλαγές και παραλλαγές τίτλων.⁴²

Σύνδεσμοι υπερκειμένου

Τα άρθρα συνδέονται μέσω των συνδέσμων υπερ-κειμένου με άλλα άρθρα. Οι υπερσύνδεσμοι παρέχουν εξηγήσεις για θεμάτων που συζητούνται, κατευθύνουν τον αναγνώστη και γενικά κατηγοριοποιούν ένα περιβάλλον πληροφοριών. Καθένας που έχει επισκεφτεί βιαστικά τη Wikipedia έχει πιθανώς βρεθεί να περιδιαβαίνει πηγαίνοντας βιαστικά από ένα ενδιαφέρον θέμα στο επόμενο και ακολουθώντας πληροφορίες τις οποίες σε άλλη περίπτωση δεν θα είχε ψάξει ποτέ. Αυτή η διεργασία χαρακτηρίζει ούτως η άλλως όλο τον Ιστό (Ayers, Matthews & Yates, 2008: 81). Οι σύνδεσμοι υπερ-κειμένου λειτουργούν βοηθητικά και στην κωδικοποίηση της πολυσημίας μέσα από τις σελίδες αποσαφήνισης. Επιπλέον, οι εσωτερικοί σύνδεσμοι υπερ-κειμένου υπάρχουν σε κάθε άρθρο. Αυτή η θεμελιώδης δομή παρουσιάζει ενδιαφέρον, καθώς ενισχύει τη συγκριτική ανάγνωση. Χαρακτηριστικό είναι ότι ένα λήμμα της Wikipedia που δεν συνδέεται με κάποιο άλλο ονομάζεται «ορφανό» και τοποθετείται σε ειδική κατηγορία αναβάθμισης. Κάθε λέξη, όρος, όνομα μπορεί να υπερσυνδεθεί με ένα άλλο λήμμα.

Κατηγοριοποίηση

Οι συντάκτες ενθαρρύνονται ώστε να ορίσουν κατηγορίες στα άρθρα τους. Αυτές οι κατηγοριοποιήσεις, όπως και τα άρθρα, μπορούν να τροποποιηθούν από τον καθένα. Υπάρχουν σχεδόν 400.000 κατηγορίες στην αγγλική Wikipedia. Οι κατηγορίες δεν είναι οι ίδιες άρθρα. Είναι μόνο κόμβοι για την οργάνωση των

⁴² <<http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Redirect>>

άρθρων οι οποίοι περιέχουν ένα ελάχιστο επεξηγηματικό κείμενο. Συχνά, οι κατηγορίες αντιστοιχούν σε μια έννοια που απαιτεί περαιτέρω περιγραφή. Ο στόχος της κατηγοριοποίησης είναι να επιτευχθεί η ιεραρχία πληροφοριών. Οι κατηγορίες συμβάλουν στην οργάνωση και δομή. Ο κεντρικός σκοπός του συστήματος κατηγοριοποίησης είναι η παροχή συνδέσμων πλοήγησης σε όλες τις σελίδες της Wikipedia μέσω μιας ιεραρχίας κατηγοριών, έτσι ώστε οι χρήστες που γνωρίζουν ουσιαστικά —καθοριστικά— χαρακτηριστικά ενός θέματος, να μπορούν να περιηγηθούν και να ανακαλύψουν εύκολα ομάδες σελίδων για θέματα που καθορίζονται από αυτά τα χαρακτηριστικά. Οι κατηγορίες δεν είναι τα μόνα μέσα για τη βοήθεια χρηστών που επιθυμούν να περιηγηθούν σε ομάδες συσχετιζόμενων σελίδων. Άλλα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν αντί ή μαζί με τις κατηγορίες, είναι σε ορισμένες περιπτώσεις οι κατάλογοι και τα πρότυπα πλοήγησης.⁴³

Οι κατηγορίες στις όποιες έχει υπαχθεί ένα άρθρο βρίσκονται κάτω από το κείμενο του λήμματος σε ένα κουτί. Δεν πρόκειται για μια «θέσφατη» ταξινόμια, αλλά για μια γραφική παράσταση στην οποία πολλές κατηγορίες συνυπάρχουν. Κατά συνέπεια, και τα άρθρα και οι κατηγορίες μπορούν με τη σειρά τους να ανήκουν σε περισσότερες από μια κατηγορίες ή υποκατηγορίες. Η δομή κατηγορίας είναι μια σχετικά πρόσφατη προσθήκη στην εγκυκλοπαίδεια, και λιγότερο ορατή από τα άρθρα (Ayers κ.ά., 2008: 88).

Πρότυπα (templates)

Ένα «πρότυπο» είναι μια σελίδα της Wikipedia που δημιουργείται για να περιληφθεί σε άλλες σελίδες. Τα πρότυπα συνήθως φέρουν επαναλαμβανόμενο περιεχόμενο το οποίο εμφανίζεται σε μεγάλο αριθμό άρθρων.⁴⁴ Τα «πρότυπα» ή «πρότυπα μηνύματα» είναι «προτυπωμένα» κείμενα που οι συνεισφέροντες στη Wikipedia μπορούν να χρησιμοποιήσουν, για να κάνουν την δουλειά τους πιο

⁴³

<<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7>

⁴⁴ <<http://en.wikipedia.org/wiki/Help:Template>>

εύκολη. Τα πρότυπα έχουν δικές τους σελίδες, ο τίτλος των οποίων έχει πάντα στην αρχή του το πρόθεμα. Τα πρότυπα παρέχουν γρήγορη και εύκολη επεξεργασία κειμένων, προσθέτουν προκατασκευασμένες πληροφορίες, κάνουν ομάδες κειμένων να έχουν την ίδια όψη και δομή, προσθέτουν λήμματα σε κατηγορίες, κ.τ.λ. Επίσης, πρότυπα χρησιμοποιούνται όταν χρειάζεται να συμπεριληφθούν κείμενα ή πίνακες σε δύο ή περισσότερα λήμματα, οπότε είναι προτιμητέο να υπάρχει μία ενιαία όψη. Δημιουργία προτύπων για χρήση μόνο σε ένα λήμμα δεν συνιστάται, με εξαίρεση ειδικούς λόγους (προστασίας, διαχείρισης, κτλ).⁴⁵ Επομένως, τα «πρότυπα» συνήθως αξιοποιούνται στη Wikipedia ως καθοδηγητικό και πληροφοριακό μέσο. Είναι ευμετάβλητα κι όταν αξιοποιούνται σωστά βοηθούν στην παρουσίαση της πληροφορίας. Μπορούν επίσης να βοηθήσουν σημαντικά τους νέους χρήστες στην περίπλοκη μορφοποίηση δεδομένου ότι δημιουργούνται μια φορά και έπειτα επαναρησιμοποιούνται. Η Wikipedia περιέχει 174.000 διαφορετικά πρότυπα.

Πίνακες πληροφοριών (infoboxes)

Οι πίνακες πληροφοριών (infoboxes) είναι πρότυπα (templates) που χρησιμοποιούνται για να συλλέξουν και να παρουσιάσουν ένα υποσύνολο των πληροφοριών. Με άλλα λόγια, είναι δομημένα πρότυπα που παρουσιάζουν μια περίληψη των πληροφοριών για το θέμα ενός άρθρου και τις επιδεικνύουν με ένα δομημένο και ομοιόμορφο σχήμα. Από αυτήν την άποψη, μοιάζουν με τους πίνακες στατιστικών στοιχείων. Ένα κουτί πληροφοριών μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα άλλο έγγραφο με τη διαδικασία της παραμετροποίησης.⁴⁶ Υπάρχουν περίπου 3.000 διαφορετικά πρότυπα «infobox» που χρησιμοποιούνται στην αγγλική Wikipedia.

⁴⁵

<<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%A0%CF%81%CF%8C%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B1>>

⁴⁶ <<http://en.wikipedia.org/wiki/Infobox>>

Σελίδες συζήτησης

Σε κάθε λήμμα υπάρχει σελίδα συζήτησης. Μια ετικέτα συζήτησης στην κορυφή κάθε άρθρου οδηγεί τους αναγνώστες στη σελίδα συζήτησής του άρθρου. Η σελίδα συζήτησης είναι μια ειδική σελίδα που αντιστοιχεί σε κάθε κανονική σελίδα της Wikipedia, στην οποία οι χρήστες μπορούν να αφήσουν σχόλια που αφορούν θέματα σχετικά με το λήμμα και να συζητήσουν με σκοπό τη βελτίωσή του. Οι συμμετέχοντες υπογράφουν κάθε σχόλιό τους. Αυτές οι σελίδες είναι ένα μοναδικό και ενδιαφέρον χαρακτηριστικό γνώρισμα της Wikipedia. Παραδείγματος χάριν, πολλοί μελετητές έχουν επισημάνει τη σημασία των σελίδων αυτών για τη συνεργασία μεταξύ των συντακτών.

Σε αυτές τις σελίδες, οι συντάκτες συζητούν για τις βελτιώσεις στο άρθρο, συμπεριλαμβανομένων των διαφόρων απόψεων για το περιεχόμενο. Επειδή μια σελίδα συζήτησης είναι συνομιλία, η οργάνωσή της είναι πολύ διαφορετική από αυτήν ενός άρθρου, το οποίο είναι δοκίμιο. Η Wikipedia τονίζει ότι οι σελίδες συζήτησης δεν είναι χώρος γενικής συζήτησης τύπου φόρουμ για το θέμα του λήμματος. Πρόκειται για συνομιλία μεταξύ μιας ομάδας ανθρώπων που σέβονται ο ένας τον άλλον και οι οποίοι αναγνωρίζουν ότι είναι δυνατό να υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και οι οποίοι ψάχνουν συνεχώς τους τρόπους να βρουν τους συμβιβασμούς που θα είναι αποδεκτοί και θα εστιάζουν αποκλειστικά στη βελτίωση των άρθρων. Από αυτή την άποψη θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι η σελίδες διαδραματίζουν καίριο ρόλο στα θέματα ποιότητας και βελτίωσης των λημμάτων μέσω της συνεργασίας.

A.2.4. Η Βαβυλώνα της γνώσης: Είναι η Wikipedia οικουμενική;

«Κάθε μητρική γλώσσα διδάσκει στους χρήστες της ένα τρόπο να δουν και να νιώσουν τον κόσμο και να δράσουν στον κόσμο, ένα τρόπο εντελώς μοναδικό» (McLuhan Marshall: 106). Η γλώσσα είναι ο τόπος όπου συναντώνται η τοπική με την υπερεθνική ταυτότητα. Χαρακτηριστικά ο Levy, κάνοντας λόγο για δυναμική πραγματικότητα, τονίζει την αυτενέργεια, μη ιεραρχία και ανταλλαγή γνώσεων:

«μείζον χαρακτηριστικό της δυνητικοποίησης απελευθερώνοντας αυτό που δεν υπήρχε παρά εδώ και τώρα, η δυνητικοποίηση δημιουργεί νέους χώρους και άλλες ταχύτητες. Εμφανίζεται έτσι μια νέα ταχύτητα της μάθησης, μια καινοφανής ταχύτητα της σκέψης, που συνδέονται με το ευρύτερο φαινόμενο ανάδυσης της γλώσσας [...]. Όσο περισσότερα εμπλουτίζονται και επεκτείνονται οι γλώσσες, τόσο περισσότερες δυνατότητες υπάρχουν για να μιμούμαστε, να φανταζόμαστε, για να κάνουμε άλλους να φαντάζονται ένα άλλου ή μια ετερότητα» (Levy, 1999: 95). Ο γλωσσικός διάλογος αποτελεί έμπρακτη επαφή με τα σύμβολα έκφρασης της σκέψης και της όλης δράσης ενός λαού, δηλαδή οδό άμεσης πρόσβασης σε έναν πολιτισμό.

Τον Μάρτιο του 2000, ο Jimmy Wales, ο ιδρυτής της Wikipedia και της προγόνου της, Nupedia, έστειλε το πρώτο μήνυμά του στον κατάλογο ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της Nupedia: «Το όνειρό μου είναι ότι μια μέρα αυτή η εγκυκλοπαίδεια θα είναι διαθέσιμη με χαμηλό κόστος στα σχολεία όλου του κόσμου, συμπεριλαμβανομένων και των χωρών του τρίτου κόσμου». Σε αυτήν την δήλωση μπορεί να εντοπίσει κανείς μια ιδιαίτερη φιλοδοξία που προσιδιάζει στο Διαφωτισμό: «ένα καθολικό εγκυκλοπαιδικό όραμα της αυξανόμενης πρόσβασης πληροφοριών το οποίο στηρίζεται στην καλή θέληση» (Reagle, 2010: 17 –19). Πραγματοποιήθηκε το όραμα του αυτό;

Ο πρόωρος στόχος του προγράμματος ήταν να καταστεί η Wikipedia πολύγλωσση. Όταν πρωτοεμφανίστηκε το 2001, υπήρξε ήδη μια πρώιμη επιθυμία για περισσότερες γλώσσες. Ακόμα και κατά τον πρώτο μήνα της, μερικές συνεισφορές αρχειοθετήθηκαν σε άλλες γλώσσες πέραν της αγγλικής, αν και η κοινότητα δεν ήξερε πραγματικά τι να κάνει με αυτές τις γλωσσικές εκδόσεις. Στην αρχή, η Wikipedia αποτέλεσε ένα αποκλειστικά αγγλικό πρόγραμμα, ακόμα κι αν οι συμμετέχοντές της προέρχονταν από όλο τον κόσμο. Η αγγλική Wikipedia έφτασε από 500 έως περίπου 1.000 άρθρα ακριβώς στον τρίτο μήνα λειτουργίας της, πιο γρήγορα από ό,τι αναμενόταν. Στις 15 Μαρτίου, ο Wales, πήρε την πρωτοβουλία να δημιουργήσει τη γαλλική, τη γερμανική, και την ισπανική έκδοση του wikipedia.com, λαμβάνοντας υπόψη την υπεροχή αυτών των γλωσσών. Μέσα στους πρώτους μήνες από την ίδρυση της αγγλικής Wikipedia, το

εγχείρημα εξαπλώθηκε στα καταλανικά, τα κινέζικα, τα γερμανικά, τα γαλλικά, τα εβραϊκά, τα ιταλικά, τα ισπανικά, τα ιαπωνικά, τα ρωσικά, τα πορτογαλικά, και την εσπεράντο. Έκτοτε, οι νέες γλωσσικές εκδόσεις συνέχισαν να προστίθενται συνεχώς. Όσπου να φθάσει μια έκδοση της Wikipedia τα 1.000 άρθρα, έχει συνήθως μια βοήθεια από το ίδρυμα (Ayers κ.ά., 2008: 408 – 411).

Στα μέσα του 2008, η μεγαλύτερη Wikipedia ήταν στα αγγλικά (2.3 εκατομμύρια άρθρα), ακολουθούσαν τα γερμανικά (755.000 άρθρα), τα γαλλικά (665.000 άρθρα), και τα ιαπωνικά (494.000 άρθρα). Το μέγεθος δεν πρέπει να ληφθεί ως το μοναδικό κριτήριο, εντούτοις. Για παράδειγμα, η κινέζικη Wikipedia έχει προσελκύσει συχνά την προσοχή των μέσων, επειδή η κινεζική κυβέρνηση συνεχίζει να περιορίζει μερικώς την πρόσβαση σε αυτή. Παρολαυτά, η κινεζική Wikipedia περιλαμβάνει περισσότερα από 178.000 άρθρα, τα οποία συντάσσονται από πολλούς Κινέζους συντάκτες στην Ταϊβάν, το Χογκ Κονγκ, και την ανατολική Ασία.

Σήμερα, η Wikipedia είναι πολύγλωσση εγκυκλοπαίδεια. Υπάρχουν ήδη εκδόσεις της σε περισσότερες από 230 διαφορετικές γλώσσες, ενώ αναμένεται να προστεθούν και άλλες. Παρακάτω παρουσιάζεται ένα συνοπτικό γράφημα μεγάλων εκδόσεων της Wikipedia σε άλλες γλώσσες:

Περισσότερα από 1,000,000 άρθρα:

- Deutsch • español • français • italiano • Nederlands • polski
- русский • svenska

Περισσότερα από 400,000 άρθρα:

- català • 日本語 • norsk bokmål • português • Tiếng Việt • українська • 中文

Περισσότερα 200,000 άρθρα:

- العربية • Bahasa Indonesia • Bahasa Melayu • čeština • српски / srpski • فارسی
- 한국어 • magyar • română • suomi • Türkçe

Περισσότερα από 50,000 articles:

• български • dansk • eesti • Ελληνικά • English (simple) • Esperanto • euskara • galego • עברית • हि • hrvatski • latviešu • lietuvių • norsk nynorsk • slovenčina • slovenščina • srpskohrvatski / српскохрватски • ལྷན་ བཀའ་ ལྷན་

Οι γλωσσικές κοινότητες διαφέρουν στην ομοιομορφία και την αυτονομία τους όσον αφορά το ήθος. Οι μελετητές θεωρούν γλωσσικές κοινότητες, τις κοινότητες που διαμορφώνεται από τους φυσικούς ομιλητές μιας μητρικής γλώσσας. Μάλιστα, η γλωσσική κοινότητα αντικατοπτρίζεται και σε ένα ευρύτερο σύνολο πολιτιστικών πτυχών. Κατά συνέπεια, οι γλωσσικές κοινότητες της Wikipedia θεωρούνται όχι μόνο γλωσσικά διαφορετικές αλλά και διαφορετικές από την άποψη ορισμένων κανόνων, μηχανισμών, λειτουργιών και κοινωνικών ρυθμίσεων, καθώς προσαρμόζουν τον κώδικα συμπεριφοράς τους. Υπό αυτή την έννοια, οι γλωσσικές κοινότητες αξιολογούνται και ενδέχεται να παρουσιάζουν ένα βαθμό αυτονομίας και διαφοροποίησης σε σχέση με τους κανόνες ή την ανάπτυξή τους. Κάθε γλωσσικό γκρουπ διαμορφώνει τις δικές του πολιτικές, νόρμες και συστήματα επιβολής. Πολλές φορές μάλιστα, εντοπίζονται εθνικά ή πολιτιστικά ‘στάνταρντς’ (Zittrain, 2009: 143- 144).

Αντίθετα, το συνολικό ήθος, η σύλληψη της ιδέας της Wikipedia είναι ενιαία. Κάθε γλωσσική κοινότητα δεν πρέπει να προσλαμβάνεται ως χωριστή οντότητα, αποκομμένη από το γενικό εγχείρημα. Τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας πρέπει να μοιράζονται τις γενικές αρχές και τους κανόνες με τους χρήστες από άλλες γλωσσικές κοινότητες. Από αυτή την άποψη, η αυτονομία τους είναι περιορισμένη, καθώς υπόκειται στους γενικούς κανόνες που διέπουν τη Wikipedia. Κάθε γλωσσική κοινότητα και τα μέλη της εφόσον θέλουν να αυτοαποκαλούνται Wikipedia και Wikipedians – καλούνται να ενεργούν ως μέρος της συνολικής κοινότητας και να αλληλεπιδρούν με τις υπόλοιπες κοινότητες (Pentzold, 2011).

Η σειρά των γλωσσών που αντιπροσωπεύονται στη Wikipedia είναι πολύ μεγάλη. Η Wikipedia υπάρχει και σε κατασκευασμένες γλώσσες όπως η εσπεράντο και σε κάποιες νεκρές γλώσσες όπως τα λατινικά. Σε μερικές περιπτώσεις, η Wikipedia μπορεί να είναι η μόνη εγκυκλοπαίδεια σε μια ιδιαίτερη γλώσσα. Ωστόσο, η παροχή ελεύθερων πληροφοριών σε όλους τους ανθρώπους στον κόσμο, ανεξάρτητα από τη γλώσσα τους, είναι βεβαίως, πολύ μακριά από την πραγματικότητα της τωρινής Wikipedia.

Ο αριθμός των γλωσσών που εμφανίζονται στη Wikipedia είναι ένα θαυμαστό και ελπιδοφόρο γεγονός. Εντούτοις, υπάρχουν τόποι με πολυάριθμους φυσικούς ομιλητές που δεν αντιπροσωπεύονται επαρκώς στην αντίστοιχη γλωσσική έκδοση. Επίσης, υπάρχουν τόποι όπως η Νότια και Νοτιοανατολική Ασία και η Αφρική, στις όποιες παρατηρείται γενικό έλλειμμα πρόσβασης στην εγκυκλοπαίδεια και επομένως έλλειμμα πρόσβασης στην ελεύθερη γνώση. Μάλιστα, η κοινότητα φαίνεται να το γνωρίζει: «Η κοινότητα της Wikipedia έχει δεσμευτεί να συμπεριλάβει λήμματα σε όλες τις γλώσσες για τις οποίες υπάρχουν Βικιπαιδιστές πρόθυμοι να συγγράψουν. Γνωρίζουμε ότι πολλές από τις 6.500 γλώσσες του κόσμου δεν αντιπροσωπεύονται επαρκώς στους υπολογιστές ή το διαδίκτυο, και έχουμε δεσμευθεί να συνεργαστούμε με ομιλητές των γλωσσών και οργανώσεις πληροφορικής για να υποστηρίξουμε όσο το δυνατόν περισσότερες γλώσσες».

Καταλήγοντας, για να επιτευχθεί αυτό το όραμα είναι απαραίτητη η άμεση μετάφραση σε όλες τις γλώσσες. Κάτι το οποίο δεν είναι γραμμένο σε γλώσσα την οποία δεν γνωρίζουν όλοι δεν μπορεί να είναι καθολικό. Όπως διατύπωσε ο Μακ Λούαν: «Οι υπολογιστές δίνουν την υπόσχεση ενός μέσου ακαριαίας μετάφρασης οποιουδήποτε κώδικα η γλώσσας σε οποιονδήποτε άλλο κώδικα η γλώσσα» (McLuhan: 107). Δεν είναι γνωστό αν ποτέ αυτό θα καταστεί εφικτό, ωστόσο, γίνονται σημαντικά βήματα. Για παράδειγμα, υπάρχει η «Πρεσβεία», η οποία έχει οριστεί σαν ένας κεντρικός χώρος με θέματα που ανακύπτουν ανάμεσα σε διαφορετικές γλωσσικές εκδόσεις. Επίσης, οι σελίδες της κοινότητας υπάρχουν σε όλες τις γλώσσες και συνδέονται η μια με την άλλη μέσω συνδέσεων interwiki.

Γενικά, η Wikipedia μέσω των προτύπων «Βαβέλ» προσπαθεί να διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ χρηστών, οι οποίοι κατέχουν διάφορες γλώσσες.

A.2.5. Η Ελληνική Βικιπαίδεια

Η Βικιπαίδεια λειτουργεί με το «MediaWiki έκδοση 1.24wmf3» (250dec0). Έχει 101.160 λήμματα, 10.053 αρχεία και 272.259 σελίδες στο σύνολο. Έχουν γίνει 4.785.131 επεξεργασίες. Επίσης, υπάρχουν 146.014 εγγεγραμμένοι χρήστες, εκ των οποίων ενεργοί είναι οι 825. Δικαιώματα διαχειριστή έχουν 22 χρήστες.

Πίνακας 1: Πρόοδος της Βικιπαίδειας

Πρόοδος της ελληνικής Βικιπαίδειας		
Αριθμός άρθρων	Ημερομηνία	Ημέρες που μεσολάβησαν
1	1 Δεκεμβρίου 2002	
10.000	16 Μαΐου 2006	1.262
20.000	17 Μαρτίου 2007	305
30.000	27 Δεκεμβρίου 2007	285
40.000	14 Φεβρουαρίου 2009	415
50.000	10 Απριλίου 2010	420
60.000	8 Μαρτίου 2011	332
70.000	22 Φεβρουαρίου 2012	351
80.000	2 Νοεμβρίου 2012	254
90.000	12 Ιουλίου 2013	252
100.000	9 Απριλίου 2014	271

Η Βικιπαίδεια είναι η έκδοση της Wikipedia στην ελληνική γλώσσα. Σήμερα έχει 101.326 άρθρα. Η ελληνική Βικιπαίδεια δημιουργήθηκε την 1^η Δεκεμβρίου 2001. Στις 16 Μαΐου 2006 η ελληνική Βικιπαίδεια έφτασε τα 10.000 άρθρα. Στις 10 Οκτωβρίου 2006 έφτασε τα 15.000 άρθρα, ενώ στις 17 Μαρτίου 2007 έφτασε τα 20.000 άρθρα. Την περίοδο αυτή δημοσιεύονταν 30 νέα άρθρα την ημέρα, ενώ ήδη δραστηριοποιούνταν 50 τακτικοί συντάκτες. Τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς η ελληνική Βικιπαίδεια έφτασε τα 30.000 άρθρα, ενώ στις 14 Φεβρουαρίου 2009 ξεπέρασε και τα 40.000 άρθρα. Δεκατέσσερις μήνες μετά,

στις 10 Απριλίου 2010, ξεπέρασε τα 50.000 άρθρα, και έντεκα μήνες αργότερα, στις 8 Μαρτίου 2011, έφτασε τα 60.000 άρθρα. Στις 9 Απριλίου 2014, η Ελληνική Βικιπαίδεια ξεπέρασε τα 100.000 λήμματα. Η ελληνόφωνη Βικιπαίδεια:

- είναι η 52η μεγαλύτερη σε πλήθος λημμάτων (101.326).
- έχει 272.798 σελίδες στο σύνολο.
- έχει 22 διαχειριστές.
- έχει 146.318 εγγεγραμμένους χρήστες, εκ των οποίων 824 ενεργοί.
- έχει τύχει επεξεργασίας 4.794.335 φορές.

Πίνακας 2: Προέλευση συνεισφορών (7/2009 - 9/2013)

Ελλάδα	92%
Κύπρος	2.5%
Ισπανία	1.1%
Γαλλία	0.5%
ΗΠΑ	0.5%
Άλλες	3.4%

Πίνακας 3: Γενικά Στατιστικά

Στατιστικά σελίδων	
Λήμματα	101.330
Σελίδες (Όλες οι σελίδες του wiki, συμπεριλαμβανομένων των σελίδων συζήτησης, ανακατευθύνσεων, μικρών σελίδων "προς επέκταση", κλπ.)	272.803
Αρχεία που έχουν επιφορτωθεί	10.184
Στατιστικά επεξεργασιών	
Επεξεργασίες σελίδων από το ξεκίνημα της Βικιπαίδειας	4.794.403
Μέσος όρος επεξεργασιών ανά σελίδα	17,57

Στατιστικά χρηστών	
Εγγεγραμμένοι χρήστες	146.321
Ενεργοί χρήστες (εγγεγραμμένοι χρήστες που έχουν κάνει τουλάχιστον μια ενέργεια τον τελευταίο μήνα) (κατάλογος) (Χρήστες που έχουν κάνει κάποια επεξεργασία μέσα σε 30 μέρες)	824
Bots (κατάλογος)	95
Διαχειριστές(κατάλογος)	22
Γραφειοκράτες(κατάλογος)	3
Επίτροποι (κατάλογος)	0
Δημιουργοί λογαριασμών (κατάλογος)	0
Εισαγωγείς(κατάλογος)	0
Εισαγωγείς Transwiki(κατάλογος)	0
Απαλλαγές από φραγή IP (κατάλογος)	0
Επιτηρητές (κατάλογος)	0
Συντονιστής μαθήματος (κατάλογος)	0
Δικτυακοί εθελοντές μαθημάτων (κατάλογος)	0
Πανεπιστημιακοί εθελοντές μαθημάτων (κατάλογος)	0
Εκπαιδευτικός μαθήματος(κατάλογος)	0
OAuth administrators(κατάλογος)	0
Checkusers (κατάλογος)	0
Επιβεβαιωμένοι χρήστες (κατάλογος)	0

Άλλα στατιστικά	
Μαζικά μηνύματα στην ουρά	0

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΡΡΥΘΜΙΣΗ

Κάτω από ποιες συνθήκες αναδύεται η συνεργασία χωρίς κεντρική εξουσία, σε ένα κόσμο εγωιστών; Η συνεργασία συμβαίνει και ο πολιτισμός βασίζεται σε αυτή.

(The Evolution of Cooperation, Axelrod Robert, 1984: 3)

A.3.1. Το τέλος της αυθεντίας

Η Wikipedia είναι μια συνεχής εργασία στην οποία ο καθένας μπορεί να συμβάλει. Γι' αυτόν το λόγο, διαφέρει από μια έντυπη πηγή αναφοράς σε σημαντικά σημεία. Η Sullivan επισημαίνει ότι το διαδίκτυο είναι ιδιαίτερα ρευστό και μεταβλητό, και ως εκ τούτου αρκετά αντίθετο από τα σταθερά και ιεραρχικά πρότυπα των παραδοσιακών μέσων, όπως για παράδειγμα ο τύπος. Επίσης, σημειώνει χαρακτηριστικά ο Σταμπουλής: «σε αντίθεση με μια έντυπη πηγή αναφοράς, η Wikipedia ενημερώνεται συνεχώς, με τη δημιουργία ή την ενημέρωση των λημμάτων σχετικά με τα γεγονότα της επικαιρότητας μέσα σε λίγες ώρες, λεπτά ή και δευτερόλεπτα, και όχι σε μήνες ή χρόνια όπως στις έντυπες εγκυκλοπαίδειες» (Σταμπουλής).⁴⁷ Στον κόσμο της εκτύπωσης, πριν από τη δημοσίευση, η παραγωγή πληροφοριών υποβαλλόταν σε επανεξέταση και έλεγχο από τους εκδότες και από τους αρμόδιους φορείς (Yaari, Baruchson-Arbib & Bar-Ilan, 2011). Οι καταχωρήσεις στις παραδοσιακές εγκυκλοπαίδειες γίνονταν από ανθρώπους με γνώσεις στο εν λόγω θέμα. Επίσης, οι εγγραφές ελέγχονταν για την ακρίβειά τους από έμπειρους συντάκτες πριν από τη δημοσίευσή τους, καθώς τα προηγούμενα μέσα διέπονταν κυρίως από κεντρικούς οργανισμούς (π.χ. εκδότες στην περίπτωση των βιβλίων και του τύπου ή τηλεοπτικών δικτύων για την τηλεόραση). Τώρα πια, ο Web επιτρέπει στον

⁴⁷ Σταμπουλής, Κ., Πολιτική και αναπτυξη περιεχομένου στη Wikipedia. Ανακτήθηκε από <http://www.academia.edu/6252868/Wikipedia>

καθένα να δημιουργήσει και να δημοσιεύσει ελεύθερα περιεχόμενο χωρίς να χρειάζεται την έγκριση τρίτων.

Η Wikipedia είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα λόγω της μεθόδου με την οποία γράφονται τα άρθρα της. Μπορούν να συνταχθούν από τον καθένα. Προαπαιτούμενο είναι μια σύνδεση διαδικτύου. Σε καμία περίπτωση η ειδικευση ή η ενημέρωση του συντάκτη γύρω από το θέμα δεν μπορεί να διαπιστωθεί (Jones, 2008). Αυτό το «άνοιγμα» στο ευρύ κοινό και η καταβαράθρωση της λατρείας των εμπειρογνομώνων, σε συνδυασμό με το ανοικτό σύστημα επεξεργασίας -ο καθένας μπορεί να υπεργράψει μια καταχώρηση-, τη διαφοροποιεί από τα από τα παραδοσιακά μέσα. Αν και οι ρίζες λοιπόν, της Wikipedia βρίσκονται στον παραδοσιακό τρόπο ακαδημαϊκό τρόπο σύνταξης και αξιολόγησης, έχει εξελιχτεί σταδιακά σε τρανό παράδειγμα ανοιχτής δομής, το οποίο επαφίεται στη συμμετοχή και τη συνεργασία πολυαρίθμων ανώνυμων ή «ημί-ανώνυμων ατόμων» με διαφορετικά επίπεδα μόρφωσης, κουλτούρας, εμπειρογνομοσύνης, επαγγελματικής ή ακαδημαϊκής εμπειρίας (ό.π.). Θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι η Wikipedia αντιπροσωπεύει ένα νέο τρόπο συνεργατικής λήψης αποφάσεων και ένα νέο τρόπο παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης των αγαθών. Η Wikipedia έχει αλλάξει τον τρόπο που «χρησιμοποιούμε την πληροφορία, βρίσκουμε την πληροφορία, σκεφτόμαστε για την πληροφορία» (Welser κ.ά., 2011).

Αυτή η διαφοροποίηση εγείρει την κριτική των μελετητών, οι οποίοι εστιάζουν την προσοχή σε ζητήματα αξιοπιστίας της εγκυκλοπαίδειας. Μάλιστα, η ανάγκη για την επικύρωση μιας πηγής της Wikipedia μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος ενός γενικότερου προβλήματος σχετικά με τις γνώσεις που οι άνθρωποι λαμβάνουν από το διαδίκτυο (Featherstone & Venn, 2007). Η Wikipedia δεν περιέχει μηχανισμούς ελέγχου της ποιότητας με την παραδοσιακή έννοια: συνήθως, η φήμη του συγγραφέα και η πηγή των πληροφοριών είναι σημαντικά κριτήριά για την αξιολόγησή της πληροφορίας. Τα κριτήρια αυτά δεν είναι κατάλληλα για την αξιολόγηση των άρθρων της Wikipedia διότι οι συντάκτες των πληροφοριών της δεν ορίζονται. Τα άρθρα της είναι τα αποτελέσματα των συνδυασμένων προσπαθειών πολλών συνεισφερόντων, οι οποίοι συμβάλλουν

σταδιακά. Στην πραγματικότητα, κανείς δεν βρίσκεται «επίσημα» πίσω από την οποιαδήποτε καταχώρηση (Yaari, κ.ά., 2011).

Η Wikipedia αντιμετωπίζεται πολλές φορές με σκεπτικισμό λόγω αυτού του ευμετάβλητου και ρευστού περιεχομένου της. Υπάρχει μια συνεχής συζήτηση για την αξία και την αξιοπιστία των πληροφοριών που παράγονται από το πλήθος σε σχέση με τις πληροφορίες που παράγονται από τους εμπειρογνώμονες.⁴⁸ Στην ουσία, το «βάρος» της εξέτασης, όπως καθώς και ο έλεγχος της ποιότητας των πληροφοριών έχει μετατοπιστεί από τους εμπειρογνώμονες στο ίδιο το κοινό (ό.π., 2011). Δίπλα σε αυτούς που χειροκροτούν και εξάρουν το ανοιχτό περιεχόμενο, το δημοκρατικό δυναμικό, το ήθος και τη συνεργασία της κοινότητας στέκονται και αυτοί που απαξιώνουν ή έστω αμφισβητούν τις ερασιτεχνικές συνεισφορές. Το κεφάλαιο αυτό διερευνά θεμελιώδεις εσωτερικές λειτουργίες της Wikipedia που συνδέονται με αυτά τα ζητήματα.

A.3.2 Η κοινότητα

Για το μέσο χρήστη, η Wikipedia είναι απλώς μια απέραντη, ανοιχτή, ψηφιακή εγκυκλοπαίδεια. Ωστόσο, παρά το υπονοούμενο χάους και αναρχίας φαίνεται πως υποβόσκει μια σειρά εκλεπτυσμένων διεργασιών. Άλλωστε, εύλογα προκύπτει το ερώτημα: «πώς τόσο χρήσιμο περιεχόμενο μπορεί να παράγεται από ένα “στρατό” ανώνυμων εθελοντών;» (Sullivan, 2009: 85). Ο Reagle επισημαίνει ότι η ειρωνεία έγκειται στο ότι, ενώ έγινε σαφές ότι ο Ιστός θα διαδραμάτιζε έναν θεμελιώδη ρόλο και μια τεράστια δύναμη του Ιστού είναι ο αποκεντρωμένος χαρακτήρας του, η Wikipedia δεν είναι αποκεντρωμένη με αυτόν τον τρόπο. Δεν είναι μια συλλογή άρθρων, όπου το καθένα γράφεται από έναν μόνο συντάκτη και παρατίθεται στο διαδίκτυο. Αντί αυτού, πολλοί συντάκτες μπορούν να

⁴⁸ Μάλιστα, προκύπτει η έννοια «σοφία του πλήθους», η οποία απαντά πολύ συχνά και στη βιβλιογραφία.

συνεργαστούν σε ένα μόνο άρθρο, που αποθηκεύεται σε μια κεντρική βάση δεδομένων η οποία επιτρέπει τη μορφοποίηση, και την υφολογική αναθεώρηση από τον καθένα. Ο ίδιος εντοπίζει μια ζωτική «κοινή κουλτούρα» ανάμεσα στους Βικιπαιδιστές, που συμβάλλει στη συνοχή της Wikipedia (Reagle, 2010: 35).

Η κοινή κουλτούρα υποδηλώνει την ύπαρξη της κοινότητας. Η Preece (2000) θεωρεί ότι μια εικονική κοινότητα συγκροτούν: 1. Άνθρωποι που αλληλεπιδρούν κοινωνικά καθώς προσπαθούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους ή να επιτελέσουν τους εικονικούς ρόλους όπως να καθοδηγούν και να συντονίζουν, 2. Κοινοί στόχοι, όπως για παράδειγμα, ένα ενδιαφέρον, μια ανάγκη, μια ανταλλαγή πληροφορίας ή υπηρεσίας που δίνει λόγο ύπαρξης στην κοινότητα, 3. Πολιτικές, υπό τη μορφή κοινών παραδοχών, τελετουργιών, πρωτόκολλων, κανόνων και νόμων που καθοδηγούν τις αλληλεπιδράσεις ατόμων, 4. Συστήματα υπολογιστών, που υποστηρίζουν τις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις, διαμεσολαβούν και ενισχύουν την έννοια της από κοινού συντροφικότητας.⁴⁹ Ο Reagle επίσης, αναφέρει (Reagle, 2010: 76): «Χρησιμοποιώ την λέξη κοινότητα για να μιλήσω για μια ομάδα αλληλοεξαρτώμενων ανθρώπων που συμμετέχουν μαζί στη συζήτηση και τις αποφάσεις και που μοιράζονται ορισμένες πρακτικές, οι οποίες τόσο προσδιορίζουν την κοινότητα όσο και προσδιορίζονται από αυτή». Σύμφωνα με τον ίδιο, μια ανοικτή κοινότητα χαρακτηρίζεται από:

- Ανοιχτό περιεχόμενο που είναι διαθέσιμο με άδεια.
- Διαφάνεια: καθιστά τις διαδικασίες, τους κανόνες, τις αποφάσεις και τις λογικές πίσω από αυτές συνεχώς διαθέσιμες.
- Ακεραιότητα: εξασφαλίζει την ακεραιότητα των διαδικασιών και των συνεισφορών των συμμετεχόντων.
- Μη διάκριση: απαγορεύει την αυθαίρετη διάκριση ενάντια σε πρόσωπα, σε ομάδες, ή σε ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Τα πρόσωπα και οι προτάσεις τους

⁴⁹ Μέσω Κούρτη, Ε. (2003). Η Επικοινωνία στο Διαδίκτυο, 160.

πρέπει να κρίνονται ανάλογα με την αξία τους. Η ηγεσία επίσης, πρέπει να βασίζεται σε αξιοκρατικές διαδικασίες.

- Μη παρέμβαση: ο ακρογωνιαίος λίθος του ανοικτού περιεχομένου. Εάν κάποιος διαφωνεί με την εφαρμογή των προηγούμενων τριών αξιών, η άδεια του ανοικτού περιεχομένου του επιτρέπει να αναθεωρήσει το περιεχόμενο χωρίς παρέμβαση από κάποια κεντρική αρχή.

Ο Jankowski επίσης, τονίζει ότι τα επιστημολογικά χαρακτηριστικά της Wikipedia ως μια κοινότητα wiki, ως μια δηλαδή ανοιχτή και συνεργατική κοινότητα είναι 1) ο αυτοπροσδιορισμός και η αναγνώριση στο πλαίσιο της κοινότητας, 2) η συνεργασία, τόσο σε επίπεδο δημιουργίας όσο και σε επίπεδο οργάνωσης και καλής διάθεσης, 3) η συν-δημιουργία, 4) η πίστη στην κοινότητα και 5) ο κονστρουκτιβισμός. Με βάση αυτά τα χαρακτηριστικά, η γνώση οικοδομείται από το κάθε άτομο χωριστά αλλά και σε συνεργασία με τους άλλους. Όλοι μαζί χτίζουν τη γνώση μέσα από τη δημιουργία και τους κανόνες. Έτσι, κάθε άτομο καθιερώνεται σταδιακά ως μια «ταυτότητα» στο πλαίσιο της κοινότητας. Η ιεραρχία του «στάτους» και των «ειδικών» αντικαθίστανται από την ιεραρχία της δραστηριότητας, καθώς η εμπιστοσύνη μετατοπίζεται από τον εμπειρογνώμονα στην κοινότητα. Η εφαρμογή των κανόνων μπορεί να προσληφτεί και ως μια πράξη κοινωνικοποίησης μέσα στην κοινότητα (Jankowski, 2013: 23-27).

Η Sullivan αναφέρει ότι πίσω από τη «σκηνή» κρύβεται μια «κοινότητα ενθουσιωδών ανθρώπων που αφιερώνονται στη συγγραφή και στη συζήτηση» (Sullivan, 2009: 85). Τα μέλη της Wikipedia μοιράζονται από κοινού πρακτικές και κανόνες στα πλαίσια ενός συνεργατικού πολιτισμού. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Reagle, η κοινότητα της Wikipedia μπορεί να γίνει κατανοητή ως μια κοινότητα που «εκκολάπτει» μια συμπεριφορά η οποία είναι είναι εθελοντική και ωφέλιμη για τους άλλους (Reagle, 2009: 76). Ο Miller (2010: 163) επισημαίνει ότι η κοινότητα της Wikipedia δεν είναι τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο από τους χρήστες της, είτε είναι αυτοί που διαβάζουν τα άρθρα, είτε είναι αυτοί που συμβάλλουν στα άρθρα. Ως εκ τούτου, η κοινότητα διαδραματίζει έναν σημαντικό

ρόλο στη διατήρηση του περιεχομένου της Wikipedia. Όπως συμβαίνει με οποιοδήποτε wiki, η επικοινωνία και η συνεργατικότητα είναι οι έννοιες κλειδιά για την ενθάρρυνση και την αύξηση των συνεισφερόντων. Χωρίς ενεργούς συνεισφέροντες, η Wikipedia σταδιακά θα εξασθενίζε και θα πέθαινε. Εργαζόμενη μαζί, η κοινότητα της Wikipedia όχι μόνο συμβάλλει σε νέο περιεχόμενο, αλλά και κτίζει τη δομή μεταξύ των άρθρων, επιλύει τις διαμάχες μεταξύ των συνεισφερόντων, και δημιουργεί τους κανόνες της συμπεριφοράς. Είναι μια αυτοδιαχειριζόμενη κοινότητα που προσπαθεί να καλωσορίζει συνεχώς νέους συνεισφέροντες (ό.π: 168).

Η κοινότητα της Wikipedia είναι πολυδιάστατη και περιλαμβάνει στους κόλπους της τον καθένα, από επαγγελματίες και ακαδημαϊκούς μέχρι «χομπίστες» και «περίεργους». Οι χρήστες όλων των τύπων μπορούν να συμβάλλουν στη Wikipedia καθώς δεν υπάρχει κανένας κανόνας απαγορευτικός συμμετοχής. Η κοινότητα της Wikipedia είναι ανοιχτή για κάθε εθελοντή πρόθυμο να δεχτεί τον κωδικό συμπεριφοράς της εγκυκλοπαίδειας. Παρά τα δυνητικά διαφορετικά υπόβαθρά τους (κοινωνικό, πολιτιστικό, θρησκευτικό, εκπαιδευτικό, κλπ.), τα άτομα θεωρούνται ίσα στα θεμελιώδη δικαιώματά τους να επεξεργάζονται το wiki. Ωστόσο, αυτή η πολυφωνία περιορίζεται σε ένα σύνολο προαπαιτούμενων στάσεων και πρότυπων συμπεριφοράς (Pentzold, 2011). Η Sullivan (2009: 85) για να καταδείξει την ετερογένεια αυτής της κοινότητας, τονίζει ότι η Wikipedia συνιστά κοινότητα μονό υπό την έννοια του διαδικτύου: «μια χαλαρή, παγκόσμια ομαδοποίηση των ειδήλων ανεξάρτητων μελών για την οποία θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι είναι μια ομάδα ένας από τους στόχους της οποίας είναι να στρατολογήσει όσο το δυνατόν περισσότερα μέλη». Πράγματι, η επιτυχία της Wikipedia συχνά αποδίδεται στη συμμετοχή του μεγάλου αριθμού των συνεισφερόντων οι οποίοι βελτιώνουν την ακρίβεια, πληρότητα και σαφήνεια των λημμάτων, ενώ μειώνουν τα φαινόμενα μεροληψίας (Kittur & Kraut, 2008). Μεγάλος αριθμός των συνεισφερόντων, οι λεγόμενοι Βικιπαιδιστές, παράγουν μια ψηφιακή εγκυκλοπαίδεια, που είναι πρωτοφανής σε έκταση και πεδίο εφαρμογής. Οι Halfaker, Terveen, και Panciera σημειώνουν ότι οι Βικιπαιδιστές είναι ο «ακρογωνιαίος λίθος της κοινότητας» (Halfaker, Terveen, & Panciera, 2009).

Ο Pentzold τονίζει ότι η δέσμευση των ατόμων στους κανόνες δεν μπορεί να ελεγχθεί πριν από την έναρξη της εργασίας τους, διότι αυτό θα είχε ήδη παραβιάσει την ελευθερία και διαφάνεια του έργου. Έτσι, αν και όλοι είναι ευπρόσδεκτοι να συνεισφέρουν, η εμπιστοσύνη μόνο σταδιακά συσσωρεύεται και κερδίζεται με βάση την καλοπροαίρετη εμπλοκή. Με άλλα λόγια, οι χρήστες δεν θεωρούνται έμπιστοι πριν από τις δράσεις τους, αλλά, μάλλον, θα πρέπει να πείσουν τους άλλους για την αξιοπιστία τους. Η συλλογική ευθύνη για την ύπαρξη και την ανάπτυξη της Wikipedia γίνεται, από αυτή την άποψη, αντιληπτή ως «κοινότητα ήθους». Η σύνθεση της κοινότητας και, συνεπώς και τα όρια της, καθορίζονται από ένα σύνολο κανόνων σχετικά με το σκοπό και τα πρότυπα του εγχειρήματος. Είναι ένα καλό παράδειγμα αποκεντρωμένης λειτουργίας όπου η έννοια της εμπιστοσύνης βρίσκεται στην καρδιά της ιεραρχίας της κοινότητας.

Καταλήγοντας, η Wikipedia έχει αναπτύξει, όπως φαίνεται, έναν συμμετοχικό πολιτισμό. Είναι ένα σύστημα αυτό – διακυβέρνησης, το οποίο εμπεριέχει πολλές ενδείξεις κανόνων και νόμων χωρίς, ωστόσο, να εξαρτάται από εξωτερική εξουσία ή σύνορα (Zittrain, 2009: 143). Εμφανίζεται αυτό που ονομάζει ο Zittrain, ‘επικουρικότητα’. Αυτή η οργάνωση συνίσταται από κάτι πιο μεγάλο από την αυθαίρετη επιβολή δύναμης. Η Wikipedia μας δείχνει ένα μοντέλο διαπροσωπικής επικοινωνίας πέρα από αυτήν του πελάτη – αγοραστή. Αυτό το μοντέλο διακρίνεται από ευθύτητα, εξυπνάδα και καλή πίστη για τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής (ό.π.: 145).

A.3.3 Οι «τάξεις» της Wikipedia

Ακόμη και στη Wikipedia, που χαρακτηρίζεται σύστημα ανοιχτό, απαιτείται κάποια μορφή ηγεσίας ή επιτήρησης, η οποία επιτελείται μέσω της ανάδειξης ρόλων. Αναφερόμενος στη λειτουργία της ομάδας ο Jaques υπογραμμίζει τη ανάδειξη των ρόλων εργασίας μέσα στην ομάδα για την επίτευξη του σκοπού. Για να κατανοήσουμε τις διαφορές λειτουργίες της ομάδας, είναι απαραίτητο να τις ταξινομήσουμε ως εξής: 1) διαμόρφωση ομάδας και ανάδειξη ρόλων /διατήρησης ρόλων που συμβάλλουν στη δημιουργία σχέσεων και στη συνοχή μεταξύ των

μελών (κοινωνική διάσταση) και 2) ανάδειξη ρόλων εργασίας - ρόλων που βοηθούν την ομάδα να επιτύχει την αποστολή της. Οι λειτουργίες της πρώτης κατηγορίας είναι απαραίτητες για τη διατήρηση της συνοχής της ομάδας. Οι λειτουργίες της δεύτερης κατηγορίας είναι απαραίτητες για την επίτευξη των στόχων της ομάδας (Jaques, 2004: 59-61).

Η Wikipedia έχει μια εκλεπτυσμένη ιεραρχική δομή στην οποία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν οι διαχειριστές, οι εγγεγραμμένοι χρήστες, οι ανώνυμοι χρήστες ακόμη και τα bots (robots). Παρά την ιδέα λοιπόν ότι οι συντάκτες είναι ίσοι, υπάρχουν διαφοροποιημένες ομάδες χρηστών με ειδικά δικαιώματα. Για παράδειγμα, υπάρχει ένας μικρός αριθμός συντακτών στους οποίους παρέχονται προνόμια, όπως λόγου χάρι το δικαίωμα να προστατεύουν τα άρθρα που υπόκεινται σε βανδαλισμό. Κάθε χρήστης ωστόσο, ακόμη και ο έχων προνόμια, παρακολουθείται και αποτιμάται από τους συναδέλφους του. Τα όρια και η ακριβής ιδιότητα κάθε μέλους αυτού του δικτύου δεν είναι εύκολο να οριστούν καθώς εντοπίζεται μια ποικιλία ρόλων, τυπικών και άτυπων. Η ανάλυση αυτών των δομών μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση της εσωτερικής διεργασίας που λαμβάνει χώρα στη Wikipedia. Οι «επίσημοι» ρόλοι της Wikipedia είναι οι εξής:

Οι επισκέπτες διεθύνσεων – απλοί χρήστες

Είναι οι χρήστες IP που δεν έχουν δημιουργήσει λογαριασμό, με άλλα λόγια, δεν είναι εγγεγραμμένοι χρήστες. Εντούτοις, μπορούν να κάνουν πολλά πράγματα και μάλιστα σημαντικά, όπως το να επιμελούνται άρθρα και να βοηθούν με αυτόν τον τρόπο στη συντήρηση της Wikipedia.

Οι εγγεγραμμένοι χρήστες

Είναι οι χρήστες οι οποίοι δημιουργούν ένα λογαριασμό. Εκτός του ότι μπορούν να επεξεργαστούν άρθρα, μπορούν επίσης να φορτώσουν αρχεία, να δημιουργήσουν νέα λήμματα, και μόλις κερδίσουν κάποια αξιοπιστία, μπορούν να κινήσουν τις σελίδες και να επιμεληθούν ημιπροστατευμένες σελίδες. Η πλειοψηφία των συνεισφερόντων στη Wikipedia, και αφιερωμένων και περιστασιακών, εμπίπτει σε αυτήν την κατηγορία.

Οι διαχειριστές

Η αγγλική Wikipedia έχει 1407 διοικητές (ως admins ή sysops). Η ελληνική έχει 22.⁵⁰ Η κύρια σελίδα για τους διαχειριστές απαριθμεί τις δικαιοδοσίες και τις ευθύνες τους.⁵¹ Οι διαχειριστές αναμένονται γενικά να ξέρουν περισσότερα για την εγκυκλοπαίδεια και για τις δραστηριότητές της από το μέσο χρήστη. Είναι συνήθως αυτοί στους οποίους μπορεί να απευθυνθεί κάποιος για τα διαδικαστικά και για την εφαρμογή κανόνων και κανονισμών. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις, εκλέγονται και αφιερώνουν χρόνο στο λειτούργημά τους. Γίνονται συχνά δέκτες κακής συμπεριφοράς από εκείνους που δεν συμμορφώνονται στην εγκυκλοπαίδεια, αγνοούν πώς λειτουργεί, και ποια είναι η αποστολή της. Κάθε χρήστης έχει την δυνατότητα να σβήσει μια σελίδα (κάνοντάς την κενή) αλλά η ίδια η σελίδα συνεχίζει να υπάρχει και το ιστορικό της υπάρχει στην διάθεση οποιουδήποτε. Με την διαγραφή σβήνεται όχι μόνο το περιεχόμενο μιας σελίδας αλλά και το ιστορικό της και η ίδια η ύπαρξη της σελίδας. Δικαίωμα διαγραφής έχουν μόνο οι διαχειριστές. Οι διαχειριστές έχουν την δυνατότητα να "κλειδώνουν" λήμματα ή εικόνες έτσι που να μην είναι δυνατή η επεξεργασία τους ή η αλλαγή τους από συγκεκριμένες ομάδες χρηστών. Αυτή η ικανότητα χρησιμοποιείται πολύ περιορισμένα για προστασία λημμάτων που είναι ζωτικής σημασίας για την Wikipedia ή λημμάτων που γίνονται αντικείμενο βανδαλισμού ή επίμονης και έντονης συντακτικής διαμάχης. Μπορούν να επιβάλλουν φραγή σε κάποιο χρήστη για παραβίαση κανόνων, κακόβουλη καταχώρηση λανθασμένων πληροφοριών, συνεχή αφαίρεση περιεχομένου από σελίδες, καταχώρηση συνδέσμων spam προς εξωτερικές σελίδες, εκφοβιστική συμπεριφορά και παρενόχληση, κατάχρηση πολλαπλών λογαριασμών, εσκεμμένη χρήση παραπλανητικού λογαριασμού, συστηματική παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων και άλλα.

⁵⁰ Φυσικά, οι αριθμοί είναι ενδεικτικοί καθώς επικαιροποιούνται συνεχώς

⁵¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Administrators>>

Οι διαχειριστές είναι άνθρωποι που έχουν αποδείξει τη δέσμευσή τους στη Wikipedia με την πάροδο του χρόνου. Ως εκ τούτου, το σύστημα βασίζεται σε μια ιεραρχία του αμοιβαίου σεβασμού, καθώς επίσης και μια γενική αναγνώριση από τους περισσότερους χρήστες ότι είναι πλεονέκτημα για όλους να υπάρχουν μερικοί ιθύνοντες με ορισμένα προνόμια (Sullivan, 2009: 86). Οι administrators, είναι συντάκτες τα προνόμια των οποίων έχουν αυξηθεί, ωστόσο, έχουν λίγη πρόσθετη επίσημη δύναμη στη λήψη των αποφάσεων. Αντ' αυτού, τείνουν να ασχολούνται περισσότερο με την κουραστική εργασία επαναφοράς του βανδαλισμού και επιβολής των κανόνων. Το «Adminship» σχεδιάστηκε αρχικά ως προσωρινό μέτρο για να μειωθεί ο βανδαλισμός στην κύρια σελίδα. Όταν η κοινότητα μεγάλωσε, έγινε ένας χρήσιμος τρόπος να χορηγηθούν πρόσθετα προνόμια στους πεπειραμένους χρήστες ώστε αυτοί να επιτελούν τις απαραίτητες εργασίες για τη συντήρηση και ανάπτυξη της εγκυκλοπαίδειας. Οι Admins είναι υπόλογοι για τις ενέργειές τους και πρέπει να αποκρίνονται λογικά και με επιχειρήματα όταν η κρίση τους αμφισβητείται. Ο καθένας με έναν λογαριασμό μπορεί να αιτηθεί διαχειριστικά προνόμια. Άλλοι άνθρωποι της κοινότητας σχολιάζουν την αίτησή και υποβάλουν ερωτήσεις για μια εβδομάδα. Πολλά κριτήρια συζητούνται, κυρίως σχετικά με τη γνώση του υποψηφίου, αλλά χωρίς να υπάρχει κάποια οποιαδήποτε επίσημη θέση του ιδρύματος (Ayers, Matthews, & Yates, 2008: 327 -328).

Ο ιδρυτής της Wikipedia, Jimmy Wales, έχει προειδοποιήσει ενάντια στον κίνδυνο που είναι έμφυτος σε οποιοδήποτε ιεραρχικό σύστημα, σχετικά με το θέμα γοήτρου της ‘ εξουσίας’:⁵² «Ηθελα ακριβώς να πω ότι το να γίνει κάποιος διαχειριστής δεν είναι μια μεγάλη υπόθεση [...]. Θέλω να διαλύσω την ‘αύρα’ της εξουσίας που υπάρχει γύρω από αυτή τη θέση. Δεν συμπαθώ το προφανές συναίσθημα ότι είναι κάτι ξεχωριστό. Είναι μόνο θέμα τεχνικής φύσης το ότι οι δικαιοδοσίες που παραχωρούνται στου διαχειριστές δε δίνονται σε όλους. Δε συμπαθώ το προφανές συναίσθημα ότι είναι κάτι ξεχωριστό το να αναλάβει

⁵²< <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Administrators>> και
<<http://lists.wikimedia.org/pipermail/wikien-l/2003-February/001149.html>>

κανείς αυτόν το ρόλο». Οι Ayers, Matthews, και Yates, επισημαίνουν ότι η διαχείριση (Adminship) είναι ένα «καθήκον, όχι ένα βραβείο» (ό.π.). Είναι ένας τίτλος που συνεπάγεται περισσότερες ευθύνες παρά δικαιώματα. Υπό αυτή την έννοια, αντιμετωπίζεται ως ένας τίτλος συμβολικός. Μάλιστα, ο ρόλος οδηγεί συχνά σε αποδοκιμασία παρά επιβράβευση (Reagle, 2010:127). Ο μόνος λόγος να γίνει κάποιος διαχειριστής είναι να θέλει πραγματικά να βοηθήσει στους στόχους για την επίτευξη των οποίων απαιτούνται αυτές οι δικαιοδοσίες. Το να γίνει κάποιος διαχειριστής συχνά τον εκθέτει σε ένα αυξημένο επίπεδο διαφάνειας και διαμάχης. Συχνά καταλήγουν να μην είναι επιθυμητοί καθώς οι διοικητικοί στόχοι τους περιλαμβάνουν ενέργειες όπως η διαγραφή ενός άρθρου που έγραψαν άλλοι συντάκτες. Γενικά, για να γίνει κανείς υποψήφιος διαχειριστής, πρέπει να κερδίσει το σεβασμό μετά από την εκτενή εργασία του στο πλαίσιο της εγκυκλοπαίδειας. Δεν υπάρχει καθορισμένη διάρκεια της υπηρεσίας και τα ιδιαίτερα καθήκοντα δεν ορίζονται. Σπάνια, διαχειριστής μπορεί να χάσει τη θέση του, μόνο αν υφίστανται πολύ σοβαρές ανησυχίες.⁵³

Οι γραφειοκράτες

Οι γραφειοκράτες έχουν όλα τα δικαιώματα που έχουν οι διαχειριστές. Στην ουσία, είναι και αυτοί διαχειριστές. Ωστόσο, έχουν και κάποιες επιπλέον δικαιοδοσίες. Οι χρήστες που κατέχουν το ρόλο γραφειοκράτη μπορούν να μετατρέψουν άλλους χρήστες σε διαχειριστές (αλλά να μην αφαιρέσουν τη θέση admin), να αλλάξουν τα ονόματα χρήστη, και να ενεργοποιήσουν bot. Οι γραφειοκράτες δημιουργούνται από ένα αποκαλούμενο αίτημα διαδικασίας για Bureaucratship (RfB), το οποίο είναι παρόμοιο με το αίτημα για τη διαδικασία Adminship. Οι γραφειοκράτες δημιουργούνται από άλλους γραφειοκράτες (ή από τους διαχειριστές στα προγράμματα που δεν έχουν ακόμα ενός). Η Wikipedia έχει πολύ λιγότερους γραφειοκράτες από admins (και τα αιτήματα σε RfB είναι σπάνια). Λιγότεροι από 30 συντάκτες στην αγγλική είναι γραφειοκράτες. Στην

⁵³ Υπήρξαν περιπτώσεις αν και πολύ σπάνιες όπου κάποιοι, σκόπιμα επιδίωξαν το ρόλο για να πετύχουν δικούς τους σκοπούς. Μετά την εκλογή, υπάρχει ελάχιστη επίβλεψη για τις δράσεις του, εφόσον δεν προβαίνει σε κάποια έντονη παραβίαση. Έχουν καταγράψει περιπτώσεις εκμετάλλευσης αυτής της διαδικασίας, π.χ. για το παλαιστινιακό ζήτημα.

ελληνική ο ενεργός γραφειοκράτης είναι ένας. Κατά συνέπεια οι γραφειοκράτες, αποτελούν μια μικρή, έμπιστη ομάδα χρηστών.

Ta bots

Τα bots είναι αυτοματοποιημένα προγράμματα που επιτελούν μερικές μαζικές διαδικασίες ρουτίνας. Τα «μποτς» (αγγλ.bot<robot «ρομπότ») στη Wikipedia είναι προγράμματα που κάνουν αλλαγές σε λήμματα εντελώς αυτόματα ή ελεγχόμενα από κάποιο χρήστη.

Οι επόπτες (oversight) και το εργαλείο CheckUser

Η εποπτεία για την Wikipedia (επίσης γνωστή ως καταστολή) είναι μια μορφή ενισχυμένης δικαιοδοσίας διαγραφής, η οποία, σε αντίθεση με την κανονική, αποκλείει τις πληροφορίες από οποιαδήποτε μορφή της συνήθους πρόσβασης, ακόμη και από τους διαχειριστές. Χρησιμοποιείται εντός αυστηρών ορίων για την αφαίρεση δυσφημιστικού υλικού, για την προστασία της ιδιωτικής ζωής, και μερικές φορές για να αφαιρεθούν σοβαρές παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων. Στην Αγγλική Wikipedia, η "εποπτεία", έχει ανατεθεί σε περιορισμένο αριθμό χρηστών, οι οποίοι μπορεί να καταστείλουν το υλικό, εάν η διαγραφή πληροί τις αυστηρές απαιτήσεις. Η άδεια αυτή χορηγείται από την "Επιτροπή Διαιτησίας" μετά από διαβούλευση με την κοινότητα. Οι χρήστες που επιτρέπεται να έχουν δικαιώματα εποπτείας πρέπει να είναι 18 ετών ή μεγαλύτερης ηλικίας και πρέπει να έχουν την προσωπική αναγνώριση του Ιδρύματος Wikimedia.

Το εργαλείο CheckUser είναι μια ειδική λειτουργία που μπορεί να επιτελέσει μια μικρή ομάδα από αξιόπιστους χρήστες της. Το εργαλείο επιτρέπει στους χρήστες του να υποβάλουν ερωτήματα στους διακομιστές του ιδρύματος Wikimedia με σκοπό να ελεγχθούν διευθύνσεις IP που χρησιμοποιούνται από έναν λογαριασμό χρήστη Wikipedia, καθώς και άλλα τεχνικά δεδομένα που είναι αποθηκευμένα από το διακομιστή για ένα λογαριασμό χρήστη ή τη διεύθυνση IP. Αξιοποιείται προκειμένου να διαπιστωθεί αν δύο ή περισσότεροι λογαριασμοί λειτουργούν από ένα άτομο ή ομάδα ατόμων, και στη συνέχεια να προστατευτεί η

Wikipedia από διασπαστική ή καταχρηστική συμπεριφορά. Η άδεια χορηγείται (εξαιρετικά σπάνια και μόνο σε πολύ αξιόπιστους εκδότες) από την ‘Επιτροπή Διαιτησίας’ της Wikipedia, μετά από διαβούλευση με την κοινότητα και έλεγχο από τα μέλη της επιτροπής.

Οι επιτηρητές (stewards)

Οι επόπτες έχουν πολλαπλές αρμοδιότητες. Μπορούν να ενεργήσουν ως διοικητές ή γραφειοκράτες σε οποιοδήποτε wiki του ιδρύματος Wikimedia. Δεν είναι συνήθως ενεργοί στην αγγλική Wikipedia. Ο ρόλος τους έγκειται στο να βοηθήσουν τα μικρότερα wikis του ιδρύματος Wikimedia που μπορεί να μην έχουν ακόμα τους διαχειριστές τους. Έχουν δηλαδή πλήρη πρόσβαση στο περιβάλλον wiki για όλα τα wikis της Wikimedia, και την ικανότητα να αλλάζουν τα δικαιώματα όλων των χρηστών και των ομάδων. Είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή της συναίνεση της κοινότητας, και την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, όπως του ‘cross-wiki’ βανδαλισμού.

Οι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη (developers)

Οι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη έχουν τον υψηλότερο βαθμό τεχνικής πρόσβασης. Σε γενικές γραμμές, δεν επιτελούν διοικητικές λειτουργίες στη Wikipedia. Είναι μια ομάδα έμπιστων χρηστών που συμμετέχουν στην ανάπτυξη του MediaWiki και στην τεχνική διοίκηση.

Οι Welser κ.ά. (2011), πέρα από τους βασικούς ρόλους, εντοπίζουν ένα υποσύνολο ρόλων, οι οποίοι δεν είναι ούτε εξαντλητικοί ούτε και αλληλοαποκλειόμενοι: ουσιαστικοί εμπειρογνώμονες, συντάκτες τεχνικής, μαχητές βανδαλισμών, πρωτεργάτες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, Αναλυτικά:

Εμπειρογνώμονες

Συμβάλλουν ουσιαστικά στο περιεχόμενο ενός άρθρου. Η εκτεταμένη γνώση τους για ένα θέμα ενισχύει την αξιοπιστία του άρθρου. Λύνουν τις διαμάχες για ζητήματα που εμπίπτουν στον τομέα ειδικεισής τους. Επενδύουν χρόνο για να

ελέγξουν και να βελτιώσουν ένα άρθρο καθώς και να μιλήσουν για αυτό με άλλους συντάκτες.

Συντάκτες τεχνικής

Υπάρχουν δεκάδες λάθη που μπορούν να παρουσιαστούν αναφορικά με τη μορφή της εγκυκλοπαίδειας: ορθογραφία, γραμματική, μορφή υπερσυνδέσμων, συνδέσεις με άλλες γλωσσικές εκδόσεις της Wikipedia και ούτω καθεξής. Ομοίως, υπάρχουν δραστηριότητες όπως η κατηγοριοποίηση και τα πρότυπα που βοηθούν στην οργάνωση και τυποποίηση της Wikipedia. Ο όρος «τεχνικοί επεξεργασίας» αναφέρεται σε όλους τους συντελεστές που ασχολούνται με αυτές τις δραστηριότητες.

Μαχητές Βανδαλισμού

Βρίσκουν άρθρα που εμπεριέχουν βανδαλισμούς, τα διορθώνουν και επιβάλλουν κυρώσεις στον παραβάτη. Οι περισσότεροι αναγνωρίζουν ότι πάρα την καταπολέμηση του βανδαλισμού, θα επανέλθει περιστασιακά. Πολλοί συντάκτες είναι αφιερωμένοι αποκλειστικά στον αποκλεισμό του βανδαλισμού. Επειδή ο βανδαλισμός είναι διάσπαρτος, τα θέματα με τα οποία ασχολούνται οι συγκεκριμένοι συντάκτες είναι διάφορα.

«Πρωτεργάτες» της κοινωνικής δικτύωσης

Η έλλειψη σαφώς καθορισμένων κανόνων και ορίων στη Wikipedia, προσφέρει στους χρήστες πολλές δυνατότητες για την αλληλεπίδραση του ενός με τον άλλον. Οι εισηγητές που κάνουν συχνή χρήση της δικτύωσης και επικοινωνίας ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Επιδιώκουν δεσμούς συνεργασίας με άλλους χρήστες μέσω καναλιών επικοινωνίας, χτίζουν περίτεχνα προφίλ ως βιτρίνα της προσωπικότητάς τους με αυτο-αναγνωριστικά στοιχεία όπως είναι τα ενδιαφέροντά τους, ο ρόλος τους ως μέλη της ομάδας, και τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά. Συμμετέχουν και συμβάλλουν στην οικοδόμηση της κοινότητας. Άρα, υποστηρίζουν περισσότερο διάφορες πτυχές της κοινότητας της Wikipedia παρά συμβάλλουν στο περιεχόμενο και τη μορφή των άρθρων ή συμβάλλουν ελάχιστα.

Αυτοί οι ανεπίσημοι ρόλοι υποστηρίζουν την περιφερειακή συμμετοχή χρηστών, οι οποίοι, συμμετέχοντας στη διαδικασία μαθαίνουν να συμβάλλουν με την παρατήρηση, και τη μίμηση. Μελετώντας τη σύνθεση αυτών των άτυπων ρόλων, καταλαβαίνουμε ότι συνεισφέρουν στη συλλογική δράση και το συντονισμό. Με βάση τα παραπάνω, προκύπτει ότι «η Wikipedia είναι ένα πολύπλοκο κοινωνικό σύστημα και ότι είναι πρόκληση για κάθε συγγραφέα να βρει τον ρόλο του μέσα σ' αυτή» (ό.π.).

A.3.4 Το «αίνιγμα» της συνεισφοράς: Ποιοι συνεισφέρουν στη Wikipedia και γιατί;

Άνθρωποι αφιερώνουν το χρόνο τους για να εμπλουτίσουν τη Wikipedia. Τι μπορεί λοιπόν να ειπωθεί για αυτούς που επιλέγουν να συνεισφέρουν στη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια; Δύο εξαιρετικά ενδιαφέροντα ζητήματα προς εξέταση, είναι οι τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι συνεισφέρουν, καθώς και οι λόγοι για τους οποίους συνεισφέρουν.

Σχεδόν όλοι οι συνεισφέροντες της Wikipedia είναι ανώνυμοι, ή τουλάχιστον ανώνυμοι στο ευρύ κοινό. Όταν εγγραφούν καλούνται να επιλέξουν ένα όνομα χρήστη με το οποίο είναι έπειτα γνωστοί στους συνεισφέροντες. Είναι ελεύθεροι να δώσουν πληροφορίες για τον εαυτό τους στη σελίδα χρηστών που διατίθεται σε κάθε συντάκτη. Σε πολύ λίγες περιπτώσεις, το όνομα χρηστών που επιλέγεται είναι το πραγματικό όνομα του συνεισφέροντος. Επισημαίνεται ότι οι περισσότεροι Βικιπαιδιστές επιθυμούν την ανωνυμία, δεδομένου ότι επιτρέπει σε όλες τις συνεισφορές να κριθούν ανάλογα με την εγγενή αξία τους και το αρχείο της διαδρομής τους στη Wikipedia, παρά από οποιαδήποτε επίσημο στοιχείο ή προσόν εκτός της κοινότητας. Ένα άλλο σημαντικό όφελος της ανωνυμίας είναι ότι τείνει να παράγει μια επικοινωνία περισσότερο απαλλαγμένη από πολιτιστικές και κοινωνικές συμβάσεις της συνηθισμένης ζωής. Ο συλλογισμός πίσω από αυτό το αξίωμα είναι ότι το άτομο στην καθημερινή του ζωή καθορίζεται από διάφορους κανόνες και συμβάσεις που στιγματίζουν τις κοινωνικές επαφές: από τις οικογενειακές σχέσεις και τους φίλους, μέχρι τους επαγγελματικούς δεσμούς

και τα πρόσωπα που έχουν εξουσία. Σε κάθε περίπτωση, όλοι συνήθως είμαστε πρόθυμοι να συμμορφωθούμε με τους πολιτιστικούς και κοινωνικούς κανόνες που διέπουν οποιαδήποτε συγκεκριμένη ομάδα. Η επικοινωνία μεταξύ των ανώνυμων ατόμων απαλλάσσεται σε μεγάλο βαθμό αυτής της τυπικής διαδικασίας (Sullivan, 2009: 88).

Παράδοξα, παρά την ανωνυμία των μελών και του φυσικού χωρισμού τους, η κοινότητα της Wikipedia εκθέτει έναν υψηλό βαθμό κοινωνικού δεσίματος. Εντούτοις, όπως σε όλες τις στενές κοινότητες, οι διαφωνίες και ακόμη και οι «κλίκες» μέσα στην ομάδα είναι κοινές. Αλληλεπιδρούν και γνωρίζουν ο ένας τον άλλον μέσω των συζητήσεων που λαμβάνουν χώρα στις σελίδες συζήτησης. Σε αυτές τις σελίδες υπάρχει μια συνεχής ροή της επικοινωνίας μεταξύ των συντακτών, που κυμαίνεται από κατηγορίες μέχρι θαυμασμό. Μάλιστα, οι σχέσεις μεταξύ εκείνων που ασχολούνται για μεγάλο διάστημα με την εγκυκλοπαίδεια, τείνουν να αναπτύσσονται και να ενισχύονται με την πάροδο του χρόνου. Είναι αξιοπρόσεκτο πώς αυτοί οι δεσμοί μπορούν να πυκνώσουν ακόμα κι αν οι συνεισφέροντες παραμένουν ανώνυμοι. Ένας τρόπος με τον οποίο τα μέλη αυτοπροσδιορίζονται στην κοινότητα είναι με την παρουσία τους σε πολλά κανάλια συζητήσεων (ό.π: 89).

Φυσικά, ποικίλουν οι συμπεριφορές. Τα θέματα φήμης για πολλούς γίνονται ένα σημαντικό μέρος της συμμετοχής τους στη Wikipedia. Αναμφισβήτητα, μερικοί συντάκτες είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικοί. Ενίοτε, κάποιος μπορεί να διακατέχεται από το αίσθημα της ιδιοκτησίας των άρθρων. Πολλά μέλη της κοινότητας τείνουν προς μια λαϊκιστική προβολή της γνώσης και απομακρύνονται κατά κάποιο τρόπο από την επιστημολογική δέσμευση της εγκυκλοπαιδικότητας. Παρατηρούνται επίσης, διαφορές στην ποσότητα και την ποιότητα της συνεισφοράς. Θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι η ίδια η εσωτερική ομάδα περιλαμβάνει πολλές μικρότερες κοινότητες λόγω των διαφορών στην έκταση και την ποιότητα της συνεισφοράς (ό.π.).

Ένας βασικός διαχωρισμός που εντοπίζεται συχνά στη βιβλιογραφία είναι αυτός των σταθερών και των περαστικών συντακτών. Η συζήτηση περιστρέφεται

γύρω από το ερώτημα του κατά πόσο η Wikipedia συγγράφεται κατά κύριο λόγο από μια ομάδα «ελίτ» χρηστών ή όντως συγγράφεται από πολλούς που συνεισφέρουν από κοινού. Τίθεται το ερώτημα αν η επιτυχία της Wikipedia απορρέει από τη «σοφία του πλήθους» όπου ένας μεγάλος αριθμός συνεισφέρει από λίγο ή απορρέει από μια βασική ομάδα ελίτ χρηστών που έχουν τη μερίδα του λέοντος στην εργασία (Kittur et al, 2007). Εναλλακτικά: «είναι οι χιλιάδες που συνεισφέρουν λίγο, ή είναι λίγοι που συνεισφέρουν χιλιάδες φορές;» (Priedhorsky κ.ά, 2007). Κατά τη διάρκεια των πρώτων πέντε χρόνων της ύπαρξής της, η Wikipedia ήταν σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από το έργο μιας μικρής ομάδας αφοσιωμένων εθελοντών. Παρόλο που σχηματίστηκε σύντομα μια ακμάζουσα κοινότητα, η έννοια της μαζικής - συλλογικής συνεισφοράς αμφισβητείται επανειλημμένα. Συχνά, υποστηρίζεται ότι ένας μικρός αριθμός παραγωγικών χρηστών είναι η κατευθυντήρια δύναμη της Wikipedia. Προκύπτει ένας σαφής διαχωρισμός αυτών που συνεισφέρουν στη Wikipedia σε δύο διακριτές ομάδες, όταν παρατηρείται ο συνολικός αριθμός των αντικειμένων που συνεισφέρει ο κάθε χρήστης. Ο Schwartz ⁵⁴ ήταν από τους πρώτους που εμβάθυναν στο ποιος γράφει πραγματικά στη Wikipedia. Διαπίστωσε ένα πολύ μικρό ποσοστό συντακτών που έκανε πάνω από 50% της δουλειάς. Προφανώς, κάποια κοινοτικά μέλη συμμετέχουν περισσότερο από άλλα. Από αυτή την άποψη, είναι δίκαιο να ειπωθεί ότι η ενεργής κοινότητα συνίσταται από εκείνους που δημιουργούν και επιμελούνται τα άρθρα της Wikipedia (Miller, 2010: 163). Οι Ortega, Gonzalez – Barahon και Robles, μελετώντας τις δέκα μεγαλύτερες γλωσσικές εκδόσεις της Wikipedia βρήκαν ένα μεγάλο επίπεδο ανισότητας στις συνεισφορές, με λιγότερο από 10% του αριθμού των συντακτών να είναι υπεύθυνοι για περισσότερο από 90% του συνολικού αριθμού των λημμάτων. Άρα, προκύπτει μια βασική ομάδα

⁵⁴ <<http://www.aaronsw.com/weblog/whowriteswikipedia>>: “The idea that a lot of people have of Wikipedia,” he noted, “is that it’s some emergent phenomenon — the wisdom of mobs, swarm intelligence, that sort of thing — thousands and thousands of individual users each adding a little bit of content and out of this emerges a coherent body of work.”[‡] But, he insisted, the truth was rather different: Wikipedia was actually written by “a community ... a dedicated group of a few hundred volunteers” where “I know all of them and they all know each other”. Really, “it’s much like any traditional organization.”

συντακτών που κάνει σχεδόν όλη τη δουλειά (Ortega, Gonzalez – Barahon & Robles, 2008).

Θα ήταν λάθος, ωστόσο, να απορρίψει κανείς την ιδέα των «πολλών συνεισφερόντων» της Wikipedia ως ένα μύθο. Σίγουρα, υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ των ιδιαίτερα ενεργών συνεισφερόντων και μιας πολύ μεγάλης ομάδας ατόμων που συνεισφέρουν σποραδικά. Σαφέστατα, διακρίνονται οι μακροπρόθεσμα αφιερωμένοι συντάκτες και μια ομάδα συντακτών με σποραδικές αφίξεις. Όμως, είναι αλήθεια ότι οι ενεργοί συνεισφέροντες θα μπορούσαν μετά βίας να λειτουργήσουν τη Wikipedia χωρίς τη βοήθεια της μεγαλύτερης σποραδικής ομάδας. Οι Anthony, Smith και Williamson (2009), διακρίνουν δύο ομάδες: τους «Ζηλωτές», όπως χαρακτηριστικά ονομάζονται οι αφιερωμένοι συντάκτες της Wikipedia, και τους λεγόμενους «Καλούς Σαμαρείτες», οι οποίοι συνεισφέρουν μια φορά. Οι ίδιοι, τονίζουν ότι οι εγγεγραμμένοι χρήστες που ωθούνται από την δέσμευση στην ομάδα και τη συνακόλουθη φήμη, κάνουν συνεισφορές υψηλής ποιότητας. Εντούτοις, είναι αξιοσημείωτο ότι τα ευρήματά τους υποδηλώνουν ότι η υψηλότερη αξιοπιστία προέρχεται από τους «Καλούς Σαμαρείτες» που συνεισφέρουν μια φορά. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι η επιτυχία του έργου έγκειται στη συνεργατική παραγωγή σε κάθε επίπεδο, από τη μικρή επεξεργασία μέχρι την εκτεταμένη συμμετοχή. Είναι ένα έργο που χρειάζεται όλους τους συνεισφέροντες και στηρίζεται στον αλτρουισμό.

Διαφορές εντοπίζονται και στη φύση της συνεισφοράς. Προκύπτει ότι οι περισσότεροι χρήστες έχουν την τάση να αναθεωρούν υπάρχοντα άρθρα παρά να δημιουργούν νέα (Almeida, Mozafari, & Cho, 2007). Ο Jones (2008) εξετάζει τον διαφορετικό τρόπο αναθεώρησης των δεδομένων ενός άρθρου. Τονίζει ότι οι έμπειροι συντάκτες τείνουν να κάνουν περισσότερες αλλαγές αναφορικά με το περιεχόμενο, ενώ οι λιγότερο έμπειροι προβαίνουν σε επιφανειακές αλλαγές, όπως λόγου χάρη αλλαγές του στυλ. Ανάλογα, οι Halfaker, Terveen και Panciera κάνουν λόγο για Βικιπαιδιστές που παράγουν περισσότερη και υψηλότερη ποιότητα των επεξεργασιών. Μάλιστα, οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι Βικιπαιδιστές «δεν γίνονται αλλά γεννιούνται», καθώς η αρχική τους δραστηριότητα τους διαφοροποιεί αμέσως από τη πλειοψηφία των άλλων

συντακτών. Το σκεπτικό είναι ότι οι περιστασιακοί χρήστες σπάνια καταλήγουν να είναι κύριοι συντάκτες και ότι οι φερόμενοι ως Βικιπαιδιστές έχουν μια χαρακτηριστική συμπεριφορά από την αρχή και είναι συνεπείς σε αυτή. Τείνουν να διατηρούν ένα υψηλό και σταθερό επίπεδο συμμετοχής, χωρίς ωστόσο να κάνουν περισσότερο την πάροδο του χρόνου (Panciera, Halfaker & Terveen, 2009).

Υπάρχουν λοιπόν πολλοί που αφιερώνουν το χρόνο τους για να ερευνήσουν και να γράψουν στη Wikipedia. Γιατί οι άνθρωποι επιλέγουν να το κάνουν αυτό; Η έρευνα έχει στραφεί στην κοινότητα της Wikipedia και προσπαθεί να προσδιορίσει γιατί οι άνθρωποι συμβάλλουν ανώνυμα στον κυβερνοχώρο σε μια ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια, παρά την έλλειψη οργανωτικών κινήτρων. Πραγματικά, για ποιο λόγο οι Βικιπαιδιστές αφιερώνουν μέχρι αρκετές ώρες ημερησίως στο πρόγραμμά τους χωρίς κανένα οικονομικό κέρδος ή δημόσια αναγνώριση; Υπάρχουν πολλές άλλες σελίδες κοινωνικής δικτύωσης στις οποίες οι άνθρωποι περνούν τις ώρες τους καθημερινά όπως το MySpace, το Facebook ή το YouTube, αλλά το γράψιμο ενός άρθρου για μια εγκυκλοπαίδεια είναι πολύ σκληρότερη εργασία από ό,τι είναι η επαφή με τους φίλους ή η μεταφόρτωση ενός βίντεο. Η Wikipedia απαιτεί όχι μόνο τη συνεργασία μεταξύ των ατόμων, αλλά πειθαρχία και δέσμευση στους κανόνες (Sullivan, 2009: 87).

Όπως οι επιστήμονες, οι Βικιπαιδιστές επιδιώκουν να προσδιορίσουν και να δημοσιεύσουν πραγματικά γεγονότα για τον κόσμο, με συνεργατικό τρόπο. Σε αντίθεση με τις επιστημονικές δημοσιεύσεις, ωστόσο, δεν αναφέρεται η συμβολή των συντακτών επώνυμα. Δεν υπάρχει η πολυτέλεια απόδοσης πνευματικών δικαιωμάτων με την έννοια της πατρότητας ενός κειμένου. Οι Forte και Bruckman (2005) υπογραμμίζουν ότι για την επιστημονική κοινότητα το πιο σημαντικό κίνητρο είναι η αναγνώριση της εργασίας στο πλαίσιο της εκάστοτε κοινότητας (credit). Η έννοια συνδέεται με την ικανότητα ενός ατόμου να δράσει εντός της κοινότητας και να την επηρεάσει. Επίσης, συνιστά ένα μηχανισμό επιβράβευσης για τις συνεισφορές του παρελθόντος. Είναι μια συνεχής κοινωνική διαδικασία που απλώνεται στο χρόνο. Υπάρχει και στη Wikipedia η έννοια της αναγνώρισης. Σημαντική, ωστόσο, διάφορα είναι η έμμεση απόδοση της πατρότητας (indirect

attribution of authorship). Δεν υπάρχει υπογραφή στα άρθρα και δεν λαμβάνει ο Βικιπαιδιστής επώνυμη επιβράβευση για τη συμβολή του, όπως ένας επιστήμονας ή ένας καλλιτέχνης. Πολλές φορές, τα άρθρα υφίστανται τόσες πολλές επεξεργασίες που καθιστούν αδύνατη την απονομή «ευσήμων» (Forte & Bruckman, 2005). Τι κινητοποιεί τους Βικιπαιδιστές;

Η απάντηση πρέπει σίγουρα να περιλάβει την ανάγκη να ανήκει κανείς σε μια κοινότητα, και την αναγνώριση και εκτίμηση από αυτήν την κοινότητα, ειδικά όταν πρόκειται για κοινότητα που προσφέρει μια μη-ιεραρχική και συνεργάσιμη μορφή οργάνωσης. Η ιδιότητα του μέλους μιας κοινότητας δίνει στους συμμετέχοντες την αίσθηση του «ανήκειν», του κοινού σκοπού, και της αμοιβαίας υποστήριξης για την επίτευξη των στόχων της ομάδας (Sullivan, 2009: 87). Χαρακτηριστικό είναι ότι υπάρχουν βραβεία τα οποία στέλνονται από έναν συντάκτη στον άλλο για να επαινέσουν την εργασία που θεωρείται αξιόλογη.⁵⁵

Παρόμοια λοιπόν με όλες τις συλλογικές κοινότητες, τα κίνητρα που απορρέουν από την ομάδα κινητοποιούν τις συνεισφορές. Μάλιστα, υποστηρίζεται ότι το κίνητρο του συνεισφέροντα επηρεάζει την ταυτότητα των συνεισφορών. Οι Anthony κ.ά. διακρίνουν δύο βασικά κίνητρα: τη φήμη μέσα στην ομάδα και τη δέσμευση στην κοινότητα της εγκυκλοπαίδειας. Οι συνεισφέροντες που ενδιαφέρονται να οικοδομήσουν μια ταυτότητα μέσα στην κοινότητα δημιουργούν λογαριασμό, οι συνεισφέροντες που δεν ενδιαφέρονται για τη φήμη τους, παραμένουν ανώνυμοι (Anthony κ.ά, 2009). Πάρα το γεγονός ότι και οι αρχές της Wikipedia απαγορεύουν τα άτομα να διεκδικούν την πατρότητα των άρθρων, η τεχνολογία προσφέρει έμμεσους τρόπους για να γίνει αυτό καθώς υπάρχει το ιστορικό των αλλαγών (Forte & Bruckman, 2005). Επίσης, ανάμεσα στα κίνητρα κατά πάσα πιθανότητα συγκαταλέγονται η ευκαιρία να

⁵⁵ Βλ. Βικιπαίδεια: Απονομή αστεριών

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AE_%CE%91%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%8E%CE%BD>

ασκηθούν διανοητικές ικανότητες, η ματαιοδοξία του να αφήσει κανείς ένα «σημάδι στον κόσμο» και η επιθυμία να κάνει μια καλή πράξη (Sullivan, 2009: 86).

Ο αρχικός σκοπός της Wikipedia είναι να δημιουργηθεί μια περιεκτική, ελεύθερη και αξιόπιστη εγκυκλοπαίδεια. Άνθρωποι από όλο τον κόσμο συνδέονται για την επίτευξη αυτού του στόχου και επιλέγουν να συμβάλουν στην επέκταση της ανθρώπινης γνώσης. Η εικονική κοινότητα της Wikipedia ανταμείβει τους συμμετέχοντές της. Οι Βικιπαιδιστές απολαμβάνουν μια αίσθηση ολοκλήρωσης, κολεκτιβισμού, και καλοκαγαθίας, εργαζόμενοι με εξαιρετική ελευθερία και ευκολία. Οι αξίες της φήμης, της κοινότητας, της αμοιβαιότητας, της αυταπάρνησης και της αυτονομίας ενθαρρύνονται και από τους ανθρώπους και από την τεχνολογία, δημιουργώντας αποτελεσματικά μια «ουτοπιστική» κοινωνία, στην οποία τα άτομα συνεργάζονται εθελοντικά και μαθαίνουν από κοινού (Stacey Kuznetsov, 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ Ή ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ Α-ΝΟΗΣΙΑ;

«...εμείς, οι δημιουργοί της Βικιπαίδειας εμπιστευόμαστε την ικανότητα των αναγνωστών να σχηματίσουν άποψη για τον εαυτό τους. Κείμενα που παρουσιάζουν πολλαπλές απόψεις δίκαια, χωρίς να απαιτούν από τον αναγνώστη να αποδεχθεί κάποια από αυτές, λειτουργούν απελευθερωτικά. Η ουδετερότητα υπερσκελίζει τον δογματισμό, και σχεδόν όλοι όσοι εργάζονται για την Βικιπαίδεια, μπορούν να συμφωνήσουν ότι είναι κάτι καλό...».

A.4.1 Μπορείς να εμπιστευτείς ένα wiki;

Επιστημολογία είναι η μελέτη του τι γνώσεις έχουν οι άνθρωποι και του πώς μπορούν να τις αποκτήσουν. Πρωταρχικό καθήκον για τον επιστημολόγο είναι να αξιολογήσει ιδρύματα, όπως η Wikipedia, από την άποψη των επιστημικών συνέπειών τους. Ενώ λοιπόν, είναι ιδιαίτερα ωφέλιμη η δημόσια συμμετοχή και ο διάλογος σχετικά με τις καταχωρήσεις, καθώς η Wikipedia σχεδιάστηκε ως ένα ανοικτός χώρος που συνεχώς χτίζεται και διαλύεται και ξαναχτίζεται, η ελάχιστη κεντρική ιεραρχία και η ανοιχτή πρόσκληση να γράψει ο καθένας συνδέονται με ζήτημα αξιοπιστίας (Fallis, 2008).

Τον Δεκέμβριο του 2005, έλαβε χώρα η πρώτη ακαδημαϊκή έρευνα για την αξιοπιστία της Wikipedia. Η έρευνα συνέκρινε συστηματικά την ακρίβεια της Wikipedia και της Εγκυκλοπαίδειας Britannica και δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Nature (Giles, 2005).⁵⁶ Οι ερευνητές συνέκριναν 42 άρθρα. Οι σχολιαστές ήταν ακαδημαϊκοί, οι οποίοι έλεγξαν τα άρθρα χωρίς να γνωρίζουν την πηγή τους. Τα ευρήματα έδειξαν ότι η Wikipedia και η Britannica ήταν σχεδόν το ίδιο ακριβείς. Όπως ήταν αναμενόμενο, η είδηση του αποτελέσματος ανακοινώθηκε θριαμβευτικά, με τη Wikipedia να αναγνωρίζεται ως εγκυκλοπαίδεια, τουλάχιστον

⁵⁶ Giles, J. (2005). Internet encyclopaedias go head to head. *Nature*, 438 (15), 900–1.

στο επίπεδο της ακρίβειας. Ακολούθησαν και άλλες συγκριτικές εμπειρικές μελέτες, με την πλάστιγγα να γέρνει ευνοϊκά για την Wikipedia. Ωστόσο, αυτές οι έρευνες δεν αποτέλεσαν το τέλος της συζήτησης για την αξιοπιστία της εγκυκλοπαίδειας. Αντιθέτως, η συζήτηση πυροδοτήθηκε και ακολούθησαν περισσότερες έρευνες.

Συγκεκριμένα, παρά την τεράστια επιτυχία της, η κοινότητα της Wikipedia έχει επικριθεί για μη έγκυρες και αξιόπιστες πληροφορίες λόγω του ότι είναι ανοιχτή για επεξεργασία από το καθένα. Βασίζεται σε μια συνεργατική διαδικασία για την παραγωγή γνώσης, θέτοντας υπό αμφισβήτηση τις παραδοσιακές διαδικασίες και τις αξιώσεις της απόλυτης αλήθειας. Η κριτική συνοπτικά, περιλαμβάνει αιτιάσεις για ανακριβείς πληροφορίες, μη ουδέτερη άποψη και προώθηση συμφερόντων. Η κοινότητα της Wikipedia έχει επίσης επικριθεί για συστηματική μεροληψία στην κάλυψη των θεμάτων, έλλειψη ελέγχου των διαπιστευτηρίων, αντιελιτισμό ως αποτρεπτικό για τους εμπειρογνώμονες, και για «συλλογική νοημοσύνη της συναίνεσης» (Kittur κ.ά., 2007). Η εξειδίκευση ή η ενημέρωση του συντάκτη γύρω από ένα θέμα δεν μπορεί να καταγραφεί. Πιο συγκεκριμένα, οι Denning, Horning, Parnas και Weinstein (2005) απαριθμούν έναν αριθμό από κινδύνους που συνδέονται με τη Wikipedia και το ανοιχτό της περιεχόμενο:

- 1. Ακρίβεια:** Δεν μπορεί να γνωρίζει ο αναγνώστης αν το περιεχόμενο είναι ακριβές. Συχνά η έλλειψη ακρίβειας επιδεινώνεται από την έλλειψη των αναφορών.
- 2. Κίνητρα του συντάκτη:** Δεν καταγράφονται τα κίνητρα των συντακτών, οι οποίοι μπορεί να είναι προκατειλημμένοι για διάφορους λόγους.
- 3. Γνωστικό αντικείμενο:** Δεν καταγράφονται οι γνώσεις των συντακτών και η εμπειρία τους.
- 4. Σταθερότητα:** Τα λήμματα έχουν ρευστό χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί ένα λήμμα να έχει αλλάξει από την τελευταία προβολή του.
- 5. Κάλυψη των θεμάτων:** Άνιση κάλυψη των θεμάτων.
- 6. Πηγές:** Οι πληροφορίες που παρατίθενται μπορεί να προέρχονται από μια κρυφή ή αναξιόπιστη πηγή.

Αρκετές ερευνητικές εργασίες είναι στενά συνδεδεμένες με την αξιολόγηση της αξιοπιστίας του περιεχομένου της Wikipedia και την ανάλυση της ποιότητάς της. Συχνά, η αξιοπιστία ενός λήμματος συνδέεται με τη φήμη του συντάκτη. Οι Hu κ.ά. συναρτούν την ποιότητα ενός λήμματος με την εξουσία των συνεισφερόντων που συμβάλλουν στη συγγραφή του. Οι ίδιοι αποπειράθηκαν να σχεδιάσουν μοντέλα μέτρησης της ποιότητας τα οποία αξιολογούν τα δεδομένα αλληλεπίδρασης μεταξύ των άρθρων και των συντελεστών τους (Hu, Lim, Sun, Lauw & Vuong). Ο Lih πρότεινε την αξιολόγηση βάσει της ιστορίας του άρθρου, τη μέτρηση δηλαδή της αξιοπιστίας με βάση το ιστορικό αναθεώρησης. Υπέθεσε ότι ο αριθμός των αναθεωρήσεων ή ο αριθμός των συντακτών που συμμετέχουν επηρεάζουν την ποιότητα ενός άρθρου. Επίσης, σύμφωνα με τον ίδιο, τα κείμενα των συντακτών με χαμηλή φήμη έχουν και μικρότερη διάρκεια ζωής (Lih, 2004).

Σε μια μεταγενέστερη μελέτη, οι Adler κ.ά. (2008), υπέδειξαν επίσης, συσχέτιση του στάτους του χρήστη με το μέγεθος της συμμετοχής και την ποιότητα της συνεισφοράς. Επινόησαν μια μέθοδο κατά την οποία η αξιοπιστία του λήμματος εξαρτάται από την φήμη των αρχικών συγγραφέων και τη φήμη των μετέπειτα συντακτών οι οποίοι αναθεωρούν το εκάστοτε άρθρο. Ανάλογα, οι Kittur και Kraut (2008) μελέτησαν τις σχέσεις μεταξύ της ποιότητας και του αριθμού των συντακτών που συμμετέχουν στη δημιουργία άρθρων. Τα ευρήματά τους υπέδειξαν ότι η αύξηση του αριθμού των συντακτών βελτιώνει της ποιότητα του λήμματος μόνο όταν οι συντάκτες συντονίζουν τις εργασίες τους. Αντίθετα, αποβαίνει επιβλαβής όταν δε συνεργάζονται σωστά. Επίσης, οι Das, Lavoie και Magdon - Ismail, πρότειναν ένα μοντέλο μέτρησης της ύποπτης συμπεριφοράς συντακτών στη Wikipedia. Το μοντέλο επικεντρώνεται στη μέτρηση της επιμονής που έχει ο συντάκτης σε ένα συγκεκριμένο θέμα (Das, Lavoie, & Magdon - Ismail, 2013). Υπάρχουν και άλλοι ερευνητές οι οποίοι προσπάθησαν να ορίσουν μοντέλα μέτρησης της ποιότητας των άρθρων της Wikipedia.

Ωστόσο, ο καθορισμός της ποιότητας των άρθρων της διαδικτυακής εγκυκλοπαίδειας δεν είναι ένα εύκολο έργο. Οι δυσκολίες μπορεί να αποδοθούν σε πολλούς παράγοντες. Πρωταρχικός παράγοντας είναι ο μεγάλος αριθμός των άρθρων. Πρόκειται σαφώς για μια πολύ δύσκολη διαδικασία καθώς ο αριθμός των

άρθρων αυξάνεται με εκθετικό ρυθμό. Επιπλέον, υπάρχει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων και απαιτείται η συμμετοχή ειδικών από διάφορους επιστημονικούς τομείς για να κρίνουν την ποιότητα. Δυστυχώς, οι εμπειρογνώμονες δεν είναι πάντα διαθέσιμοι. Ένα δύσκολο στοιχείο είναι η και ποικιλία των συνεισφερόντων. Το γεγονός ότι οι συνεισφέροντες της Wikipedia προέρχονται από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές και διαφορετικά πολιτιστικά υπόβαθρα σημαίνει ότι υπάρχει ανομοιομορφία και υποκειμενική θεώρηση της ποιότητας. Επίσης, οι παραβιάσεις που λαμβάνουν χώρα στη Wikipedia δυσκολεύουν τον καθορισμό της ποιότητας των άρθρων. Τέλος, ένα μείζον ζήτημα είναι η εξέλιξη του περιεχομένου των άρθρων, καθώς η Wikipedia δεν είναι ποτέ στατική. Κάθε επεξεργασία που εκτελείται σε ένα άρθρο μπορεί ανά πάσα στιγμή να επηρεάσει την ποιότητά του (Hu κ.ά., 2007). Αυτή η εξελισσόμενη φύση, ως εκ τούτου, προσθέτει πολυπλοκότητα και δυσκολία στα θέματα μέτρησης ποιότητας. Συγκεκριμένα, ο Jones (2008) τονίζει ότι:

1) Η Wikipedia αναγνωρίζει διαχειριστές οι οποίοι κατέχουν μια υψηλότερη θέση στην κοινότητα. Ωστόσο, το στάτους τους δεν μπορεί να συνδεθεί εύκολα με εξωτερικά κριτήρια εμπειρογνωμοσύνης, καθώς το περιβάλλον του διαδικτύου επιτρέπει στους χρήστες να είναι ανώνυμοι ή να εφευρίσκουν «περσόνες».

2) Η χρονική στιγμή των αλλαγών δεν μπορεί να καθοριστεί καθώς είναι ρευστή. Το λογισμικό wiki καθιστά όλα τα άρθρα συνεχώς επεξεργάσιμα, άρα δεν υφίσταται αρχικό ή τελικό στάδιο γραφής και οι συντάκτες δεν είναι υποχρεωμένοι να προβούν σε αλλαγές βάσει ενός deadline. Δεν υπάρχει λήμμα το οποίο περνά σε κατάσταση μονιμότητας και στο οποίο οι αλλαγές δεν είναι πλέον αποδεκτές. Δεν κατοχυρώνεται, με άλλα λόγια, αναλλοίωτη μορφή.

3) Οι συντάκτες έχουν τη δυνατότητα να «κατεβάσουν» άρθρα και να τα επεξεργαστούν εκτός διαδικτύου. Άρα, οι αναθεωρήσεις που συμβαίνουν εκτός σύνδεσης δεν είναι σε μας προσιτές.

Αδιαμφισβήτητα, όπως κάθε πηγή του διαδικτύου, η Wikipedia είναι εκθέτη σε σκόπιμες και ιδιοτελείς συμπεριφορές όπως οι βανδαλισμοί και τα τρολλς: «Βανδαλισμοί είναι οποιαδήποτε προσθήκη, αφαίρεση ή αλλαγή του

περιεχομένου γίνεται, σε μια σκόπιμη προσπάθεια να τεθεί σε κίνδυνο την ακεραιότητα της Wikipedia» (Suh, Convertino, Chi, & Pirolli, 2009) ή εναλλακτικά: «Βανδαλισμός συμβαίνει όταν ένας χρήστης προσθέτει πληροφορίες που δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο ή που είναι γενικά αντίθετες προς τους στόχους της Wikipedia όπως για παράδειγμα είναι οι spammers ή οι διαφημίσεις» (Jones, 2008). Η Wikipedia αναφέρει: «Βανδαλισμός θεωρείται οποιαδήποτε διαγραφή ή αλλαγή περιεχομένου γίνεται εσκεμμένα ως προσπάθεια υπονόμευσης της ακεραιότητας της εγκυκλοπαίδειας. Ο συνηθέστερος τύπος βανδαλισμού είναι η αντικατάσταση του υπάρχοντος κειμένου με ανοησίες, ονόματα ή άσχετο περιεχόμενο [...]. Οποιαδήποτε καλή τη πίστει προσπάθεια βελτίωσης της εγκυκλοπαίδειας, ακόμα κι αν είναι προϊόν λανθασμένης σκέψης ή κακής θεώρησης δεν είναι βανδαλισμός. Ακόμα και φαινομενικά κακοπροαίρετες επεξεργασίες που δεν αποδεικνύουν εμφανώς την κακή πρόθεση, δεν θεωρούνται βανδαλισμός στην Βικιπαίδεια». ⁵⁷

Το διαδίκτυο έχει ένα όνομα για τους ταραξίες. Είναι τα γνωστά «trolls». Είναι αυτοί που δημιουργούν ζητήματα μέσα στην κοινότητα, έτσι ώστε να υποκινήσουν αντίδραση ή διαταραχή. Ως εκ τούτου, τα trolls του διαδικτύου χαίρονται για τη διασπορά διχόνοιας. Σε ό,τι αφορά τη Wikipedia παρατηρείται ότι συμμετέχουν σε σκόπιμες, επαναλαμβανόμενες, και επιβλαβείς ενέργειες. Οι δραστηριότητές τους παραβιάζουν κατά ένα μεγάλο μέρος τις πολιτικές της Wikipedia. Είναι ενεργοί όχι μόνο στο εγκυκλοπαιδικό μέρος της εγκυκλοπαίδειας π.χ. τα άρθρα, αλλά παρουσιάζουν υψηλό ενδιαφέρον και για καταστρεπτική συμμετοχή εντός της κοινότητας. Έτσι, εμφανίζονται συχνά σε συζητήσεις για τις πολιτικές της εγκυκλοπαίδειας και έχουν έντονες αλληλεπιδράσεις με άλλους χρήστες, ειδικά διαχειριστές. Επίσης, λειτουργούν συχνά πίσω από κρυφές εικονικές ταυτότητες (Shachaf και Hara, 2010). Υπάρχει μάλιστα και η έννοια του «pron pushing». Ως «pron pushing» ορίζεται η συμπεριφορά χρηστών που είναι υπέρμετρα ενεργοί στην εγκυκλοπαίδεια και δεν εμπλέκονται σε ξεκάθαρο βανδαλισμό -που να μπορεί να εντοπιστεί- (Das κ.ά, 2013).

⁵⁷ wikipedia.org/wiki/Βικιπαίδεια: Βανδαλισμός

Η Wikipedia είναι γεμάτη από εκείνους που είναι αναμφισβήτητα ευφυείς, φιλομαθείς, και μπορούν να προσκολληθούν σχεδόν σε όλες τις διαδικασίες της κοινότητας. Συχνά δημιουργούν ένα άρθρο για κάτι εξαιρετικά αμφιλεγόμενο και προσβλητικό, αλλά κατά τα άλλα τηρούν κάθε κανόνα της Wikipedia. Κατά κάποιον τρόπο, χρησιμοποιούν το σύστημα της εγκυκλοπαίδειας ενάντια στον εαυτό της. Μια τέτοια περίπτωση είναι η «μαριονέτα». «Μαριονέτα» είναι μια διαδικτυακή ταυτότητα η οποία χρησιμοποιείται για τους σκοπούς της εξαπάτησης μέσα σε μια κοινότητα του διαδικτύου. Οι μαριονέτες είναι επιπλέον λογαριασμοί που δημιουργούνται από τους χρήστες ως εναλλακτικές ταυτότητες για να δημιουργήσουν την ψευδαίσθηση της μεγαλύτερης υποστήριξης για ένα ζήτημα, για να παραπλανήσουν άλλους, για να ανακατώσουν τεχνητά μια διαμάχη, για να βοηθήσουν σε παρενόχληση, ή για να παρακάμψουν μια φραγή.⁵⁸

A.4.2 Πώς λειτουργεί το εγχείρημα;

Οι Wikipedians έχουν επίγνωση των παραπάνω θεμάτων και η κοινότητα έχει προσπαθήσει να αναπτύξει διαδικασίες για την –όσο το δυνατόν- διασφάλιση της αξιοπιστίας (Suh κ.ά., 2009). Οι ανησυχίες που έχουν διατυπωθεί συνδέονται με την ποιότητα (ορθότητα, πληρότητα, σαφήνεια, αντικειμενικότητα κλπ.) των πληροφοριών και την ανάγκη τήρησης της ουδέτερης οπτικής γωνίας. Ο Benkler προσδιορίζει δυο διακριτές φάσεις για τις επιτυχημένες κοινότητες:

1) Δημιουργία περιεχομένου (utterance): Είναι η αρχική φάση, όπου μεγάλα και πολύπλοκα θέματα σπάνε σε μικρότερες, ανεξάρτητες φόρμουλες. Αυτή η φάση χαρακτηρίζεται από τη διανομή εργασιών στους συνεισφέροντες, οι οποίοι τις ολοκληρώνουν ατομικά. Είναι δηλαδή, φάση μη συνεργασίας.

58

<<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CE%AD%CF%84%CE%B1>>

2) Έλεγχος ποιότητας (revelance/accreditation): Η δεύτερη φάση χαρακτηρίζεται από προσπάθεια διασφάλισης της ποιότητας. Πώς μπορούμε να εξασφαλίσουμε ότι το περιεχόμενο που παράγεται και διαχέεται είναι αξιόπιστο; Σε αυτή την περίπτωση, η κοινότητα καλείται να ορίσει ‘‘στάνταρντς’’ και να δημιουργήσει χαμηλού κόστους μηχανισμούς έλεγχου.⁵⁹

Είναι μια κοινή παρανόηση ότι η Wikipedia αποτελεί ένα χαοτικό τόπο, ελεύθερο, όπου ο καθένας μπορεί να προσθέσει οτιδήποτε φανταστεί. Αντίθετα, πίσω από το εγχείρημα «κρύβεται» μια απέραντη και συνθέτη οργάνωση που περιλαμβάνει σελίδες κανόνων συμβάσεων και συμβουλών προς πιθανούς συντάκτες (Sullivan, 2009: 93). Η εξέταση των διοικητικών δομών της Wikipedia αποκαλύπτει μια σύνθετη δομή κανόνων, διαδικασιών, πολιτικών και ρόλων. Οι χρήστες της Wikipedia έχουν αναπτύξει ένα τεράστιο αριθμό κατευθυντήριων γραμμών οι οποίες συμβάλουν στην τυποποίηση του περιεχομένου των άρθρων και στην εξασφάλιση ποιότητας. Προκύπτει ότι αυτές οι πολιτικές, οι κανόνες και οι κατευθυντήριες γραμμές παίζουν σημαντικό ρόλο στη συνολική επιτυχία της Wikipedia. Επιπλέον, υπάρχουν πολιτικές μορφοποίησης που διέπουν τη δομή και το ύφος των άρθρων. Οι Wikipedians έχουν αναπτύξει μια μοναδική ορολογία για την περιγραφή των πρακτικών επεξεργασίας τους. Όλοι οι εισηγητές, ανώνυμοι χρήστες ή οι διαχειριστές, δεσμεύονται για τη συμμόρφωση με αυτές τις αρχές και η μη συμμόρφωση τιμωρείται με αφαίρεση των επεξεργασιών. Ποιες είναι λοιπόν αυτές οι αρχές;

Οι καταχωρήσεις της Wikipedia βασίζονται σε τρεις βασικές αρχές οι οποίες χρησιμεύουν στη διατήρηση του προτύπου ποιότητας της εγκυκλοπαίδειας. Ο πρώτος κανόνας είναι η «επαληθευστικότητα» (οι αναγνώστες πρέπει να είναι σε θέση να ανακτήσουν το περιεχόμενο της Wikipedia σε αξιόπιστες πηγές). Ως εκ τούτου, η αρχή αυτή αναφέρεται σε

⁵⁹ Benkler, (2008). Coase’s Penguin, or, Linux and The Nature of the Firm, μέσω Viégas, F. B., Wattenberg, M., & McKeon, M. M. (2007). The Hidden Order of Wikipedia. *Online Communities and Social Computing Lecture Notes in Computer Science*, 445-454.

δημοσιευμένα άρθρα ή βιβλία. Μια δεύτερη αρχή είναι η «μη πρωτότυπη έρευνα». Η Wikipedia δεν δέχεται «νέα», δηλαδή αδημοσίευτα ευρήματα της έρευνας ή της σκέψης. Η αρχή για μη πρωτότυπη έρευνα επιτάσσει ότι οι συντάκτες επικαλούνται αποδεδειγμένα δημοσιευμένες πηγές. Τρίτον, τα άρθρα πρέπει να είναι γραμμένα από «ουδέτερη οπτική γωνία» για την αποφυγή μεροληψίας, που σημαίνει ότι τα άρθρα πρέπει να βασίζονται σε γεγονότα, και γεγονότα σχετικά με τις απόψεις, αλλά όχι σε απόψεις. Η ουδετερότητα ή "nonbias" πολιτική υπαγορεύει ότι τα άρθρα πρέπει να αντιπροσωπεύουν απόψεις δίκαια, αναλογικά και χωρίς προκαταλήψεις. Η ίδια η εγκυκλοπαίδεια περιγράφει:

*«Η πολιτική της ουδέτερης οπτικής γωνίας επιδιώκει να επιτύχει την «δίκαιη» παρουσίαση όλων των πλευρών. Άλλωστε, ο σαφής στόχος μιας εγκυκλοπαίδειας είναι η αντικειμενική παρουσίαση της ανθρώπινης γνώσης...Ενώ η ουδέτερη οπτική γωνία αρχικά φαίνεται σαν μια αδύνατη ή ακόμα και αφελής φθάνουν προς μια αντικειμενικά ουδέτερη γνώση, είναι ακριβώς το αντίθετο. Η πολιτική της NPOV αναγνωρίζει πλήθος απόψεων και παρέχει την επιστημονική στάση στο οποίο ότι όλες οι απόψεις μπορούν να αναγνωριστούν ως παραδείγματα της ανθρώπινης γνώσης. Η πολιτική ουδέτερης οπτικής γωνίας αναφέρει ότι τα λήμματα δεν πρέπει να γράφονται με μεροληψία (προκατάληψη), αντιπροσωπεύοντας δίκαια όλες τις απόψεις».*⁶⁰

Επομένως, τα λήμματα δεν θα πρέπει να παίρνουν το μέρος μιας πλευράς, αλλά να εξηγούν τις πλευρές, αναλογικά και χωρίς προκατάληψη. Αυτό έχει εφαρμογή τόσο σε αυτό που γράφει κάποιος αλλά και στο πώς το γράφει. Προφανώς, η συχνότερη αντίρρηση σε ό,τι αφορά την αρχή της ουδετερότητας είναι ότι «αυτό που αποκαλούμε αντικειμενικότητα δεν υπάρχει πραγματικά. Ο καθένας το γνωρίζει αυτό, όποια και αν είναι η φιλοσοφική συλλογιστική του.

⁶⁰

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%9F%CF%85%CE%B4%CE%B5%CF%84%CE%B5%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1>>

Επομένως, πώς μπορούμε να πάρουμε στα σοβαρά την πολιτική της «ουδετερότητας»; Σύμφωνα με τη Wikipedia, η άποψη αυτή, ότι δηλαδή η ουδετερότητα, και απουσία μεροληψίας, είναι κάτι το αδύνατο αποτυπώνει την κοινότερη παρανόηση της εν λόγω πολιτικής. Αυτό που έχει παρανοηθεί είναι ότι η πολιτική της ουδετερότητας αναφέρεται στην πιθανότητα αντικειμενικότητας. Έτσι, αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Η συγκεκριμένη πολιτική δεν υποστηρίζει ότι έστω υφίσταται αυτό που αποκαλούμε αντικειμενικότητα, ή “άποψη από το πουθενά” (κατά τον Thomas Nagel), και ότι, ως εκ τούτου, λήμματα που γράφτηκαν από αυτή την οπτική γωνία είναι αντικειμενικώς αληθινά. Δεν πρόκειται για τέτοια πολιτική ούτε αποτελεί στόχο μας κάτι τέτοιο. Η πολιτική αντίθετα συνίσταται στο ότι πρέπει να επισημαίνονται τα αμφισβητούμενα θέματα παρά να υπάρχει ανάμειξη σε αυτά». (ό.π).

Επομένως, τονίζεται από την ίδια την κοινότητα ότι αυτή η πολιτική συχνά παρεξηγείται. Η αρχή της ουδετερότητας δεν υπονοεί ότι είναι δυνατόν να γραφεί ένα λήμμα από μία απλή, απροκατάληπτη και αντικειμενική οπτική γωνία. Υπονοεί ότι η γνώση είναι η σύνθεση των αντικρουόμενων απόψεων, όπως πιστεύουν και οι σχετικιστές και ότι μια εγκυκλοπαίδεια οφείλει να τις παρουσιάσει. Με άλλα λόγια, η πολιτική προτάσσει ότι πρέπει να αντιπροσωπεύονται δίκαια όλες οι πλευρές μιας αμφισβήτησης, και να μην αναφέρεται, να υπονοείται ή να τονίζεται σε ένα λήμμα ότι η μία πλευρά είναι σωστή. Σαφέστατα και είναι πολύ δύσκολο να τηρείται μια τέτοια αρχή αλλά η κοινότητα καλεί τους Wikipedians να συνεργάζονται για τη συγγραφή απροκατάληπτων λημμάτων:

«...Μπορούμε, λοιπόν, να υιοθετήσουμε τη στενότερη έννοια της ανθρώπινης γνώσης, σύμφωνα με την οποία μια ευρεία ποικιλία αντικρουόμενων θεωριών συνθέτει αυτό που αποκαλούμε γνώση. Θα έπρεπε, λοιπόν, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, να κάνουμε μια προσπάθεια να παρουσιάσουμε τις αντικρουόμενες απόψεις δίκαια, χωρίς να παίρνουμε το μέρος κάποιας από αυτές. Όμως, απόψεις που εκφράζονται από μια πολύ μικρή μειοψηφία δεν θα έπρεπε να

παρουσιάζονται ως σημαντικές απόψεις μειοψηφιών και ίσως δε θα έπρεπε να παρουσιάζονται καθόλου».

Φυσικά, καταγγελίες και συζητήσεις για μεροληψία είναι κοινές και συχνές στο εσωτερικό της κοινότητας. Πολλές φορές, λόγω των μεροληψιών διακυβεύεται η ποιότητα των άρθρων και η ίδια η ικανότητα ανόμοιων ανθρώπων να εργάζονται από κοινού. Οι παραβιάσεις της αρχής της ουδέτερης οπτικής γωνίας δεν είναι κατ' ανάγκη σκόπιμες, αλλά μπορεί να προέλθουν από την άγνοια ενός νέου συμμετέχοντα ή την πολυπλοκότητα ενός θέματος. Τα λήμματα που σχετίζονται με αμφιλεγόμενα θέματα, λήμματα από τις πολιτικές και ανθρωπιστικές επιστήμες συνδέονται με περισσότερες διαμάχες. Η εγκυκλοπαίδεια επισημαίνει ότι τα λήμματα που αφορούν σε έργα τέχνης ή καλλιτέχνες (μουσικούς, συγγραφείς κ.λπ.) ενδέχεται να τείνουν στην υπερβολή ή τον έντονο συναισθηματισμό. Επίσης, το ίδιο ισχύει και τα θέματα πολιτικής φύσης, τα οποία είναι εκ των πραγμάτων φορτισμένα.

Σε κάθε περίπτωση, ενώ ορισμένοι αντιλαμβάνονται τη NPOV ως πηγή σύγκρουσης, μπορεί να ενεργεί αντίθετα. Ο Reagle διατείνεται ότι συντελεί στη μείωση των συγκρούσεων καθώς η παράθεση διαφορετικών επιχειρημάτων διοχετεύει την ενέργεια στο παραγωγικό πλαίσιο της εκπόνησης της εγκυκλοπαίδειας (Reagle, 2010: 53). Συνοψίζοντας, η αρχή της ουδετερότητας υπονοεί ότι οι συνεισφέροντες πρέπει να εγκαταλείψουν την προσπάθεια να πείσουν τους άλλους ότι κάτι είναι σωστό ή αληθινό, και αντ' αυτού να εστιάσουν στη συνολική θεώρηση - παρουσίαση για ένα θέμα. Υπό αυτό το πρίσμα, η αρχή της ουδετερότητας επιτρέπει τη συνεργασία μεταξύ εκείνων που χωρίς αυτή θα ενέπιπταν σε ατέρμονη διαμάχη. Επομένως, όπως ο Jimbo Wales έχει σημειώσει, η NPOV πρέπει να κατανοηθεί ως μια «κοινωνική έννοια της συνεργασίας» (ό.π.).

Η Wikipedia τονίζει ότι δεν είναι αναρχία, δημοκρατία ή γραφειοκρατία. Η Wikipedia είναι ελεύθερη και ανοικτή, αλλά περιορίζει και την ελευθερία και το ανοιχτό περιεχόμενο όπου παρεμποδίζουν τη δημιουργία μιας εγκυκλοπαίδειας. Συνεπώς, η Wikipedia δεν είναι φόρουμ για την ανεξέλεγκτη ελεύθερη ομιλία. Το γεγονός ότι η Wikipedia είναι ένα ανοικτό, αυτοκυβερνώμενο πρόγραμμα δεν

σημαίνει ότι έχει πρόθεση να ερευνήσει τη βιωσιμότητα των αναρχιστικών κοινοτήτων. Ο σκοπός της είναι να χτιστεί μια εγκυκλοπαίδεια, και όχι να εξεταστούν τα όρια του αναρχισμού. Επίσης, η Wikipedia δεν είναι εγχείρημα δημοκρατίας. Ο λόγος που αναφέρεται αυτό είναι διότι η πρωταρχική μέθοδος καθορισμού της γενικής συναίνεσης επιτυγχάνεται μέσω συζητήσεων και επεξεργασιών και όχι μέσω ψηφοφοριών. Παρόλο που οι χρήστες περιστασιακά χρησιμοποιούν ψηφοφορίες στην προσπάθειά τους να πετύχουν την συναίνεση, οι ψηφοφορίες και οι στατιστικές δεν είναι αυτοσκοπός, ούτε δέσμευση. Μάλιστα, μπορούν στην πραγματικότητα πολλές φορές, να εμποδίσουν αντί να βοηθήσουν τη συζήτηση.

Τέλος, η εμφατική δήλωση ότι η Wikipedia δεν είναι γραφειοκρατία αναφέρεται στο γεγονός ότι οι οδηγίες και οι πολιτικές της είναι παραστατικές, όχι κανονιστικές. Απεικονίζουν μια αναπτυσσόμενη κοινοτική συναίνεση και δεν είναι "νομοθεσίες", καθώς μπορούν να αλλάξουν. Οι συντάκτες και οι διαχειριστές πρέπει να ακολουθούν τις οδηγίες και τις πολιτικές μόνο όταν πρόκειται να προσφέρουν ένα καλύτερο αποτέλεσμα για την εγκυκλοπαίδεια και όχι επειδή είναι "κανονισμοί". Αυτό που τονίζεται είναι ότι η Wikipedia δεν είναι δικαστήριο και οι κανονισμοί δεν είναι ο σκοπός της κοινότητας. Γι' αυτόν το λόγο, οι συντάκτες παροτρύνονται να ακολουθούν το πνεύμα και όχι το γράμμα, οποιονδήποτε κανονισμών, οδηγιών ή πολιτικών ή ακόμη και να αγνοούν τους κανόνες αν τους εμποδίζουν από το να βελτιώσουν την εγκυκλοπαίδεια.⁶¹ Κάποιοι μελετητές υποστηρίζουν ότι η γραφειοκρατία στην Wikipedia έχει αυξηθεί τον τελευταίο καιρό, καθώς η κοινότητα έχει ωριμάσει ως κοινωνικό σύστημα. Αυτό γενικά έχει αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγή περιεχομένου καθώς ενδέχεται να απομακρύνει τις προσπάθειες μακριά από τον στόχο παραγωγής περιεχομένου και να επηρεάζει τη θέληση των συμμετεχόντων. Για παράδειγμα, οι διαχειριστές ενδέχεται να είναι λιγότερο ενθουσιασμένοι με την εκτέλεση των εργασιών τους και οι «νεοφερμένοι» μπορούν πιο εύκολα να χαθούν σε μια αυστηρή γραφειοκρατία (Suh κ.ά., 2009). Η Sullivan υπογραμμίζει ότι, λαμβάνοντας

⁶¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:What_Wikipedia_is_not>

υπόψη την ιστορία της ανάπτυξης των κανόνων και των διαδικασιών της Wikipedia, μια υπόθεση αποτελεί ότι ο κύριος κίνδυνος που αντιμετωπίζει το πρόγραμμα στο μέλλον μπορεί να μην είναι η αναρχία και το χάος, αλλά μάλλον το αντίθετο – η επιβολή ατέρμονης γραφειοκρατίας. Καθώς ο χρόνος περνά, οι κανόνες στη Wikipedia τείνουν να γίνουν όλο και περισσότεροι. Ωστόσο, σύμφωνα με την ίδια, η κύρια προστασία ενάντια σε αυτήν την απειλή είναι το γεγονός ότι όλες αυτές οι συμβάσεις έχουν αναπτυχθεί όχι μέσα από την ιεραρχία ή τη επιβολή, αλλά από την κοινή συγκατάθεση της κοινότητας (Sullivan, 2009: 103).

A.4.3 Το «παζλ» της εγκυκλοπαιδικότητας

*«Τα λήμματα της Βικιπαίδειας καλύπτουν αξιοσημείωτα θέματα - αυτά που έχουν κερδίσει σε αρκετά μεγάλο βαθμό την προσοχή του κόσμου γενικότερα κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου και δεν εξαιρούνται για άλλους λόγους. Θεωρούμε ότι ενδείξεις από αξιόπιστες ανεξάρτητες πηγές, όπως έγκριτα περιοδικά, βιβλία και εφημερίδες, τεκμηριώνουν αυτή την προσοχή. Η εγκυκλοπαιδικότητα δεν αφορά άμεσα το περιεχόμενο των λημμάτων, αλλά μόνο αν το θέμα θα πρέπει να έχει το δικό του λήμμα».*⁶²

Η Wikipedia δεν είναι μια αδιάκριτη συλλογή πληροφοριών. Το να είναι κάτι αλήθεια ή απλώς χρήσιμο δεν καθιστάται αυτομάτως σε κάτι κατάλληλο για ένταξη σε μια εγκυκλοπαίδεια. Υπάρχει μια τρέχουσα συζήτηση μεταξύ των Βικιπαιδιστών για τα άρθρα με τετριμμένα θέματα και τα άρθρα λαϊκής κουλτούρας. Διακρίνονται δυο διαφορετικές απόψεις. Από τη μια πλευρά, βρίσκονται οι θιασώτες του αποκλεισμού αυτών των λημμάτων (exclusionists). Οι λεγόμενοι «exclusionists» υποστηρίζουν ότι η παρουσία τόσων πολλών τέτοιων

62

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%95%CE%B3%CE%BA%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1>>

άρθρων χαμηλώνει την ποιότητα της εγκυκλοπαίδειας. Πιστεύουν ότι εξαιτίας αυτών των άρθρων η Wikipedia χάνει το κύρος της ως αποθήκη της γνήσιας γνώσης. Θέλουν μια πιο αυστηρή εκδοτική πολιτική σχετικά με την συμπερίληψη άρθρων για μικροζητήματα της καθημερινότητας και της επικαιρότητας, και επιθυμούν τη διαγραφή άρθρων των οποίων το καθεστώς δεν μπορεί να καταδειχθεί ως εγκυκλοπαιδικό από την παραπομπή σε αξιόπιστες πηγές. Οι inclusionists, από την άλλη, ως θιασώτες της συμπερίληψης, θεωρούν ότι εφόσον το περιεχόμενο είναι ανοιχτό και συμμετοχικό, οποιαδήποτε άρθρα, ακόμη και αυτά που ενδιαφέρουν μια μικρή μειονότητα, πρέπει να συμπεριληφθούν. Οι ίδιοι επίσης, πιστεύουν ότι τα αυστηρά εκδοτικά κριτήρια θα μειώσουν τον ενθουσιασμό (Sullivan, 2009: 82 – 83).

Τις δυο αυτές τάσεις αναφέρει και ο Reagle: «Η Wikipedia εκτός από συχνές διαφορές για λήμματα πολιτικής και για λήμματα με εθνικά ζητήματα περιλαμβάνει συγκρούσεις λόγω δύο αντιτιθέμενων φιλοσοφιών: της ‘συμπερίληψης’ (inclusionism) και της ‘εξάλειψης’ (deletionism)». Ο πολλαπλασιασμός των λημμάτων με ζητήματα επικαιρότητας ή με αυτοπροβολή δίνει την αφορμή για συζήτηση σχετικά με αυτά τα άρθρα: «εάν κάθε τηλεοπτικό επεισόδιο ενός σήριαλ έχει το άρθρο του, πώς θα έπρεπε αυτά τα άρθρα να οριστούν ώστε να συνάδουν με άλλα άρθρα;», αναρωτιέται ο ίδιος (Reagle, 2010: 97). Είναι ένα ιδιαίτερα συζητημένο θέμα το εάν η Wikipedia πρέπει να λειτουργήσει ως ενημερωμένο φόρουμ ειδήσεων για τα τρέχοντα γεγονότα. Δεδομένου ότι κάποια λήμματα εμφανίζονται λίγο αργότερα της πραγματοποίησης ενός γεγονότος, προκύπτουν συγκρούσεις μεταξύ αυτής της ταχύτητας αντίδρασης και του καθήκοντος μιας εγκυκλοπαίδειας να είναι μετρημένη και ακριβής (Sullivan, 2009: 83). Αυτή η συζήτηση σχετικά με τα εγκυκλοπαιδικά ή μη άρθρα αποκαλύπτει τις πιθανές δυσκολίες για την επίτευξη συναίνεσης, και τις δυσκολίες για την πρακτική λήψη αποφάσεων σε μια ανοικτή κοινότητα όπως αυτή της Wikipedia (Reagle, 2010: 97).

Επίσης, ιδιαίτερο λεπτό είναι το ζήτημα των λημμάτων που αναφέρονται σε πρόσωπα εν ζωή, καθώς πάντα υπάρχει το ενδεχόμενο διαφήμισης ή δυσφήμισης, κακόβουλης δηλαδή ενέργειας. Η οδηγία της εγκυκλοπαίδειας λέει

ότι οι συντάκτες των λημμάτων πρέπει να είναι ιδιαιτέρως προσεκτικοί όταν προσθέτουν βιογραφικές ή άλλες πληροφορίες για πρόσωπα που βρίσκονται εν ζωή σε οποιαδήποτε σελίδα της Wikipedia. Το Ίδρυμα Wikimedia και ο Wales, λαμβάνουν εύλογα παράπονα σχετικά με βιογραφίες ζώντων προσώπων, από ανθρώπους που δικαιολογημένα ενοχλούνται από ανακριβή ή δυσφημιστικά λήμματα με θέμα τους ίδιους. Η αντιμετώπιση θεμάτων αυτού του είδους απαιτεί γενικά λεπτούς χειρισμούς. Οι συντάκτες πρέπει για αυτόν το λόγο να είναι ιδιαιτέρως προσεκτικοί όταν επεξεργάζονται βιογραφίες ζώντων προσώπων και γενικά βιογραφικό περιεχόμενο οπουδήποτε στη Wikipedia. Σύμφωνα με τον Wales:

*«Φαίνεται πως υπάρχει η αντίληψη, μεταξύ ορισμένων συντακτών, πως κάποια αυθαίρετη φημολογία που κάποιος άκουσε ή μία ψευδής πληροφορία θα πρέπει να σημειωθεί με μία εκκρεμούσα παραπομπή. Λάθος. Πρέπει να αφαιρείται αμέσως εκτός αν τεκμηριωθεί. Αυτό ισχύει για κάθε είδους πληροφορία, αλλά ακόμα περισσότερο για αρνητικούς χαρακτηρισμούς σε βιογραφίες προσώπων που είναι εν ζωή».*⁶³

Οι γενικές οδηγίες αναφορικά με την εγκυκλοπαιδικότητα είναι ότι εάν ένα θέμα έχει λάβει σημαντική κάλυψη σε αξιόπιστες πηγές που είναι ανεξάρτητες από το θέμα, θεωρείται ότι είναι εγκυκλοπαιδικό. «Σημαντική κάλυψη» σημαίνει ότι οι πηγές αναλύουν το θέμα άμεσα και λεπτομερώς, και δεν απαιτείται πρωτογενής έρευνα για να εξαχθεί το περιεχόμενο. Η σημαντική κάλυψη είναι κάτι περισσότερο από περιστασιακή αναφορά. «Αξιόπιστες» σημαίνει ότι οι πηγές χρειάζονται εκδοτική ακεραιότητα για να επιτρέψουν την επαληθεύσιμη αξιολόγηση της εγκυκλοπαιδικότητας. Οι «πηγές» μπορεί να είναι δημοσιευμένα έργα σε όλες τις μορφές και όλα τα μέσα. Η διαθεσιμότητα δευτερευουσών πηγών που καλύπτουν το θέμα είναι μια καλή δοκιμή για την εγκυκλοπαιδικότητα. Οι «πηγές» που παρέχουν στη Wikipedia τα αντικειμενικότερα κριτήρια εγκυκλοπαιδικότητας είναι οι δευτερογενείς πηγές. Ο αριθμός και η φύση των

⁶³< <http://lists.wikimedia.org/pipermail/wikien-l/2006-May/046440.html>>

αξιόπιστων πηγών που απαιτούνται ποικίλλουν ανάλογα με το βάθος της κάλυψης και την ποιότητα των πηγών. Οι πολλαπλές πηγές προτιμώνται γενικά. Η φράση «ανεξάρτητες από το θέμα» αποκλείει εργασίες που παράγονται από εκείνους που συνδέονται με το θέμα συμπεριλαμβανομένων (αλλά χωρίς να περιορίζεται σε αυτά): αυτοδιαφήμιση, διαφήμιση, αυτοδημοσιευμένο υλικό από το θέμα, αυτοβιογραφίες, δελτία τύπου, κλπ. «Θεωρείται» σημαίνει ότι η ουσιαστική κάλυψη στις αξιόπιστες πηγές καθιερώνει μια υπόθεση, όχι μια εγγύηση, της εγκυκλοπαιδικότητας. Οι συντάκτες ενδέχεται να καταλήξουν σε συναίνεση ότι αν και ένα θέμα ικανοποιεί αυτό το κριτήριο, δεν είναι κατάλληλο για ένταξη.⁶⁴

A.4.4 Διάλογος και Συναίνεση

Οι μελετητές αρχίζουν να ερευνούν τη φύση της συνεργασίας και τις διαδικασίες συντονισμού για τη διασφάλιση ποιότητας στη Wikipedia. Όπως δηλώνει ο Σταμπουλής: «Ο κύκλος ελέγχου και αναδιατύπωσης επαναλαμβάνεται μέχρι το status να είναι ικανοποιητικό από όλα τα μέρη ή μέχρι να οδηγηθούν σε αδιέξοδο το οποίο μπορεί να λυθεί μόνο μέσα από σχετική συζήτηση».⁶⁵ Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη «ζύμωση» παίζουν οι σελίδες συζήτησης.

Οι πολιτικές και οι κατευθυντήριες γραμμές συζητούνται και οργανώνονται τυπικά στις σχετικές σελίδες συζήτησης. Οι σελίδες συζήτησης εξυπηρετούν μια ποικιλία από σημαντικές λειτουργίες όπως είναι η συντήρηση των λημμάτων, ο στρατηγικός προγραμματισμός των δραστηριοτήτων επεξεργασίας και η χάραξη των πολιτικών και κατευθυντήριων γραμμών

⁶⁴

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%95%CE%B3%CE%BA%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1>>

⁶⁵ Σταμπουλής, Κ., Πολιτική και αναπτυξη περιεχομένου στη Wikipedia. Ανακτήθηκε από <http://www.academia.edu/6252868/Wikipedia>

συμπεριφοράς της εγκυκλοπαίδειας. (Viegas, Wattenberg, Krissand, & Ham, 2007). Ο Pentzold επισημαίνει ότι ένα στοιχείο που δεν είναι κοινό με τις τυπωμένες εγκυκλοπαίδειες αλλά είναι ιδιόζουσας σημασίας και καθιστά τη Wikipedia παγκόσμιο σημείο μνήμης είναι οι σελίδες συζήτησης (Pentzold, 2009). Κάθε άρθρο συνοδεύεται από τη σελίδα συζήτησης του. Η γλώσσα σε αυτές τις σελίδες είναι ανεπίσημη και αντανακλά ένα ύφος συζήτησης σαν κι αυτές που διεξάγονται στα φόρουμ. Οι σελίδες συζήτησης αποτελούν κατά κύριο λόγο, το σημείο που λαμβάνουν χώρα οι διαφωνίες και οι λογομαχίες μεταξύ των συντακτών. Συνιστούν ένα είδος «αρένας» για την επίλυση των συγκρούσεων. Ενώ ο όρος έχει αρνητικές συνδηλώσεις, μια σύγκρουση μπορεί επίσης να οδηγήσει σε οφέλη όπως λόγου χάρη, η τελική επίλυση διαφωνιών, η επίτευξη συναίνεσης, η διευκρίνιση των ζητημάτων που προκύπτουν και η ενίσχυση του δεσίματος της κοινότητας (Kittur, Suh, Pendleton & Chi, 2007).

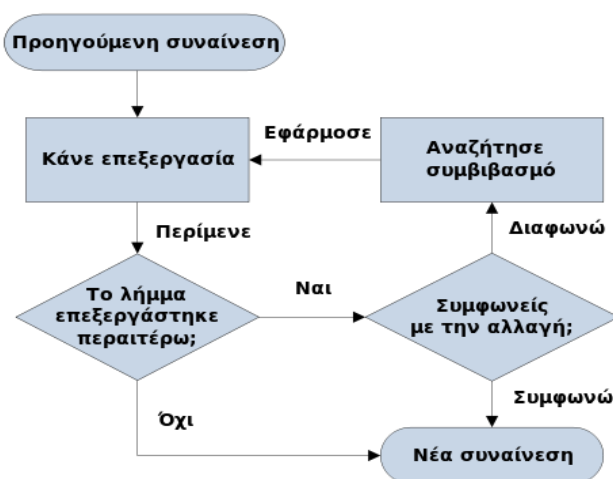
Σύμφωνα με ανεξάρτητη στατιστική έρευνα τα λήμματα χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:⁶⁶

1. Αυτά στα οποία η συναίνεση επιτυγχάνεται γρήγορα χωρίς έντονες συντακτικές διαμάχες
2. Λήμματα στα οποία εναλλάσσονται περίοδοι προσωρινής συναίνεσης και συντακτικών πολέμων που προκαλούνται από ενδογενείς ή εξωγενείς παράγοντες
3. Λήμματα για ιδιαίτερα επίμαχα ζητήματα τα οποία υπόκεινται σε ένα διαρκή πόλεμο επεξεργασιών

Ο Σταμπουλής τονίζει ότι η αδυναμία γρήγορης κατάληξης σε συναίνεση συχνά οδηγεί σε συντακτικές διαμάχες. Οι αλληλουχίες απλών αναιρέσεων χωρίς προσπάθεια αναδιατύπωσης χαρακτηρίζονται ως απλός «πόλεμος επεξεργασιών». Σύμφωνα με τον ίδιο, για την αντιμετώπιση αυτών των «πολέμων επεξεργασιών» μεταξύ των συντακτών, υπάρχει ο κανόνας των τριών αναιρέσεων τις οποίες δεν

66 Μέσω Σταμπουλής, Κ., Πολιτική και αναπτυξη περιεχομένου στη Wikipedia. Ανακτήθηκε από <<http://www.academia.edu/6252868/Wikipedia>>

μπορεί να υπερβεί ένας χρήστης σε ένα λήμμα στην διάρκεια ενός 24ώρου. Αυτός ο κανόνας στοχεύει στο να συγκρατηθούν οι χρήστες από το να παραμείνουν σε μια διαδικασία συνεχών αναιρέσεων και επαναφορών της δικής τους «σωστής έκδοσης» ενός λήμματος, μέχρι να εξαντληθεί ο αντίπαλος. Η εναλλακτική σε αυτό, είναι η πρόκληση συζήτησης προκειμένου να επιτευχθεί η συναίνεση για το περιεχόμενο του λήμματος.

Εικόνα 3. Σχεδιάγραμμα για τη διαδικασία της συναίνεσης ⁶⁷

Λόγω του υψηλού συντονισμού που απαιτείται για τη συνεργατική γραφή ενός άρθρου, συνεπάγεται ότι ο αριθμός των συντακτών που συνεργάζονται σε ένα άρθρο στη Wikipedia καθώς και οι μέθοδοι συντονισμού που χρησιμοποιούν επηρεάζουν την ποιότητα του άρθρου. Οι Kittur και Kraut κάνουν διάκριση μεταξύ ρητού συντονισμού, στον οποίο οι συντάκτες σχεδιάζουν το άρθρο μέσω της επικοινωνίας και του σιωπηρού συντονισμού, όπου ένα υποσύνολο από τους συντάκτες ρυθμίζει την συγγραφή σιωπηλά. Υποστηρίζεται ότι οι περισσότεροι συντάκτες σε ένα άρθρο βελτιώνουν την ποιότητα του άρθρου μόνο όταν χρησιμοποιούνται κατάλληλες τεχνικές συντονισμού και η συνεργασία αποβαίνει επιβλαβής όταν δεν συνεργάζονται σωστά. Και οι δύο τύποι συντονισμού βελτιώνουν την ποιότητα περισσότερο, όταν ένα άρθρο είναι σε διαμορφωτικό – αρχικό στάδιο. Αυτά τα αποτελέσματα αποδεικνύουν την σημασία του σωστού

⁶⁷ Το σχεδιάγραμμα ανακτήθηκε από <<http://www.academia.edu/6252868/ Wikipedia>>.

συντονισμού για την αποτελεσματική αξιοποίηση της «σοφίας του πλήθους» σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα παραγωγής (Kittur & Kraut, 2008).

Συνοψίζοντας, υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι η συνεργατική γραφή στη Wikipedia απαιτεί υψηλό βαθμό συντονισμού μεταξύ των χρηστών. Ένα μεγάλο ποσοστό των επεξεργασιών στη Wikipedia συνεπάγεται έμμεση εργασία όπως η επικοινωνία για την επίτευξη συναίνεσης και την ανάπτυξη των κανονισμών. Από αυτή την άποψη, η Wikipedia συνιστά ένα όργανο προσαρμογής και συμψηφισμού, σαν κι αυτό που οραματίστηκε ο Herbert George Wells: η «παγκόσμια εγκυκλοπαίδεια» πρέπει να είναι κάτι περισσότερο από μια αποθήκη πληροφοριών, πρέπει να είναι ένα όργανο προσαρμογής και συμψηφισμού (Reagle, 2010: 97).

A.4.5 Αποκαθιστώντας την αξία της Wikipedia

Διερευνώντας αυτό που καθιστά τη Wikipedia τόσο επιτυχημένη, ο Broughton καταγράφει μερικούς από τους λόγους για τους οποίους το εγχείρημα λειτουργεί (Broughton, 2008: xvi):

- Ένα συντριπτικό ποσοστό των εκδόσεων – αναθεωρήσεων στη Wikipedia γίνεται στο πλαίσιο «καλής πίστης» δηλαδή από τους ανθρώπους που προσπαθούν να βελτιώσουν τα άρθρα, όχι να τα βανδαλίσουν. Όταν ο βανδαλισμός εμφανίζεται, τείνει να παραμείνει πολύ λίγο, επειδή υπάρχουν πολλοί αξιόλογοι συντάκτες για να τον διορθώσουν.
- Η Wikipedia έχει έναν μεγάλο αριθμό κανόνων που ενθαρρύνουν τη συνεργασία και χτίζουν τη συναίνεση αναφορικά με το ποιες πληροφορίες πρέπει να συμπεριληφθούν στα άρθρα. Όταν οι συντάκτες ακολουθούν αυτούς τους κανόνες, το αποτέλεσμα είναι ποιοτικά άρθρα.
- Ένα συντριπτικό ποσοστό των συντακτών ακολουθεί τους κανόνες, και όταν οι υπόλοιποι υποδεικνύουν κάποιο λάθος τους, είναι πρόθυμοι να το διορθώσουν.

Εκείνοι οι συντάκτες που βρίσκουν τους κανόνες της Wikipedia προβληματικούς, τις περισσότερες φορές φεύγουν από μόνοι τους.

- Υπάρχουν μερικοί συντάκτες με την πρόσθετη αρμοδιότητα να επιβάλλουν τους κανόνες. Αυτή η εξουσία εκχωρείται από την κοινότητα των χρηστών, μέσω συμφωνημένων και ανοιχτών διαδικασιών. Μέχρι τώρα, οι διορθώσεις που κάνουν αυτοί οι συντάκτες κρίνονται επαρκείς για την εργασία καθώς υποβοηθούνται και από εργαλεία αυτοματοποίησης.

Πολλοί μελετητές επισημαίνουν ότι είναι λάθος να επικεντρώνονται οι συζητήσεις για την ποιότητα της Wikipedia στην ανθρώπινη επίδραση και μόνο. Η Wikipedia δεν είναι ενεργοποιημένη μόνο από το ανθρώπινο δυναμικό της, αλλά ορίζεται εξίσου και από τα τεχνολογικά εργαλεία της. Υπάρχει μια περίπλοκη συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων και των αυτοματοποιημένων συστημάτων περιεχομένου που καθορίζει την τελική επιτυχία της Wikipedia ως εργαλείο γνώσης. Οι Niederer and Van Dijck υπογραμμίζουν πόσο εξαρτημένες είναι διάφορες ομάδες χρηστών και οι καταχωρήσεις τους από μη - ανθρώπινους παράγοντες περιεχομένου (bots) που βοηθούν στην επεξεργασία περιεχόμενου. Τα αυτοματοποιημένα συστήματα και τα bots συμβάλλουν ώστε να διατηρηθεί το περιεχόμενο της Wikipedia και να εφαρμοστούν οι αρχές της. Οι ίδιοι θεωρούν ότι η σύνδεση και η δικτύωση των Wikipedias σε ένα παγκόσμιο σύστημα ανά γλώσσα, μπορεί να είναι λιγότερο το αποτέλεσμα των ανθρώπων που εργάζονται μαζί σε διάφορες γλώσσες και περισσότερο το προϊόν της συνεργασίας μεταξύ ανθρώπων και ρομπότ. Πρόκειται για ένα κοινωνικοτεχνικό σύστημα. Υφίσταται δηλαδή το περίπλοκο της ανθρώπινης και τεχνολογικής αλληλεπίδρασης. Υπό αυτό το πρίσμα, οποιαδήποτε αξιολόγηση των ιδιοτήτων της Wikipedia θα πρέπει να περιλαμβάνει την αναγνώριση της δυναμικής φύσης της εγκυκλοπαίδειας ως αυτοματοποιημένο σύστημα διαχείρισης περιεχομένου (Niederer & Van Dijck, 2010). Ανάλογα, οι Geiger and Ribes υποστηρίζουν ότι τα τεχνολογικά εργαλεία όπως τα bots, έχουν μια σημαντική κοινωνική επίδραση στις δραστηριότητες της Wikipedia. Η τεχνολογία επιτρέπει τη δυνατότητα πρόσβασης και την κοινωνικοποίηση. Επίσης, χωρίς τέτοιους μη ανθρώπινους παράγοντες στην διαδικασία, θα ήταν ίσως απίθανος ο συντονισμός ενάντια στους βανδάλους.

Τέτοια εργαλεία, σύμφωνα με τους ίδιους, μετασχηματίζουν τη φύση της αλληλεπίδρασης των χρηστών της εγκυκλοπαίδειας (Geiger & Ribes, 2010).

Σύμφωνα με τον Miller, ο θέμα δεν έγκειται στο ότι η Wikipedia είναι εγγενώς αναξιόπιστη. Το θέμα είναι ότι δεν είναι μια αρχική πηγή πληροφοριών. Η Wikipedia είναι, όπως οποιαδήποτε άλλη εγκυκλοπαίδεια, μια δευτερογενής πηγή, καθώς επαναλαμβάνει πληροφορίες που έχουν πρωτοαναφερθεί αλλού. Υπό αυτήν τη άποψη, η Wikipedia είναι τόσο αξιόπιστη όσο και οι πηγές που αναφέρει. Συγκεντρώνει ποικιλία πληροφοριών από άλλες πηγές, αλλά δεν κάνει πρωτογενή έρευνα. Είναι αφομοιωτής των πληροφοριών, όχι δημιουργός πληροφοριών, όπως και οποιαδήποτε παραδοσιακή εγκυκλοπαίδεια. Για αυτόν το λόγο, ο συγγραφέας θεωρεί ότι η Wikipedia σαφώς και δεν πρέπει να εκτιμάται ως η έσχατη πηγή πληροφοριών: «Μπορείτε να εμπιστευέστε ό,τι διαβάζετε σε ένα άρθρο της Wikipedia αλλά μέχρι σε ένα σημείο, πρέπει πάντα να ελέγχετε αυτό που διαβάζετε» (Miller, 2010: 159). Έτσι, το «βάρος» της εξέτασης, καθώς και ο έλεγχος της ποιότητας των πληροφοριών έχει μετατοπιστεί από τους εμπειρογνώμονες στο ίδιο το κοινό (Yaari κ.ά., 2011).

Ο Rosenzweig (2006) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η αξία της Wikipedia δεν θα πρέπει να αναζητηθεί στην ακρίβεια του δημοσιευμένου περιεχομένου της σε μια στιγμή στο χρόνο, αλλά στη δυναμική της συνεχούς διαδικασίας επεξεργασίας. Πρόκειται για μια περίπλοκη διαδικασία κατά την οποία ερασιτέχνες και εμπειρογνώμονες συνεργάζονται με ένα εξαιρετικά πειθαρχημένο τρόπο για να βελτιώσουν τις καταχωρήσεις. Ο ίδιος θεωρεί ότι ακόμη και αν κρίνουμε ότι η Wikipedia είναι προβληματική ως πηγή πληροφόρησης, η διαδικασία δημιουργίας της Wikipedia ενισχύει την εκτίμηση και το σεβασμό προς αυτή.

Αναμφισβήτητα, τα μεγάλης κλίμακας, κατανεμημένα, συνεργατικά έργα, όπως η Wikipedia, αλλάζουν τον τρόπο που σκεφτόμαστε για τη φύση της εργασίας. Συνοψίζοντας, η έρευνα προτείνει ότι η επιτυχία της Wikipedia προήλθε από τρία βασικά χαρακτηριστικά: 1) δομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά που βοηθούν τους ανθρώπους να βρουν το ρόλο τους στην εγκυκλοπαίδεια, 2)

τεχνολογικές καινοτομίες που διευκολύνουν αυτούς τους ρόλους και 3) κοινωνικοί μηχανισμοί που υποστηρίζουν το συντονισμό και την επίλυση των συγκρούσεων (Welser κ.ά., 2011). Επιπλέον, ο κύριος λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι επιλέγουν να γίνουν Wikipedians, και ως εκ τούτου, ένας σημαντικός παράγοντας στην επιτυχία του προγράμματος, είναι σίγουρα η δραστηριότητα στα πλαίσια μιας ζωτικής κοινότητας, με τη συνοδευτική αναγνώριση που ακολουθεί. Πολλοί έξυπνοι άνθρωποι αφιερώνουν το χρόνο τους γράφοντας, διορθώνοντας, κατηγοριοποιώντας και συνδέοντας θέματα, χωρίς να πάρουν ουσιαστική αναγνώριση, εκτός από τα περιστασιακά συγχαρητήρια ίσως στη σελίδα τους και την ικανοποίηση της δημιουργίας (Sullivan, 2009: 91). Υπάρχει αυτή η συναρπαστική αίσθηση του κοινού σκοπού, που αποδεικνύει το μεγαλείο του Ίντερνετ.

Καταλήγοντας, μετά την αποτύπωση των διάφορων ανησυχιών που έχουν διατυπωθεί σχετικά με την αξιοπιστία της Wikipedia, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι οι επιστημονικές συνέπειες για τους ανθρώπους που αξιοποιούν τη Wikipedia ως πηγή πληροφοριών είναι πιθανόν να είναι αρκετά καλή. Η αξιοπιστία της Wikipedia κρίνεται πιο ευνοϊκά συγκριτικά με τις πληροφορίες που οι άνθρωποι θα λάμβαναν από άλλες ιστοσελίδες, αν η Wikipedia – που υπόκειται σε κάποιον έλεγχο- δεν υπήρχε. Επιπλέον, η Wikipedia έχει μια σειρά από άλλες επιστημονικές αρετές (π.χ. έλεγχος, ταχύτητα και αμεσότητα), που αντισταθμίζουν τυχόν ελλείψεις όσον αφορά την αξιοπιστία (Fallis, 2008). Οι περισσότεροι από τους συντάκτες αναγνωρίζουν την καλή πρόθεση των υπόλοιπων και συνεισφέρουν έτσι ώστε να πραγματοποιηθεί ο αρχικός επιδιωκόμενος στόχος. Είναι δεδομένο ότι όσο περισσότεροι άνθρωποι συμμετέχουν στο εγχείρημα, τόσο καλύτερο θα γίνεται. Απόδειξη αυτού είναι το πόσο ικανοποιητικά είναι τα μέχρι τώρα αποτελέσματα από άποψη έκτασης και ποιότητας περιεχομένου. Ακόμα και για τα ζητήματα ποιότητας μπορούν να συζητηθούν αλλαγές που μπορούν να γίνουν στην εγκυκλοπαίδεια και οι οποίες που θα επιφέρουν ακόμα καλύτερα επιστημονικές συνέπειες (ό.π.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΞΙΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ: ΜΕΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ

5.1 Εισαγωγή

Σε αυτή την ενότητα επιχειρείται η συνοπτική ανάλυση χωρίων από τη Βικιπαίδεια. Είναι σημαντικό να παρατεθούν παραδείγματα από την ίδια την εγκυκλοπαίδεια, ώστε να αναδειχθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τόσο των λημμάτων, όσο και των συζητήσεων ανάμεσα στους συντάκτες. Ήδη έχει αναδειχθεί στην προηγούμενη ενότητα η σημασία των σελίδων συζήτησης, καθώς συνιστούν τον τόπο συνάντησης και ανταλλαγής επιχειρημάτων και απόψεων. Παρακάτω, λοιπόν, παρουσιάζονται τρία λήμματα και δυο συζητήσεις με στόχο την ανάδειξη χαρακτηριστικών και πρακτικών. Η παρουσίαση είναι ενδεικτική και όχι εξαντλητική.

Η Sullivan, σε μια απόπειρα αξιολόγησης των λημμάτων της Wikipedia παραθέτει ορισμένες συμβουλές. Συγκεκριμένα, αναδεικνύει δέκα στοιχεία τα οποία είναι υπό κρίση όταν θέλουμε να αξιολογήσουμε την ποιότητα ενός λήμματος. Τα στοιχεία αυτά είναι: 1) Το μήκος και η δομή, 2) οι εικόνες, 3), τα παραθέματα/αποσπάσματα, 4) γραμματική και το ύφος, 5) η γενίκευση και η ουδετερότητα, 6) οι ασυμφωνίες/αντιφάσεις και οι επαναλήψεις, 7) οι συνδέσεις και οι αναφορές διαδικτύου, 8) οι αναφορές έντυπων πηγών, 9) η σταθερότητα και 10) η συνολική θεώρηση του λήμματος.

Πρώτα από όλα, ο αναγνώστης καλείται να κρίνει αν έχει το άρθρο το σωστό μήκος, λαμβάνοντας υπόψη το θέμα. Αυτό είναι δύσκολο να αξιολογηθεί σε περίπτωση που είναι καινούργιο το θέμα. Ωστόσο, υπάρχουν άρθρα τα οποία φαίνεται ότι θα έπρεπε να ήταν μεγαλύτερα, ή αντιστρόφως, άρθρα πολύ μεγάλα τα οποία περιέχουν περιττές ή ασήμαντες λεπτομέρειες. Οι εικόνες συμβάλλουν στην κατανόηση ή το ενδιαφέρον του άρθρου. Οι αναφορές και τα αποσπάσματα τείνουν να κάνουν ένα άρθρο πιο αυθεντικό και ευανάγνωστο, εφόσον

αξιοποιούνται με μέτρο. Σε ό,τι αφορά τη γραμματική και το ύφος, μπορεί να εμφανίζονται γραμματικά, εκφραστικά ή ακόμη και ορθογραφικά λάθη. Υπογραμμίζεται ότι το ύφος είναι δύσκολο να εκτιμηθεί, δεδομένου ότι ένα λήμμα μπορεί να περάσει από «πολλά χέρια». Ένα καλό άρθρο, δεν θα πρέπει να φοβάται να γενικεύσει ή να εξάγει συμπεράσματα σχετικά με το θέμα ή τα επιμέρους θέματα στο πλαίσιο του λήμματος. Κάποιες γενικεύσεις, ωστόσο, συχνά διατρέχουν τον κίνδυνο μεροληψίας, θέτοντας σε αμφισβήτηση την αρχή της ουδέτερης οπτικής γωνίας. Επιπλέον, οι διαφορές και αντιφάσεις (για παράδειγμα, διαφορετικές ημερομηνίες που δίνονται για το ίδιο συμβάν) και η επανάληψη είναι τυπικά σφάλματα. Είναι σημαντικό επίσης, να υπάρχουν αναφορές σε πρόσφατα δημοσιευμένα βιβλία ή άρθρα αλλά και συνδέσεις διαδικτύου. Η σταθερότητα έγκειται στο κατά πόσο τα τμήματα του άρθρου εμπλέκονται σε διαφωνίες από διαφορετικούς συντάκτες. Αυτό γίνεται στις σελίδες συζήτησης. Από τη μία πλευρά, όσο περισσότερη συζήτηση υπήρξε, και όσο περισσότεροι συντάκτες συμμετείχαν σε αυτή τη συζήτηση, τόσο το καλύτερο για το άρθρο. Αλλά από την άλλη πλευρά, «πόλεμοι αναθεωρήσεων», ειδικά εάν φαίνεται να συνεχίζονται, συνεπάγονται αστάθεια, και ίσως και μεροληψία. Η συνολική θεώρηση αναφέρεται στη συνολική εικόνα του άρθρου και στο κατά πόσο θεωρεί ο αναγνώστης το άρθρο ενδιαφέρον και χρήσιμο (Sullivan, 2009: 137-141).

5.2 Λήμμα I

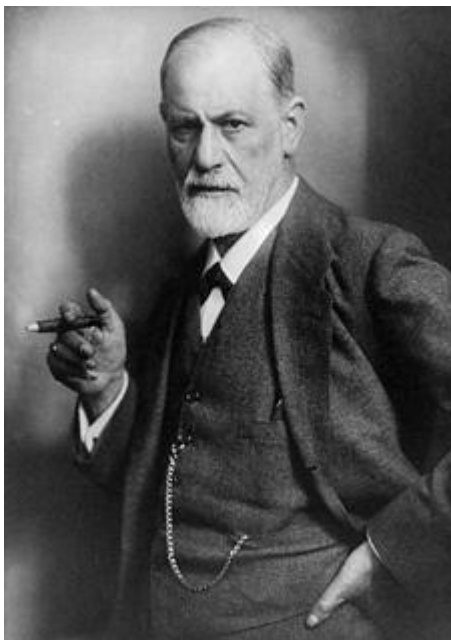
Σίγκμουντ Φρόντ

Ο Σίγκμουντ Φρόντ (Sigmund Freud, ['zi:kmoʊnt 'frɔɪt], 6 Μαΐου 1856 – 23 Σεπτεμβρίου 1939) ήταν Αυστριακός ιατρός, φυσιολόγος, [ψυχίατρος](#) και θεμελιωτής της ψυχαναλυτικής σχολής στον τομέα της [ψυχολογίας](#). Αναγνωρίζεται ως ένας από τους πλέον βαθυστόχαστους αναλυτές του [20ου αιώνα](#) που μελέτησε και προσδιόρισε έννοιες όπως το [ασυνείδητο](#), την [απόθεση](#) και την [παιδική σεξουαλικότητα](#).

Οι επιστημονικές θεωρίες του Φρόντ και οι τεχνικές θεραπείας που ανέπτυξε θεωρήθηκαν ιδιαίτερα καινοτόμες και αποτέλεσαν αντικείμενα έντονης αμφισβήτησης όταν παρουσιάστηκαν στη [Βιέννη](#) του [19ου αιώνα](#). Ωστόσο και σήμερα συνεχίζουν να εγείρουν έντονο προβληματισμό και αντιπαράθεσις. Η

επίδραση του Φρόντ δεν περιορίστηκε μόνο στην ψυχολογία και την ψυχιατρική, αλλά ταυτόχρονα απλώθηκε σε πολλούς τομείς της [επιστήμης](#) ([ανθρωπολογία](#), [κοινωνιολογία](#), [φιλοσοφία](#)) και της [τέχνης](#).

Σίγκμουντ Φρόντ

Ο Σίγκμουντ Φρόντ το 1921

Πραγματικό όνομα	Σίγκισμουντ Σλόμο Φρόντ
Γέννηση	6 Μαΐου 1856 Πρζίμπορ, Μοραβία (τόρα μέρος της Τσεχίας), Αυστριακή Αυτοκρατορία
Θάνατος	23 Σεπτεμβρίου 1939 (83 ετών) Λονδίνο , Αγγλία
Αιτία θανάτου	καρκίνος
Κατοικία	Αυστρία
Απασχόληση	Νευρολογία Ψυχοθεραπεία Ψυχανάλυση
Γνωστός για	Θεμελιωτής της ψυχανάλυσης
Υπογραφή	

Πίνακας περιεχομένων

- [1 Νεανικά χρόνια](#)
- [2 Σπουδές και πρώτες έρευνες](#)
- [3 Απαρχές της ψυχανάλυσης](#)
- [4 Αναγνώριση](#)
 - [4.1 Συγκρούσεις και σχίσμα στο ψυχαναλυτικό κίνημα](#)
 - [4.2 Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και μεταπολεμικά χρόνια](#)
- [5 Τελευταία χρόνια](#)
- [6 Έργο](#)
 - [6.1 Πρώτες μελέτες](#)
 - [6.2 Το ασυνείδητο](#)
 - [6.3 Το Εκείνο, το Εγώ και το Υπερεγώ](#)
 - [6.4 Αμυντικοί ψυχικοί μηχανισμοί](#)
- [7 Εργογραφία](#)
 - [7.1 Κύρια συγγράμματα του Φρόντ](#)
 - [7.2 Άλλα έργα](#)
- [8 Κριτική του έργου του](#)
- [9 Παραπομπές](#)
- [10 Βιβλιογραφία](#)
- [11 Εξωτερικοί σύνδεσμοι](#)
 - [11.1 Ψηφιακό αρχείο EPT](#)

Νεανικά χρόνια

Ο Σίγκμουντ Φρόντ γεννήθηκε στη σημερινή πόλη της [Τσεχίας](#) [Πρζίμπορ](#) ([Příbor](#), [γερμανικά](#): [Φράϊμπεργκ](#)), που αποτελούσε την εποχή εκείνη τμήμα της [Αυστρίας](#). Ήταν [εβραϊκής](#) καταγωγής και σύμφωνα με τη σύντομη αυτοβιογραφία που έγραψε το [1925](#), η οικογένεια του πατέρα του ήταν παλαιότερα εγκατεστημένη στη [Ρηνανία](#), πριν εγκαταλείψει την περιοχή μετά από [αντισημιτικό](#) διωγμό. Η γέννησή του ακολούθησε δύο μήνες μετά το θάνατο του παππού του, Σάλομον Φρόντ, γεγονός που θεωρήθηκε ιδιαίτερης σημασίας και για το λόγο αυτό του δόθηκε εκτός από το γερμανικό όνομα Σίγκμουντ, το εβραϊκό όνομα Σάλομον (*Salomon*) που έφερε ο παππούς του. Ο πατέρας του, Γιάκομπ Φρόντ (1815-96), ήταν έμπορος μαλλιού και απέκτησε τον Σίγκμουντ στη διάρκεια του δεύτερου γάμου του με την *Amalie Nathansohn* (1835-1930), μαζί με άλλους δύο γιους και πέντε κόρες. Σε ηλικία τριών ετών, ο Φρόντ μετακόμισε με την οικογένεια του στη [Λειψία](#) και ένα χρόνο αργότερα στη [Βιέννη](#), όπου και έζησε μέχρι το [1938](#). Κυριότερες αιτίες για τη μετεγκατάσταση της οικογένειας υπήρξε από τη μία πλευρά η παρατηρούμενη ανεργία, εξαιτίας της κρίσης του εμπορικού κλάδου, και από την άλλη ο ανερχόμενος τσεχικός [εθνικισμός](#) που στράφηκε εναντίον των γερμανόφωνων Εβραίων.

Για την περίοδο των παιδικών χρόνων του Φρόντ, διαθέτουμε λίγες πληροφορίες, ενώ ούτε ο ίδιος καταπιάστηκε με αυτή στα γραπτά του. Σχετικά με τη θρησκευτική ανατροφή του, επιβεβαιώνεται πως ήταν από νωρίς εξοικειωμένος με τα ιουδαϊκά έθιμα, ενώ ήρθε επίσης σε επαφή με την [καθολική λειτουργία](#) υπό την επίδραση της

καθολικής γκουβερνάντας του. Από νεαρή ηλικία, έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη μελέτη της [Βίβλου](#), η οποία, όπως ο ίδιος σημείωσε στην αυτοβιογραφία του άσκησε διαρκή επίδραση πάνω του, αν και σε όλη τη διάρκεια της ζωής του παρέμεινε αντίθετος με όλους τους θρησκευτικούς κανόνες, υιοθετώντας τελικά μία [αθεϊστική](#) στάση ζωής, χωρίς ωστόσο να απολέσει τη συναίσθηση της εβραϊκής του καταγωγής. Ήδη από τα παιδικά του χρόνια έδειξε να διαθέτει σημαντικές διανοητικές ικανότητες, ενώ ήταν άριστος και πειθαρχημένος μαθητής. Την εκπαίδευσή του ανέλαβαν αρχικά οι γονείς του, πριν σταλεί σε ένα άγνωστο ιδιωτικό σχολείο. Σε ηλικία εννέα ετών πέτυχε στις εισαγωγικές εξετάσεις του γυμνασίου *Sperl*, όπου ξεχώρισε για τις επιδόσεις του και αποφοίτησε με τη διάκριση *summa cum laude*. Διέθετε κλίση στις [γλώσσες](#) και μεγάλη ευχέρεια στα [Λατινικά](#), τα [Αρχαία Ελληνικά](#), τα [Γαλλικά](#) και τα [Αγγλικά](#).

Σπουδές και πρώτες έρευνες

Το Πανεπιστήμιο της Βιέννης, όπου πραγματοποίησε σπουδές ιατρικής ο Σίγκμουντ Φρόντ.

Το φθινόπωρο του [1873](#) ξεκίνησε σπουδές [ιατρικής](#) στη σχολή του [Πανεπιστήμιο της Βιέννης](#). Πέρα από τα καθιερωμένα μαθήματα που απαιτούνταν, παρακολούθησε επίσης με ενδιαφέρον διαλέξεις στη [φιλοσοφία](#). Το Μάρτιο του 1876, ανέλαβε την πρώτη του πρωτότυπη έρευνα, υπό την επίβλεψη του καθηγητή ζωολογίας Καρλ Κλάους, ο οποίος ήταν επικεφαλής του Ινστιτούτου Συγκριτικής Ανατομίας. Ο Φρόντ υπήρξε ένας από τους πρώτους επιστήμονες που χρηματοδοτήθηκαν για έρευνα στον Ζωολογικό Πειραματικό Σταθμό που είχε ιδρυθεί στην [Τεργέστη](#). Στα πλαίσια της έρευνάς του, ασχολήθηκε με τη θαλάσσια [ζωολογία](#) και ειδικότερα με το πρόβλημα της γοναδικής δομής των [χελιών](#). Στο τέλος του τρίτου έτους σπουδών του, ξεκίνησε η συνεργασία του με τον φυσιολόγο [Ερνστ Βίλελμ φον Μπρύνκε](#) (Ernst von Brücke), ο οποίος αποτελούσε εκπρόσωπο της σχολής φυσιολογίας του Helmholtz, η οποία προσπαθούσε να εξηγήσει όλα τα φαινόμενα στη βάση φυσικοχημικών διεργασιών. Το 1876 έγινε δεκτός στο Ινστιτούτο Φυσιολογίας του Μπρύνκε στο πανεπιστήμιο, όπου εργάστηκε κατέχοντας τον τίτλο του *famulus*, αποτελώντας ερευνητή φοιτητή. Ο Φρόντ ερευνήσε ένα γένος ψαριών (πετρόμυζον), και ειδικότερα ένα ιδιόμορφο κύτταρό τους, που είχε νωρίτερα ανακαλυφθεί. Η εργασία του εντασσόταν στα πλαίσια ενός ευρύτερου προβληματισμού, σχετικά με το ερώτημα της εποχής εκείνης αν το νευρικό σύστημα

των ανώτερων ζώων διαφέρει από εκείνο των κατώτερων. Η έρευνά του κατέληξε σε μία ανακάλυψη ιδιαίτερης σημασίας, καθώς αποδείκνυε πως τα κύτταρα του νευρικού συστήματος των κατώτερων ζώων εμφάνιζαν μία συνέχεια με εκείνα των ανώτερων. Το 1878, παρουσιάστηκε από τον Brücke στην Ακαδημία και λίγο αργότερα δημοσιεύτηκε στο περιοδικό που εξέδιδε. Το επόμενο διάστημα ασχολήθηκε με το ίδιο γενικό πρόβλημα και υπήρξε ο πρώτος που παρατήρησε το θεμελιώδες χαρακτηριστικό των νευρικών ινών, πως οι κυλινδράζονές τους είναι ανεξαιρέτως ινιδιακοί σε ότι αφορά τη δομή τους. Σύμφωνα με το μαθητή και φίλο του Φρόντ, Έρνεστ Τζόουνς, οι μελέτες του θα μπορούσαν να τον οδηγήσουν μεταξύ των πρωτοπόρων της [νευρωνικής](#) θεωρίας, αν ο ίδιος δεν περιόριζε τις σκέψεις του στις «λογικές και όχι απότερες συνέπειές τους».^[1]

Το 1879 υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία, διάρκειας ενός έτους, και στις [30 Μαρτίου 1881](#) απέκτησε το διδακτορικό του δίπλωμα, αριστεύοντας στις τελικές εξετάσεις. Σε σχέση με την κανονική διάρκεια σπουδών της εποχής εκείνης, ο Φρόντ καθυστέρησε σημαντικά στη λήψη του διπλώματός του, πιθανώς εξαιτίας της ερευνητικής του δραστηριότητας, η οποία όπως ανέφερε ο ίδιος σε επιστολή του αποτελούσε εμπόδιο στη μελέτη του.^[2] Το επόμενο διάστημα συνέχισε να εργάζεται στο Ινστιτούτο Φυσιολογίας του Brücke, γεγονός που θεωρείται ενδεικτικό της κλίσης του προς την έρευνα και της αποστροφής του προς την άσκηση της ιατρικής. Η θεωρητική του σταδιοδρομία έλαβε τέλος το 1882, όταν εξαιτίας της οικονομικής του κατάστασης αναγκάστηκε να παραιτηθεί από τη θέση του στο ινστιτούτο, προκειμένου να εργαστεί ως γιατρός στο Γενικό Νοσοκομείο της Βιέννης, όπου θα εξασφάλιζε περισσότερα χρήματα. Στην απόφαση αυτή συνέβαλε και η επιθυμία του να παντρευτεί την Μάρθα Μπέρναυς (1861-1951), με την οποία είχε αρραβωνιαστεί τον Ιούνιο του 1882 και κατ' επέκταση η ανάγκη του να είναι σε θέση να συντηρήσει μία οικογένεια. Αρχικά επέλεξε να ενταχθεί στα τμήματα που άπτονταν της χειρουργικής, παραμένοντας σε αυτά για δύο μόλις μήνες. Στη συνέχεια εργάστηκε για έξι μήνες στο τμήμα παθολογίας του διακεκριμένου ιατρού Χέρμαν Νότναγκελ, πριν μεταταθεί τελικά στην ψυχιατρική κλινική, στην οποία ήταν επικεφαλής ο διευθυντής του νοσοκομείου Theodor Meynert (1833-92), διακεκριμένος ανατόμος της εποχής. Τον Οκτώβριο του 1883 μετακινήθηκε εκ νέου, αυτή τη φορά στο δερματολογικό τμήμα. Ο Φρόντ επιθυμούσε να αποκτήσει εμπειρία ειδικότερα στις συφιλιδικές ασθένειες, καθώς η σύφιλη συνδεόταν με τις παθήσεις του νευρικού συστήματος. Στις αρχές του 1884 εργάστηκε επίσης στο τμήμα των νευρικών ασθενειών (Nervenabteilung) όπου αποκόμισε σημαντική εμπειρία.

Οι μελέτες που πραγματοποίησε ο Φρόντ στο Γενικό Νοσοκομείο, σχετικά με την κλινική χρήση της [κοκαΐνης](#) θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές και χαρακτηρίζουν την αποκαλούμενη «περίοδο της κοκαΐνης» (1884-87). Η πρώτη αναφορά του Φρόντ πάνω στη χρήση της ουσίας χρονολογείται στις 21 Απριλίου του 1884, όταν σε μία επιστολή του ανακοίνωσε το ενδιαφέρον του στην αναζήτηση πιθανών χρήσεών της σε περιπτώσεις καρδιοπάθειας ή νευρικής κατάπτωσης. Με βάση την προσωπική του εμπειρία πάνω στη χρήση της, αλλά και δοκιμές που πραγματοποίησε, ολοκλήρωσε μία μελέτη με τίτλο *Περί κοκαΐνης (Über Coca)* που εκδόθηκε το 1885. Ο Φρόντ κατέληγε πως η κοκαΐνη ήταν κατάλληλη για χρήση σε περιπτώσεις νευρασθενειών, δυσπεψίας, καθώς και ικανή να αντικαταστήσει τη

[μορφίνη](#). Υπέδειξε επιπλέον ένα μηχανισμό δράσης της, ο οποίος επιβεβαιώθηκε αργότερα, σύμφωνα με τον οποίο, η ουσία δρα διεγερτικά, αναστέλλοντας την επενέργεια των παραγόντων που καταστέλλουν τα σωματικά αισθήματα. Η μελέτη του Φρόντ έστρεψε την προσοχή των ιατρών στην κοκαΐνη και λίγους μήνες αργότερα, ο οφθαλμολόγος Καρλ Κόλερ επέκτεινε τη χρήση της ανακαλύπτοντας πως λειτουργεί αναισθητικά στο [μάτι](#). Ο Φρόντ χορήγησε κοκαΐνη στον φίλο και δάσκαλό του Ερνστ Φλάισλ φον Μάρξοφ. Ο Φλάισλ είχε εθιστεί στη μορφίνη, την οποία χρησιμοποιούσε για να αντιμετωπίσει τον πόνο εξαιτίας συνεχούς νεοπλασίας νευρωμάτων στον ακρωτηριασμένο, λόγω μόλυνσης, αντίχειρά του. Ο Φρόντ πίστευε πως με τη χορήγηση κοκαΐνης θα ξεπερνούσε τον εθισμό του στη μορφίνη, ωστόσο οδήγησε σε χειρότερο εθισμό και χρόνια δηλητηρίαση. Από τον Ιούλιο του 1885 έκαναν την εμφάνισή τους επιθετικές κριτικές στον Φρόντ, σε σχέση με την θέση του υπέρ της κλινικής χρήσης της κοκαΐνης, κατηγορούμενος δημόσια πως εξαπέλυε την «τρίτη μάστιγα της ανθρωπότητας» (μαζί με το [αλκοόλ](#) και τη μορφίνη).

Απαρχές της ψυχανάλυσης

Το Σεπτέμβριο του 1885 διορίστηκε με τον τίτλο του Privatdozent (υφηγητή) στο πανεπιστήμιο της Βιέννης, στο τμήμα Νευροπαθολογίας. Το Μάρτιο του 1885, ο Φρόντ είχε υποβάλει επίσης αίτηση για μία ταξιδιωτική υποτροφία, την οποία τελικά κατάφερε να κερδίσει χάρη στη δυναμική παρέμβαση και στήριξη του από τον Ερνστ φον Μπρύνκε. Στα πλαίσια αυτής της υποτροφίας, ταξίδεψε στο [Παρίσι](#) για δεκαεννέα εβδομάδες, αφιερωμένος σε μελέτες στη νευρολογία. Εργάστηκε κοντά σε έναν από τους σημαντικότερους νευροπαθολόγους της εποχής, τον [Ζαν Μαρτέν Σαρκό](#), και θεωρείται πως την περίοδο αυτή ανακάλυψε την ψυχολογική πλευρά της νευροπαθολογίας, στην οποία έστρεψε αργότερα το ενδιαφέρον του. Τον Οκτώβριο του 1886 παρουσίασε ως όφειλε, την «ταξιδιωτική αναφορά» του, ενώπιον της Ιατρικής Εταιρείας, με τίτλο Περί ανδρικής [υστερίας](#), η οποία αντιμετωπίστηκε με έντονη δυσπιστία. Από τον Απρίλιο του ίδιου έτους, δεχόταν ασθενείς σε ιδιωτικό του ιατρείο, εργαζόμενος επίσης ως νευρολόγος στο Ινστιτούτο Παιδιατρικής του καθηγητή Μαξ Κάσοβιτς, ενώ στις 13 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκε ο πολιτικός γάμος του με τη Μάρθα Μπέρναυς. Η ιδιωτική πελατεία του Φρόντ απαρτιζόταν κυρίως από νευρωτικούς ασθενείς, για τη θεραπεία των οποίων χρησιμοποίησε αρχικά τις ευρύτερα αποδεκτές μεθόδους της εποχής, όπως την ηλεκτροθεραπεία και τα ιαματικά λουτρά. Από το Δεκέμβριο του 1887, στράφηκε στην μέθοδο της [ύπνωσης](#), με την οποία σημείωσε αρκετές επιτυχίες και έγινε υπέρμαχος της υπόθεσης του υπνωτισμού. Προκειμένου να βελτιώσει την τεχνική του στην υπνωτική υποβολή, ταξίδεψε το καλοκαίρι του 1889 στο [Νανσύ](#), όπου παρακολούθησε τον Ωγκύστ Αμπρουάζ Λιεμπώ, ιδρυτή της Σχολής του Νανσύ, καθώς και τα πειράματα του Ιππολύτ Μπέρνχαϊμ.

Εξώφυλλο της πρώτης έκδοσης των Μελετών για την υστερία (1895).

Την περίοδο αυτή, ιδιαίτερης σημασίας υπήρξε η γνωριμία και φιλία του Φρόντ με τον διακεκριμένο γιατρό Γιόζεφ Μπρόιερ (1842-1925). Ο Μπρόιερ είχε αναλάβει μία κλασική περίπτωση υστερίας, γνωστή στην ιατρική βιβλιογραφία ως η περίπτωση της «Άννας Ο.»^[31] και είχε ανακαλύψει τυχαία πως όταν στη διάρκεια της ύπνωσής της, η ασθενής θυμόταν λεπτομερώς και εξέφραζε την αρχική κατάσταση που είχε οδηγήσει στο υστερικό σύμπτωμα, τότε αυτό εξαφανιζόταν. Αυτή την «καθαρτική μέθοδο» του Μπρόιερ εφάρμοσε ο Φρόντ για πρώτη φορά το 1889, αποκτώντας σταδιακά σημαντική εμπειρία. Μαζί με τον Μπρόιερ δημοσίευσε αποτελέσματα των δοκιμών τους στις *Μελέτες για την Υστερία (Studien über Hysterie, 1895)*, έργο από το οποίο θεωρείται πως αναδύθηκε η [Ψυχανάλυση](#) (ειδικότερα το κεφάλαιο με τίτλο «Περί του ψυχικού μηχανισμού των υστερικών φαινομένων»). Ο Φρόντ επιθυμούσε να απελευθερωθεί από τη μέθοδο της ύπνωσης, την οποία απαρνήθηκε οριστικά ως θεραπευτική μέθοδο το 1896, και σταδιακά μετατοπίστηκε από την καθαρτική μέθοδο στην ψυχαναλυτική. Μέσα από μία τεχνική ελεύθερων συνειρμών του ασθενούς, παρατήρησε πως αναδύονταν στην επιφάνεια ένας σημαντικός αριθμός από μνήμες του, που αφορούσαν σεξουαλικές εμπειρίες, γεγονός που τον οδήγησε στη βαθύτερη διερεύνηση του ρόλου των σεξουαλικών παραγόντων στις νευρώσεις. Οι *Μελέτες για την Υστερία* δεν έτυχαν θερμής αποδοχής από τον ιατρικό κόσμο και λίγο πριν την έκδοσή του βιβλίου, η συνεργασία του με τον Μπρόιερ διακόπηκε, κυρίως εξαιτίας της απροθυμίας του τελευταίου να ακολουθήσει τον Φρόντ στη βαθύτερη διερεύνηση της σεξουαλικότητας ως αιτιολογία των νευρώσεων και να ασπαστεί τις ρηζικέλευθες ιδέες του. Την περίοδο 1893-98, δημοσίευσε περίπου δώδεκα εργασίες, από τις οποίες ξεχωρίζουν εκείνες για τις «αμυντικές νευροψυχώσεις», όπου ο Φρόντ αναφέρεται στην «άμυνα» ή «απόθηση» ως κεντρικής σημασίας για τον «ψυχικό μηχανισμό». Ο ίδιος περιέγραψε την ψυχρή υποδοχή των ερευνών του γράφοντας:

«Η σιωπή όμως με την οποία υποδέχτηκαν τις ομιλίες μου, το κενό που σχηματίστηκε γύρω μου, οι υπαινιγμοί που έφθασαν ως εμένα, με έκαναν σιγά σιγά

να καταλάβω ότι δεν μπορεί κανείς να υπολογίζει ότι απόψεις για τον ρόλο που παίζει η σεξουαλικότητα στην αιτιολογία των νευρώσεων θα τύχουν της ίδιας υποδοχής με εκείνη άλλων ανακοινώσεων».^[4]

Περίπου το ίδιο διάστημα με τη διακοπή της συνεργασίας του με τον Μπρόιερ, ο Φρόντ ανέπτυξε φιλία και συνεργάστηκε με τον Βίλχελμ Φλις (Wilhelm Fliess), ο οποίος ειδικευόταν στις ρινολαρυγγικές παθήσεις, ωστόσο τα ενδιαφέροντά του επεκτείνονταν ευρύτερα στην [ιατρική](#) και τη [βιολογία](#). Ο Φλις έγινε κυρίως γνωστός για τις θεωρίες του πάνω στην σεξουαλική περιοδικότητα των ζωικών δραστηριοτήτων,^[5] απόψεις για τις οποίες έδειξε προσωρινά ενδιαφέρον ο Φρόντ. Η φιλία τους διήρκεσε περίπου μέχρι το 1900 και χαρακτηρίζεται περισσότερο ως μία εσωτερική ανάγκη του Φρόντ,^[6] καθώς στο πρόσωπο του Φλις ανακάλυψε έναν ένθερμο υποστηρικτή του έργου του. Η συμβολή του στη διαμόρφωση των ιδεών του Φρόντ είναι αμφιλεγόμενη.

Η περίοδος μέχρι το 1906 υπήρξε εν γένει μία από τις δημιουργικότερες φάσεις στη ζωή του Φρόντ, κατά την οποία διαμόρφωσε αρκετές από τις καινοτόμες θεωρίες του, παρά το γεγονός πως βρισκόταν σχεδόν απομονωμένος από τον υπόλοιπο ιατρικό κόσμο. Ιδιαίτερης αξίας θεωρείται η ανακάλυψη του [οιδιπόδειου συμπλέγματος](#), το οποίο υποδηλώνει την αγάπη κάθε παιδιού για τον ένα γονιό και τη ζηλότυπη εχθρότητα προς τον άλλο. Η σύλληψη του οιδιπόδειου συμπλέγματος καταγράφεται σε επιστολές του το [1897](#), την ίδια περίπου περίοδο που ο Φρόντ ξεκίνησε την αυτοανάλυσή του. Στις [4 Νοεμβρίου](#) του [1899](#), εκδόθηκε επίσης ένα από τα σημαντικότερα έργα του και κατά πολλούς το κορυφαίο βιβλίο του, [Η Ερμηνεία των Ονείρων](#) (γερμ.: Die Traumdeutung), με βασικό θέμα τη διερεύνηση του [ονείρου](#) ως εκπλήρωση μίας επιθυμίας. Βασική του θέση ήταν ότι το όνειρο (ακόμη και οι εφιάλτες) αποτελεί πάντοτε την εκπλήρωση μιας ασυνείδητης επιθυμίας, η έκφραση της οποίας όμως λογοκρίνεται πριν γίνει συνειδητή και παραμορφώνεται με διάφορους μηχανισμούς, όπως η μετάθεση και η χρήση συμβόλων. Το βιβλίο αγνοήθηκε για περίπου μία δεκαετία πριν αρχίσει να αναγνωρίζεται η αξία του, περίοδο κατά την οποία εμφανίστηκαν λίγες και ως επί το πλείστον περιφρονητικές κριτικές. Ακολούθησε ένα από τα πιο γνωστά βιβλία του, *Για την ψυχοπαθολογία της καθημερινής ζωής* (Zur Psychopathologie des Alltagslebens), δημοσιευμένο το [1904](#), καθώς και οι *Τρεις πραγματείες για τη θεωρία της σεξουαλικότητας* (Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie) του 1905, βιβλίο που προκάλεσε ιδιαίτερη αίσθηση, ενισχύοντας σε μεγάλο βαθμό την αντιδημοτικότητα του Φρόντ, ειδικότερα για τον ισχυρισμό πως κάθε παιδί γεννιέται με σεξουαλικές ενορμήσεις.

Αναγνώριση

Από τις αρχές του [20ού αιώνα](#), η απομόνωση του Φρόντ άρχισε να μειώνεται, καθώς αρκετοί διακεκριμένοι ψυχίατροι χρησιμοποιούσαν την ψυχαναλυτική μέθοδο για την αντιμετώπιση νευρώσεων. Στην ψυχιατρική κλινική της Ζυρίχης, το προσωπικό του καθηγητή ψυχιατρικής Eugen Bleuler, με εξέχουσα μορφή τον [Καρλ Γκούσταβ Γιουνγκ](#), εφάρμοζε τις ιδέες του Φρόντ προς διάφορες κατευθύνσεις και από τον Απρίλιο του 1906 ξεκίνησε μία τακτική αλληλογραφία μεταξύ του Γιουνγκ

και του Φρόντ, η οποία διατηρήθηκε για τα επόμενα επτά χρόνια. Συνεργασία ανέπτυξε επίσης με τον ψυχαναλύτη Καρλ Άμπραχαμ (Karl Abraham) και τον παθολόγο, με ενδιαφέρον στον υπνωτισμό, [Σαντόρ Φερέντσι](#) (Sandor Ferenczi), οι οποίοι μαζί με τους [Όττο Ρανκ](#), Έρνεστ Τζόουνς, Μαξ Άιτινγκον (Max Eitingon) και Χανς Ζαξ (Hans Sachs), αποτέλεσαν μέλη ενός μικρού κύκλου συνεργατών του Φρόντ, αποκαλούμενος στη [Ζυρίχη](#) και «κύκλος Φρόντ». Τον Απρίλιο του 1908 πραγματοποιήθηκε στο [Σάλτσμπουργκ](#) μία διεθνής συνάντηση, ένα ιδιότυπο συνέδριο που ονομάστηκε «επισήμως» από τον Γιουνγκ Συνάντηση για τη Φροϋδική Ψυχολογία, στο οποίο συμμετείχαν 42 σύνεδροι που ασκούσαν ή άσκησαν αργότερα την ψυχανάλυση και παρουσιάστηκαν συνολικά εννέα εργασίες. Η συνάντηση αυτή θεωρείται μία από τις πρώτες δημόσιες αναγνωρίσεις του έργου του. Μεταξύ των ομιλητών ήταν ο Φρόντ, ο Γιουνγκ, ο Έρνεστ Τζόουνς και ο [Άλφρεντ Άντλερ](#), ενώ στην ίδια συνάντηση αποφασίστηκε η έκδοση του πρώτου περιοδικού που θα ήταν αφιερωμένο στην ψυχανάλυση και ονομάστηκε *Επετηρίδα Ψυχαναλυτικών και Ψυχοπαθολογικών Μελετών*.

Φωτογραφία από την επίσκεψη του Φρόντ στο Πανεπιστήμιο Κλαρκ. Καθισμένοι: Σίγκμουντ Φρόντ, Στάνλεϋ Χωλ, Καρλ Γκούσταβ Γιουνγκ. Όρθιοι: Άμπραχαμ Μπριλ, Έρνεστ Τζόουνς, Σαντόρ Φερέντσι.

Σημαντική συμβολή στην είσοδο του έργου του Φρόντ σε έναν ευρύτερο κύκλο είχε επίσης η πρόσκληση που του απηύθυνε το 1909 ο Στάνλεϋ Χωλ, καθηγητής και πρόεδρος του Πανεπιστημίου Κλαρκ στη [Μασσαχουσέτη](#), για μία σειρά διαλέξεων με αφορμή την εικοστή επέτειο από την ίδρυση του πανεπιστημίου. Ο Φρόντ πραγματοποίησε πέντε ομιλίες και αναγορεύτηκε σε επίτιμο διδάκτορα, γεγονός που ο ίδιος χαρακτήρισε ως «πρώτη επίσημη αναγνώριση» των προσπαθειών του. Στα πλαίσια ενός γενικευμένου «κινήματος» γύρω από την ψυχανάλυση, ιδρύθηκε το 1910 η Διεθνής Ψυχαναλυτική Εταιρεία, με πρόεδρο τον [Γιουνγκ](#), την ίδια στιγμή που άλλες τοπικές εταιρείες εξελίσσονταν στη [Βιέννη](#), στο [Βερολίνο](#) και στη [Ζυρίχη](#), ενώ παράλληλα εκδίδονταν αρκετά νέα περιοδικά αφιερωμένα στην ψυχανάλυση. Την περίοδο αυτή, η ψυχανάλυση ήταν αντικείμενο συζήτησης σε πολυάριθμα συνέδρια, αν και ακόμα λίγες εργασίες τάσσονταν ευνοϊκά απέναντί της. Στις [Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής](#), είχε αντιθέτως πολύ ευρύτερη αποδοχή που οδήγησε στην ίδρυση της Αμερικανικής Ψυχαναλυτικής Ένωσης το 1911.

Συγκρούσεις και σχίσμα στο ψυχαναλυτικό κίνημα

Μετά τη διαμόρφωση μίας νέας σχολής ψυχανάλυσης, της οποίας ο Φρόντ υπήρξε ιδρυτής, έγιναν εμφανείς οι επιστημονικές διαφορές άλλων ερευνητών, οι οποίοι ανέπτυξαν σταδιακά νέες θεωρίες ή υποθέσεις που απομακρύνονταν από τις φροϋδικές. Κεντρικά πρόσωπα της διάσπασης που ακολούθησε ήταν ο Άλφρεντ Άντλερ και ο Καρλ Γιουνγκ. Ο Άντλερ υπήρξε αργότερα θεμελιωτής της [ατομικής ψυχολογίας](#), εστιάζοντας περισσότερο σε μία πρακτική ανθρωπογνωσία. Οι αποκλίσεις των νέων θεωρήσεων του Γιουνγκ από τις πρώτες αρχές της ψυχανάλυσης προκάλεσαν επίσης τη ρήξη στις επιστημονικές και φιλικές σχέσεις του με τον Φρόντ. Αν και ο τελευταίος προόριζε τον Γιουνγκ για «διάδοχό» του, οι διαισθητικές ή [μυστικιστικές](#) ερμηνείες του Γιουνγκ στάθηκαν αδύνατο να γεφυρωθούν με την αυστηρή επιστημονική παρατήρηση του Φρόντ. Η απόσχιση των Άντλερ και Γιουνγκ που οδήγησε στη διαμόρφωση, μέχρι τις αρχές του 1914, τριών διαφορετικών σχολών ψυχανάλυσης, οδήγησε το 1913 στη δημιουργία μίας μικρής ομάδας αναλυτών, γνωστή ως η «Επιτροπή», με σκοπό την διαχείριση μελλοντικών διχογνωμιών και υπεράσπισης των φροϋδικών θεωριών.

Η απομάκρυνση μαθητών και συνεργατών του Φρόντ από τον κύκλο που είχε σχηματιστεί γύρω του, έχει ερμηνευτεί ως αποτέλεσμα αυταρχικής συμπεριφοράς του Φρόντ, αν και μέσα από την προσωπική αλληλογραφία του αναδεικνύεται η διάθεσή του να ελαχιστοποιούνται οι διαφορές και να μην επιτρέπει σε αυτές να διαταράσσουν τις διαπροσωπικές του σχέσεις.^[7]

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και μεταπολεμικά χρόνια

Το ξέσπασμα του [Α' Παγκοσμίου Πολέμου](#) προκάλεσε τη διάλυση της ομάδας των συνεργατών του Φρόντ, διακόπτοντας παράλληλα την επαφή του με ψυχαναλυτές του εξωτερικού. Τα πρώτα χρόνια του πολέμου παρέμεινε δραστήριος, χωρίς να διακόψει την εργασία του. Το 1915 ολοκλήρωσε μία σειρά σημαντικών πραγματειών για τη «μεταψυχολογία», ενώ δημοσίευσε ακόμα το πρώτο μέρος από τις Παραδόσεις εισαγωγής στην ψυχανάλυση. Το επόμενο διάστημα, οι δυσμενείς συνθήκες που επέφερε ο πόλεμος και οι στερήσεις που αυξάνονταν, περιόρισαν σημαντικά την παραγωγικότητά του. Στη διάρκεια του πολέμου, οι τρεις γιοι του κλήθηκαν να υπηρετήσουν στο στρατό και ο ένας από αυτούς αγνοούνταν για μεγάλο διάστημα, αιχμάλωτος των [Ιταλικών](#) δυνάμεων. Το Σεπτέμβριο του 1918 διοργανώθηκε το πέμπτο Διεθνές Ψυχαναλυτικό Συνέδριο στην Ουγγρική Ακαδημία Επιστημών, με συμμετοχή εκπροσώπων των κυβερνήσεων της [Αυστρίας](#), της [Γερμανίας](#) και της [Ουγγαρίας](#). Κατά τη διάρκεια του πολέμου, μεγάλος αριθμός στρατιωτών υπέφερε από τραυματικές «πολεμικές νευρώσεις», πεδίο στο οποίο έβρισκε εφαρμογή η ψυχανάλυση. Ο Φρόντ παρουσίασε μία εργασία με τίτλο Δρόμοι της ψυχαναλυτικής θεραπείας και με δεδομένη την επιτυχία του συνεδρίου ανανεώθηκε το δημόσιο ενδιαφέρον για την ψυχανάλυση. Στα χρόνια που ακολούθησαν τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, σημειώθηκαν επίσης δύο βαριά πλήγματα στην προσωπική του ζωή, οι θάνατοι του φίλου του Άντον φον Φρόντ (Anton von Freund) και της κόρης του Σοφίας, τον Ιανουάριο του 1920.

Την ίδια περίοδο, ο Φρόντ ζεκίνησε να διανύει μία ιδιαίτερα γόνιμη φάση της ζωής του. Τον Ιούλιο του 1920 ολοκλήρωσε τη συγγραφή του βιβλίου *Πέραν της αρχής της ηδονής*, στο οποίο εξέφραζε τη σχέση της ζωής με το θάνατο, εισάγοντας την έννοια του «ενστίκτου θανάτου» και τον καταναγκασμό της επανάληψης ως τυπικό γνώρισμα της ενστικτικής ζωής. Είναι αξιοσημείωτο πως το βιβλίο αυτό είχε την ψυχρότερη υποδοχή εκ μέρους των οπαδών του. Αποκορύφωμα της δημιουργικής περιόδου του, υπήρξε το βιβλίο *Το Εγώ και το Αυτό*, στο οποίο ανέπτυξε μία νέα θεωρία γύρω από την ψυχική δομή, διαμορφώνοντας ένα ευρύτερο θεωρητικό σύστημα για το σύνολο της προσωπικότητας. Με τον τρόπο αυτό, επέκτεινε το αρχικό πεδίο δράσης και έρευνας της ψυχανάλυσης, φθάνοντας τη στα όρια μιας γενικής και ολοκληρωτικής θεώρησης των ψυχικών διεργασιών. Στις αρχές της δεκαετίας του 1920, το έργο του γινόταν ευρύτερα γνωστό, ενώ τα βιβλία του μεταφράζονταν και γίνονταν περιζήτητα. Η αύξηση της δημοτικότητάς του αντιμετωπιζόταν από τον ίδιο ως βάρος, χαρακτηρίζοντας τη ως «απωθητική», καθώς τον αποσπούσε από το «ήρεμο επιστημονικό έργο». ^[8]

Τελευταία χρόνια

Το Φεβρουάριο του 1923, ο Φρόντ ανακάλυψε έναν καρκινώδη όγκο στη δεξιά πλευρά του ουρανίσκου, τον οποίο αφαίρεσε. Ακολούθησαν πρόσθετες θεραπείες και άλλες τριάντα δύο εγχειρήσεις, στις οποίες υποβλήθηκε μέχρι το θάνατό του, υποφέροντας για τα επόμενα δεκαέξι χρόνια από υποτροπές της κατάστασής του και γενική καταπόνηση. Την ίδια περίοδο συνέβη ένα ακόμα τραγικό περιστατικό, με μεγάλη επίδραση στο ηθικό του, το γεγονός του θανάτου του εγγονού του, *Heinrich*. Τα επόμενα χρόνια, το συγγραφικό του έργο περιορίστηκε. Ασχολήθηκε ενεργά με το ζήτημα της άσκησης της ψυχαναλυτικής μεθόδου από μη ιατρούς, δημοσιεύοντας ένα σχετικό βιβλίο, ενώ ξεχωριστή θέση κατέχει και το δοκίμιο που έγραψε το 1927, με τίτλο *Ο Ντοστογιέφσκι και η πατροκτονία*, που αποτέλεσε την τελευταία και κατά πολλούς κορυφαία συμβολή του στην ψυχολογία της *λογοτεχνίας*. Το 1930 εκδόθηκε το βιβλίο *Η δυσφορία στον πολιτισμό (Das Unbehagen in der Kultur)*, στο οποίο ο Φρόντ εξέθεσε λεπτομερώς τις θέσεις του στο επίπεδο της *κοινωνιολογίας*, για την οποία ο ίδιος θεωρούσε ότι αντιπροσωπεύει την «εφηρμοσμένη ψυχολογία». Στο έργο αυτό, προσπάθησε να εκθέσει το αίσθημα της ενοχής ως σπουδαίο πρόβλημα στην εξέλιξη του *πολιτισμού*, συνδέοντας την πολιτισμική πρόοδο με την ένταση του ενοχικού αισθήματος και κατά συνέπεια την απώλεια της ευτυχίας.

Λίγο καιρό μετά την άνοδο του *Αδόλφου Χίτλερ* στην εξουσία, στα τέλη Μαΐου του 1933, βιβλία του Φρόντ κήηκαν, όπως και άλλα ψυχαναλυτικά έργα, την ίδια στιγμή που σύμφωνα με διαταγή απαγορευόταν η συμμετοχή *Εβραίων* σε επιστημονικά συμβούλια. Την περίοδο αυτή, ο Φρόντ συνέλαβε και άρχισε να επεξεργάζεται τις ιδέες του γύρω από την εφαρμογή της ψυχανάλυσης στην ιστορία του εβραϊκού λαού, οι οποίες τον απασχόλησαν μέχρι το τέλος της ζωής του και καταγράφηκαν στο βιβλίο *Ο άνθρωπος Μωυσής και η μονοθεϊστική θρησκεία (Der Mann Moses und die monotheistische Religion, 1939)*. Η ναζιστική εισβολή στην *Αυστρία*, το Μάιο του 1938, σηματοδότησε τη μετανάστευση του Φρόντ στο *Λονδίνο*. Η κόρη του, Άννα Φρόντ, συνελήφθη για μία ημέρα από τη *Γκεστάπο* και ανακρίθηκε. Η άδεια εξόδου του από τη χώρα, δόθηκε χάρη στην παρέμβαση του

Αμερικανού πρέσβη στη [Γαλλία](#), Γουίλιαμ Κ. Μπούλιτ, ο οποίος ήταν προσωπικός φίλος του προέδρου των [Ηνωμένων Πολιτειών](#). Προϋπόθεση για τη χορήγηση της άδειας ήταν μεταξύ άλλων και η υπογραφή εκ μέρους του Φρόντ μίας δήλωσης πως οι γερμανικές αρχές τον είχαν μεταχειριστεί με σεβασμό, απολαμβάνοντας πλήρη ελευθερία στην άσκηση της εργασίας του. Στις [4 Ιουνίου](#) του [1938](#) εγκατέλειψε οριστικά τη [Βιέννη](#) με προορισμό το [Λονδίνο](#), όπου έφθασε τελικά στις [6 Ιουνίου](#) και έγινε δεκτός με τιμές. Η άφιξή του στην αγγλική πρωτεύουσα, καλύφθηκε εκτενώς στον τύπο, με τιμητικές αναφορές στο ιατρικό περιοδικό *Lancet* και του ιατρικού σώματος της Μεγάλης Βρετανίας. Τους τελευταίους μήνες της ζωής του, η κατάσταση της υγείας του επιδεινώθηκε, υπομένοντας μεγάλη σωματική καταπόνηση μέχρι το θάνατό του στις [23 Σεπτεμβρίου](#) του [1939](#). Η σορός του αποτεφρώθηκε τρεις ημέρες αργότερα και η τέφρα του φυλάσσεται μέσα σε μία ελληνική [υδρία](#), από την πλούσια συλλογή αρχαιοτήτων που διέθετε ο Φρόντ. Η τεφροδόχος περιέχει επίσης την τέφρα της Μάρθας Φρόντ και βρίσκεται στο κρεματόριο του Γκόλντεν Γκρην στο [Λονδίνο](#).

Έργο

Πρώτες μελέτες

Ένα από τα πρώτα ενδιαφέροντα του Φρόντ αποτέλεσε η [νευρολογία](#), τομέας πάνω στον οποίο δημοσίευσε και αρκετά επιστημονικά άρθρα, κυρίως μελέτες πάνω στην εγκεφαλική παράλυση. Ανέτρεψε την θεωρία του Γουίλιαμ Λιτλ (*William Little*) που υποστήριζε πως η κύρια αιτία της ήταν η έλλειψη [οξυγόνου](#) κατά τη γέννηση. Ο Φρόντ αντιπρότεινε πως οι περιπλοκές στη γέννηση αποτελούν στην πραγματικότητα σύμπτωμα της πάθησης, γεγονός που επαληθεύτηκε τη δεκαετία του '80.

Ο Φρόντ ασχολήθηκε παράλληλα με την διερεύνηση των ιατρικών ιδιοτήτων της [κοκαΐνης](#). Έγινε τόσο χρήστης όσο και υπερασπιστής της (σε ζητήματα ιατρικής χρήσης της), καθώς πίστευε πως διαθέτει σημαντικές αντικαταθλιπτικές ιδιότητες. Θα πρέπει να επηρεάστηκε και από τον φίλο του γιατρό *Wilhelm Fleiss*, ο οποίος συνιστούσε την [κοκαΐνη](#) για τη θεραπεία της ρινικής ανακλαστικής νεύρωσης.

Το ασυνείδητο

Αν και ο Φρόντ δεν ανακάλυψε για πρώτη φορά το [ασυνείδητο](#), συνέβαλε ουσιαστικά στην μελέτη του. Κατά την περίοδο του [19ου αιώνα](#) η επικρατούσα πεποίθηση ήταν θετικιστικής κατεύθυνσης, υπήρχε δηλαδή η άποψη πως ο άνθρωπος μπορούσε να ελέγξει με τη [λογική](#) τη συμπεριφορά του και τη σχέση του με τον κόσμο. Ο Φρόντ πρότεινε ουσιαστικά πως αυτή η θέση είναι μία αυταπάτη καθώς οι άνθρωποι δρουν συχνά για λόγους που δεν άπτονται των συνειδητών σκέψεων τους, καθώς το ασυνείδητο μπορεί να αποτελεί την πηγή των ανθρώπινων κινήτρων. Ο Φρόντ προέκτεινε τη θεωρία του μελετώντας συστηματικά τα όνειρα, τα οποία αποκάλεσε και τον «βασιλικό δρόμο προς το ασυνείδητο», θεωρώντας τα

ως το καλύτερο δείγμα πεδίου δράσης του ασυνειδήτου. Στην σπουδαιότερη - σύμφωνα με τον ίδιο- εργασία του Η Ερμηνεία των Ονείρων, ανέπτυξε τα επιχειρήματα του περί της ύπαρξης του ασυνειδήτου αλλά και περιέγραψε μια μεθοδολογία για την πρόσβαση του ατόμου σε αυτό, μέσω του προ-συνειδητού.

Μία κρίσιμη για τη λειτουργία του ασυνειδήτου διαδικασία είναι η απόθηση. Σύμφωνα με τον Φρόντ, οι άνθρωποι βιώνουν συχνά επίπονες σκέψεις ή μνήμες τις οποίες εφόσον δεν μπορούν να αντέξουν, έχουν τη δυνατότητα να τις απωθήσουν από το συνειδητό μέρος της λειτουργίας του εγκεφάλου στο ασυνείδητο. Ο Φρόντ προσπάθησε να ταξινομήσει τα είδη των διαφορετικών συναισθημάτων ή σκέψεων που απωθούνται, ωστόσο κατέληξε πως διαφορετικοί ασθενείς του απωθούσαν διαφορετικές παρελθούσες εντυπώσεις. Επιπλέον παρατήρησε πως η ίδια η λειτουργία της απόθησης είναι μη συνειδητή.

Το Εκείνο, το Εγώ και το Υπερεγώ

Ο Φρόντ, στην προσπάθεια ερμηνείας της λειτουργίας του ασυνειδήτου, πρότεινε πως διακρίνεται από μία δομή, σύμφωνα με την οποία διαιρείται σε τρία μέρη: το Εκείνο (ή *Id* [λατ.](#)), το Εγώ και το Υπερεγώ. Το εκείνο αντιπροσωπεύει τα κίνητρα, τα ένστικτα και τις βιολογικές ανάγκες του ατόμου και κατά συνέπεια είναι έμφυτο, υπάρχει δηλαδή κατά τη [γέννηση](#) και δεν επηρεάζεται από την εμπειρία του ατόμου. Η έννοια του Εγώ αποτελεί το λογικό μέρος που αν και δεν είναι έμφυτο, αναπτύσσεται και καλλιεργείται με την επίδραση της συσσωρευμένης εμπειρίας. Το Υπερεγώ αντιπροσωπεύει όλες τις θετικές ηθικές και κοινωνικές αξίες του ατόμου, αποτελώντας κατά κάποιο τρόπο την ηθική [συνείδηση](#). Ο Φρόντ διατύπωσε περαιτέρω πως η αλληλοσυσχέτιση των τριών αυτών στοιχείων καθορίζουν την ψυχική κατάσταση του ατόμου, έτσι ώστε αν οι πιέσεις που εξασκούν το ένα πάνω στο άλλο είναι ετεροβαρείς, τότε δημιουργούνται συγκρούσεις ανάμεσα στο Εγώ και τις ένστικτώδεις ορμές ή τη συνείδηση, οι οποίες ωθούν το άτομο να καταφύγει σε συγκεκριμένους μηχανισμούς άμυνας.

Αμυντικοί ψυχικοί μηχανισμοί

Οι αμυντικοί μηχανισμοί αποτελούν ασυνείδητους μηχανισμούς που τίθενται σε λειτουργία από το [Εγώ](#) όταν αποτυγχάνουν διάφορες συνειδητές προσπάθειες. Σύμφωνα με τον Φρόντ, οι αμυντικοί μηχανισμοί είναι η μέθοδος με την οποία το [Εγώ](#) μπορεί να λύσει τις συγκρούσεις που υφίστανται με το [υπερεγώ](#) και το [Εκείνο](#). Η χρήση των μηχανισμών αυτών από το άτομο είναι πολλές φορές χρήσιμη —εάν γίνεται συγκρατημένα— αλλά η κατάχρηση ή η επαναχρησιμοποίησή τους μπορεί να οδηγήσει σε ψυχολογικές διαταραχές όπως η [κατάθλιψη](#).

Εργογραφία

Κύρια συγγράμματα του Φρόντ

- Η ερμηνεία των ονείρων (*Die Traumdeutung*, [1900](#))

- *Η Ψυχοπαθολογία της Καθημερινής Ζωής (Zur Psychopathologie des Alltagslebens, [1901](#))*
- *Τρεις μελέτες για τη θεωρία της σεξουαλικότητας, (Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie, [1905](#))*
- *Τοτέμ και Ταμπού (Totem und Tabu, [1913](#))* -ελλην.μετάφρ.Κ.Μεραναίος ("Δ.Δαρεμάς", χχ)
- *Για το Ναρκισσισμό (Zur Einführung des Narzissmus, [1914](#))*
- *Πέρα από την αρχή της ηδονής, (Jenseits des Lustprinzips, [1920](#))*
- *Το εγώ και το εκείνο (id) (Das Ich und das Es, [1923](#))*
- *Το μέλλον μιας αυταπάτης (Die Zukunft einer Illusion, [1927](#))*
- *[Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας](#) (Das Unbehagen in der Kultur, [1929](#))*
- *Ο άνδρας Μωυσής και η μονοθεϊστική θρησκεία (Der Mann Moses und die monotheistische Religion, [1939](#))*
- *Ιστορία της Ψυχανάλυσης (Abriß der Psychoanalyse, [1940](#))*

Άλλα έργα

- *Σίγκμουντ Φρόντ, Αυτοβιογραφία, εκδ. Επίκουρος, Αθήνα 1994*
- *Σ. Φρόντ, Γ. Μπρόιερ, Μελέτες για την υστερία, εκδ. Επίκουρος*
- *Εισαγωγή στην Ψυχανάλυση, εκδ. Γκοβόστης, Αθήνα 2005. Διαλέξεις του Φρόντ στο πανεπιστήμιο τις περιόδους 1915-16 και 1916-17.*
- *Μαθήματα ψυχικής ανατομίας, εκδ. Ροές. Οι πέντε διαλέξεις του Φρόντ στο Πανεπιστήμιο Κλαρκ.*
- *Η τεχνική της ψυχανάλυσης, εκδ. Επίκουρος*
- *Ο μικρός Χάνς: Ανάλυση της φοβίας ενός πεντάχρονου αγοριού, εκδ. Επίκουρος*
- *Δοκίμια μεταψυχολογίας 1915, εκδ. Καστανιώτης*
- *Μια παιδική ανάμνηση του Λεονάρντο ντα Βίντσι, εκδ. Ερατώ, Αθήνα 2006*
- *Ψυχανάλυση και λογοτεχνία, εκδ. Επίκουρος*
- *Ντόρα: η ανάλυση μιας υστερίας, εκδ. Επίκουρος. Περιγραφή ενός ιστορικού ασθeneίας.*

Κριτική του έργου του

Ήδη από την εποχή του, ο Φρόντ δέχτηκε ισχυρή κριτική για το έργο του. Η κριτική αφορούσε τόσο τα συμπεράσματα των μελετών του όσο και την καθαυτή επιστημονική φύση των διαδικασιών ψυχικής ερμηνείας και θεραπείας.

Για παράδειγμα, ο [φιλόσοφος της επιστήμης](#) Σερ [Καρλ Πόπερ](#) θεώρησε ότι οι θεωρίες ψυχολογίας στις οποίες βασίζονται οι ψυχοθεραπείες δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν επιστημονικές καθώς υπόκεινται σε υποκειμενικές ερμηνείες. Ακόμη και οι ισχυρισμοί περί κλινικής παρακολούθησης δεν μπορούν να θεωρηθούν αντικειμενικοί ή επιστημονικοί καθώς αποτελούν ερμηνείες βασισμένες σε θεωρίες οικείες σε εκείνον που την διεξάγει και έτσι βασίζονται στην επιβεβαίωση και όχι στην επαληθευσσιμότητα. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Πόπερ, οι ψυχολογικές θεωρίες που διαμορφώθηκαν από τον Φρόντ, τον [Αντλερ](#) και άλλους «αν και παρουσιάζονται ως επιστήμες, έχουν στην πραγματικότητα περισσότερα κοινά με

τους πρωτόγονους [μύθους](#) παρά με την [επιστήμη](#)· μοιάζουν περισσότερο με την [αστρολογία](#) παρά με την [αστρονομία](#)».^[9]

Παραπομπές

1. Βλ. Jones, σελ. 87.
2. Βλ. E. Φρόντ, A. Φρόντ και I. Γκούμπριχ-Σημίτη, σελ. 19.
3. Πρόκειται για την Μπέρτα Πάπενχάιμ (Bertha Pappenheim, 1859-1936), γνωστή επίσης για τη δράση της σε ζητήματα δικαιωμάτων των γυναικών. Αποτελεί ουσιαστικά την ασθενή που εφηύρε την «καθαρτική μέθοδο».
4. Βλ. E. Jones, σελ. 296.
5. Ο Fliess πίστευε πως υπήρχε μία σεξουαλική περιοδικότητα 28 ημερών για τις γυναίκες (αριθμός προερχόμενος από την έμμηνη ρύση) και 23 ημερών για τους άνδρες. Αυτές οι περίοδοι, κατά τον Fliess, καθόριζαν στα στάδια της ανάπτυξης του ανθρώπου, έχοντας ισχύ όχι μόνο στον άνθρωπο αλλά σε ολόκληρο το ζωικό βασίλειο. Σήμερα, οι υποθέσεις του θεωρούνται εσφαλμένες.
6. Βλ. E. Φρόντ, A. Φρόντ, I. Γκούμπριχ-Σημίτη, σελ. 25.
7. ό.π., σελ. 33.
8. Βλ. Jones, σελ. 663.
9. Karl Popper, "Scientific Theory and Falsifiability" στο *Perspectives in philosophy: A book of readings*, Robert Nelson Beck (New York: Holt, Rinehart, Winston, 1975), σελ. 342-346.

Βιβλιογραφία

- Γ. Βαμβαλή, Ξαναδιαβάζοντας τον Φρόντ (Μια επανάληψη σε τριάντα απλά μαθήματα), εκδ. Επίκουρος
- Ντυμπιζόν-Ντολλέ, Κλωντί: «Ο Νίτσε, ο Φρόντ, ο Θεός και η ψυχολογία». Μετάφρ. Πέτρος Παπαδόπουλος. Διαβάζω 91 (1984), 38-40.
- Ernest Jones, Σίγκμουντ Φρόντ: Η ζωή και το έργο του, εκδ. Ίνδικτος, Αθήνα 2003.
- Ερνστ Φρόντ, Λούσυ Φρόντ, Ιλζε Γκρούμπριχ-Σημίτη, Σίγκμουντ Φρόντ: Η ζωή του σε εικόνες και κείμενα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2006.
- Peter Gay, Freud: A Life for Our Time (New York: W. W. Norton & Company, 1988)
- Jerome Neu, *The Cambridge Companion to Freud*, Cambridge University Press, 1991.
- Chemouni, Jacquy, «Τò ζήτημα τοῦ σώματος στὸν Freud», Σύναμις, 4α (2006-2007), σσ. 60-69
- Gombrich, Ernst Hans Josef, «Ἡ αἰσθητικὴ τοῦ Freud», Ἐποχές [τεύχη 36-48], 37 (1966), σσ. 428-439

Εξωτερικοί σύνδεσμοι

Μουσείο Φρόντ (Λονδίνο)

Μουσείο Φρόντ (Βιέννη)

Αναμνηστική Έκθεση Φρόντ, στην ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, των Η.Π.Α

Αρχείο Φρόντ

Εγκυκλοπαίδεια Φιλοσοφίας: Σίγκμουντ Φρόντ

Ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ

 Παρασκήνιο, Ψυχανάλυση και Ελλάδα, ο Φρόντ και η αρχαία ελληνική σκέψη (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - πρώην Ε.Ρ.Τ.)

Το παραπάνω λήμμα έχει επισημανθεί ως αξιόλογο. Πρόκειται για ένα λήμμα το οποίο ξεκίνησε στις 15 Σεπτεμβρίου 2005 και η τελευταία αναθεώρησή του έγινε στις 28 Απριλίου 2014. Συνολικά έλαβαν χώρα 256 αναθεωρήσεις από 95 διαφορετικούς συντάκτες. Από αυτές τις αναθεωρήσεις, οι 162 έγιναν από εγγεγραμμένους χρήστες, οι 26 από IP διευθύνσεις και οι 106 από bots.⁶⁸

Κάνοντας, μια συνολική αποτίμηση θα λέγαμε ότι το λήμμα έχει άρτια δομή και σωστό μήκος. Παρουσιάζει αναλυτικά τη ζωή και το έργο του Φρόντ, χωρίς ωστόσο να κουράζει. Σε αυτό συμβάλλει και ο διαχωρισμός σε σαφείς ενότητες. Αναμφισβήτητα, είναι καλογραμμένο από άποψη γλώσσας, γραμματικής και ύφους. Επιπλέον, είναι εμπλουτισμένο με εικόνες και παραθέματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι το λήμμα είναι πλούσιο σε εσωτερικές συνδέσεις που οδηγούν τον αναγνώστη σε υπάρχοντα σχετικά λήμματα και αυξάνουν τη διασυνδεσιμότητα. Σε ό,τι αφορά τη βιβλιογραφία, γίνεται μια αναλυτική και σωστή παράθεση των πηγών. Υπάρχει ικανοποιητικός αριθμός εξωτερικών συνδέσεων, ώστε να μπορεί να βρει κάποιος εύκολα περαιτέρω πληροφορίες και από το διαδίκτυο. Η συνολική εικόνα του λήμματος κρίνεται ιδιαίτερα θετική. Δικαίως θεωρήθηκε αξιόλογο. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι

⁶⁸<<https://tools.wmflabs.org/xtools/articleinfo/?wikilang=el&wikifam=.wikipedia.org&grouped=on&page=%CE%A3%CE%AF%CE%B3%CE%BA%CE%BC%CE%BF%CF%85%CE%BD%CF%84+%CE%A6%CF%81%CF%8C%CF%85%CE%BD%CF%84>>

στο συγκεκριμένο λήμμα δεν εντοπίζονται διαφωνίες στη σελίδα συζήτησης. Το λήμμα δε συνοδεύεται από έντονη συζήτηση, πόλεμο δηλαδή αναθεωρήσεων. Είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα «σιωπηλής», επιτυχημένης συνεργασίας από αρκετούς συνεισφέροντες.

5.3 Λήμμα II

Μάχη των Οινοφύτων

Μάχη των Οινοφύτων	
Πρώτος Πελοποννησιακός Πόλεμος	
Ημερομηνία	457 π.Χ.
Τόπος	Οινόφυτα
Έκβαση	Νίκη των Αθηναίων
Εμπλεκόμενες πλευρές	
Αθήνα	Βοιωτοί
Ηγετικά πρόσωπα	
Μυρωνίδης	άγνωστος
Δυνάμεις	
άγνωστες	άγνωστες
Απώλειες	
άγνωστες	άγνωστες

Η μάχη των Οινοφύτων έγινε το 457 π.Χ. ανάμεσα στους Θηβαίους και τους Αθηναίους, στα πλαίσια του Πρώτου Πελοποννησιακού Πολέμου. Η σύγκρουση έγινε στη Βοιωτία, στην περιοχή των Οινοφύτων.

Το προοίμιο της μάχης

Το 457 π.Χ., τον ίδιο χρόνο με τη μάχη των Οινοφύτων, είχε γίνει και άλλη μια μάχη στη Βοιωτία, στην Τανάγρα, με αντιπάλους του Σπαρτιάτες και τους Αθηναίους. Στη μάχη της Τανάγρας οι Σπαρτιάτες με τους συμμάχους τους κέρδισαν μια πύρρειο νίκη ενάντια στους Αθηναίους και τους Αργείους.

Η μάχη

Εξηνταδύο ημέρες μετά τη μάχη της Τανάγρας, οι Αθηναίοι θα έρθουν με στρατό υπό το Μυρωνίδα στα Οινόφυτα. Οι Θηβαίοι τους είδαν και ετοίμασαν στρατό για να τους αντιμετωπίσουν. Οι δύο αντίπαλοι παρατάχθηκαν για μάχη στα Οινόφυτα. Στην αρχή της μάχης στο αριστερό κέρασ των Αθηναίων έγινε αμφίροπη μάχη, όμως ο Μυρωνίδης με ένα τέχνασμα απόβησε τους αντιπάλους του. Το τέχνασμα ήταν ότι οι στρατιώτες του δεξιού κέρατος θα φώναζαν ότι οι Αθηναίοι νικούν τους Θηβαίους στο αριστερό κέρασ. Μόλις το έμαθε το αριστερό κέρασ των Θηβαίων, απογοητεύτηκε και αποφάσισε να μη συνεχίσει αυτή τη μάχη. Έτσι και το δεξιό κέρασ των Θηβαίων όταν έμαθε ότι έφυγε το αριστερό αποφάσισε να εγκαταλείψει το πεδίο της μάχης. Η νίκη των Αθηναίων ήταν ολοκληρωτική.

Η σημασία της μάχης

Η μάχη αυτή έδειξε τη δύναμη των Αθηναίων, που μετά τη μάχη στην Τανάγρα είχαν χάσει τον έλεγχο της Βοιωτίας. Μετά τη μάχη των Οινοφύτων κατάφεραν να αποκτήσουν πάλι τον έλεγχο της Βοιωτίας και της Φωκίδας, τον οποίο όμως και πάλι έχασαν το 446 π.Χ. με τη μάχη της Κορώνειας (447 π.Χ.).

Το παραπάνω λήμμα έχει σημαντικές ελλείψεις. Αν και είναι δομημένο σε κάποιες ενότητες, το μήκος του είναι αρκετά μικρό. Προς αποφυγή δυσανάλογης κρίσης, οφείλει να διευκρινιστεί πως, ούτως ή άλλως, δεν προσφέρονται όλα τα λήμματα για εκτενή ανάλυση. Η φύση του θέματος προς διερεύνηση καθορίζει ως κάποιο βαθμό και τα χαρακτηριστικά του λήμματος. Η γραμματική, η έκφραση και το συνολικό ύφος του λήμματος δεν παρουσιάζουν την επιθυμητή αρτιότητα. Επίσης, οι εικόνες απουσιάζουν. Το σημαντικό λάθος, ωστόσο, είναι ότι απουσιάζουν από το λήμμα οι αναφορές έντυπων πηγών καθώς και οι συνδέσεις και οι αναφορές διαδικτύου. Λείπει με άλλα λόγια, η βιβλιογραφία. Η εγκυκλοπαίδεια διευκρινίζει ότι το λήμμα δεν αναφέρει τις πηγές του και δεν έχει επαρκείς παραπομπές. Γι αυτόν το λόγο, προσκαλεί τους δυνητικούς συντάκτες να διορθώσουν αυτή την έλλειψη. Χαρακτηριστικό είναι ότι σε πολλά λήμματα της εγκυκλοπαίδειας εμφανίζονται παρόμοιες ενδείξεις για τη βελτίωση των λημμάτων. Για παράδειγμα, υπάρχουν και λήμματα τα οποία χαρακτηρίζονται «ορφανά», δεν έχουν δηλαδή συνδέσμους από άλλα άρθρα.

5.4 Λήμμα III

«Ο Ιωάννης Κούρτης (γεν. στην Πρέβεζα τον Οκτώβριο του 1912) είναι Έλληνας συνταξιούχος και αιωνόβιος, ο γηραιότερος εν ζωή ψηφοφόρος στην Ελλάδα¹¹»

Ο Ι. Κούρτης υπηρέτησε στο αλβανικό μέτωπο ως έφεδρος ανθυπολοχαγός, ενώ στην πολιτική του ζωή εργάστηκε ως γεωπόνος.

Άσκησε το εκλογικό του δικαίωμα για πολλοστή φορά στις εκλογές της 18 και στις 25 Μαΐου του 2014 στο Δημοτικό Σχολείο της περιοχής του, ανήκοντας στο 58,22% των ψηφοφόρων που προσήλθαν στις κάλπες.

Πηγή

- *Δήμητρα Μποφυλάτου, "Ιωάννης Κούρτης. Ένας ακμαίος ψηφοφόρος ετών... 102", στον "Ελεύθερο Τύπο" της Κυριακής 1 Ιουνίου 2014, σελ. 20*

Παραπομπές

1. *Πήγε να ψηφίσει δήμαρχο σε ηλικία 102 ετών»*

Το λήμμα «Ιωάννης Κούρτης» έχει προταθεί για διαγραφή. Η πρόταση διαγραφής στηρίζεται στο επιχείρημα της έλλειψης εγκυκλοπαιδικότητας. Πέρα από τις σημαντικές ελλείψεις του λήμματος, οι οποίες είναι εμφανείς, αλλά ενδέχεται να οφείλονται στο γεγονός ότι δημιουργήθηκε πρόσφατα, παρουσιάζει ενδιαφέρον να εξεταστεί ο διάλογος που λαμβάνει χώρα στη σελίδα συζήτησης σχετικά με την πρόταση διαγραφής. Ο διάλογος παρουσιάζεται παρακάτω.

5.5 Συζήτηση I

«Δεν προκύπτει εγκυκλοπαιδικότητα από το περιεχόμενο του άρθρου. Ρεπορτάζ σχετικά με τον κύριο Κυρτή από εφημερίδα εν μέσω εκλογών. Εφήμερη δημοσιότητα. --Diu (συζήτηση) 12:16, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

«Διαφωνώ κάθετα και φυσικά όχι διότι εγώ δημιούργησα το λήμμα. Πρόκειται για τον μακροβιότερο εν ζωή έλληνα ψηφοφόρο. Όταν αποδημήσει εις Κύριον (προσωπικά του εύχομαι να αργήσει πάρα πολύ να του συμβεί αυτό) τότε θα πάψει να είναι εφήμερη η εγκυκλοπαιδικότητα/δημοσιότητα, αλλά και πάλι δε νομίζω ότι θα υπάρχουν πολλοί ηλικίας 102 ετών και άνω, που θα έχουν θέση στην επετηρίδα των μακροβιότερων εν Ελλάδι ψηφοφόρων. Παρατηρώ, πάντως, ότι ο χρήστης Diu "ζώνει τα νύχια του" (επιτρέψτε μου την έκφραση) για προτάσεις διαγραφών, αλλά

στη συγκεκριμένη περίπτωση μάλλον θα πρέπει να προσπαθήσει πολύ για να πείσει την κοινότητα. Φιλικά, --ANώΔυNος (συζήτηση) 13:20, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

«Ας ξεκινήσουμε από το βασικό σου επιχείρημα (άσχετο με τα της πολιτικής βέβαια) παραβλέποντας τα υπόλοιπα για τον χρήστη Diu: δεν πρόκειται για τον γηραιότερο εν ζωή Έλληνα ψηφοφόρο. Κάτι τέτοιο είναι ανακρίβεια. Πρόκειται **ίσως** για τον γηραιότερο εν ζωή Έλληνα ψηφοφόρο. Το αναφέρει η ίδια η πηγή που έχεις προσθέσει. Κατά τ'άλλα επιμένω στα υπόλοιπα.--Diu (συζήτηση) 13:27, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

«Ούτε εσύ γνωρίζεις αν δεν είναι. Και εν πάση περιπτώσει, και δεύτερος και τρίτος και τέταρτος να είναι (προσωπικά έχω συμμετάσχει σε άπειρες εφορευτικές και δεν έχω δει ποτέ να προσέρχεται για να ψηφίσει άτομο πέραν της ηλικίας των 90-92 ετών) πάλι δικαιούται θέση. Βρες πρώτα ποιος είναι ο άγνωστος "χ" που του "τρώει τη θέση" και μετά πρότεινε διαγραφές. Το έχω ξαναπεί ότι (μάλλον λόγω ηλικίας) κρίνεις πολύ επιπόλαια και κάνεις κατάχρηση των "εργαλείων" που σου παρέχει η κοινότητα. Το "σπαταλάμε φαιά ουσία για να σου αποδεικνύουμε κάθε φορά πως δεν είμαστε ελέφαντες", θα ταίριαζε γάντι στην περίπτωση σου --ANώΔυNος (συζήτηση) 13:34, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

«Εγώ ξέρω αυτό που γράφει η πηγή: ότι ίσως είναι. Άρα δεν γνωρίζουν ούτε αυτοί. Κατά δεύτερον, και σημαντικότερο - εκεί είναι η ουσία - το λήμμα αυτό είναι κλασική περίπτωση περιστασιακής αναφοράς. Κατα τ'άλλα, όπως σου έγραψα και στην σελίδα συζήτησής μου, φαίνεται να μην κατανοείς κομμάτια της πολιτικής συγχώνευσής τα. Μιλάς για "κατάχρηση εργαλείων που μου παρέχει η κοινότητα" σε μια συζήτηση που καμία σχέση δεν έχει με την ιδιότητα του διαχειριστή. Αν έχεις όντως να επισημάνεις κάτι περι κατάχρησης, ευχαρίστως να το ακούσω ή να το καταγγείλεις στο σημειωματάριο. Διαφορετικά καλό θα ήταν να παραδεχθείς ότι απλά μπερδεύτηκες και να τελειώνει εδώ η (άσχετη επί του θέματος) συζήτηση. -- Diu (συζήτηση) 13:42, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

«**Συγχώνευση** της βασικής πληροφορίας (όνομα, επώνυμο, ηλικία, ότι ίσως ήταν ο γηραιότερος) με την πηγή στο άρθρο Ελληνικές αυτοδιοικητικές εκλογές 2014 και Ελληνικές ευρωεκλογές 2014. ---Lemur12να'στε καλά 13:44, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

« **Συγχώνευση.** Δεν είναι *δα* και τόσο εγκυκλοπαιδικό γεγονός αυτό, κατά την ταπεινή μου γνώμη, ώστε να έχει δικό του λήμμα, παρόλο που παρουσιάζει ένα ενδιαφέρον. (Σαφώς, αδιάφορη η προσωπική μου γνώμη). Με εκείνα και με τα άλλα, θα συμφωνήσω με την παραπάνω άποψη! Συγχώνευση στα λήμματα που ανέφερε ο προλαλήσαντας, όπως περίπου συμβαίνει και στο λήμμα του Α' Π.Π., που αναφέρονται οι 3 ζώντες βετεράνοι. -- ΖῶνΠολιτικόν(παρακαλώ...) 14:55, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

«Δεν γράφω ποτέ (μα ποτέ) κάτι τυχαία. Δείγματα "γραφής" έχεις δώσει επανειλημμένως. Άσε τα περί "σημειωματαρίων" κλπ, γνωρίζω πολύ καλά την τακτική σου και την τακτική όσων προΐστανται του εγχειρήματος. Είδα τι έγινε και

στην "Αγορά" όσες φορές έθιξα σοβαρά θέματα, που όλοι "σφυρίζαν αδιάφορα". Γι αυτό λοιπόν, άσε και τις παραινήσεις περί "μπερδέματος", διότι -όπως σου γράφω και στη σελίδα συζήτησής σου- ούτε κατ' ελάχιστον είσαι ικανός να υποτιμήσεις τη νοημοσύνη μου--ANώΔυNος (συζήτηση) 13:54, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

«Εντάξει καταλάβαμε. Εγγραψες ο,τι ήταν στη σελίδα συζήτησής μου, δεν χρειάζεται να καταχράσαι και αυτή την άσχετη με το θέμα σελίδα.--Diu (συζήτηση) 13:59, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

«Δεν είσαι εσύ ο αποδέκτης των τελευταίων που αναφέρω, είναι πολλοί που "κάνουν το κορόιδο". Και μη μιλάς για κατάχρηση, σπάνια "μιλάω" εγώ. Λήμματα επιφορτώνω, που κακόπιστα τα χαρακτήρισες "αμφισβητούμενης εγκυκλοπαιδικότητας". Μια ματιά στις συνεισφορές μου, πείθει τον οποιοδήποτε. -- ANώΔυNος (συζήτηση) 14:06, 2 Ιουνίου 2014 (UTC)»

«Εφόσον δεν είναι επιβεβαιωμένο πως είναι ο γηραιότερος ψηφοφόρος **Διαγραφή.**, διαφορετικά **Συγχώνευση.** όπως προτείνει ο Lemur12--Auslaender (συζήτηση) 09:05, 3 Ιουνίου 2014 (UTC)»

« **Διαγραφή.** Επειδή πρόκειται για ανεπιβεβαίωτη πληροφορία. Ακόμη και αν είμαστε σίγουροι ότι είναι ο γηραιότερος, η πληροφορία ισχύει για αυτές τις εκλογές. Μέχρι τις επόμενες μπορεί για τον Α ή Β λόγο να μην μπορεί ο κύριος αυτός να ψηφίσει. Εάν επιβεβαιωθεί, συμφωνώ ως προς την **Συγχώνευση.** όπως προείπε ο Lemur12. Πάντως όσο κι αν το έψαξα στο διαδίκτυο βρίσκω μόνο δελτία τύπου που αναπαράγουν την είδηση, χωρίς να μπορούν να το αναφέρουν με σαφήνεια και που ούτως ή άλλως είναι περιστασιακές αναφορές. --- Corleoneμη τα μασάς! 10:21, 9 Ιουνίου 2014 (UTC)»

Πρόκειται για χαρακτηριστικό παράδειγμα σελίδας συζήτησης. Η συζήτηση ξεκινά όταν ένας χρήστης αμφισβητεί την εγκυκλοπαιδικότητα του λήμματος, λόγω του εφήμερου χαρακτήρα του και ο δημιουργός του άρθρου σπεύδει να δηλώσει τη διαφωνία του. Ο δεύτερος χρήστης και διαχειριστής επί της ουσίας ανταπαντά ότι «το λήμμα αυτό είναι κλασική περίπτωση περιστασιακής αναφοράς».

Αξιοσημείωτο είναι ότι, πέρα από τη σύγκρουση των επιχειρημάτων αναφορικά με τη διατήρηση ή μη του λήμματος, υποβόσκει ένας εκνευρισμός και ίσως θα τολμούσαμε να υποστηρίξουμε, ένα συναίσθημα «εμπάθειας» ανάμεσα στους δυο χρήστες. Η γλώσσα είναι προσεγμένη αλλά ανεπίσημη και το ύφος συζήτησης είναι χαλαρό, με την εμφάνιση εκφράσεων όπως «ζύνει τα νύχια του» ή «σφύριζαν αδιάφορα». Μάλιστα, ο δημιουργός του λήμματος δηλώνει ξεκάθαρα

ότι έχει «προηγούμενα» με το διαχειριστή: *«Το έχω ξαναπεί ότι (μάλλον λόγω ηλικίας) κρίνεις πολύ επιπόλαια και κάνεις κατάχρηση των "εργαλείων" που σου παρέχει η κοινότητα. Το "σπαταλάμε φαιά ουσία για να σου αποδεικνύουμε κάθε φορά πως δεν είμαστε ελέφαντες", θα ταίριαζε γάντι στην περίπτωσή σου»*. Ο διαχειριστής απαντά: *«Κατά τ' άλλα, όπως σου έγραψα και στην σελίδα συζήτησής μου, φαίνεται να μην κατανοείς κομμάτια της πολιτικής συγγέοντάς τα. Μιλάς για "κατάχρηση εργαλείων που μου παρέχει η κοινότητα" σε μια συζήτηση που καμία σχέση δεν έχει με την ιδιότητα του διαχειριστή»*. Στη διένεξη παρεμβάλλουν κι άλλοι χρήστες οι οποίοι προτείνουν είτε συγχώνευση του λήμματος, ως μια πιο μετριοπαθή λύση, είτε διαγραφή. Η διαγραφή προτείνεται σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι η πληροφορία είναι ανεπιβεβαίωτη: *«Επειδή πρόκειται για ανεπιβεβαίωτη πληροφορία Ακόμη και αν είμαστε σίγουροι ότι είναι ο γηραιότερος, η πληροφορία ισχύει για αυτές τις εκλογές. Μέχρι τις επόμενες μπορεί για τον Α ή Β λόγο να μην μπορεί ο κύριος αυτός να ψηφίσει. Εάν επιβεβαιωθεί, συμφωνώ ως προς την Συγχώνευση»*.

Πρέπει να αναφερθεί ότι παρά την έντονη δυσaráσκεια που είναι φανερή, ο διάλογος που γίνεται είναι σε γενικές γραμμές κόσμιος, με ορθή έκφραση και γραμματική και στηρίζεται σε επιχειρήματα. Η συζήτηση αντανακλά σε ικανοποιητικό βαθμό τη διεργασία που επιτελείται στις σελίδες συζήτησης. Υπάρχουν πολλές χαρακτηριστικές περιπτώσεις όπου στοχοποιείται από έναν εθελοντή συντάκτη διαχειριστής, με αφορμή ένα λήμμα, οδηγώντας σε μακροσκελείς συζητήσεις. Παρακάτω, παρατίθεται ένα ακόμη παράδειγμα δυσaráσκειας προς κάποιον διαχειριστή, η οποία όμως δεν προσωποποιείται.

5.6 Συζήτηση II

«Είμαι νέος (και συνεπώς άπειρος...) χρήστης της Βικιπαίδειας. Με όρεξη και διάθεση, πάντως, να συμμετάσχω σ' αυτό το σπουδαίο συλλογικό εγχείρημα. Ως νέος χρήστης υπέστην, όπως είναι εύλογο, λόγω της απειρίας μου, την δικαιολογημένη "χατζάρα" (ή, έστω, πείτε το "ψαλίδισμα") των παλαιότερων έμπειρων χρηστών. Όσο κι αν αυτό με στενοχώρησε, ήταν, βεβαίως, αναγκαίο και ωφέλιμο, αφού έτσι συνειδητοποιεί κανείς τους κανόνες που διέπουν την Βικιπαίδεια και, συνεπώς, διορθώνει τα λάθη του.

Προσφάτως, όμως (και ίσως γι' αυτό “δεν το έχω χωνέψει ακόμα”), διεγράφη, εσφαλμένως κατά τη γνώμη μου, ένα νέο άρθρο μου, και μάλιστα πολύ βιαστικά (πάντοτε κατά την κρίση μου, βεβαίως...), διότι, κατά την κρίση του διαχειριστού που επελήφθη, δεν κάλυπτε το στοιχείο – κριτήριο της εγκυκλοπαιδικότητας. Σεβαστή η κρίση του (αλλ' όχι και απαραίτητως ορθή!...) με ωφέλησε κατά το ότι με “ανάγκασε” να μελετήσω και να εμβαθύν το σχετικό κριτήριο και, κατόπιν τούτου, να “εμμείνω” στην αρχική άποψή μου...

Ανεξάρτητα από την τύχη του συγκεκριμένου άρθρου (ίσως το επαναφέρω με το ίδιο ακριβώς αρχικό περιεχόμενο ή ίσως να ερευνήσω ακόμα περισσότερο, ώστε να το κάνω ακόμα πληρέστερο, κατά το δυνατό, έτσι που να αποδεικνύει και την εγκυκλοπαιδικότητα) επιτρέψτε μου μια γενικότερη παράκληση, έστω ως αφορμή για σχετική συζήτηση:

Οι **διαγραφές** θα πρέπει, πιστεύω, να γίνονται **με φειδώ** και με προσοχή. Τέτοιου είδους “δραστική λύση” δεν είναι πάντα η ενδεδειγμένη λύση! Υπάρχουν άλλες, ηπιότερες και ορθότερες λύσεις, πριν ή αντί να εξαφανίσουμε ένα άρθρο, οποιουδήποτε και για οποιονδήποτε λόγο, δηλαδή με οποιαδήποτε αιτιολογία. Και καλό είναι, νομίζω, να προηγείται χρονικά η επισήμανση ότι το συγκεκριμένο άρθρο είναι “προς διαγραφήν”, ώστε να δίνεται η ευκαιρία, εντός **ευλόγου χρονικού διαστήματος**, να κατατίθενται οι τυχόν αντιρρήσεις και να προκαλείται συζήτηση...

Αναμένω, και εδώ, τα σχόλια και την κριτική των παλαιότερων, πιο έμπειρων και πιο δραστήριων από εμένα, χρηστών και διαχειριστών. --Seagull.Stefanos^{Αφήστε απάντηση, σχόλιο ή μήνυμα εδώ} 07:58, 25 Φεβρουαρίου 2009 (UTC)

Υ.Γ. Κατ' εμέ δεν έχει τόση σημασία ποιο είναι το συγκεκριμένο άρθρο που διεγράφη, όσο το να γίνουν τα παραπάνω κατευθυντήρια αρχή, γενικότερα, για το μέλλον. Για τους τυχόν ενδιαφερόμενους, πάντως, αφορμή υπήρξε η διαγραφή του άρθρου “Μιχάλης Κοσμόπουλος” (που, παρεμπιπτόντως, ήθελα, αφού το έγγραφα, να αλλάξω τον τίτλο του σε “Κοσμόπουλος Μιχάλης”, αλλά δεν ήξερα τον τρόπο να το κάνω, συνεπώς... όποιος έχει το χρόνο και τη διάθεση μπορεί να μου υποδείξει τον τρόπο!...)--Seagull.Stefanos^{Αφήστε απάντηση, σχόλιο ή μήνυμα εδώ} 07:58, 25 Φεβρουαρίου 2009 (UTC)»

«Ως παλιότερος χρήστης μπορώ να σε διαβεβαιώσω ότι οι γρήγορες διαγραφές (αυτές δηλαδή που δεν ακολουθούν τη διαδικασία ψηφοφορίας) από διαχειριστές, στο 99% των περιπτώσεων είναι σωστές. Κι αυτοί όμως είναι άνθρωποι και μπορεί μια στο τόσο να κάνουν λάθος στο 1% (το εν λόγω άρθρο δεν το είχα δει πριν τη διαγραφή του, οπότε δεν ξέρω αν όντως είμαστε στο 1%). Κάτι που δεν γνωρίζεις ενδεχομένως είναι ότι οι διαχειριστές έχουν επίσης τη δυνατότητα να επαναφέρουν ένα άρθρο που διέγραψαν, κατά συνέπεια αν είσαι σίγουρος για την εγκυκλοπαιδικότητα του συγκεκριμένου και μπορείς να την αποδείξεις, ζήτησε την επαναφορά του στο Σημειωματάριο διαχειριστών. Τέλος η σωστή ονοματοδοσία άρθρων είναι να μπαίνει πρώτα το μικρό και μετά το επώνυμο. Καλή συνέχεια -- Ferengi^{μήνυμα μετά το μπιπ} 08:58, 25 Φεβρουαρίου 2009 (UTC)»

«Το θέμα δεν έχει να κάνει με τις διαγραφές, οι οποίες όπως είπε και ο Ferengi είναι αναστρέψιμες. Το θέμα είναι να αποδειχτεί στη συζήτηση του άρθρου ότι πληρούνται τα **συγκεκριμένα** κριτήρια που (καλώς ή κακώς) ορίζει η θεσπιθείσα από την κοινότητα πολιτική.--MARKELLOS^{Αφήστε μήνυμα} 15:32, 25 Φεβρουαρίου 2009 (UTC)»

«Ευχαριστώ και τους δύο σας για τα εποικοδομητικά σχόλιά σας. Μια σύντομη παρατήρηση, πάντως: Με τα διαφορετικά κριτήρια εγκυκλοπαιδικότητας που (καλώς ή κακώς; εδώ ίσως να χρειάζεται είτε ερωτηματικό είτε θαυμαστικό!...) έχουν γίνει αποδεκτά, μπορεί να οδηγηθούμε να υπάρχουν στην Βικιπαίδεια ένα σωρό άρθρα για κάποιους "καλλιτέχνες" και κάποιες "τραγουδιάρες" (που διαπίστωσα ότι υπάρχουν αρκετοί και αρκετές, αντιστοίχως...) και να μην υπάρχουν άρθρα για ένα σωρό πιο αξιόλογα πρόσωπα, που, όμως, επειδή είναι "ακαδημαϊκοί" ή "πανεπιστημιακοί", δεν ανταποκρίνονται στο αντίστοιχο κριτήριο. Το θέμα θα το θέσω, ίσως, εν καιρώ, πιο εμπειριστατωμένα. Για προβληματισμό όλων μας και για συζήτηση. --Seagull.Stefanos^{Αφήστε απάντηση, σχόλιο ή μήνυμα εδώ} 15:56, 25 Φεβρουαρίου 2009 (UTC)»

«Και για τους τραγουδιστές υπάρχουν κριτήρια. Μια εγκυκλοπαίδεια οφείλει να συμπεριλάβει τους σπουδαιότερους και από τις δύο πλευρές. Σίγουρα υπάρχουν άρθρα που έχουν ξεφύγει. Αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη εθελοντών.--MARKELLOS^{Αφήστε μήνυμα} 16:31, 25 Φεβρουαρίου 2009 (UTC)»

«Συμφωνώ, φίλε Μάρκελλε, όμως έχουμε φθάσει στο σημείο να έχουμε άρθρο για τον Μπουγά, την Κελεκίδου και... τα άλλα τα παιδιά, και να διαγράφουμε άρθρα για επιστήμονες που τιμούν τόσο και την χώρα μας στο εξωτερικό όσο και (διότι το πρώτο μπορεί να θεωρηθεί μη-ουδέτερο) την επιστήμη τους. Και αναρρωτιέμαι: Πόσοι θα έρθουν στη Βικιπαίδεια για να αναζητήσουν πληροφορίες για τον Μπουγά και την Κελεκίδου (τα ονόματα είναι τυχαία!), αφού μπορούν να το κάνουν σε άλλες ιστοσελίδες. Ενώ είναι πιθανότερο, κατά τη γνώμη μου, κάποιος, ενόψει της ομιλίας του κ. Κοσμόπουλου στην Αρχαιολογική Εταιρεία, την Δευτέρα 9.3.09, να θελήσει να μάθει κάποιες περισσότερες πληροφορίες και, αναζητώντας το όνομα στην Βικιπαίδεια, να διαπιστώσει ότι αυτό διεγράφη διότι δεν κάλυπτε το κριτήριο της εγκυκλοπαιδικότητας!... Βεβαίως το θέμα είναι, νομίζω, γενικότερου ενδιαφέροντος και κριτηρίων και καλό θα ήταν να το θέσω προς προβληματισμό εκεί, στα περί κριτηρίων. --Seagull.Stefanos^{Αφήστε απάντηση, σχόλιο ή μήνυμα εδώ} 06:40, 26 Φεβρουαρίου 2009 (UTC)»

«Συμφωνώ μαζί σου ότι υπάρχουν πολύ πιο σημαντικοί άνθρωποι από τον Μπουγά και την Κελεκίδου (χωρίς να θέλω να θίξω τους συγκεκριμένους) αλλά δεν καλύπτονται από τους κανόνες εγκυκλοπαιδικότητας. Το καταλληλότερο όμως μέρος για μία τέτοια συζήτηση είναι η αρμόδια σελίδα: π.χ.Βικιπαίδεια συζήτηση:Εγκυκλοπαιδικότητα (πανεπιστημιακοί) κοκ. Εκεί θα είχα την ευχαρίστηση προσωπικά να συμμετέχω, όπως έχω ήδη κάνει, σε μία συζήτηση για την επέκταση της εγκυκλοπαιδικότητας. Στη σελίδα της Αγοράς όμως αυτό που έχω

να γράψω είναι ότι οι κανόνες που έχουν θεσπιστεί πρέπει να γίνονται σεβαστοί από όλους. *Αλέξανδρος 15:04, 26 Φεβρουαρίου 2009 (UTC)»

Ο παραπάνω διάλογος διεξάγεται στην «αγορά» και όχι σε κάποια σελίδα συζήτησης. Οι συνομιλητές είναι ένας νέος χρήστης και κάποιοι παλαιότεροι χρήστες. Ο νέος χρήστης εκφράζει τρόπον τινά ένα παράπονο, διότι θεωρεί ότι το λήμμα του σβήστηκε «ελαφρά τη καρδία». Ο ίδιος, τονίζει ότι και στο παρελθόν υπέστη ‘χατζάρα’, η όποια όσο και αν τον στενοχώρησε, θεωρήθηκε δικαιολογημένη. Ωστόσο, δεν έχει τα ίδια συναισθήματα για ένα λήμμα του που διαγράφηκε όπως χαρακτηριστικά διατείνεται, «βιαστικά». Στα λεγόμενά του διαφαίνεται αμφισβήτηση της κρίσης του διαχειριστή. Επίσης, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι υποβόσκει ένας ειρωνικός τόνος: *«Προσφάτως, όμως (και ίσως γι’ αυτό “δεν το έχω χωνέψει ακόμα”), διεγράφη, εσφαλμένως κατά τη γνώμη μου, ένα νέο άρθρο μου, και μάλιστα πολύ βιαστικά (πάντοτε κατά την κρίση μου, βεβαίως...), διότι, κατά την κρίση του διαχειριστού που επελήφθη, δεν κάλυπτε το στοιχείο – κριτήριο της εγκυκλοπαιδικότητας. Σεβαστή η κρίση του (αλλ’ όχι και απαραίτητως ορθή!...) με ωφέλησε κατά το ότι με “ανάγκασε” να μελετήσω και να εμβαθύνω το σχετικό κριτήριο και, κατόπιν τούτου, να “εμμείνω” στην αρχική άποψή μου...»*. Γι’ αυτόν το λόγο, προτείνει οι διαγραφές να γίνονται με περισσότερη προσοχή και να υιοθετηθούν πιο μετριοπαθείς λύσεις όπως η ευχέρεια χρόνου και η συζήτηση: *«Οι διαγραφές θα πρέπει, πιστεύω, να γίνονται με φειδώ και με προσοχή. Τέτοιου είδους “δραστική λύση” δεν είναι πάντα η ενδεδειγμένη λύση! Υπάρχουν άλλες, ηπιότερες και ορθότερες λύσεις, πριν ή αντί να εξαφανίσουμε ένα άρθρο, οποιουδήποτε και για οποιονδήποτε λόγο, δηλαδή με οποιαδήποτε αιτιολογία. Και καλό είναι, νομίζω, να προηγείται χρονικά η επισήμανση ότι το συγκεκριμένο άρθρο είναι “προς διαγραφήν”, ώστε να δίνεται η ευκαιρία, εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος, να κατατίθενται οι τυχόν αντιρρήσεις και να προκαλείται συζήτηση...»*. Εκφράζει το παράπονο του με ευγένεια και όπως δηλώνει, αναμένει, τα σχόλια και την κριτική των παλαιότερων, πιο έμπειρων και πιο δραστήριων από αυτόν, χρηστών και διαχειριστών.

Ο χρήστης που απαντά καλεί τον νεοφερμένο να αποδείξει την εγκυκλοπαιδικότητα, ώστε να επανέλθει το άρθρο. Επίσης, ως παλαιότερος

χρήστης τον διαβεβαιώνει ότι οι γρήγορες διαγραφές (αυτές δηλαδή που δεν ακολουθούν τη διαδικασία ψηφοφορίας) από διαχειριστές, στο 99% των περιπτώσεων είναι σωστές. Τονίζει εντούτοις, ότι και οι διαχειριστές είναι άνθρωποι και μπορεί μια στο τόσο να κάνουν λάθος. Επιπλέον, τον προτρέπει να αποδείξει την εγκυκλοπαιδικότητα του λήμματος διότι υπάρχει και η δυνατότητα επανεξέτασης και επαναφοράς. Και ο δεύτερος χρήστης που απαντά τον παραινεί να επανεξετάσει τα κριτήρια εγκυκλοπαιδικότητας, όπως έχουν θεσπιστεί από την πολιτική. Ο νέος χρήστης προτάσσει ως επιχείρημα τη συμπερίληψη άρθρων για επίκαιρα πρόσωπα, ‘τραγουδιάρων’, όπως δηλώνει υποτιμητικά, ενώ διαγράφεται λήμμα για αξιόλογο, κατά τα αλλά, πρόσωπο λόγω της ακαδημαϊκής του ταυτότητας: *«μπορεί να οδηγηθούμε να υπάρχουν στην Βικιπαίδεια ένα σωρό άρθρα για κάποιους "καλλιτέχνες" και κάποιες "τραγουδιάρες" (που διαπίστωσα ότι υπάρχουν αρκετοί και αρκετές, αντιστοίχως...) και να μην υπάρχουν άρθρα για ένα σωρό πιο αξιόλογα πρόσωπα, που, όμως, επειδή είναι "ακαδημαϊκοί" ή "πανεπιστημιακοί", δεν ανταποκρίνονται στο αντίστοιχο κριτήριο»*. Ο δεύτερος συνομιλητής παραδέχεται ότι σίγουρα υπάρχουν άρθρα που έχουν «ξεφύγει». Αυτό το αποδίδει στην έλλειψη εθελοντών. Ένας τρίτος συνομιλητής συμμερίζεται το νέο χρήστη και υπονοεί ότι ίσως πρέπει να γίνει συζήτηση για επέκταση της εγκυκλοπαιδικότητας αλλά σε άλλο «χώρο» της εγκυκλοπαίδειας: *«Εκεί θα είχα την ευχαρίστηση προσωπικά να συμμετέχω, όπως έχω ήδη κάνει, σε μία συζήτηση για την επέκταση της εγκυκλοπαιδικότητας. Στη σελίδα της Αγοράς όμως αυτό που έχω να γράψω είναι ότι οι κανόνες που έχουν θεσπιστεί πρέπει να γίνονται σεβαστοί από όλους»*.

Ο λόγος της συζήτησης είναι ιδιαίτερα προσεγμένος, παρόλο που έχει ανεπίσημο ύφος. Θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι, παρά τα παράπονα, σε γενικές γραμμές, διεξάγεται μια συζήτηση εποικοδομητική, στα πλαίσια καλής πίστης της εγκυκλοπαίδειας. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι το κριτήριο της εγκυκλοπαιδικότητας, με βάση τη συχνότητα εμφάνισης του, φαίνεται ότι αποτελεί μείζον θέμα της εγκυκλοπαίδειας. Διακρίνονται αυτοί που επιθυμούν να γράψουν λήμμα για ένα θέμα που κρίνουν ενδιαφέρον ή αξιόλογο και οι «κακοί»

διαχειριστές που σπεύδουν να το διαγράψουν αν δεν πληροί τα κριτήρια ένταξης.
Η Βικιπαίδεια βρίθει τέτοιων συζητήσεων.

B. ΈΡΕΥΝΑ

B.1 Ερευνητικοί στόχοι – Μεθοδολογία – Συμμετέχοντες

Οι στόχοι της παρούσας έρευνας ήταν: α) η διερεύνηση των στάσεων και των αντιλήψεων των ατόμων που ασχολούνται με τη Βικιπαίδεια. Συγκεκριμένα, η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη συλλογή στοιχείων αναφορικά με το προφίλ των Βικιπαιδιστών, τη δραστηριότητα τους μέσα στα πλαίσια της εγκυκλοπαίδειας και τις απόψεις τους για καίρια ζητήματα που συνδέονται με την ίδια την εγκυκλοπαίδεια και β) η προσέγγιση Βικιπαιδιστών που φέρουν ένα διακριτό ρόλο στην εγκυκλοπαίδεια (συντάκτης, διαχειριστής, γραφειοκράτης/διαχειριστής) και η υποβολή ερωτήσεων σχετικά με αυτό το ρόλο και με άλλα ζητήματα της ελληνικής κοινότητας.

Το πρώτο εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι ένα ερωτηματολόγιο 16 ερωτήσεων στο οποίο κλήθηκαν να απαντήσουν οι Βικιπαιδιστές. Οι δώδεκα από τις απαντήσεις ήταν κλειστού τύπου και οι 4 ανοιχτού τύπου. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου συνδέονται κυρίως με τη συμπεριφορά των Βικιπαιδιστών (συχνότητα ενασχόλησης, κατηγορίες λημμάτων, αρχικό κίνητρο κ.λπ.), ενώ οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου συνδέονται με την ανάπτυξη της άποψής τους για τα θετικά και τα αρνητικά της εγκυκλοπαίδειας, τα οφέλη που απολαμβάνουν από την ενασχόληση με τη Βικιπαίδεια, καθώς και το όραμά τους για αυτή. Το δεύτερο εργαλείο είναι συνεντεύξεις με τρεις Βικιπαιδιστές,⁶⁹ οι οποίοι έχουν τρεις ενδεικτικούς διαφορετικούς ρόλους στην εγκυκλοπαίδεια: συντάκτης, διαχειριστής, γραφειοκράτης και διαχειριστής.

⁶⁹ Για την ακρίβεια, πραγματοποιήθηκε προφορική συνέντευξη με έναν Βικιπαιδιστή. Λόγω άρνησης κατ' ιδίαν συνάντησης και διατήρησης της ανωνυμίας με κάθε τρόπο, οι ίδιες ερωτήσεις τέθηκαν στους άλλους δυο συμμετέχοντες μέσω δευτέρου ερωτηματολογίου με τη μορφή ερωτήσεων ανοικτού τύπου όπου ζητήθηκε να απαντήσουν όσο το δυνατόν ελεύθερα σαν να κάναμε προφορική συζήτηση.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 12 Βικιπαιδιστές.⁷⁰ Από τους 12 συμμετέχοντες, οι 10 είναι άντρες και οι 2 γυναίκες.⁷¹ Η ηλικία των συμμετεχόντων κυμαίνεται από 14 έως 66 ετών. Προκύπτει ότι 4 είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, 3 είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού, 4 απόφοιτοι ή σπουδαστές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ένας είναι κάτοχος διδακτορικού.⁷² Σε ό,τι αφορά τους ρόλους των συμμετεχόντων στην εγκυκλοπαίδεια, ένας από τους συμμετέχοντες είναι γραφειοκράτης και διαχειριστής, οι 2 είναι διαχειριστές και οι 9 είναι συντάκτες.

B.2 Ευρήματα ερωτήσεων κλειστού τύπου

Μετά από την ανάλυση των απαντήσεων προκύπτει ότι το 25% των ερωτηθέντων ξεκίνησαν την ενασχόλησή τους με την εγκυκλοπαίδεια το διάστημα 2002-2005, το 58% το διάστημα 2006-2009 και 17% ξεκίνησε ανάμεσα στο διάστημα 2010-2013. Στην ερώτηση ποιο ήταν το αρχικό κίνητρο για να γράψουν στη Βικιπαίδεια, η απάντηση με τη μεγαλύτερη συχνότητα ήταν η συνεισφορά στην ανθρώπινη γνώση. Η δεύτερη επομένη απάντηση ήταν η δημιουργικότητα και η απόκτηση νέων δεξιοτήτων. Δυο από τους συμμετέχοντες σημείωσαν ως κίνητρο την περιέργεια, ενώ ένας ότι κίνητρο αποτέλεσε κάποιο project/workshop για την εγκυκλοπαίδεια.

Το 33% απάντησε ότι δε δυσκολεύτηκε καθόλου στην απόπειρα συγγραφής ενός λήμματος, το 25% ότι δυσκολεύτηκε μέτρια, το 25% ότι δυσκολεύτηκε λίγο και 17% ότι δυσκολεύτηκε πολύ. Το 42% δημιουργεί καινούργια λήμματα από 1-3 φορές το μήνα, το 25% από 4-8 φορές το μήνα, το 25% ανά αραιά χρονικά διαστήματα και 8% δημιουργεί νέα λήμματα 12 φορές το μήνα και πάνω. Ωστόσο, το 66% δήλωσε ότι επιμελείται υπάρχοντα λήμματα 12

⁷⁰ Δυστυχώς, δεν επιτεύχθηκε η συγκέντρωση μεγαλύτερου αριθμού συμμετεχόντων, τους οποίους είναι δύσκολο να βρει κανείς λόγω του ότι «διαχέονται» στο χώρο και το χρόνο.

⁷¹ Είναι σαφής η 'υπεροχή' των ανδρών σε ό,τι αφορά το δείγμα.

⁷² Ένας από τους συμμετέχοντες δε θέλησε να αποκαλύψει αυτό το δημογραφικό στοιχείο.

φορές και πάνω ανά μήνα, 17% δήλωσε ότι επιμελείται υπάρχοντα λήμματα 4-8 φορές το μήνα και 17% ότι επιμελείται ανά αραιά χρονικά διαστήματα. Το 50% δήλωσε ότι μεταφράζει λήμματα μερικές φορές, το 33% ποτέ και 17% ότι μεταφράζει πολύ συχνά. Σε ό,τι αφορά τις συζητήσεις μέσα στην κοινότητα, το 25% δήλωσε ότι συμμετέχει πολύ συχνά, ένα αντίστοιχο ποσοστό 25% ότι συμμετέχει συχνά, 33% ότι συμμετέχει μερικές φορές και 17% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι δε συμμετέχουν ποτέ. Σχετικά με τη συμμετοχή στις δράσεις της κοινότητας, το 75% απάντησε ότι δε συμμετέχει ποτέ, ένα ποσοστό 17% απάντησε ότι συμμετέχει πολύ συχνά και 8% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι συμμετέχουν συχνά.

Αναφορικά με τις κατηγορίες λημμάτων, η μεγαλύτερη συχνότητα εμφανίζεται στην κατηγορία “Πολιτισμός και Τέχνες”. Ακολουθούν οι κατηγορίες “Ιστορία”, “Γεωγραφία” και “Τεχνολογία”. Οι Θετικές και Φυσικές επιστήμες και η κατηγορία «άλλο» (πληροφορική, μουσική κτλ.) είναι επόμενες σε συχνότητα. Τη μικρότερη συχνότητα εμφανίζει η κατηγορία «Φιλοσοφία και κοινωνικές επιστήμες».

Πίνακας Α.1 Κατηγορίες λημμάτων και συχνότητες εμφάνισης των απαντήσεων

Πολιτισμός και τέχνες	7
Ιστορία	6
Γεωγραφία	5
Τεχνολογία	5
Θετικές και φυσικές επιστήμες	4
Άλλο	4
Φιλοσοφία και κοινωνικές επιστήμες	3

Οι 11 από τους 12 συμμετέχοντες πιστεύουν ότι ο τομέας που υστερεί η ελληνική Βικιπαίδεια είναι η μειωμένη συμμετοχή. Επίσης, οι μισοί από τους ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η εγκυκλοπαίδεια υστερεί σε συγκεκριμένες κατηγορίες λημμάτων. Επιπλέον, 3 από τους 12 συμμετέχοντες σημειώνουν ως πρόβλημα τις μεροληψίες και τους βανδαλισμούς, 2 εξ αυτών επισημαίνουν τα προβλήματα στη διαχείριση, ενώ άλλοι 2 επισημαίνουν άλλα προβλήματα της Βικιπαίδειας όπως οι κακές μεταφράσεις, η κακή κατάσταση της κοινότητας και η έλλειψη τήρησης της πολιτικής της στην πράξη.

B.3 ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Το εύρος της ηλικίας των συμμετεχόντων υποδηλώνει ότι η ενασχόληση με την εγκυκλοπαίδεια δεν εμφανίζει ηλικιακούς φραγμούς. Επίσης, πιθανολογείται ότι το ανώτερο μορφωτικό επίπεδο συνδέεται με ενασχόληση με την εγκυκλοπαίδεια. Συνάγεται ότι για τα άτομα που έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές σε ανώτερο ή έστω ικανοποιητικό επίπεδο εκπαίδευσης, είναι ευκολότερο να αφοσιωθούν σε ένα εγκυκλοπαιδικό εγχείρημα, όπως είναι η Βικιπαίδεια.

Η ανάλυση των δεδομένων αποκάλυψε ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες της έρευνας ξεκίνησαν την ενασχόλησή τους με τη Βικιπαίδεια, λίγα χρόνια μετά την πρώτη εμφάνισή της στην Ελλάδα, δηλαδή τα έτη ανάμεσα στο 2006 έως το 2009. Ακολουθεί ένα μεσαίο ποσοστό που ασχολήθηκε με τη Βικιπαίδεια το διάστημα πριν το 2006. Τα άτομα που απάντησαν ότι ασχολούνται με τη Βικιπαίδεια πριν το 2006 δείχνουν να συνδέονται και με διαχειριστικούς ρόλους μέσα στην εγκυκλοπαίδεια. Προκύπτει το συμπέρασμα ότι παλαιότεροι χρήστες τείνουν να αναλαμβάνουν και τέτοιους ρόλους.

Επισημαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνει ότι δυσκολεύτηκε έστω και λίγο στην απόπειρα συγγραφής, σε αντίθεση με έναν μικρό αριθμό που δηλώνει ότι δε δυσκολεύτηκε καθόλου, γεγονός που ίσως καταδεικνύει τις δυσκολίες που εμπεριέχει η συγγραφή με wiki καθώς και την ανάγκη

απλούστευσης της διαδικασίας. Όπως αναφέρει η Sullivan, οι κανόνες στη Wikipedia τείνουν να γίνουν όλο και πιο άκαμπτοι και περίπλοκοι, δυσκολεύοντας τους χρήστες (Sullivan, 2009: 103).

Το μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνει ότι δημιουργεί καινούργια λήμματα από μια έως οχτώ φορές το μήνα, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό δηλώνει ότι δημιουργεί νέα λήμματα πάρα πολύ συχνά ή σε αραιά χρονικά διαστήματα. Τα ποσοστά αυτά υποδεικνύουν μια δυσκολία ή βραδυπορία στη δημιουργία καινούργιων λημμάτων. Αντίθετα, οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες δήλωσαν ότι επεξεργάζονται υπάρχοντα λήμματα 12 φορές και πάνω ανά μήνα. Η συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων υπογραμμίζει την τάση των χρηστών να συνεισφέρουν σε ήδη υπάρχοντα λήμματα, πάρα να δημιουργούν καινούργια. Η τάση αυτή επιβεβαιώνει τα ευρήματα σχετικών ερευνών: «οι περισσότεροι χρήστες αναθεωρούν υπάρχοντα άρθρα παρά να δημιουργούν νέα» (Almeida, Mozafari, Cho, 2007). Επίσης, η καταγραφή του ποσοστού που δηλώνει ότι επεξεργάζεται τα λήμματα ανά αραιά χρονικά διαστήματα είναι σε απόλυτη συνάρτηση με τις μελέτες οι οποίες αναφέρονται στην ομάδα των συντακτών που συνεισφέρει περιστασιακά. Πρόκειται για τους αποκαλούμενους «Καλούς Σαμαρείτες» (Anthony, Smith, & Williamson, 2009, Sullivan, 2009). Αξίζει επίσης, να αναφερθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό δήλωσε ότι ασχολείται συστηματικά ή μή με τη μετάφραση, καταγραφή ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η ενασχόληση με τη μετάφραση συμβάλλει ουσιαστικά στον εμπλουτισμό της εγκυκλοπαίδειας. Τέλος, κανένας από τους συμμετέχοντες, εκτός από έναν, δε χειρίζεται κάποιο αυτοματοποιημένο πρόγραμμα bot. Ο συμμετέχων που χειρίζεται τέτοια προγράμματα έχει και διοικητικό ρόλο μέσα στην εγκυκλοπαίδεια.

Οι περισσότεροι ερωτηθέντες απάντησαν ότι συμμετέχουν είτε συχνά είτε αραιά στις συζητήσεις (μόλις δύο δήλωσαν ότι δε συμμετέχουν ποτέ), γεγονός που καταδεικνύει ότι οι σελίδες συζήτησης αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της όλης διαδικασίας. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, κάθε λήμμα συνοδεύεται από τη σελίδα συζήτησης. Έρευνες από τη διεθνή βιβλιογραφία υπογραμμίζουν τη σημασία των σελίδων συζήτησης. Στις σελίδες συζήτησης λαμβάνουν χώρα όλες οι σημαντικές

διαργασίες (Viegas et al, 2007), επιλύονται οι διαφωνίες (Kittur et al, 2007) και επιτυγχάνεται η συναίνεση (Σταμπουλής). Αντίθετα, το μεγαλύτερο ποσοστό δε συμμετέχει σε δράσεις της κοινότητας. Αυτό το εύρημα υποδεικνύει μια καθυστέρηση οργάνωσης της ελληνικής κοινότητας καθώς δεν δραστηριοποιείται σε πολλές εξωτερικές δραστηριότητες. Επίσης, από τις απαντήσεις στην ερώτηση για τις κατηγορίες των λημμάτων, διαφαίνονται οι προτιμήσεις των συντακτών για ιστορικά και γεωγραφικά λήμματα και ίσως γενικά, λήμματα που συνδέονται με την επιστήμη. Καταγράφεται μειωμένο ενδιαφέρον για τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες. Άλλωστε, τα λήμματα που υπάγονται σε αυτήν την κατηγορία είναι και τα πιο δύσκολα σε ό,τι αφορά την τήρηση της ουδέτερης οπτικής γωνίας.

Σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες υπογραμμίζουν ως πρόβλημα της ελληνικής Βικιπαίδειας τη μειωμένη συμμετοχή και την έλλειψη σε κάποιες κατηγορίες λημμάτων. Ως κίνητρο, οι συμμετέχοντες σημειώνουν τη συνεισφορά στην ανθρώπινη γνώση, γεγονός που συνάδει με τις ιδρυτικές αρχές και τον εθελοντικό/ανιδιοτελή χαρακτήρα της εγκυκλοπαίδειας. Ακολουθεί η απόκτηση νέων δεξιοτήτων και η δημιουργικότητα, ευρήματα τα οποία αποδεικνύουν ότι η Βικιπαίδεια αποτελεί και ένα μέσο ικανοποίησης προσωπικών αναγκών.

B.4 Ευρήματα ερωτήσεων ανοιχτού τύπου

Για την ανάλυση των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν από τις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου πραγματοποιήθηκε ομαδοποίηση των απαντήσεων βάσει του κοινού θεματικού τους άξονα για να αποτελέσουν τελικά μία κατηγορία. Ακολούθησε η κατάταξη των στοιχείων που προέκυψαν από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στις κατηγορίες που διακρίθηκαν και η μελέτη των συχνοτήτων εμφάνισης του κάθε στοιχείου.

Πίνακας Α.2 Πλεονεκτήματα Βικιπαίδειας και συχνότητες εμφάνισης των απαντήσεων

1. Ελευθερία πρόσβασης στη γνώση	11
2. Ελευθερία συμμετοχής στη γνώση / Συμμετοχικότητα	8
3. Προσπάθεια για ουδετερότητα/ Επαληθευσιμότητα	8
4. Το εύρος της θεματολογίας/Ποικιλία λημμάτων	5
5. Η κοινότητα	3
6. Αμεσότητα/Γρήγορη ενημέρωση	3
7. Συλλογικό εγχείρημα/ Πολυεπεξεργασία λημμάτων	2
8. Ανεξαρτησία	1
9. Δωρεάν	1
10. Διαδραστικότητα	1
11. Σχετική ευκολία χρήσης	1
12. Εξάσκηση σε ξένες γλώσσες	1
13. Κίνητρα για μάθηση	1
14. Διαχρονικότητα	1
15. Κατηγοριοποιήσεις λημμάτων	1
16. Δυνατότητα εμπλοκής των φοιτητών μου στη διαδικασία	1

Από τη μελέτη των πλεονεκτημάτων της Βικιπαίδειας, προέκυψαν 16 στοιχεία τα οποία οι συμμετέχοντες θεωρούν θετικά στην εγκυκλοπαίδεια. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι: α) η ελευθερία πρόσβασης στη γνώση, β) η ελευθερία συμμετοχής στη γνώση και γ) η προσπάθεια για τήρηση των αρχών της εγκυκλοπαίδειας όπως η ουδετερότητα και η επαληθευσιμότητα

Πίνακας Α.3 Μειονεκτήματα Βικιπαίδειας και συχνότητες εμφάνισης των απαντήσεων

1. Μεροληψίες/Βανδαλισμοί	7
2. Άνιση ανάπτυξη κατηγοριών λημμάτων/Ελλείψεις	5
3. Ζητήματα διαχείρισης της κοινότητας	5
4. Λήμματα χωρίς τεκμηρίωση / Κακή ποιότητα λημμάτων	4
5. Υπερβολική έμφαση σε λαϊκή κουλτούρα/Ελλειψη εγκυκλοπαιδισμού	2
6. Διαφήμιση/Αυτοβιογραφίες	2
7. Άνιση αντιμετώπιση χρηστών/Διφορούμενη πολιτική	2
8. Ανωνυμία/Επεξεργασία από τον καθένα	2
9. Δυσκολία συμμετοχής για κάποιον που δε γνωρίζει wikis	1
10. Κακή συμπεριφορά χρηστών	1

Από τη μελέτη των μειονεκτημάτων της Βικιπαίδειας, προέκυψαν 10 στοιχεία τα οποία οι συμμετέχοντες θεωρούν αρνητικά στην εγκυκλοπαίδεια. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι α) οι μεροληψίες και βανδαλισμοί, β) η άνιση ανάπτυξη κατηγοριών, δηλαδή οι ελλείψεις σε κάποιες κατηγορίες λημμάτων και γ) προβλήματα που συνδέονται με τη διαχείριση της κοινότητας.

Πίνακας Α.4 Κίνητρα ενασχόλησης με τη Βικιπαίδεια και συχνότητες εμφάνισης των απαντήσεων

1. Ικανοποίηση από την προσφορά	7
2. Ικανοποίηση από τη συμμετοχή σε κάτι ομαδικό/Αλληλεπίδραση με άλλους χρήστες	4
3. Γνώση και ενημέρωση	3
4. Χαρά δημιουργικότητας	2
5. Εκπαίδευση στη συγγραφή κειμένων	2
6. Χαρά έρευνας	2
7. Κριτική σκέψη και ερεθίσματα	2
8. Εξάσκηση σε ξένες γλώσσες	1
9. Επικοινωνία και συζήτηση	1

Από τη μελέτη των κινήτρων ενασχόλησης με τη Βικιπαίδεια προέκυψαν εννέα στοιχεία. Τα βασικότερα κίνητρα, έτσι όπως τα καταγράφουν οι συμμετέχοντες είναι α) η ικανοποίηση που προέρχεται από την εθελοντική διάδοση γνώσης, β) η ικανοποίηση από τη συμμετοχή σε μια ομαδική δραστηριότητα, και γ) η γνώση – πληροφόρηση που προσφέρει η εγκυκλοπαίδεια.

Πίνακας Α.5 Όραμα/προσδοκίες για τη Βικιπαίδεια και συχνότητες εμφάνισης των απαντήσεων

1. Εμπλουτισμός/Επέκταση	9
2. Ποιότητα λημμάτων/Αξιοπιστία	5
3. Πληρότητα κατηγοριών	4

4. Μεγαλύτερη κοινότητα/ Περισσότεροι συνεισφέροντες από όλους τους κλάδους	3
5. Αμιγώς εγκυκλοπαιδικό περιεχόμενο	1
6. Να παραμείνει ελεύθερη	1

Προκύπτει ότι όλοι σχεδόν οι συμμετέχοντες οραματίζονται τον εμπλουτισμό της Βικιπαίδειας. Επίσης, η δεύτερη επιθυμία των ερωτηθέντων, είναι η καλή ποιότητα και συνακόλουθα η αξιοπιστία των λημμάτων. Τρίτον, πολλοί επιθυμούν περισσότερα λήμματα που θα καλύπτουν όλες τις κατηγορίες. Αυτό μπορεί ίσως, να επιτευχθεί με διεύρυνση της κοινότητας και συνεισφέροντες από διάφορους γνωστικούς κλάδους.

B.5 ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο επίκεντρο της έρευνας τέθηκε η ανίχνευση των απόψεων των Βικιπαιδιστών για τα στοιχεία που θεωρούνται πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της εγκυκλοπαίδειας, η καταγραφή των κινήτρων τους και, τέλος, οι προσδοκίες τους για το εγχείρημα στο οποίο οι ίδιοι εθελοντικά συμμετέχουν.

Το σημαντικότερο πλεονέκτημα όπως απορρέει από την καταγραφή εμφάνισης των απαντήσεων, είναι η ελεύθερη πρόσβαση στη γνώση. Η ελεύθερη πρόσβαση ορίζεται με διττή σημασία: «ανοιχτή» κατανάλωση γνώσης και «ανοιχτή» δημιουργία γνώσης. Η συμμετοχική κουλτούρα επιτάσσει ότι οι προηγούμενοι «καταναλωτές» μεταμορφώνονται σε «δημιουργούς» στα πλαίσια της κοινότητας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Sullivan: «Η Wikipedia, θα υποστήριζα, στην πραγματικότητα δεν αναγγέλλει μόνο ένα νέο είδος διάδοσης της υπάρχουσας γνώσης, αλλά μια αλλαγή στην ίδια την φύση της γνώσης- την οποία πρέπει να περιγράψουμε εδώ με μια λέξη ως “συμμετοχική”» (Sullivan,

2009: 3). Έτσι, η «συμμετοχικότητα», αναδύεται ως η βασική κινητήρια δύναμη της Βικιπαίδειας. Οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους επισημαίνουν:

«...Διάδοση/διάχυση της γνώσης σε όλους, χωρίς διακρίσεις»

«...Ελευθερία πρόσβασης»

«...Συμμετοχή από τον καθένα»

«...Ανοιχτή και ελεύθερη συνεισφορά»

«...Μπορείς να συνεισφέρεις και εσύ!»

Το δεύτερο σημαντικότερο πλεονέκτημα της Βικιπαίδειας, έτσι όπως καταγράφεται από τους συμμετέχοντες είναι η προσπάθεια για ουδετερότητα και επαληθευσσιμότητα. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες υπογραμμίζουν την έννοια της «προσπάθειας» στην διαδικασία τήρησης της ουδετερότητας των λημμάτων. Η τήρηση των αρχών της εγκυκλοπαίδειας αποτυπώνεται ως μια συνεχής και αέναη διαδικασία και όχι ως κάτι δεδομένο. Παρόμοιες μελέτες υποδηλώνουν ότι η αξία της Wikipedia δεν συνίσταται στην ακρίβεια των δημοσιευμένου περιεχομένου της σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, αλλά στη δυναμική της συνεχούς διαδικασίας επεξεργασίας των λημμάτων: «Είναι μια περίπλοκη διαδικασία κατά την οποία οι συνεισφέροντες συνεργάζονται και προσπαθούν με ένα εξαιρετικά πειθαρχημένο τρόπο για να βελτιώσουν τις καταχωρήσεις» (Rosenzweig, 2006). Ανάλογα, σημειώνει ο Lih: «[...] Εάν η Alice αλλάζει ανακριβώς μια ημερομηνία, ο Bob μπορεί να το παρατηρήσει αυτό και να την διορθώσει με το πάτημα ενός κουμπιού. Εάν ένας βάνδαλος προσπαθεί να προωθήσει ανακριβείς πληροφορίες μαζικά, άλλοι χρήστες μπορούν να τις ανατρέψουν εύκολα και γρήγορα. Αυτή η διαδικασία γέρνει ευνοϊκά υπέρ των παραγωγικών και συνεργάσιμων μελών της κοινότητας και επιτρέπει στο ποιοτικό περιεχόμενο να επικρατήσει (Lih, 2009: 6). Οι συνεισφέροντες αναφέρουν:

«...Πραγματικό υλικό, όχι αντιγραμμένο (δηλαδή προσπαθούμε)».

«...Προσπάθεια ουδετερότητας και εγκυρότητας».

«...Προσπάθεια για αντικειμενικότητα».

Επίσης, το εύρος της θεματολογίας και η ποικιλία λημμάτων κρίνεται από τους συμμετέχοντες θετικά:

«...Θεματολογία πλήρως ελεύθερη (από φιλοσόφους ως ποδοσφαιριστές)»

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Βικιπαίδεια γίνεται αντιληπτή ως μια κοινότητα. Η συλλογική ευθύνη για την ύπαρξη και την ανάπτυξη της είναι στα χέρια των ίδιων των μελών αυτής της κοινότητας. Για τη σημασία της κοινότητας εντοπίζεται ένας μεγάλος αριθμός ερευνών. Ο Pentzold χαρακτηρίζει τη Wikipedia «κοινότητα ήθους» (Pentzold, 2011). Ο Jankowski τονίζει τα χαρακτηριστικά των συνεργατικών κοινοτήτων όπως η συνεργασία, η συνδημιουργία και ο αυτοπροσδιορισμός (Jankowski, 2013). Ο Reagle αναφέρει ότι η εγκυκλοπαίδεια, ανά πάσα στιγμή στο χρόνο, είναι απλά ένα στιγμιότυπο ή ένα αποτέλεσμα της συνεχούς συζήτησης της κοινότητας (Reagle, 2010: 1). Οι συμμετέχοντες της παρούσας έρευνας δείχνουν να αντιλαμβάνονται τη σημασία της κοινότητας για τη λειτουργία του εγχειρήματος:

«...Η λήψη αποφάσεων και ο ορισμός κανόνων γίνεται κατόπιν συζήτησης με την κοινότητα».

«...Είναι μια καλή και κλειστή κοινότητα».

Θετικά για την εγκυκλοπαίδεια θεωρούνται από τους συμμετέχοντες η δυνατότητα άμεσης πρόσβασης και επεξεργασίας και η συλλογική εργασία για τη δημιουργία και καλύτερευση των λημμάτων. Πλεονέκτημα θεωρήθηκε από κάποιους το γεγονός ότι είναι ανεξάρτητη, διαχρονική και δωρεάν. Όπως αναφέρεται και σε άλλες μελέτες είναι σημαντική η αποδέσμευση από οικονομικές εξαρτήσεις: «Οι ιδιώτες, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους κοινωνικά, και όχι ως φορείς της αγοράς. Μερικές φορές, αυτές οι μη εμπορικές συνεργασίες μπορεί να είναι καλύτερες και μπορεί να επιτρέψουν σε δημιουργικούς ανθρώπους

να εργαστούν πιο αποτελεσματικά από ό,τι στην παραδοσιακή αγορά και τις επιχειρήσεις» (Benkler & Masum, 2008: xii).⁷³ Επίσης, πλεονέκτημα κρίθηκε το ότι είναι διαδραστική και σχετικά εύκολη στη χρήση. Ένας συμμετέχων κατέγραψε ως θετικό το γεγονός ότι κατηγοριοποιούνται τα λήμματα, διαδικασία που συμβάλλει στη διατήρηση της δομής της εγκυκλοπαίδειας. Τέλος, ως καλό στοιχείο της εγκυκλοπαίδειας επισημάνθηκε το γεγονός ότι προσφέρει κίνητρα για μάθηση, όπως για παράδειγμα, η εξάσκηση στις ξένες γλώσσες και η συμμετοχή φοιτητών στη διαδικασία.

Οι συνεισφέροντες αντιλαμβάνονται ότι το ανοιχτό περιεχόμενο περιλαμβάνει κινδύνους, τους οποίους οι ίδιοι προσπαθούν να αντιμετωπίσουν εφαρμόζοντας τις αρχές και τους κανόνες. Το ανοιχτό περιεχόμενο, λοιπόν, ως το σημαντικότερο πλεονέκτημα, «επιτρέπει» αυτό που οι συμμετέχοντες καταγράφουν ως το μεγαλύτερο μειονέκτημα: τους βανδαλισμούς και τις μεροληψίες. Το θέμα της αξιοπιστίας της εγκυκλοπαίδειας έχει μελετηθεί σε βάθος (Denning κ.ά., 2005), (Suh κ.ά., 2009), (Shachaf & Hara, 2010), (Das κ.ά., 2013). Αυτό που κρίνεται σημαντικό είναι ότι οι Βικιπαίδες έχουν επίγνωση αυτών των θεμάτων και προσπαθούν να αναπτύξουν διαδικασίες για την αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων. Αναφέρονται χαρακτηριστικά:

«...Μπορεί κάποιος σχετικά γνώστης ενός θέματος να “περάσει” άποψη. Αντιμετωπίζεται αλλά χρειάζεται μεγάλη προσοχή από όλους τους υπόλοιπους».

«...Σποραδική καταχώρηση λανθασμένων πληροφοριών, βανδαλισμών που δεν γίνονται άμεσα αντιληπτές από τους υπόλοιπους χρήστες».

Παρόλο που η ποικιλία της θεματολογίας καταγράφηκε από συμμετέχοντες ως πλεονέκτημα της εγκυκλοπαίδειας, η πλειοψηφία αυτών θεωρεί ότι η ελεύθερη θεματολογία καταλήγει σε άνιση ανάπτυξη κατηγοριών. Μάλιστα, αξιοσημείωτο είναι ότι καταγράφεται ως μειονέκτημα η άποψη ότι η

⁷³ Στον τόμο Tovey, M. (2008). Collective intelligence: Creating a prosperous world at peace. Oakton, Va.: Earth Intelligence Network

εγκυκλοπαίδεια υστερεί σε κάλυψη αμιγώς εγκυκλοπαιδικών θεμάτων. Η καταγραφή αυτή επιβεβαιώνει την τάση συζήτησης μεταξύ των Βικιπαιδιστών για τα άρθρα σχετικά με τα τριτογενή θέματα και τα άρθρα λαϊκής κουλτούρας. Εντοπίζονται συμμετέχοντες που υποστηρίζουν ότι η παρουσία τόσων πολλών τέτοιων άρθρων μειώνουν το χαρακτήρα της Βικιπαίδειας ως γνήσια εγκυκλοπαίδεια. Αυτοί οι συμμετέχοντες μπορούν να χαρακτηριστούν ως «exclusionists», δηλαδή θιασώτες του αποκλεισμού των λημμάτων λαϊκής κουλτούρας (Sullivan, 2009, Reagle, 2010):

«...Υπερβολική έμφαση σε λεπτομέρειες της λαϊκής κουλτούρας ή της καθημερινότητας και (έστω ακούσιος) παραμερισμός της κλασικής εγκυκλοπαιδικής θεματολογίας».

«...Εκτενής κάλυψη θεμάτων λαϊκής κουλτούρας και υστέρηση σε αμιγώς εγκυκλοπαιδικά θέματα».

Παρουσιάζει, επίσης, εξαιρετικό ενδιαφέρον το γεγονός ότι η έννοια της κοινότητας καταγράφεται ταυτόχρονα και ως πλεονέκτημα και ως μειονέκτημα. Ως κοινότητα, αποτελεί ένα κοινωνικό σύστημα. Η διαχείριση αυτής της κοινότητας είναι και ζήτημα «αγκάθι» για την εγκυκλοπαίδεια. Κάποιοι συμμετέχοντες εμφανίζονται επιφυλακτικοί με τον τρόπο που λειτουργεί η κοινότητα και επισημαίνουν προβλήματα διαχείρισης και ανισότητας στα πλαίσιά της. Η κοινότητα της Wikipedia θεωρητικά είναι ανοιχτή για κάθε εθελοντή πρόθυμο να δεχτεί τον κωδικό συμπεριφοράς της εγκυκλοπαίδειας. Παρά τα δυνητικά διαφορετικά υπόβαθρά τους, οι συνεισφέροντες θεωρούνται ίσα στα θεμελιώδη δικαιώματά τους να επεξεργάζονται το wiki (Pentzold, 2011). Ωστόσο, σύμφωνα με τον Pentzold, η εμπιστοσύνη μόνο σταδιακά κερδίζεται με την καλοπροαίρετη συμμετοχή. Φαίνεται πως αρκετοί συνεισφέροντες είναι δυσαρεστημένοι με πρακτικές ορισμένων μελών. Αξιοσημείωτο είναι ότι εκφράζεται δυσαρέσκεια για τους παλαιούς χρήστες στη βάση του επιχειρήματος ότι υιοθετούν μια επιβλητική συμπεριφορά εις βάρος των υπολοίπων. Επιβεβαιώνεται ότι, όπως σε κάθε κοινότητα, έτσι και εδώ δε λείπουν οι διαφορές συμπεριφοράς, οι διαφωνίες και οι συγκρούσεις:

«...Κάποιοι χρήστες είναι αγενείς, χωρίς να υποστούν συνέπειες για την αγένεια τους».

«...Οι ανώνυμοι χρήστες σε κάποιες περιπτώσεις αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο από τους εγγεγραμμένους».

«...Δεν ισχύουν πάντα οι κανονισμοί που έχουν οριστεί από όλους για όλους».

«...Αντιμετωπίζομαστε όλοι σαν ίσης αξίας χρήστες ή κάποιοι είναι πιο ίσοι απ' τους άλλους;».

«...Περίπλοκοι και περιοριστικοί κανονισμοί που δημιουργούνται από παλαιούς χρήστες».

«...Υστερεί στην τήρηση της πολιτικής της στην πράξη [...]. Εκμετάλλευση της ανωνυμίας για παραπλάνηση των υπολοίπων και προσβολή των επώνυμων χρηστών, προσωπικές επιθέσεις κ.λ.π....».

Ως προς τα μειονεκτήματα της εγκυκλοπαίδειας, οι ερωτηθέντες, εκτός από αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω, ανέφεραν την κακή ποιότητα λημμάτων και την έλλειψη τεκμηρίωσης. Επιπλέον, το γεγονός ότι πολλοί χρήστες διατηρούν την ανωνυμία τους (δε δημιουργούν λογαριασμό) θεωρείται από κάποιους αρνητικό, καθώς η ανωνυμία καταλήγει σε άνιση μεταχείριση εις βάρος των εγγεγραμμένων χρηστών ή σε κακής ποιότητας λήμματα. Οι συμμετέχοντες συγκαταλέγουν ανάμεσα στα αρνητικά την εμφάνιση διαφήμισης/αυτοβιογραφίας, πρόβλημα το οποίο υπάγεται στην διατήρηση της αρχής της ουδετερότητας της εγκυκλοπαίδειας. Επίσης, αναφέρεται η δυσκολία συγγραφής σε wiki. Η επισήμανση αυτή επιβεβαιώνει την προηγούμενη αναφορά της έρευνας για τη σχετική δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι νέοι χρήστες και την αύξηση της γραφειοκρατίας τα τελευταία χρόνια.

Στην ερώτηση αναφορικά με τα κίνητρα ενασχόλησης με την εγκυκλοπαίδεια, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ως κίνητρο τη διάδοση της γνώσης και την χαρά-ικανοποίηση που συνδέεται με αυτήν την εθελοντική εργασία. Επιπλέον, πολλοί σημείωσαν ως κίνητρο την ομαδική

δουλειά, δηλαδή τη δουλειά στα πλαίσια μιας ομάδας. Έτσι, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η αλληλεπίδραση με άλλους χρήστες καταγράφεται ως κινητήρια δύναμη συγγραφής. Οι συμμετέχοντες δηλώνουν πως κερδίζουν και οι ίδιοι από την ενασχόληση με τη Βικιπαίδεια: γνώση, χαρά δημιουργικότητας, κίνητρα για μάθηση και περαιτέρω σκέψη. Φαίνεται πως η Βικιπαίδεια αποτελεί ένα μέσο απόκτησης νέων δεξιοτήτων ή εξάσκησης των ήδη υπαρχόντων. Όπως αναφέρεται σε αντίστοιχη μελέτη: «Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων σε συνεργατικά έργα αναφέρει κίνητρα που εστιάζουν στη γνώση, την ανταλλαγή πληροφοριών, την εκμάθηση νέων δεξιοτήτων και την κοινοτική συνεργασία» (Kuznetsov, 2006).

«...Φοβερή εμπειρία, το να δημιουργείς κάτι μικρό και να το βλέπεις να μεγαλώνει κομμάτι-κομμάτι από όλους, το να εμπλουτίζεις κάτι που θα διαβάσουν κι άλλοι».

«...Μαθαίνω (παρά την ηλικία μου) νέα πράγματα, ενημερώνομαι για τις νέες τάσεις και εξελίξεις σε τεράστιο πλήθος θεμάτων, εμπλουτίζω τις γνώσεις που ήδη έχω, εξασκώ τις γνώσεις μου στις ξένες γλώσσες».

«...Είναι πολύ ενθουσιώδες να μοιράζεσαι με τον κόσμο αυτά που γνωρίζεις και μαθαίνεις, τα κείμενα που γράφεις. Η Wikipedia είναι ένας χώρος όπου μπορείς να κάνεις ακριβώς αυτό. Πέρα από αυτό, η Wikipedia είναι κάτι στο οποίο αυτός που συνεισφέρει μαθαίνει να αμφιβάλει, να εξετάζει τις πηγές του, να μην επαναπαύεται με το “κοινά γνωστό”. Μαθαίνει να ερευνά και να γράφει με τρόπο τεκμηριωμένο και κατανοητό (πρακτικά, αυτό με έχει βοηθήσει και στις σπουδές μου). Επίσης μαθαίνει βασικές μεθόδους επικοινωνίας, διαλεκτικής συζήτησης και συνεννόησης. Γενικά, κάνω τον εαυτό μου καλύτερο, αφήνοντας και τον κόσμο καλύτερο».

«...Εποικοδομητική απασχόληση. Εκπαίδευση στη συγγραφή κειμένων».

«...Χαρά δημιουργικότητας και συμμετοχής σε ομάδες με κοινά ενδιαφέροντα, χαρά έρευνας, επιπλέον ερεθίσματα στην βιβλιοφιλία μου».

Τέλος, κατόπιν ερώτησης των συμμετεχόντων για το όραμά τους για τη Βικιπαίδεια, η πλειοψηφία δήλωσε ότι επιθυμεί να δει την εγκυκλοπαίδεια να μεγαλώνει σε μέγεθος και να βελτιώνεται στην ποιότητα των λημμάτων της. Επίσης, επιθυμούν περισσότερες κατηγορίες, ώστε να επιτευχθεί πληρότητα. Φυσικά, προϋπόθεση εμπλουτισμού αποτελεί η αύξηση του αριθμού των συνεισφερόντων. Κάποιοι δήλωσαν ότι οραματίζονται αμιγώς εγκυκλοπαιδικό περιεχόμενο. Ένας από τους συμμετέχοντες επισημαίνει ότι αυτό που προσδοκά είναι να παραμείνει η εγκυκλοπαίδεια ελεύθερη. Όπως αναφέρει και η Sullivan «Τρεις κρίσιμοι παράγοντες πίσω από την εκθετική αύξηση Wikipedia και τον αριθμό συνεισφερόντων του είναι: η συγκριτική έλλειψη ιεραρχίας, η ανωνυμία, και η απουσία εμπορευματοποίησης. Είναι πιθανό ότι εάν οποιοσδήποτε από αυτούς τους παράγοντες τροποποιηθεί ουσιαστικά, το αποτέλεσμα θα είναι μια γρήγορη έξοδος των συνεισφερόντων» (Sullivan, 2009: 91).

«...Να φτάσουμε τα 100.000 ποιοτικά λήμματα (δηλαδή όταν φτάσουμε τα 200.000 συνολικά)»

«...Να εμπλουτιστεί και να αναπτυχθεί ακόμα πιο πολύ»

«...1.000.000 λήμματα σε λιγότερο από 70 χρόνια»

«...Να εμπλουτιστεί με πολύ περισσότερα και αξιόλογα από κάθε άποψη λήμματα και να αποτελεί οδηγό γνώσης για όλους αλλά και μελλοντικής έρευνας από τους νεότερους».

«...Να υπάρχουν πληροφορίες για ό,τι ζητήσει κανείς»

«...Να συνεχίσει και να επεκταθεί»

«...Απελευθέρωση από όσους δεν ενστερνίζονται το σκοπό της, να γίνει εγκυκλοπαίδεια»

«...Η Βικιπαίδεια μπορεί κάποτε να γίνει μια πλήρης, αξιόπιστη πηγή γενικής, εγκυκλοπαιδικής γνώσης. Αυτό σημαίνει ότι θα έχει αναπτύξει μια πολύ μεγαλύτερη κοινότητα από συνεισφέροντες (είναι κι αυτό ένα όραμα). Η ενεργή συμμετοχή περισσότερων θα λύσει και όλα τα προβλήματα που έχει ακόμη».

«...Ποιοτικότερα λήμματα»

«...Σωστότερη δουλειά τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα, αντικειμενικά και από άτομα που προέρχονται από όλους τους κλάδους και τις ηλικίες. Κάποιος ο οποίος είναι ακαδημαϊκός, δε γίνεται να έχει τις γνώσεις για να αναφερθεί σε ένα θέμα μουσικής, όπως μια κυκλοφορία δίσκου».

B.6 Παρουσίαση και ανάλυση συνεντεύξεων

Για την ανάλυση των δεδομένων από τις ερωτήσεις της συνέντευξης πραγματοποιήθηκε η απομόνωση των ζητούμενων στοιχείων των απαντήσεων των συμμετεχόντων αναφορικά με 5 ευρύτερες θεματικές ερευνητικές κατηγορίες: 1) ο ρόλος των συμμετεχόντων -τα καθήκοντα και τα προβλήματα που απορρέουν από αυτόν-, 2) τα κίνητρα ενασχόλησής τους με την εγκυκλοπαίδεια, 3) η άποψή τους για την αξιοπιστία της εγκυκλοπαίδειας, 4) η άποψή τους για την ελληνική κοινότητα/αυτοδιαχείριση, 5) η καταγραφή των προβλημάτων της Ελληνικής Βικιπαίδειας και 6) το όραμα των συμμετεχόντων για αυτή. Στόχος ήταν να επιλεγούν τα σημεία - κλειδιά των συνεντεύξεων, να γίνει μια κατανόηση του κειμένου με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα, επικεντρώνοντας στα βασικά θέματα και να βρεθούν τα κοινά σημεία ή τα σημεία απόκλισης μεταξύ των συμμετεχόντων. Επιχειρήθηκε με άλλα λόγια, μια ποιοτική αφηγηματική ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις του εθελοντή συντάκτη, του διαχειριστή και του γραφειοκράτη/διαχειριστή.

B.6.1. Ρόλος

Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να σχολιάσουν το ρόλο τους μέσα στην κοινότητα, τα καθήκοντα που περιλαμβάνει καθώς και τα προβλήματα που συνδέονται με αυτόν. Όπως προκύπτει από την μελέτη των απαντήσεων στην ερώτηση αναφορικά με τυχόν προβλήματα που απορρέουν από το ρόλο, και οι τρεις συνεισφέροντες δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα. Οι διαχειριστές συναρτούν, κυρίως, τα προβλήματά τους με τον διαχειριστικό τους ρόλο.

Ο χρήστης περιγράφοντας το ρόλο του επισημαίνει ότι είναι «εθελοντής συντάκτης». Ο διαχειριστής αναφέρει όλους τους ρόλους του στην εγκυκλοπαίδεια και τις δραστηριότητες που συνδέονται με κάθε ρόλο χωριστά: «...Είμαι χρήστης, συντάκτης και διαχειριστής [...]. Ως χρήστης, απλά διαβάζω ό,τι χρειάζομαι [...]. Ως συντάκτης, γράφω νέα λήμματα, συμπληρώνω και διορθώνω υπάρχοντα λήμματα, συμμετέχω στη διαμόρφωση της πολιτικής της Βικιπαίδειας και κηρύσσω το όραμά μου για αυτήν [...]. Ως διαχειριστής, διαγράφω λήμματα που αποτελούν βανδαλισμό, ανούσια κείμενα, λήμματα που καταπατούν πνευματικά δικαιώματα, λήμματα για τα οποία η κοινότητα συναίνεσε να διαγραφούν ως μη εγκυκλοπαιδικά [...]». Με παρόμοιο αναλυτικό τρόπο περιγράφει τους ρόλους του και ο γραφειοκράτης/διαχειριστής: «[...] Πρώτα από όλα είμαι χρήστης, δηλαδή συντάκτης και ασχολούμαι με τη βελτίωση λημμάτων, τις διορθώσεις και γενικά οτιδήποτε κάνει οποιοσδήποτε άλλος χρήστης, που τα περισσότερα μπορεί να τα κάνει ο οποιοσδήποτε, είτε είναι γραμμένος, είτε όχι [...]. Μετά είμαι διαχειριστής, είμαι δηλαδή από αυτούς που έχουν κάποια επιπλέον δικαιώματα μέσα στο λογισμικό, κάποια επιπλέον κουμπάκια που μπορούν να διαγράψουν σελίδες, να βάλουν φραγή σε χρηστές, να προστατευόσουν σελίδες για να μην γίνονται αλλαγές και διάφορα άλλα [...]. Είμαι επίσης, γραφειοκράτης, ρόλος που δίνει επιπλέον κουμπάκια που μου επιτρέπουν να αλλάζω ονόματα σε χρήστες, να δίνω δικαιώματα σε χρηστές, δικαιώματα διαχειριστή κ.τ.λ. Είμαι ο μόνος που συνεχίζει να ασχολείται με αυτό το αντικείμενο. Ένας είναι εντελώς ανενεργός, ο άλλος είναι ενεργός, αλλά δεν ασχολείται με τέτοια διαδικαστικά [...]».

Ο εθελοντής συντάκτης όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, συμμετέχει στη Βικιπαίδεια ως «κάκτος» και έχει εισπράξει το θυμό άλλων Βικιπαιδιστών, προφανώς λόγω διαφωνιών για κάποια λήμματα: «[...] Ναι, βέβαια έχω αντιμετωπίσει προβλήματα. Στην Βικιπαίδεια συμμετέχω ως 'κάκτος'. Επειδή έκανα βιβλιογραφικές προσθήκες εκτεταμένες σε κάποια λήμματα εισέπραξα την μήνιν των υπολοίπων μελών της κοινότητας αλλά και την υποψία πως έκανα διαφήμιση». Ο διαχειριστής, δηλώνει ότι το πρόβλημα που αντιμετωπίζει ως χρήστης δεν είναι πολλά καθώς φροντίζει να φιλτράρει τις πληροφορίες που εμφανίζονται στην εγκυκλοπαίδεια. Ως συντάκτης θεωρεί ότι το κύριο πρόβλημά του είναι η

διαφωνία με άλλους συντάκτες αναφορικά με το περιεχόμενο της Βικιπαίδειας: *«Προβλήματα ως χρήστης έχω λίγα: Έχοντας γνώση της Βικιπαίδειας, μπορώ και διασταυρώνω τις πληροφορίες που βλέπω με ξένες Βικιπαίδειες, ελέγχω το χώρο συζήτησης λημμάτων ώστε να διαμορφώσω εικόνα αν υπάρχουν αμφισβητούμενα στοιχεία και είμαι ιδιαίτερα ικανοποιημένος από το αποτέλεσμα [...]». Ως συνεισφέρων, συναντώ προβλήματα από ανθρώπους με περιορισμένο όραμα για τη Βικιπαίδεια ή από άλλους με περιορισμένη φαντασία για το περιεχόμενό της [...]*. Ο ίδιος επίσης δηλώνει: *«[...] Ως διαχειριστής, δέχομαι, όπως και όλοι οι διαχειριστές με ενεργό ρόλο, συνεχή κριτική, πολλές φορές με καλή πρόθεση αλλά και κάποιες φορές με κακές προθέσεις». Την κριτική που αποδέχονται οι διαχειριστές περιγράφει και ο γραφειοκράτης/διαχειριστής: «[...] Ναι κυρίως ως διαχειριστής γίνομαι στόχος. Όλοι οι διαχειριστές έχουν από πίσω τους κάποιον που λέει ‘γιατί διέγραψες το δικό μου λήμμα’, ή ‘γιατί μου έβαλες φραγή’, ‘το δικό μου λήμμα είναι το καλύτερο’, ‘Είσαι κακός’ κ.τ.λ. [...]*.

Όπως απορρέει από τις απαντήσεις ο τρόπος αντιμετώπισης της κριτικής είναι κατά βάση ο διάλογος που στηρίζεται σε επιχειρήματα. Αναφέρει, λοιπόν, χαρακτηριστικά ο διαχειριστής ότι τους συμμετέχοντες με «περιορισμένο όραμα» για την εγκυκλοπαίδεια, τους αντιμετωπίζει με το διάλογο και καλή διάθεση: *«Αντιμετωπίζω τις καταστάσεις αυτές με διάλογο και ελπίδα για το ότι όλοι μας αλλάζουμε και μπορούμε να αλλάξουμε προς το καλύτερο [...]. Αντιμετωπίζω προβλήματα και προσπαθώ να δίνω λύσεις στα πιο απλά από αυτά πολύ συχνά [...]. Γράφω πάντα καθαρά τις απόψεις μου και εντοπίζω τις περιπτώσεις που αυτές παραμορφώνονται ή χρησιμοποιούνται με τρόπο που οδηγούν σε κατεύθυνση διαφορετική από αυτή που εννοώ. Υποστηρίζω με πάθος τις απόψεις μου και τις αρχές της Βικιπαίδειας: Συνεισφορά από όλους, για να παρέχεται ελεύθερα από τη Βικιπαίδεια το σύνολο της ανθρώπινης γνώσης [...]. Στα λιγότερο απλά προβλήματα, συνεισφέρω με επιχειρήματα με γνώμονα το όραμά της Βικιπαίδειας».* Την ίδια ακριβώς αντιμετώπιση, δηλαδή το διάλογο, υιοθετεί και ο γραφειοκράτης/διαχειριστής. Επιπρόσθετα, ο γραφειοκράτης/διαχειριστής παρατηρεί ότι αν αντιληφθεί κακοπροαίρετη κριτική π.χ. «τρολλάρισμα», αδιαφορεί για να μη δώσει «τροφή» σε αυτούς που κακοπροαίρετα εμπλέκονται

στη διαδικασία: «[...] Γενικά, μπορείς να πεις ότι “σύμφωνα με την τάδε πολιτική, ή με βάση αυτό που έχουμε συζητήσει, αυτό έπρεπε να γίνει”. Αυτό βέβαια αν καταλάβεις ότι κάποιος έχει μυαλό, ότι μπορεί να κατανοήσει. Αν καταλάβεις ότι απλά ‘τρολλάρει’, ότι τα λέει για να τα λέει και ότι θέλει να επιτεθεί, μπορείς να αδιαφορήσεις για να μη δώσεις περισσότερη τροφή για να ασχολείται. Συνήθως, άμα είναι πολύ επίμονος, θα βρεθεί πιθανότατα κάποιος να του βάλει μια φραγή ή θα του πουν οι άλλοι έντονα ότι έχει κάνει λάθος [...]».

B.6.2. Κίνητρα

Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για τα κίνητρα και τα οφέλη της ενασχόλησής τους με τη Βικιπαίδεια. Όλοι οι συμμετέχοντες δηλώνουν ως κίνητρο το εθελοντικό μοίρασμα γνώσης. Η εθελοντική διάχυση γνώσης γοητεύει και τους τρεις συνεισφέροντες ανεξαρτήτως ρόλου.

Ο συντάκτης σημειώνει ως κίνητρο: «[...] η επιθυμία για διάχυση της γνώσης και ο εμπλουτισμός της με νέα λήμματα κι πληροφορίες [...]. Η επιθυμία διόρθωσης εσφαλμένων και ανακριβών πληροφοριών [...]». Ο διαχειριστής αναφέρει ότι κινητήρια δύναμη για αυτόν είναι ότι: «[...] προσφέρω εθελοντικά σε όλο τον κόσμο, το πολυτιμότερο αγαθό, γνώση [...]». Επίσης, ο γραφειοκράτης/διαχειριστής δηλώνει χαρακτηριστικά: «[...] εγώ στην αρχή ξεκίνησα έχοντας στο μυαλό μου ότι διάβαζα πάρα πολύ και είχα πολλά άλλα βιβλία στη βιβλιοθήκη. Κάποια στιγμή βρήκα τη Βικιπαίδεια και είπα “για κοίτα, εδώ μπορώ να γράψω αυτά που διαβάζω και να τα βλέπει όλος ο κόσμος”. Και ήταν ωραίο [...]».

Πρέπει να αναφερθεί ότι και οι τρεις συμμετέχοντες πέρα από τον εθελοντισμό, υπογραμμίζουν την προσωπική ικανοποίηση που προσφέρει η ενασχόληση με το εγχείρημα και τη χαρά της δημιουργίας. Ο εθελοντής συντάκτης λέει ότι η Βικιπαίδεια είναι για αυτόν: «[...] φυγή από την καθημερινότητα». Επίσης, ο διαχειριστής διατείνεται ότι η δραστηριότητά του στη Βικιπαίδεια είναι: «[...] μια κατά βάση ευχάριστη δραστηριότητα. Πάντα ήθελα να

συμμετάσχω σε μια εθελοντική δραστηριότητα που να μου ταιριάζει». Επίσης, ο γραφειοκράτης/διαχειριστής χαρακτηριστικά, τονίζει: «[...] το κύριο είναι η χαρά της δημιουργίας. Συνήθως όταν με ρωτάνε είναι αυτό που απαντάω. Μπορείς να γράψεις κάτι που ξέρεις ότι είναι δικό σου. Κάποιοι θεωρούν ότι δεν είναι, ότι το ξέρουν μόνο αυτοί. Ακόμη και με ένα ψευδώνυμο, έχουν μια περσόνα που είναι αναγνωρίσιμη μέσα στην εγκυκλοπαίδεια. Δεν είναι άπλα εθελοντισμός, προσφέρει και ικανοποίηση προσωπική. Είναι η χαρά της δημιουργίας, ακόμη κι αν κάποιος φτιάξει κάτι και μετά το χαλάσει ο ίδιος».

B.6.3. Αξιοπιστία

Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες η άποψή τους αναφορικά με την αξιοπιστία της Βικιπαίδειας. Συμπεραίνουμε ότι οι Βικιπαιδιστές γνωρίζουν και αποδέχονται τα ζητήματα ποιότητας που συνδέονται με την εγκυκλοπαίδεια. Όλοι οι συμμετέχοντες επισημαίνουν την εμφάνιση άρθρων με αναξιόπιστο περιεχόμενο όπως για παράδειγμα στρατευμένα άρθρα, άρθρα διαφήμισης και αυτοπροβολής.

Ο εθελοντής συντάκτης αναφέρει: «[...] και βέβαια υπάρχουν τέτοιου χαρακτήρα άρθρα. Τα οποία εξυπηρετούν την προβολή αντιεπιστημονικών θέσεων, και ιδεοληψιών. Επίσης υπάρχουν άρθρα αυτοπροβολής [...]». Παρόμοια, τονίζει ο διαχειριστής: «[...] σαφέστατα υπήρχαν και υπάρχουν λήμματα στα οποία το περιεχόμενο έχει προκύψει από συντάκτες που έχουν συγκεκριμένες - μη αντικειμενικές απόψεις τις οποίες θέλουν να επιβάλουν. Άλλοι από αυτούς λόγω πεποιθήσεων, άλλοι από αυτούς στρατευμένοι από οργανώσεις και άλλοι απλά πληρωμένοι για τις υπηρεσίες τους, ανεξαρτήτως ιδεολογίας [...]». Τα στρατευμένα άρθρα επιβεβαιώνει και ο γραφειοκράτης/διαχειριστής: «[...] παραδείγματα στρατευμένων άρθρων είναι πάρα πολλά. Είναι συνέχεια και ξεκάθαρα. Είτε για πολιτικούς είτε για καλλιτέχνες».

Σχετικά με την αξιοπιστία της Βικιπαίδειας ο χρήστης δηλώνει λακωνικά: «[...] όχι δεν πιστεύω πως είναι αξιόπιστη πηγή στο σύνολό της. Και αυτό διότι είναι ανοικτή για επεξεργασία από ένα κοινό άνισο ως προς τα πνευματικά και

τεχνικά εφόδια [...]. Αυτό που ισχύει στην Βικιπαίδεια ως πηγή πληροφόρησης ισχύει βέβαια και για κάθε άλλη παρόμοια: πως πρέπει να αντιπαραβάλλεται με άλλες [...]. Ο διαχειριστής συγκρίνοντας την εγκυκλοπαίδεια με τις πληροφορίες που λαμβάνει κανείς από το διαδίκτυο δηλώνει: «[...] πιστεύω ότι η Βικιπαίδεια είναι η πιο αξιόπιστη πηγή από αυτές που διατίθενται δωρεάν στο διαδίκτυο...». Ωστόσο, ο ίδιος σπεύδει να διευκρινίσει ότι η Βικιπαίδεια: «παρέχει αξιοπιστία υπό όρους, σε ανθρώπους που αντιλαμβάνονται ότι οι πληροφορίες που βρίσκονται στη Βικιπαίδεια είναι ευμετάβλητες [...]. Δεν παρέχει την όποια αξιοπιστία – ‘τυφλοσούρτη’ παρείχε μια χάρτινη εγκυκλοπαίδεια [...]»

Αξίζει να σημειωθεί ότι τονίζεται και από τους τρεις συμμετέχοντες η ανάγκη κριτικής σκέψης και φιλτραρίσματος των πληροφοριών που λαμβάνει κανείς από την εγκυκλοπαίδεια. Οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι για να αντιμετωπίσουν οι χρήστες αυτό το έλλειμμα αξιοπιστίας πρέπει να επαληθεύουν τις πληροφορίες. Ο συντάκτης αναφέρει: «Αυτό που ισχύει στην Βικιπαίδεια ως πηγή πληροφόρησης ισχύει βέβαια και για κάθε άλλη παρόμοια: πως πρέπει να αντιπαραβάλλεται με άλλες» Ανάλογα, επισημαίνει ο διαχειριστής: «[...] όπως και κάθε εργαλείο, πρέπει να ξέρει κανείς πώς να το χρησιμοποιήσει [...]. Παρέχει υψηλότερη αξιοπιστία σε όσους αντιλαμβάνονται ότι πρέπει να χρησιμοποιούν την κριτική τους σκέψη πριν αποδεχτούν κάτι [...]. Ο γραφειοκράτης/διαχειριστής τονίζει και αυτός με τη σειρά του την ανάγκη κριτικής σκέψης: «Παρέχει υψηλότερη αξιοπιστία σε όσους αντιλαμβάνονται ότι πρέπει να χρησιμοποιούν την κριτική τους σκέψη πριν αποδεχτούν κάτι. Μάλιστα ο γραφειοκράτης επιθυμεί την κριτική σκέψη και από τους εθελοντές συντάκτες, αυτούς δηλαδή που ξεκινούν να γράψουν ή να διορθώσουν ένα λήμμα της εγκυκλοπαίδειας: «Αυτό που θέλουμε εμείς, σχετικά με την πολιτική της επαληθευσιμότητας, είναι ότι η ίδια η Βικιπαίδεια θα πρέπει να στηρίζεται σε πηγές που είναι πιο αξιόπιστες από την ίδια. Όταν στηρίζεις ένα εγκυκλοπαιδικό λήμμα σε άρθρα της ‘espresso’ ή σε ‘σάιτς’ που δεν ξέρεις ποιος είναι από πίσω, αν είναι κάποιος επαγγελματίας ή αν είναι φίλος του βιογραφουμένου ή άπλα τα γράφει από το κεφάλι του, προφανώς δεν μπορείς να κανείς κάτι αξιόπιστο [...]».

Ο γραφειοκράτης/διαχειριστής συνδέει τα λεγόμενα μη εγκυκλοπαιδικά άρθρα, αυτά δηλαδή που δεν θα είχαν θέση σε μια κλασική εγκυκλοπαίδεια, με αναξιόπιστο περιεχόμενο: «[...] όπως λέω συνήθως, τα περισσότερα σημαντικά λήμματα, τα αμιγώς εγκυκλοπαιδικά, είναι αξιόπιστα. Αυτά που δεν θα είχαν θέση σε άλλη καμιά εγκυκλοπαίδεια, συνήθως θα πρέπει να τα ελέγξεις δύο και τρεις φορές. Αυτά για τα οποία υπάρχουν καλές πηγές είναι προφανώς εύκολο να ελεγχθούν. Ένα άρθρο για κάποια εξωτική παραλία ενός έρημου νησιού, για το οποίο δεν έχει γράψει κανένας άλλος, εκτός από αυτόν που κάνει κάμπινγκ εκεί, προφανώς δεν έχει πολλές πηγές για να είναι αξιόπιστο η ακόμη πιο κλασικά, λήμμα για κάποιον τραγουδιστή, ο οποίος εμφανίστηκε σε δυο τρεις εκπομπές και έβγαλε ένα σινγκλάκι, δεν έχει και πολλά πράγματα να γράψεις για αυτό, τα οποία να μπορείς να τα ελέγξεις κάπου αξιόπιστα [...]». Ο ίδιος, σχετικά με τα θέματα επικαιρότητας σχολιάζει: «Επιτρέπονται οι βιογραφίες και τα ζητήματα επικαιρότητας. Προφανώς και επιτρέπεται να ενημερώνονται λήμματα άμεσα, αλλά σε αυτήν την περίπτωση δημιουργούνται προβλήματα του να μεγαλοποιούνται τα πολύ πρόσφατα γεγονότα. Κάποιο πολύ πρόσφατο γεγονός, επειδή βρίσκεται σε πολλές πηγές, εφημερίδες και περιοδικά και επειδή ασχολούνται πολύ με αυτό, θεωρείται ως κάτι πολύ σημαντικό το οποίο συνιστά και εγκυκλοπαιδικό λήμμα, π.χ. ο Γέρων Παστίσιος. Το ότι κάτι είναι πολύ πρόσφατο δε σημαίνει ότι δεν είναι και εγκυκλοπαιδικό, αλλά υπάρχουν και πολλές επίκαιρες ειδήσεις μη εγκυκλοπαιδικές».

Αναφορικά με τη συζήτηση σχετικά με την εγκυκλοπαιδικότητα των λημμάτων, ο γραφειοκράτης φαίνεται να τείνει με το ρεύμα αυτών που επιθυμούν αμιγώς εγκυκλοπαιδικό περιεχόμενο: «Δεν εννοώ ότι δεν μου αρέσει το ότι έχει θέματα λαϊκής κουλτούρας. Δεν μου αρέσει το να έχει μόνο θέματα λαϊκής κουλτούρας και δεν έχει περισσότερα κλασικά ή ότι 'τραβιέται' η όλη κατάσταση να γίνει ακόμη ευκολότερο να μουν ακόμη περισσότερα λήμματα με θέματα λαϊκής κουλτούρας [...]. Είναι ανοιχτή κοινότητα, κανένας όμως δεν είναι υποχρεωμένος να συμμετέχει, κανένας δεν είναι υποχρεωμένος να αποδεχτεί τους κανόνες. Εμείς λέμε ότι όποιος δεν συμφωνεί με αυτό το πράγμα που φτιάξαμε δεν είναι υποχρεωμένος να συμμετέχει. Αλλά αφού συμμετέχει θα πρέπει να αποδέχεται τουλάχιστον ότι θα κάνουμε εγκυκλοπαίδεια [...]. Από και πέρα, αυτοί που θέλουν

μπορούν να λένε ότι συμφωνούν ότι η Βικιπαίδεια είναι εγκυκλοπαίδεια αλλά και ότι είναι και κάτι πολύ μεγαλύτερο. Έτσι, επιχειρούν να ‘τραβήξουν’ τις έννοιες και τους ορισμούς για το τι είναι πρόσφατο, τι είναι σημαντικό κ.τ.λ.».

Επίσης, υπονοείται από τον ίδιο η τάση κάποιων συμμετεχόντων να στρέφουν το ανοιχτό περιεχόμενο και τη δυνατότητα διαλόγου ενάντια στην ίδια τη διαδικασία, αποπροσανατολίζοντας και τους υπόλοιπους χρήστες: «[...] αλλά επειδή είναι τόσο ανοιχτό και επειδή είναι πολύ εύκολο να κανείς οποιεσδήποτε αλλαγές χωρίς να τις ελέγξει κανείς, ή μπορείς να κανείς πολύ γρήγορα πολλά πράγματα που μέχρι να συζητηθούν, ενδέχεται να παραβιάζεται η πολιτική και να δημιουργούνται δεδομένα και να προκύπτει έτσι μια *de facto* άρνηση της πολιτικής. Εκεί πέρα δημιουργούνται προβλήματα. Συνεχώς κινείται αυτό. Είναι ένας μύλος σε συνεχείς κύκλους [...]. Ένα απλό παράδειγμα: για τη δημιουργία λημμάτων για ποδοσφαιρικές ομάδες είχε τεθεί ως πρακτικό μέτρο να έχουν αγωνιστεί δυο φορές σε εθνική κατηγορία. Στην πράξη, κάποιοι δεν ήθελαν να το εφαρμόσουν. Μέχρι να συζητηθεί το ζήτημα, μπορεί να είχαν δημιουργηθεί δέκα λήμματα. Καθώς συζητιέται αν κάτι συμφωνεί όντως με τους κανόνες, σε πρακτικό επίπεδο, μπορεί να αποπροσανατολιστεί η συζήτηση με ερωτήματα του τύπου ‘και γιατί να κάνουμε εγκυκλοπαίδεια και να μην κάνουμε κάτι μεγαλύτερο’. Εκεί ‘χάνεται λίγο η μπάλα’[...]».

B.6.4. Κοινότητα

Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν με ποιο τρόπο υφίσταται η κοινότητα της Βικιπαίδειας και αν οι ίδιοι νιώθουν «κομμάτι» αυτής της κοινότητας. Από την μελέτη των απαντήσεων προκύπτει ότι η ελληνική Βικιπαίδεια σαφώς και υφίσταται ως κοινότητα και ότι οι συμμετέχοντες νιώθουν μέλη αυτής της κοινότητας.

Ο συντάκτης πιστεύει ότι η κοινότητα: «[...] υφίσταται με πολλούς τρόπους: με πιο ενεργά και δραστήρια μέλη, πιο έμπειρα και λιγότερο έμπειρα. Υφίσταται με διάφορες πρωτοβουλίες σχετικές με τη διάδοση της Βικιπαίδειας σε

ευρύτερα σύνολα (π.χ. projects στην μέση εκπαίδευση από εκπαιδευτικούς χρήστες) ή με εργαστήρια σεμινάρια σε Δημόσια Ιδρύματα και βιβλιοθήκες [...)]. Ο διαχειριστής επισημαίνει: «Την κοινότητα της ελληνικής Βικιπαίδειας αποτελούν όλοι όσοι συνεισφέρουν, έστω και ένα γράμμα, μια λέξη σε αυτήν. Όσοι ασχολούνται περισσότερο, την επηρεάζουν πιο πολύ. Μέλη της κοινότητας είναι ελληνόφωνοι άνθρωποι από όλο τον κόσμο, ακόμη και κάποιοι που δε μιλούν καλά τα ελληνικά, αλλά μαθαίνουν σιγά-σιγά. Υφίσταται μέσα από τα λήμματα, μέσα από τις διορθώσεις, τις περιλήψεις των διορθώσεων, μέσα από τις συζητήσεις των λημμάτων και των χρηστών, μέσα από τις συζητήσεις για τη διαμόρφωση πολιτικής, μέσα από κάθε συνεισφορά». Ο γραφειοκράτης/διαχειριστής πιστεύει πως η κοινότητα υφίσταται, αλλά είναι «χαλαρή»: «[...] είναι πολύ χαλαρή κοινότητα. Απλά, είναι μια κοινότητα, η οποία δεν έχει σταθερά μέλη, τουλάχιστον δεν έχει πολλά σταθερά μέλη. Υπάρχουν χρήστες που έρχονται και φεύγουν και συνεχώς ανανεώνονται. Ανανεώνεται δηλαδή το δυναμικό. Πάνω κάτω, αν θεωρήσουμε ότι ο ορισμός της κοινότητας είναι ένας αριθμός ανθρώπων που μαζεύονται και έχουν ένα κοινό σκοπό, κάτι που δεν ισχύει σε μια κοινωνία που είναι απλά ένα σύνολο ανθρώπων που βρεθήκαν στο ίδιο μέρος – χώρο, αλλά δεν έχουν κοινό σκοπό, η Βικιπαίδεια είναι μια κοινότητα [...)].

Και οι τρεις συμμετέχοντες αποδέχονται ότι η κοινότητα υφίσταται ως κάτι ετερογενές. Ο συντάκτης αναφέρει: «Υφίσταται σίγουρα όχι ως κάτι συμπαγές αλλά ως σύνολο επιμέρους ετερόκλητων υποσυνόλων. Ετερόκλητων γεωγραφικά, κοινωνικοοικονομικά, μορφωτικά, από άποψη ενδιαφερόντων κλπ.» Ο διαχειριστής αναγνωρίζει πλήθος συμπεριφορών στο πλαίσιο της κοινότητας: «[...] η κοινότητα της Βικιπαίδειας είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας. Αποτελείται από ανθρώπους που συνεισφέρουν σιωπηλά, άλλους που επιδιώκουν τη συζήτηση και την προβολή τους, άλλους που απλά κριτικάρουν και λίγους που αντιστοιχούν στα λιγότερα επιθυμητά μέλη της κοινωνίας. Άλλοι απλά βανδαλίζουν τα λήμματα, άλλοι εργάζονται αντίθετα με τις αρχές της Βικιπαίδειας και σύμφωνα με τις απαιτήσεις των εργοδοτών τους (όποιοι και είναι αυτοί) και άλλοι απλά επιθετικοί προκαλούν προβλήματα στη λειτουργία της [...)]. Τέλος, ο γραφειοκράτης/διαχειριστής πιστοποιεί την ύπαρξη κοινότητας με τα ιδιαίτερα

χαρακτηριστικά της ακόμη και με την ύπαρξη στοιχείων που δε συνάδουν με το σκοπό της: «[...] απλά μέσα της περιλαμβάνει και στοιχεία που δεν συμφωνούν με το βασικό της σκοπό. Πάντως, έχει τα έθιμα, τις παραδόσεις τις ενδοκοινοτικές σχέσεις».

Σε ό,τι αφορά το δεύτερο ερώτημα, αν δηλαδή οι ερωτηθέντες νιώθουν μέλη αυτής της κοινότητας ο συντάκτης απαντά: «Νιώθω πως ανήκω ταυτόχρονα σε πολλά επιμέρους υποσύνολα». Και ο διαχειριστής επίσης, δηλώνει απερίφραστα: «νοιώθω σαφέστατα μέλος αυτής της κοινότητας» Αν και δεν το δηλώνει καθαρά όπως οι παραπάνω, από τα λεγόμενα του γραφειοκράτη/διαχειριστή προκύπτει ότι και αυτός νιώθει μέλος αυτής της κοινότητας. Άλλωστε, ο ίδιος είναι από τους λίγους που προσπαθεί με την οργάνωση δράσεων να ενισχύσει αυτήν την κοινότητα: «[...] Έχω γνωριστεί με πολλά μέλη και έχουμε κάνει δράσεις για να φέρουμε καινούργιους χρηστές όπως για παράδειγμα παρουσιάσεις, εργαστήρια κ.λ.π. Οι περισσότεροι, είτε δεν θέλουν να αποκαλύψουν την ταυτότητά τους, είτε δε θέλουν να ασχοληθούν με αυτό το κομμάτι. Το οποίο είναι εντάξει [...]. Ο καθένας μπορεί να ασχοληθεί με το κομμάτι που θέλει». Ο ίδιος επίσης, λέει: «[...] Την περισσότερη δουλειά την κάνουν οι εγγεγραμμένοι χρήστες. Αρκετή δουλειά όμως, κάνουν και οι ανώνυμοι χρήστες ή οι νέοι χρηστές που μπορεί να γράψουν ένα δυο λήμματα κα μετά να αποχωρήσουν. Νομίζω, χωρίς να είμαι σίγουρος, πως πρέπει να είναι ένα δέκα % περίπου της δουλειάς που κάνουν οι ανώνυμοι και οι εγγεγραμμένοι το υπόλοιπο».

B.6.5. Προβλήματα της Βικιπαίδειας

Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να επισημάνουν τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής Βικιπαίδειας καθώς και τους λόγους για τους οποίους πιστεύουν ότι δεν έχει αναπτυχτεί τόσο πολύ.

Δηλώνει λοιπόν ο συντάκτης: «[...] τα βασικότερα από τα προβλήματά της είναι, νομίζω, η υπερφόρτωση με πληροφορίες και δεδομένα, κάτι που δυσκολεύει την αποτελεσματική διαχείριση της ή άλλοτε πάλι οι περιληπτικές οι πληροφορίες

που παρέχει. Ο συντάκτης επισημαίνει επίσης, ως αρνητικό τη σύγκριση με άλλες γλωσσικές εκδόσεις και το συνακόλουθο αποκλεισμό λημμάτων για αυτό το λόγο: «...ένας άλλος λόγος που θα μπορούσε να αναφερθεί θα ήταν η έντονη παρουσία άλλων ξενόγλωσσων εγχειρημάτων όπως της Αγγλικής Βικιπαίδειας που συχνά γίνεται αναφορά ως μέτρο και κριτήριο για την Ελληνική ακόμα και από τα μέλη της κοινότητας της Ελληνικής Βικιπαίδεια. Μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που αν επιχειρήσεις να γράψεις ένα νέο λήμμα, ας πούμε πιο ειδικού ενδιαφέροντος, που δεν υπάρχει στην Ελληνική Βικιπαίδεια, και που ταυτόχρονα δεν υπάρχει ούτε σε μία ξενόγλωσση, τότε αυτό γίνεται εμπόδιο για την σύνταξη λημμάτων [...]». Ο συντάκτης αναδεικνύει και άλλα μειονεκτήματα όπως ο βανδαλισμός και η αργή διόρθωση των λημμάτων: «[...] η χειραγώγηση των λημμάτων (θρησκευτικού, πολιτικού ή άλλου περιεχομένου) από ομάδες ή άτομα είτε από συγκεκριμένα κίνητρα είτε απλώς με πρόθεση βανδαλισμού. Ο έλεγχος της κοινότητας δεν καταφέρνει πάντα να διατηρεί την αντικειμενικότητα του περιεχομένου αφού αργεί να προχωρήσει σε διορθώσεις και να επεξεργαστεί τις επισημάνσεις, που κάνουν για τα λάθη οι διάφοροι χρήστες της [...]». Ακόμη, στην απάντηση του εθελοντή συντάκτη διαφαίνεται και μια αρνητική άποψη για αυτούς που διαθέτουν ευκολία στη χρήση της εγκυκλοπαίδειας, γνωρίζουν δηλαδή καλά το λογισμικό και εκμεταλλεύονται τις γνώσεις τους. Έτσι, καταγράφει ως βασικό πρόβλημα την: «[...] πόλωση σε συγκεκριμένες ομάδες και το γεγονός πως χρήστες που είναι ειδήμονες στη λειτουργία της πλατφόρμας μπορούν να επιβάλλουν τις απόψεις τους με ιδιαίτερη άνεση».

Ο διαχειριστής αναφέρει: «[...] το σημαντικότερο πρόβλημα της ελληνικής Βικιπαίδειας είναι η συμμετοχή περιορισμένου αριθμού χρηστών. Αν υπήρχαν περισσότεροι χρήστες, θα είχαμε πιο ισορροπημένη ανάπτυξη της [...]. Ο γραφειοκράτης/διαχειριστής μιλώντας για την ανάπτυξη και το μέγεθος της εγκυκλοπαίδειας επισημαίνει: «[...] το μετράμε ούτως η άλλως σε αριθμούς, ανάλογα με το πόσοι μιλάνε τη γλώσσα και όχι πόσοι μένουν στην Ελλάδα. Όντως, δεν έχει τόση μεγάλη ανάπτυξη όσο οι άλλες αν και βασικά έχουμε περίπου τους ίδιους ρυθμούς ίσως και λίγο καλύτερους. Η αγγλική έχει μια πτωτική πορεία σε νέους χρήστες που να ανανεώνουν τον πυρήνα της κοινότητας. Όλες ακολούθησαν

μια πορεία ανοδική μέχρι τον Απρίλιο του 2007 και μετά μια μικρή πτώση και σχεδόν ευθεία πορεία. Στην ελληνική αυτή η ευθεία είναι πραγματικά ευθεία. Το θέμα είναι ότι δεν έχει ανεβεί τόσο ψηλά. Είναι δηλαδή, ευθεία, αλλά χαμηλά, προς το μηδέν». Ο γραφειοκράτης εκτός από τη μειωμένη συμμετοχή αναφέρει και αυτός επιβλητική συμπεριφορά από μέρους κάποιων χρηστών: «[...] παράδειγμα, από τις δυσκολίες που μπορεί να βρει ένας νέος χρήστης: Μπορεί σε ένα λήμμα να έχει κάποια διαφωνία, να διορθώσει κάποιος παλιός και έμπειρος χρήστης, δηλαδή να τον αναιρέσει, να διαφωνήσουν και αναιρώντας ο ένας τις επεξεργασίες του άλλου, ξαφνικά ο έμπειρος χρήστης, επειδή γνωρίζει τους κανόνες, να τον παραπέμψει στους διαχειριστές επειδή έχει παραβεί τον κανόνα των τριών επαναφορών μέσα σε ένα εικοσιτετράωρο, Κάτι που φυσικά ο νέος δεν γνώριζε. Είναι καθαρά θέμα νοοτροπίας. Ότι “εγώ ξέρω”[...]

Στο ερώτημα γιατί δεν έχει αναπτυχθεί η ελληνική Βικιπαίδεια ο συντάκτης υπογραμμίζει: «[...] πιστεύω πως είναι υπόθεση κατά βάσιν κάποιων λίγων “ρομαντικών” θιασωτών του “εκδημοκρατισμού” της πληροφορίας και της γνώσης και κάποιων με πνεύμα διερευνητικό. Βέβαια για τη μη ανάπτυξή της μπορεί να χρεωθεί το γεγονός πως στη χώρα μας η φιλαναγνωσία είναι υπόθεση μια μιας μειοψηφίας και μάλιστα το διάβασμα βιβλίων αναφοράς. Το γράψιμο είναι μια απαιτητική πνευματική υπόθεση και μάλιστα κειμένων επιστημονικών-εγκυκλοπαιδικών που θέλουν χρόνο και τρέξιμο σε βιβλιοθήκες, και επιστημονική συγκρότηση και συνείδηση. Με τις βιβλιοθήκες δεν έχει εξοικειωθεί ο Έλληνας μαθητιόθεν και φοιτητιόθεν. Για να μην μιλήσουμε πως δεν έχει εκπαιδευθεί να γράφει μια συνθετική εργασία με βιβλιογραφία. Λόγω του μεγέθους και της δημοτικότητας της, είναι εν δυνάμει βάση γνώσεων για πολλούς, όμως αντιστρόφως ανάλογα μικρή είναι η συμμετοχή στη συγγραφή λημμάτων». Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στην ελληνική ταυτότητα αποδίδει και ο διαχειριστής τα χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης: «[...] δε γνωρίζω γιατί η κοινότητα της ελληνικής Βικιπαίδειας δεν έχει αναπτυχθεί όσο άλλες. Ίσως οι Έλληνες να έχουν κάποια χαρακτηριστικά που δεν ταιριάζουν με αυτά που έχουν οι περισσότεροι Βικιπαιδιστές. Οι Βικιπαιδιστές συνήθως είναι άνθρωποι που τους αρέσει να εκφράζονται γραπτά, μπροστά σε έναν υπολογιστή, να προσφέρουν στην κοινότητα

χωρίς όφελος και να αποδέχονται την ύπαρξη αντίρρησης». Τέλος, ο γραφειοκράτης εκτός από την αυξημένη γραφειοκρατία και τα πολύπλοκα τεχνικά χαρακτηριστικά που δε βοηθούν στην ανάπτυξη, θεωρεί ότι οι παλαιοί χρήστες δε βοηθούν στην ενσωμάτωση νέων μελών και πολλές φορές επιδεικνύουν αλαζονική συμπεριφορά: «[...] το κακό είναι ότι δεν είναι πολύ καλές οι συνθήκες που να επιτρέπουν σε νέους χρηστές να ενσωματωθούν. Πολύ εύκολα αποπαίρνουν κάποιον αν κάνει λάθη, πολύ εύκολα κατηγορούν κάποιον ότι δεν έχει καλές προθέσεις. Περιμένουν πάρα πολλά από τους νέους χρηστές. Είναι πλέον δύσκολο πιστεύω να ξεκινήσει πλέον κάποιος σήμερα να μάθει πως να γραφεί, τα τεχνικά, την πολιτική, να ακόλουθη όλες τις οδηγίες και όλους τους κανόνες. Το άσχημο είναι ότι κάποιοι περιμένουν ότι θα τα ξέρει αυτά ο νέος χρήστης με το που θα εμφανιστεί [...]. Δεν είναι αρκετά εύκολο, αλλά αν κάποιος από την αρχή αποφασίσει και καταλάβει πόσο ωραίο είναι δεν είναι και πολύ δύσκολο. Τώρα, ελπίζω ότι με κάποια καινούργια τεχνικά χαρακτηριστικά θα μπορέσουμε τουλάχιστον αυτό το κομμάτι να είναι για νέους χρήστες πιο εύκολο, το πώς ξεκινάει δηλαδή ένα λήμμα, πώς διορθώνεις κάτι κ.τ.λ. [...]

B.6.6. Όραμα για τη Βικιπαίδεια

Οι άνθρωποι που ασχολούνται συστηματικά με τη Βικιπαίδεια επιθυμούν, όπως είναι φυσικό, την ανάπτυξη και τη βελτίωσή της.

Συγκεκριμένα, ο συντάκτης υπογραμμίζει ότι επιδιώκει εγκυρότητα και εκδημοκρατισμό: «Οραματίζομαι μια εγκυκλοπαίδεια έγκυρη και ακόμα πιο εκδημοκρατισμένη». Ανάλογα, σημειώνει ο διαχειριστής: «Το όραμά μου συμπίπτει με αυτό του ιδρυτή της Jimbo Wales: "Φανταστείτε ένα κόσμο στον οποίο ο κάθε άνθρωπος στον πλανήτη έχει ελεύθερη πρόσβαση στο σύνολο της ανθρώπινης γνώσης. Αυτό κάνουμε." Ένα μικρότερο και πολύ πιο πεζό τμήμα του οράματός μου είναι το να φτάσει σύντομα η ελληνική Βικιπαίδεια το 1.000.000 ποιοτικά λήμματα. Έχουμε φτάσει σχεδόν στο ένα δέκατο αυτού του στόχου!». Τέλος, ο γραφειοκράτης/διαχειριστής επιθυμεί και αυτός με τη σειρά του μια εγκυκλοπαίδεια καλύτερη από όλες τις άλλες με περισσότερα και καλύτερα

λήμματα. Επιπλέον, επιθυμεί περισσότερες δραστηριότητες είτε εξωτερικές, είτε εσωτερικές, στο πλαίσιο δηλαδή της πλατφόρμας wiki. Μια από αυτές είναι και η μετάφραση: *«Να γίνει μια ποιοτική, αξιόπιστη εγκυκλοπαίδεια, καλύτερη από όλες τις άλλες. Να έχει πολλούς χρηστές, για να έχει πολλά περισσότερα λήμματα και καλύτερα λήμματα. Έχουμε κάνει κάποιες δραστηριότητες για να γραφτούν καινούργια λήμματα, κυρίως στον τομέα των μεταφράσεων, να μεταφράζονται δηλαδή καινούργια λήμματα....»*

B.7 ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο εθελοντής συντάκτης περιγράφει το ρόλο του λακωνικά, δηλώνοντας απλά ότι είναι εθελοντής συντάκτης. Είναι πολύ ενδιαφέρον ότι, όπως προκύπτει από την απάντησή του, ο εθελοντής συντάκτης νιώθει ιδιαίτερα αδικημένος στο πλαίσιο της κοινότητας. Αξίζει να αναφερθεί ότι δεν αναφέρει ότι εισπράττει την οργή των διαχειριστών, αλλά των υπόλοιπων μελών της κοινότητας συλλήβδην, χωρίς να κατονομάζει διαχειριστικούς ρόλους. Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτο ότι η καταγραφή αυτή, αφενός υποδηλώνει ότι ο συντάκτης αποδέχεται ότι η Βικιπαίδεια συνιστά μια κοινότητα και αφετέρου, ότι ο ίδιος νιώθει μέλος αυτής της κοινότητας, έστω και αποδιοπομπαίο. Αξιοσημείωτο είναι ότι και οι δύο συμμετέχοντες με διαχειριστικό ρόλο δεν εξαντλούν την απάντησή τους σε αυτόν τον ρόλο διαχείρισης, αλλά παρουσιάζουν ισότιμα και τους άλλους ρόλους τους, δηλαδή ως απλοί χρήστες και εθελοντές συντάκτες. Παρατηρούμε ότι και οι δύο διαχειριστές περιγράφουν την κριτική που αποδέχονται όταν ασκούν τα καθήκοντά τους. Μάλιστα, η κριτική εις βάρος των διαχειριστών παρουσιάζεται καθολική καθώς και οι δυο σημειώνουν χαρακτηριστικά ότι όλοι οι διαχειριστές με ενεργό ρόλο, δέχονται συνεχή κριτική. Η κριτική χαρακτηρίζεται από τους διαχειριστές είτε καλοπροαίρετη, είτε κακοπροαίρετη καθώς και οι ίδιοι αναγνωρίζουν ότι πολλές φορές μπορεί να γίνεται με καλή πρόθεση αλλά και αρκετές φορές γίνεται με κακές προθέσεις. Επιβεβαιώνεται επομένως, ότι ο ρόλος τους διαχειριστή συνδέεται περισσότερο με ευθύνες και καθήκοντα πάρα με δικαιώματα. Υπό αυτή την έννοια, είναι ένας τίτλος συμβολικός (Reagle, 2010:

127). Ανάλογα, όπως επισημαίνουν οι Ayers, Matthews & Yates, η διαχείριση (Adminship) είναι ένα «καθήκον, όχι ένα βραβείο» (Ayers Matthews & Yates, 2008: 328). Οι διαχειριστές αναλαμβάνουν μια δύσκολη εργασία και είναι υπόλογοι για τις ενέργειές τους. Ωστόσο, φαίνεται ότι, ως επί το πλείστον, έχουν εξοικειωθεί με τις όποιες δυσκολίες συνεπάγεται ο ρόλος τους. Οι δυο αυτές καταγραφές, ο συντάκτης που έχει παράπονο και οι διαχειριστές που γίνονται αποδεκτές παραπόνων, επιβεβαιώνουν μια ζωντανή κοινότητα με τις συζητήσεις, τις διαφωνίες και τα παράπονα των μελών της.

Γίνεται εμφανές ότι παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι συμμετέχοντες, επιθυμούν και συνεχίζουν την ενασχόλησή τους με τη Βικιπαίδεια. Από τις απαντήσεις των διαχειριστών διαφαίνεται πως ο βασικός τρόπος αντιμετώπισης των διαφωνιών και των προβλημάτων που ανακύπτουν είναι ο διάλογος. Στο διάλογο προτάσσονται κυρίως ως επιχειρήματα οι ιδρυτικές αρχές και οι κανονισμοί της Βικιπαίδειας. Η εφαρμογή των κανόνων και των αρχών της εγκυκλοπαίδειας προσλαμβάνεται ως μια επαναλαμβανόμενη διαδικασία στην οποία συμμετέχουν όλοι οι συνεισφέροντες, αλλά κυρίως οι διαχειριστές. Οι πολιτικές και οι κατευθυντήριες γραμμές συζητούνται και οργάνονται στις σελίδες συζήτησης. Πρόκειται για ένα διάλογο που στηρίζεται στην καλή θέληση των συμμετεχόντων και φυσικά στην εργασία και το χρόνο που αφιερώνουν οι διαχειριστές, οι οποίοι γνωρίζουν καλύτερα τα διαδικαστικά της εγκυκλοπαίδειας. Ο γραφειοκράτης δηλώνει πως μερικές φορές η αδιαφορία δύναται να αντιμετωπίσει πιο αποτελεσματικά κακεντρεχείς ενέργειες όπως λόγω χάρη τα trolls.

Η καταγραφή εννοιών όπως «ευχαρίστηση», «φυγή», «χαρά της δημιουργίας» δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες όχι μόνο προσφέρουν, αλλά κερδίζουν και προσωπικά οφέλη από τη δραστηριότητά τους. Οι δυνάμεις που κινητοποιούν τους συμμετέχοντες είναι το εθελοντικό μοίρασμα της γνώσης και η προσωπική ικανοποίηση που προκύπτει από τη χαρά της δημιουργίας. Επιπρόσθετα, ως κίνητρο σημειώνεται και η ανάγκη συναίνεσης, η ανάγκη με άλλα λόγια, να δρουν στα πλαίσια των κανόνων της κοινότητας. Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί ότι στην απάντηση του γραφειοκράτη /διαχειριστή υποδηλώνεται η

έννοια της πατρότητας των κείμενων καθώς επισημαίνει ότι για ένα λήμμα που δημιουργείς «...ξέρεις ότι είναι δικό σου...». Η απάντηση αυτή υπονοεί ότι έστω και ανώνυμα, υφίσταται η έννοια της πατρότητας. Πέρα από αυτό, στην απάντηση του αντανακλάται και η συνακόλουθη αναγνώριση από τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας έστω και αν πρόκειται για διαδικτυακές περσόνες: «...έχουν μια ‘περσόνα’ που είναι αναγνωρίσιμη μέσα στην εγκυκλοπαίδεια». Η έννοια της «ταυτότητας» υφίσταται μέσα στην κοινότητα. Τα μέλη είναι αναγνωρίσιμα από τους υπόλοιπους με το διαδικτυακό τους όνομα. Η καταγραφή αυτή επιβεβαιώνει τους Forte & Bruckman (2005) και τη Sullivan (2009), οι οποίοι ανέλυσαν τη σημασία της αναγνώρισης μέσα στη κοινότητα. Επίσης, ο διαχειριστής υπογραμμίζει: *«Μου κίνησε το ενδιαφέρον η κριτική στο περιεχόμενο και η απαίτηση διαμόρφωσης συναίνεσης για κάθε λήμμα, για κάθε πρόταση για κάθε λέξη, για κάθε γράμμα, για κάθε σημείο στίξης»*. Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των δύο διαχειριστών, η ικανοποίηση από τη συμμετοχή των συνεισφερόντων προσλαμβάνεται στο πλαίσιο μιας κοινότητας. Η απαίτηση από τους συμμετέχοντες να δρουν στο πλαίσιο των κανόνων που αποφασίζει η κοινότητα, να λειτουργούν δηλαδή ομαδικά και όχι ατομικά ή άναρχα, καθώς και η συνακόλουθη αναγνώριση στο πλαίσιο της κοινότητας, αναδεικνύονται για μια ακόμη φορά ως το γοητευτικό του εγχειρήματος. Ανάλογη έρευνα των Baytiyeh and Pfaffman κατέδειξε ότι οι διαχειριστές της Wikipedia οδηγούνται σε μεγάλο βαθμό από την επιθυμία τους να μάθουν και να δημιουργήσουν και ότι διακατέχονται από μια ισχυρή σύνδεση με την κοινότητα, καθώς και μια αίσθηση αλτρουισμού και επιθυμίας να υπάρχουν πληροφορίες για όλους (Baytiyeh & Pfaffman, 2010).

Σε ό,τι αφορά το ζήτημα της ποιότητας και αντικειμενικότητας των λημμάτων λόγω του ανοιχτού περιεχομένου της εγκυκλοπαίδειας, όλοι οι συμμετέχοντες κάνουν λόγο για αξιοπιστία υπό όρους και αναδεικνύουν την ανάγκη κριτικής σκέψης από μέρους των αναγνωστών και των συντακτών. Παραδέχονται ότι η Βικιπαίδεια δεν μπορεί να είναι ποτέ απόλυτα αξιόπιστη καθώς το περιεχόμενό της είναι ευμετάβλητο και υπόκειται σε βανδαλισμούς ή διαφήμιση. Όπως τονίζει ο Reagle: «ακόμη και μια θεωρητικά τέλεια κοινότητα

μπορεί να οδηγήσει σε συμπεριφορά και άτυπες δομές που είναι λιγότερο ευπρόσδεκτες. Καθότι είναι ανοιχτή, η κοινότητα περικλείει στους κόλπους της ακόμη και τα ανεπιθύμητα στοιχεία. Τα επιτυχημένα ανοικτά συστήματα δημιουργούν τους ίδιους τους όρους που μπορεί ακόμη και να απειλούν το περιεχόμενό τους» (Reagle, 2010: 96). Οι συμμετέχοντες προτείνουν την αντιπαραβολή και τον έλεγχο των πηγών, είτε κανείς διαβάζει το περιεχόμενο της εγκυκλοπαίδειας, είτε συμβάλλει σε αυτό. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν για μια ακόμη ότι οι Βικιπαιδιστές έχουν υπόψη τα ζητήματα αξιοπιστίας που συνδέονται με την εγκυκλοπαίδεια. Το ανοιχτό περιεχόμενο σαφώς και επιτρέπει παραβιάσεις και διαφωνίες που όμως αποκαθίστανται και επιλύονται αντίστοιχα από τους ίδιους τους συνεισφέροντες. Είναι σαν μια διαδικασία που δεν τελειώνει ποτέ: *«Είναι ένας μύλος σε συνεχείς κύκλους»*, λέει ο γραφειοκράτης. Ωστόσο, όπως δηλώνει ο δεύτερος συμμετέχων και διαχειριστής: *«Η αξία της Βικιπαίδειας βρίσκεται στο ότι ο καθένας μπορεί να αλλάξει τέτοιο στρατευμένο περιεχόμενο και να το κάνει αντικειμενικό. Τέτοιες αλλαγές γίνονται συνεχώς και βελτιώνουν το περιεχόμενο της Βικιπαίδειας, κάθε ώρα, κάθε στιγμή»*. Τέλος, από την εξέταση των απαντήσεων του γίνεται εμφανές ότι ο γραφειοκράτης/διαχειριστής προβάλλει ως θιασώτης του αποκλεισμού λαϊκίστικων λημμάτων από την εγκυκλοπαίδεια. Μάλιστα, ο ίδιος, χωρίς να είναι αφοριστικός, συναρτά την αναξιπιστία με το μη εγκυκλοπαιδικό περιεχόμενο.

Είναι σαφές ότι όλοι οι συμμετέχοντες, είτε το δηλώνουν ξεκάθαρα, είτε όχι, αποδέχονται την ύπαρξη της ελληνικής κοινότητας, καθώς όπως προκύπτει από τις απαντήσεις τους, όλες οι δραστηριότητες τους συναρτώνται με αυτή. Και οι τρεις επιβεβαιώνουν ότι η Βικιπαίδεια γίνεται αντιληπτή ως μια κοινότητα. Ο διαχειριστής αποδέχεται ως μέλη της ελληνικής κοινότητας τους ελληνόφωνους από όλο τον κόσμο, ακόμη και αυτούς που δε μιλούν καλά τα ελληνικά, αλλά τα μαθαίνουν σιγά-σιγά. Ο γραφειοκράτης/διαχειριστής θεωρεί ότι η ελληνική είναι μια σχετικά χαλαρή κοινότητα κυρίως λόγω της μειωμένης συμμετοχής και της έλλειψης οργανωμένων δράσεων. Από την απάντησή του απορρέει το συμπέρασμα ότι προσπαθεί να αναπτύξει αυτή την κοινότητα με τη δημιουργία εξωτερικών δράσεων, αλλά η επιθυμία του αυτή δε βρίσκει πολλούς ακολούθους

καθώς πολλοί, είτε δε θέλουν να *«ασχοληθούν με το κομμάτι αυτό»*, είτε *«δε θέλουν να αποκαλύψουν την ταυτότητά τους»*. Εκφράζει τρόπον τινά ένα παράπονο για την αργή οργάνωση της ελληνικής κοινότητας. Επιπλέον, όπως άλλωστε αναφέρεται και σε προαναφερθείσες μελέτες, όλοι οι συμμετέχοντες επιβεβαιώνουν διαφορές συμπεριφοράς και συνεισφοράς ανάμεσα στους χρήστες. Τέλος, ο γραφειοκράτης σχολιάζει, αυτό που υπέδειξε και η βιβλιογραφική ανασκόπηση, ότι λίγοι χρήστες κάνουν την περισσότερη συστηματική δουλειά (Swartz, 2006, Kittur κ.ά., 2008, Miller, 2010, Ortega κ.ά., 2008). Ωστόσο, δεν απαξιώνεται η συνεισφορά των περαστικών χρηστών. Αντανακλάται η άποψη ότι η εικονική κοινότητα είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας. Ως κοινότητα, έχει αναπτύξει τα ήθη και τις παραδόσεις της.

Το μικρό μέγεθος αναδεικνύεται μέσα από τις απαντήσεις ως μείζον πρόβλημα της ελληνικής Βικιπαίδειας. Ο δε συντάκτης θεωρεί ότι πολλές φορές το πρόβλημα αυτό εμφανίζεται και από την άποψη, υπάρχει δηλαδή μεγάλος αριθμός πληροφοριών, τις οποίες δε μπορεί ίσως κάποιος να διαχειριστεί εύκολα. Ο συντάκτης αναδεικνύει και άλλα μειονεκτήματα όπως ο βανδαλισμός και η αργή διόρθωση των λημμάτων. Επίσης, στην απάντηση του εθελοντή συντάκτη διαφαίνεται και μια αρνητική άποψη για αυτούς που διαθέτουν ευκολία στη χρήση της εγκυκλοπαίδειας, γνωρίζουν δηλαδή καλά το λογισμικό και εκμεταλλεύονται αυτές τις γνώσεις. Επιπλέον, από τις απαντήσεις διαφαίνεται, ίσως, η ανάγκη απλούστευσης της διαδικασίας και υιοθέτησης μια πιο ανεκτικής συμπεριφοράς προς τα καινούργια μέλη, ώστε να αντιμετωπιστεί αυτό που καταγράφεται ως το βασικό πρόβλημα, δηλαδή η μειωμένη συμμετοχή. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο εθελοντής καταγράφει μια τάση επιβλητικότητας από τους παλαιούς χρήστες. Η τάση αυτή φανερώνεται και στα λεγόμενα του γραφειοκράτη. Πιθανολογείται μια εκούσια ή ακούσια «υπεροψία» από τους Βικιπαιδιστές που ασχολούνται συστηματικά με την εγκυκλοπαίδεια. Όπως υπογραμμίζει ο Reagle, (2010: 92) ένα κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα των διαδικτυακών κοινοτήτων που λειτουργούν μέσα από το ήθος της ισοτιμίας είναι η εμφάνιση αυταρχικών μορφών. Ο Reagle τονίζει ότι μπορεί να είναι δύσκολο να ισορροπηθούν οι σχετικές αξίες της διαφάνειας, της ακεραιότητας, και της μη-διάκρισης. Επιπλέον, τα όρια είναι ένα

θεμελιώδες χαρακτηριστικό γνώρισμα οποιασδήποτε κοινότητας, ακόμη και για εκείνες που επιδιώκουν να είναι ανοιχτές. Ακόμη και μια θεωρητικά τέλεια κοινότητα μπορεί να οδηγήσει σε συμπεριφορά και άτυπες δομές που είναι λιγότερο ευπρόσδεκτες (ό.π.: 96).

Στην ερώτηση γιατί δεν έχει αναπτυχθεί τόσο η ελληνική κοινότητα αξιοσημείωτο είναι ότι ο εθελοντής συντάκτης σημειώνει εμφατικά πως η ανάπτυξη μιας εγκυκλοπαίδειας είναι εργασία που αναλαμβάνουν άνθρωποι με διερευνητικό και δημοκρατικό πνεύμα. Αυτόματα λοιπόν για αυτόν, περιορίζεται η ομάδα συμμετοχής σε ένα τέτοιο εγχείρημα. Επιπλέον, η βραδυπορία στη ανάπτυξη της ελληνικής εγκυκλοπαίδειας χρεώνεται στην έλλειψη φιλευρηντικού πνεύματος από μέρους των Ελλήνων και σε ραθυμία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στην ελληνική ταυτότητα αποδίδει και ο διαχειριστής τα χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης. Κατά αυτόν τον τρόπο, πιθανολογείται ότι η αργή ανάπτυξη της Βικιπαίδειας βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την εθνική ταυτότητα και τα ιδιαίτερα μαθησιακά και ερευνητικά – αρνητικά- χαρακτηριστικά της. Επίσης, παρατηρείται από τον γραφειοκράτη, αυξημένη γραφειοκρατία και πολύπλοκα τεχνικά χαρακτηριστικά που δε βοηθούν στην ανάπτυξη και ενσωμάτωση νέων μελών. Αυτή η επισήμανση επιβεβαιώνει μελέτες που υποστηρίζουν ότι η γραφειοκρατία έχει αυξηθεί στη Wikipedia (Suh κ.ά, 2009). Αυτή η δυσκολία σε συνδυασμό με την «αφιλόξενη», μερικές φορές, συμπεριφορά παλαιών χρηστών εμποδίζει την ενσωμάτωση νέων μελών που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της Βικιπαίδειας. Ο γραφειοκράτης/διαχειριστής τονίζει ότι, παρόλο που η Βικιπαίδεια δεν έχει ακολουθήσει πολύ γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης, διατηρεί μια σταθερή πορεία.

Τέλος, όπως είναι φυσικό όλοι οι συμμετέχοντες οραματίζονται μια μεγαλύτερη και ποιοτικότερη εγκυκλοπαίδεια. Η απάντηση του εθελοντή συντάκτη υπονοεί ότι ο ίδιος αντιλαμβάνεται δημοκρατικό έλλειμμα. Γι αυτόν το λόγο, επιθυμεί τον εκδημοκρατισμό της εγκυκλοπαίδειας. Ο διαχειριστής οραματίζεται την οικουμενικότητα της ανθρώπινης γνώσης. Αναφορικά με την ελληνική έκδοση θέτει ένα αριθμητικό κριτήριο το οποίο, ωστόσο, συνδυάζεται με ποιοτικές προϋποθέσεις. Ο γραφειοκράτης, πέρα από το μέγεθος και την

ποιότητα επιθυμεί την καλύτερη οργάνωση της κοινότητας και την προβολή του εγχειρήματος μέσα από δράσεις.

B.8 ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Καθώς δεν ανιχνεύθηκε στην βιβλιογραφία καμία συστηματική έρευνα με αντικείμενο μελέτης την ελληνική εκδοχή της Wikipedia και των συντακτών της, θεωρήθηκε σκόπιμο να καλυφθεί αυτό το κενό. Σκοπός της παρούσας μελέτης δεν είναι να γενικοποιήσει τα ευρήματα και να θεωρήσει ότι οι απαντήσεις των ερωτηθέντων αντιπροσωπεύουν το σύνολο των Βικιπαιδιστών, αλλά να καταγράψει τάσεις και ενστάσεις στο εσωτερικό αυτής της κοινότητας. Τα ευρήματα υποδεικνύουν τα εξής:

- 1) Οι συνεισφέροντες στη Βικιπαίδεια αντιμετωπίζουν προβλήματα. Τα προβλήματα συνίστανται κυρίως στη σύγκρουση απόψεων και τις διαφωνίες για τα λήμματα, με τους διαχειριστές να δέχονται τη μεγαλύτερη κριτική.
- 2) Οι Βικιπαιδιστές αποκομίζουν ευχαρίστηση από την εθελοντική τους δραστηριότητα και εξασκούν τις δεξιότητές τους.
- 3) Οι Βικιπαιδιστές αποδέχονται τα ζητήματα αξιοπιστίας αναφορικά με το περιεχόμενο της Wikipedia. Θεωρούν ότι η αξιοπιστία της εγκυκλοπαίδειας υφίσταται, αλλά προϋποθέτει κριτική σκέψη.
- 4) Παρατηρείται σύνδεση αναξιόπιστου περιεχομένου με τα μη εγκυκλοπαιδικά λήμματα (λήμματα λαϊκής κουλτούρας).
- 5) Η συντήρηση και ανάπτυξη της Βικιπαίδειας προσλαμβάνεται ως μια αέναη και συνεχής διαδικασία που απαιτεί προσπάθεια.
- 6) Η Βικιπαίδεια γίνεται αντιληπτή ως μια κοινότητα ζωντανή, ετερογενής, με τις διενέξεις και τις ενδοκοινοτικές της σχέσεις. Περικλείει ποικιλία συνεισφορών και συμπεριφορών.

- 7) Έστω και μέσα από τις διαδικτυακές «περσόνες», υφίσταται η έννοια της ταυτότητας μέσα στην κοινότητα.
- 8) Πιθανολογείται μια εκούσια ή ακούσια «υπεροψία» από τους Βικιπαιδιστές που ασχολούνται συστηματικά με την εγκυκλοπαίδεια και συνακόλουθη δυσκολία για τους νέους χρήστες να ενσωματωθούν.
- 9) Καταγράφεται η αργή ανάπτυξη της ελληνικής κοινότητας και η έλλειψη οργανωτικών δράσεων.
- 10) Οι Βικιπαιδιστές επιθυμούν την ποσοτική και ποιοτική ανάπτυξη της εγκυκλοπαίδειας.

Βασικό περιορισμό της μελέτης των στάσεων και των αντιλήψεων των Βικιπαιδιστών αποτέλεσε το γεγονός της δυσκολίας εύρεσης του απαιτούμενου αριθμού συμμετεχόντων. Επίσης, πρέπει να αναφερθεί ότι λόγω της άρνησης να υπάρξει προσωπική συνάντηση ή τηλεφωνική συνομιλία, οι ερωτήσεις τέθηκαν στους δυο από τους τρεις συμμετέχοντες μέσω δεύτερου ερωτηματολογίου με τη μορφή ερωτήσεων ανοικτού τύπου, όπου ζητήθηκε να απαντήσουν όσο το δυνατόν ελεύθερα σαν να κάναμε προφορική συζήτηση. Μια συζήτηση από κοντά θα μπορούσε να προσφέρει μία περισσότερο ολοκληρωμένη θεώρηση των στάσεων και των αντιλήψεων τους, όπως συνέβη με τον τρίτο συμμετέχοντα.

Είναι δύσκολο να καταγραφεί με ακρίβεια ο αριθμός των Ελλήνων Βικιπαιδιστών, το προφίλ τους και η φύση της συνεισφοράς τους. Ωστόσο, στην παρούσα έρευνα έγινε ένα πρώτο βήμα. Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι η ελληνική κοινότητα της Βικιπαίδειας είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ανοικτής κοινότητας, η οποία περιλαμβάνει στους κόλπους της μέλη τα οποία είναι αφοσιωμένα στο εγχείρημα. Τόσο η βιβλιογραφική ανασκόπηση όσο και η ερευνητική προσπάθεια ανέδειξαν πληθώρα ζητημάτων σχετικά με την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια τα οποία προσφέρονται για περαιτέρω διερεύνηση. Μελλοντικά κρίνεται επιθυμητή η ενδεδειγμένη μελέτη της ομάδας των Βικιπαιδιστών. Θα μπορούσε λόγω χάρη να ερευνηθεί σε περισσότερο βάθος ο ρόλος του διαχειριστή. Επιπλέον, η Wikipedia συνιστά ένα ενδιαφέρον ερευνητικό

αντικείμενο και για άλλους τομείς. Για παράδειγμα, η διεξοδική μελέτη των συζητήσεων (σύγκρουση και συναίνεση) που λαμβάνουν χώρα στην ελληνική Βικιπαίδεια θα μπορούσε να είναι το αντικείμενο μια γλωσσολογικής μελέτης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι Μούσες όχι μόνο ‘έμαθαν να γράφουν’,⁷⁴ αλλά να μιλούν, να βλέπουν και να ακούν ταυτόχρονα. Η πολυπλοκότητα των χρήσεων και η διαφορετικότητα των χρηστών του παγκοσμίου Ιστού, οδηγεί σε νέα μονοπάτια σκέψης αναφορικά με τη νέα μορφή επικοινωνίας και τους τρόπους που αυτή επιβάλλει. Τα παλαιά μέσα μαζικής επικοινωνίας εμπεριέχονται στο καινούργιο και προκύπτει η νέα υβριδική μορφή επικοινωνίας, η όποια επιδρά ριζικά και αμετάκλητα πάνω στον άνθρωπο και τα κύρια εργαλεία σκέψης και σύσκεψης του. Το ερώτημα: «θα ήταν δυνατόν να υπάρξει νέος Αχιλλέας, αφού ανακαλύφθηκε το μπαρούτι και τα βόλια; Θα μπορούσε να συντεθεί μια νέα Ιλιάδα, μετά την ανακάλυψη της τυπογραφίας και του πιεστήριου; Αραγε είναι αναπόφευκτο το γεγονός ότι, με την εμφάνιση του τύπου, τα τραγούδια, οι αφηγήσεις και οι ονειροπολήσεις θα πάνουν να υπάρχουν; Αυτό σημαίνει ότι θα εξαλείφουν οι προϋποθέσεις για την επική ποίηση;»⁷⁵ είναι ίσως, με την έλευση της ψηφιακής συνθήκης, πιο επίκαιρο από ποτέ. Τα τραγούδια, οι αφηγήσεις και οι ονειροπολήσεις δεν έπαψαν να υπάρχουν, τονίζοντας κατ’ αυτόν τον τρόπο τη διαλεκτική και αλληλοσυμπληρωματική σχέση που διέπει τα εργαλεία με τα οποία οι άνθρωποι επικοινωνούν και κοινωνούν. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν το νέο μέσο για να εκφράσουν αρχέγονες ανάγκες. Το νέο συναντά το παλαιό και τούμπαλιν. Το αξίωμα αυτό καθρεφτίζεται στην περίπτωση της γνώσης όπου διαγράφεται, εν μέρει, μια ιδιάζουσα κυκλική πορεία.

⁷⁴ Βλ. Havelock, E. (1986). *The Muse Learns to Write: Reflections on Orality and Literacy from Antiquity to the Present*. Yale University Press.

⁷⁵ Marx ‘Η αθλιότητα της φιλοσοφίας’, μέσω Postman, Neil (1997), *Η υποταγή του πολιτισμού στην τεχνολογία*, 34.

Η Wikipedia μπορεί να θεωρηθεί ως ένα «in vino», χωρίς προηγούμενο πείραμα στη γνώση και τη συν-δημιουργία. Είναι «in vino», διότι, σε συνδυασμό με μηχανές αναζήτησης είναι μια πραγματική περίπτωση της συλλογικής νοημοσύνης που έχει αλλάξει το πώς οι άνθρωποι αναζητούν και καταναλώνουν εγκυκλοπαιδική γνώση σε σύγκριση με λίγα χρόνια πριν [...]. Αποτελεί ένα άνευ προηγούμενου πείραμα, λόγω της κοινότητας, της ποσότητας της γνώσης, και των εργαλεία web που αξιοποιούνται από τους συντάκτες και τους διαχειριστές (Suh κ.ά., 2009). Αυτές οι ιδιότητες καθιστούν τη Wikipedia ένα πολύ ελκυστικό αντικείμενο της έρευνας για τις κοινωνικές επιστήμες και τις επιστήμες της τεχνολογίας. Ένας πολύ σημαντικός στόχος είναι να συμβάλουμε στην προώθηση μιας πιο γερής επιστημονικής βάσης σύμφωνης με τις απαιτήσεις στον τομέα της συλλογικής νοημοσύνης. Οι νέες τεχνολογίες καθιστούν δυνατή την οργάνωση των ομάδων με πολύ νέους τρόπους, με τρόπους που ποτέ δεν ήταν δυνατοί πριν στην ιστορία της ανθρωπότητας. Το ερώτημα είναι αν έχουμε καταλάβει πώς μπορεί να επωφεληθεί η ανθρωπότητα από αυτές τις δυνατότητες. Η μελέτη ομάδων όπως αυτή των Βικιπαιδιστών συμβάλει, ίσως, σε αυτή την προσπάθεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adler, B.T., Benterou, J., Chatterjee, K., De Alfaro, L., Faella, M., Pye, I., & Raman, V. (2008). Assigning trust to Wikipedia content. *Proceedings of the 4th international symposium on wikis*. Porto: ACM.
- Almeida, R., Mozafari, B., & Cho, J. (2007). On the Evolution of Wikipedia. *International Conference on Weblogs and social media*. Retrieved from <http://oak.cs.ucla.edu/~cho/papers/almeida-icwsm07.pdf>.
- Anthony, D., Smith, S., & Williamson, T. (2009). Reputation and Reliability in Collective Goods: The Case of the Online Encyclopedia Wikipedia. *Rationality and society*, 21(3), 283 - 306.
- Axelrod, R. M. (1984). *The evolution of cooperation*. New York: Basic Books.
- Ayers, P., Matthews, C., & Yates, B. (2008). *How Wikipedia works and how you can be a part of it*. San Francisco: No Starch Press.
- Barbier F., & Lavenir, C. (1999). *Ιστορία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας από τον Ντιντερό στο Ίντερνετ* (μτφρ. Κ. Χαρικιοπούλου, επιμ. Α. Δ. Σπανού). Αθήνα: Δρομέας.
- Baytiyeh, & H., Pfaffman, J. (2010). Volunteers in Wikipedia: Why the Community Matters. *Educational Technology & Society*, 13 (2), 128–140. Retrieved From http://www.ifets.info/journals/13_2/11.pdf
- Berners-Lee, T., (1999). *Weaving the Web*, London: Orion Business Books.
- Bolter, J. D. (2006). Οι μεταμορφώσεις της γραφής. Υπολογιστές, υπερκείμενο και αναμορφώσεις της τυπογραφίας. (μτφρ. Δ. Ντούνας). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βοσνιάδου, Σ. (2004). *Γνωσιακή Επιστήμη: Η νέα επιστήμη του νου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Broughton, J. (2008). *Wikipedia: the missing manual*. Beijing: O'Reilly.
- Bruns, A. (2008). *Blogs, Wikipedia, Second life, and Beyond: from production to produsage*. New York: Peter Lang.
- Butler, B., Joyce, E., & Pike, J. (2008). Don't look now, but we've created a bureaucracy: the nature and roles of policies and rules in Wikipedia. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 1101-1110, New York. Retrieved from <http://www.terpconnect.umd.edu/~bsbutler/bjp2007.pdf>
- Chatenier, E. D., Verstegen, J. A., Biemans, H. J., Mulder, M., & Omta, O. (2009). The Challenges of Collaborative Knowledge Creation in Open Innovation Teams. *Human Resource Development Review*, 8(3), 350-381.
- Γιανναράκης, Ι. (2006, 24 Νοεμβρίου). Συλλογική Νοημοσύνη. Το Βήμα. Ανακτήθηκε από http://deiktis.blogspot.gr/2006/11/blog-post_24.htm

- Das, S., Lavoie, A., & Magdon - Ismail, M. (2013). Manipulation Among the Arbiters of Collective Intelligence: How Wikipedia Administrators Mold Public Opinion *Proceedings of the 22nd ACM international conference on Conference on information & knowledge management*, 1097-1106. Retrieved from <http://www.cse.wustl.edu/~sanmay/papers/wiki-cikm.pdf>
- Debray, R. (1997). Η επιστήμη της επικοινωνίας. Ιδέες γενικής μεσολογίας (μτφρ. Κ. Ουγουργόγλου). Αθήνα: Λιβάνης.
- Denning, P., Horning, J., Parnas, D., & Weinstein, L. (2005). Wikipedia risks. *Communications of the ACM - The semantic e-business vision*, 48(12), 152-152.
- Dillenbourg, P. (1999). Collaborative learning: Cognitive and computational approaches. Amsterdam: Pergamon.
- Dreyfus, H. (2003). Το Διαδίκτυο (μτφρ. Π. Μπουρλάκης). Αθήνα: Κριτική.
- Fallis, D. (2008). Toward an epistemology of Wikipedia. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 59(10), 1662-74.
- Featherstone, M., & Venn, C. (2007). Problematizing Global Knowledge and the New Encyclopaedia Project: An Introduction. *Theory, Culture & Society*, 24(7-8), 261-263.
- Firer-Blaess, S. & Fuchs, C. (2012). Wikipedia: An Info-Communist Manifesto. *Television New Media*, 20(10) 1-17.
- Forte, A., & Bruckman, A. (2005). Why do People Write for Wikipedia? Incentives to Contribute to Open-Content Publishing. *GROUP 05 workshop position paper*. Retrieved from <http://jellis.org/work/group2005/papers/forteBruckmanIncentivesGroup.pdf>
- Gardner, H. (1985). The mind's new science: a history of the cognitive revolution. New York: Basic Books.
- Geiger, R.S., & Ribes, D. (2010). The Work of Sustaining Order in Wikipedia: The Banning of a Vandal. *Proceedings of the 2010 ACM conference on Computer supported cooperative work*, 117-126. Retrieved from <http://www.davidribes.com/storage/Geiger%20Ribes%20-%20Sustaining%20Order%20in%20Wikipedia.pdf>
- Giles, J. (2005). Internet encyclopaedias go head to head. *Nature*, 438(15), 900-1. Retrieved from <http://www.nature.com/nature/journal/v438/n7070/full/438900a.html>
- Halfaker, A. , Terveen, L. , & Panciera, K. (2009). Wikipedians are born, not made: a study of power editors on Wikipedia. *Department of Computer Science and Engineering University of Minnesota*. Retrieved from <http://katie.panciera.net/PancieraGROUP2009.pdf>

- Havelock, E. (1986). *The Muse Learns to Write: Reflections on Orality and Literacy from Antiquity to the Present*. Yale University Press.
- Hu, M., Lim, E.-P., Sun, A., Lauw, H. W., & Vuong, B.-Q. (2007). Measuring article quality in Wikipedia: models and evaluation. *Proceedings of the sixteenth ACM conference on Conference on information and knowledge management*, 243–252, New York.
- Jaques, D. (2004). Μάθηση σε ομάδες. Εγχειρίδιο για όσους συντονίζουν ομάδες ενήλικων εκπαιδευομένων. (μτφρ. Ν. Φίλιππς). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Jankowski, S., J. (2013) *Wikipedia and Encyclopaedism: A Genre Analysis of Epistemological Values*. Unpublished Thesis. University of Ottawa: Canada. Retrieved from http://www.academia.edu/3759769/Wikipedia_and_Encyclopaedism_A_Genre_Analysis_of_Epistemological_Values
- Jones, J. (2008). Patterns of Revision in Online Writing: A Study of Wikipedia's Featured Articles, *Written Communication*, 25(2), 262 -289.
- Καϊτατζή-Γουίτλοκ, Σ. (2003). Η επικράτεια των πληροφοριών. Αθήνα: Κριτική.
- Kittur, A., Suh, B., Pendleton, B.A., & Chi, E.H. (2007). He says, she says: Conflict and coordination in Wikipedia. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 453-462. Retrieved from http://www.kittur.org/files/Kittur_2007_Wikipedia_CHI.pdf
- Kittur, A, & Kraut, R. E. (2008). Harnessing the wisdom of crowds in Wikipedia: Quality through coordination. *Proceedings of the ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work*, 37–46. New York: ACM. Retrieved from <http://repository.cmu.edu/hcii/99>
- Kittur, A, Chi, E., Pendleton, B., Sun, B., & Mytkowicz, T. (2008). Power of the few vs wisdom of the crowd: Wikipedia and the rise of the bourgeoisie. *Paper presented at 'CHI 2007'*, San Jose. Retrieved from <http://edouard-lopez.com/fac/ICPS%20-%20S7/Complexit%C3%A9/2008-Wikipedia-As-A-ComplexSystem/Power%20of%20the%20Few%20vs.%20Wisdom%20of%20the%20Crowd:%20Wikipedia%20and%20the%20Rise%20of%20the%20Bourgeoisie.pdf>
- Kittur, A., Suh, B., & Chi, Ed. H. (2008). Can You Ever Trust a Wiki? Impacting Perceived Trustworthiness in Wikipedia *Proceedings of the 2008 ACM conference on Computer supported cooperative work*, 477--480. New York. Retrieved from http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.researchgate.net%2Fpublication%2F200772460_Can_you_ever_trust_a_wiki_Impacting_perceived_trustworthiness_in_wikipedia%2Ffile%2F79e4150f999efdf069.pdf&ei=sA2fU7OFMcvOygOXw4H4Bg&usq=AFQjCNEeOeYvrUqUf143Ptvkzw1U2UoxNg&sig2=IwlevoooDcdNVnw5ogpDxQ&bvm=bv.68911936,d.bGQ

- Κούρτη, Ε. (2003). Η επικοινωνία στο Διαδίκτυο. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Kuznetsov, S. (2006). Motivations of contributors to Wikipedia, *ACM SIGCAS Computers and Society*, 36, (2). Retrieved from <http://www.staceyk.org/personal/WikipediaMotivations.pdf>
- Lave, J. (1988). *Cognition in practice: mind, mathematics, and culture in everyday life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lavoinne, Y. (2004). Η γλώσσα των μέσων ενημέρωσης. (επιμ. Π.Πολίτης). Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη.
- Levy, P. (1999). Δυνητική πραγματικότητα (realite virtuelle). Η φιλοσοφία του πολιτισμού και του κυβερνοχώρου (μτφρ. Μ. Καραχάλιος). Αθήνα: Κριτική.
- Lih., A. (2004). Wikipedia as participatory journalism: Reliable sources? Metrics for evaluating collaborative media as a news resource. *Proceedings of the 5th International Symposium on Online Journalism*. Retrieved from <http://www.ufrgs.br/limc/participativo/pdf/wikipedia.pdf>
- Lih, A. (2009). *The Wikipedia revolution: how a bunch of nobodies created the world's greatest encyclopedia*. New York: Hyperion.
- Malone, W.T., (interviewee) (2012). Collective Intelligence [conversation]. Retrieved from <http://edge.org/conversation/collective-intelligence>
- Manovich, L. (2002). *The language of new media*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- McGann, J. (2010) *Online Humanities Scholarship: The Shape of Things to Come*. Houston, TX: Rice University.
- McLuhan, M. (1990) *Media. Οι προεκτάσεις του ανθρώπου*. (μτφρ. Σ. Μάνδρος). Αθήνα: Κάλβος.
- Miller, M. (2010). *Sams teach yourself Wikipedia in 10 minutes*. Indianapolis, Ind.: Sams Publications.
- Niederer, S., & Dijck, J. V. (2010). Wisdom of the crowd or technicity of content? Wikipedia as a sociotechnical system. *New Media & Society*, 12(8), 1368-1387.
- Ortega, F., Gonzalez - Barahon, J. M., & Robles, G. (2008). On The Inequality of Contributions to Wikipedia, *Proceedings of the 41st Annual Hawaii International Conference on System Sciences*, 304.
- Paulus, P. B., & Nijstad, B. A. (2003). *Group creativity innovation through collaboration*. New York: Oxford University Press.
- Pentzold, C., (2009). Fixing the floating gap: The online encyclopaedia Wikipedia as a global memory. *Memory Studies*, 2(2), 255-272.

- Pentzold, C. (2011). Imagining the Wikipedia community: What do Wikipedia authors mean when they write about their 'community'?. *New Media & Society*, 13(5), 704-721.
- Priedhorsky, R., Chen, J., Lam, S. T. K., Panciera, K., Terveen, L., & Riedl, J. (2007). Creating, Destroying, and Restoring Value in Wikipedia, *Proceedings of the 2007 International ACM Conference on Supporting Group Work*, 259-268.
- Piaget, J. & Inhelder, B. (1969). *The psychology of the child*. New York: Basic Books
- Postman, N. (1997). *Η υποταγή του πολιτισμού στην τεχνολογία*. (μτφρ. Κ. Μεταξά). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Reagle, J. M. (2010). *Good faith collaboration the culture of Wikipedia*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Rosenzweig, R., (2006). Can history be open source? Wikipedia and the future of the past. *Journal of American History*, 93(1), 117-46.
- Ruth, A. & Houghton, L. (2009). The wiki way of learning. *Australasian Journal of Educational Technology*, 25(2), 135-152.
- Shachaf, P., & Hara, N. (2010). Beyond vandalism: Wikipedia trolls. *Journal of Information Science*, 36(3), 357-370.
- Σταμπουλής, Κ., Πολιτική και ανάπτυξη περιεχομένου στη Wikipedia, 1-20.
Ανακτήθηκε από http://www.academia.edu/6252868/_Wikipedia
- Σταύρου, Π. (1991). Αρχαιολογία της σιωπής και του λόγου: μια εκδοχή για τον άνθρωπο και τον πολιτισμό. *Ελληνική φιλοσοφική επιθεώρηση*, 8, 42-46.
Ανακτήθηκε από <http://efe.lis.upatras.gr/index.php/ephe/article/viewFile/631/1587>
- Suh, B., Convertino, G., Chi, Ed. H., & Pirolli, P. (2009). The Singularity is Not Near: Slowing Growth of Wikipedia. *Proceedings of the 5th International Symposium on Wikis and Open Collaboration*, Article No. 8. Retrieved from http://www.peterpirolli.com/Professional/About_Me_files/wikisym%202009.pdf
- Sullivan, D. (2009). *Wikipedia a new community of practice?*. Farnham, England: Ashgate.
- Surowiecki, J. (2004). *The Wisdom of Crowds*. New York: Doubleday.
- Swartz, A. (2006). Who writes wikipedia. Retrieved from <http://www.aaronsw.com/weblog/howwriteswikipedia>
- Tovey, M. (2008). *Collective intelligence: creating a prosperous world at peace*. Oakton, Va.: Earth Intelligence Network.

- Viégas, F. B., Wattenberg, M., & McKeon, M. M. (2007). The Hidden Order of Wikipedia. *Online Communities and Social Computing Lecture Notes in Computer Science*, 445-454.
- Viégas, F. B., Wattenberg, M., Kriss, J., & Van Ham, F. (2007). Talk Before You Type: Coordination in Wikipedia, *Proceedings of the 40th Annual Hawaii International Conference on System Sciences*, 78. Retrieved from http://www.hicss.hawaii.edu/hicss_40/decisionbp/03_04_07.pdf
- Wales, J. (2006) "[WikiEN-l Zero information is preferred to misleading or false information](http://lists.wikimedia.org/pipermail/wikien-l/2006-May/046440.html)". Retrieved from <http://lists.wikimedia.org/pipermail/wikien-l/2006-May/046440.html>
- Welser, H.T., Cosley, D., Kossinets, G., Lin, A., Dokshin, F., Gay, G., & Smith, M.(2011). Finding social roles in Wikipedia. *Proceedings of the 2011 iConference*, 122 -129. Retrieved from <http://www.cecm.usp.br/~eris/pub/artigos/wikipedia/Finding%20Social%20Roles%20in%20Wikipedia%20-%20p122-welser.pdf>
- Whipple, W. (1987). Collaborative learning: Recognizing it when we see it. *American Association for Higher Education*, 40(2), 3-7.
- Χαραλάμπους, Ν., (2000). Συνεργατική Μάθηση: Από τη θεωρία στην πράξη. *Διήμερο Επιστημονικό Συμπόσιο: Η εφαρμογή της ομαδοκεντρικής διδασκαλίας –Τάσεις και Εφαρμογές, Θεσσαλονίκη*. Ανακτήθηκε από <http://users.sch.gr/kliapis/NeofytF.pdf>
- Χλωπτσιούσης, Δ. (2010). Ανθρωπισμός, ο μετανεωτερικός ατομισμός φθείρει τις ουμανιστικές αξίες, 2-12, *Θεσσαλονίκη*. Ανακτήθηκε από <http://issuu.com/68224/docs/humanism>
- Yaari, E., Baruchson-Arbib, S., & Bar-Ilan, J. (2011). Information quality assessment of community generated content: A user study of Wikipedia, *Journal of Information Science*, 37(5), 487- 498.
- Zittrain, J. (2008). *The future of the Internet and how to stop it*. New Haven: Yale University Press.

ΑΠΟ ΤΗ WIKIPEDIA

- Βικιπαίδεια: Εγκυκλοπαίδεια. Βικιπαίδεια, (13 Μαρτίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B3%CE%BA%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1>
- Βικιπαίδεια: Κύρια πύλη. Βικιπαίδεια. Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CF%8D%CE%BB%CE%B7:%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1>

- Βικιπαίδεια: Πνευματικά Δικαιώματα. Βικιπαίδεια, (30 Απριλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%A0%CE%BD%CE%B5%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1
- Βικιπαίδεια: Βικιθήκη. Βικιπαίδεια, (26 Αυγούστου 2013). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://el.wikisource.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1
- Βικιπαίδεια: Wikimedia Commons. Βικιπαίδεια, (2 Ιανουαρίου, 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://commons.wikimedia.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1
- Βικιπαίδεια: Βικιεπιστήμιο. Βικιπαίδεια, (4 Ιουλίου 2013). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://el.wikiversity.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1
- Βικιπαίδεια: Wikidata. Βικιπαίδεια, (8 Σεπτεμβρίου 2013). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://www.wikidata.org/wiki/Wikidata:%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1
- Βικιπαίδεια: Βικιλεξικό. Βικιπαίδεια, (10 Ιανουαρίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://el.wiktionary.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CE%B%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C:%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1
- Βικιπαίδεια: Βικιβιβλία. Βικιπαίδεια, (11 Ιουλίου 2012). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://el.wikibooks.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1
- Βικιπαίδεια: Βικιείδη. Βικιπαίδεια, (24 Ιουλίου 2012). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://species.wikimedia.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1
- Βικιπαίδεια: Βικιταξίδια. Βικιπαίδεια, (6 Ιουλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 6, 2014 από http://el.wikivoyage.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

- Βικιπαίδεια: Βικινέα. Βικιπαίδεια. Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://el.wikinews.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1>
- Βικιπαίδεια: Βικιφθέγματα. Βικιπαίδεια, (11 Απριλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://el.wikiquote.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1>
- Βικιπαίδεια: Meta – Wiki. Βικιπαίδεια, (21 November 2007). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://meta.wikimedia.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1>
- Βικιπαίδεια: Αγορά. Βικιπαίδεια, (7 Ιουλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 7, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%91%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC>
- Wikipedia: Δωρεές. Wikipedia, (8 Δεκεμβρίου 2011). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από https://donate.wikimedia.org/w/index.php?title=WMFJA085/el/GR&utm_source=donate&utm_medium=sidebar&utm_campaign=20101204SB002&language=el&uselang=el&country=GR&referrer=http%3A%2F%2Fel.wikipedia.org%2Fwiki%2F%25CE%25A0%25CF%258D%25CE%25BB%25CE%25B7%3A%25CE%259A%25CF%258D%25CF%2581%25CE%25B9%25CE%25B1
- Βικιπαίδεια: Εγχειρίδιο Μορφής. Βικιπαίδεια, (6 Σεπτεμβρίου 2013). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 7, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%95%CE%B3%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AE%CF%82>
- Βικιπαίδεια: Βασική Μορφή Λήμματος. Βικιπαίδεια, (18 Μαρτίου 2012). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 7, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%92%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AE%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82>
- Βικιπαίδεια: Αποσαφήνιση. Βικιπαίδεια, (6 Μαρτίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 7, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%91%CF%80%CE%BF%CF%83%CE%B1%CF%86%CE%AE%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%B7>

- Βικιπαίδεια: Κατηγοριοποίηση. Βικιπαίδεια, (27 Απριλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7>
- Βικιπαίδεια: Καβάφης. Βικιπαίδεια, (2 Μαΐου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CE%B2%CE%AC%CF%86%CE%B7%CF%82>
- Βικιπαίδεια: Ελληνική Βικιπαίδεια. Βικιπαίδεια, (27 Απριλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1
- Βικιπαίδεια: Απονομή αστεριών. Βικιπαίδεια, (27 Οκτωβρίου 2013). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AE_%CE%91%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%8E%CE%BD
- Βικιπαίδεια: Βανδαλισμός. Βικιπαίδεια, (25 Μαρτίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%92%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>
- Βικιπαίδεια: Ουδετερότητα. Βικιπαίδεια, (16 Μαΐου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%B1:%CE%9F%CF%85%CE%B4%CE%B5%CF%84%CE%B5%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1>
- Βικιπαίδεια: Εγκυκλοπαιδικότητα. Βικιπαίδεια, (15 Μαρτίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%A0:%CE%95%CE%B3%CE%BA%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1>
- Βικιπαίδεια: Σίγκμουντ Φρόντ. Βικιπαίδεια, (28 Απριλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 4, 2014 από http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%AF%CE%B3%CE%BA%CE%BC%CE%BF%CF%85%CE%BD%CF%84_%CE%A6%CF%81%CF%8C%CF%85%CE%BD%CF%84

- Βικιπαίδεια: Η μάχη των Οινοφύτων. Βικιπαίδεια, (1 Απριλίου 2013). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 4, 2014 από http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AC%CF%87%CE%B7_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%9F%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%86%CF%8D%CF%84%CF%89%CE%BD
- Βικιπαίδεια: Ιωάννης Κούρτης Βικιπαίδεια, (3 Ιουλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 4, 2014 από http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%82_%CE%9A%CE%BF%CF%8D%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%82
- Βικιπαίδεια: Συζήτηση: Ιωάννης Κούρτης. Βικιπαίδεια, (2 Ιουνίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 4, 2014 από http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%85%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7:%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%82_%CE%9A%CE%BF%CF%8D%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%82
- Βικιπαίδεια: Αγορά/Αρχείο. Βικιπαίδεια, (26 Φεβρουαρίου 2009). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 4, 2014 από https://el.wikipedia.org/wiki/Βικιπαίδεια:Αγορά/Αρχείο_2009/Φεβρουάριος#.CE.A0.CE.B1.CF.81.CE.AC.CE.BA.CE.BB.CE.B7.CF.83.CE.B7:.CE.94.CE.B9.CE.B1.CE.B3.CF.81.CE.B1.CF.86.CE.AD.CF.82_.CE.BC.CE.B5_.CF.86.CE.B5.CE.B9.CE.B4.CF.8E.21_.CE.9A.CE.B1.CE.B9_.CF.87.CF.89.CF.81.CE.AF_.CF.82_.CE.B2.CE.B9.CE.B1.CF.83.CF.8D.CE.BD.CE.B7.21...
- Wikipedia: Main Page. Wikipedia. Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page
- Wikipedia: Disambiguation. Wikipedia, (1 Ιουλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 1, 2014 από <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Disambiguation>
- Wikipedia: Redirect. Wikipedia, (22 Ιουνίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 30, 2014 από <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Redirect>
- Wikipedia: Template. Wikipedia (7 Ιουλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 7, 2014 από <http://en.wikipedia.org/wiki/Help:Template>
- Wikipedia: Infobox. Wikipedia, (20 Ιουνίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου 20, 2014 από <http://en.wikipedia.org/wiki/Infobox>
- Wikipedia: Multilingual Coordination. Wikipedia, (28 Φεβρουαρίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Multilingual_coordination
- Wikipedia: Administrators. Wikipedia, (16 Ιουνίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Administrators>

Wikipedia: Bureaucrats. Wikipedia, (27 Μαΐου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Bureaucrats>

Wikipedia: Stewards. Wikipedia, (28 Απριλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://meta.wikimedia.org/wiki/Stewards>

Wikipedia: Bots. Wikipedia, (5 Απριλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Bots>

Wikipedia: Developers. Wikipedia, (3 Ιουλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 3, 2014 από <http://www.mediawiki.org/wiki/Developers>

Wikipedia: Oversight. Wikipedia, (2 Ιουλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 3, 2014 από <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Oversight>

Wikipedia: Checkuser. Wikipedia, (7 Ιουνίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 3, 2014 από <http://en.wikipedia.org/wiki/Checkuser>

Wikipedia: Pipermail. Wikipedia, (16 Μαΐου 2006). Ανακτήθηκε Ιουνίου, 20, 2014 από <http://lists.wikimedia.org/pipermail/wikien-l/2006-May/046440.html>

Wikipedia: What Wikipedia is not. Wikipedia, (4 Ιουλίου 2014). Ανακτήθηκε Ιουλίου, 4, 2014 από http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:What_Wikipedia_is_not

ΣΕΛΙΔΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

<http://cci.mit.edu/index.html>, (τελευταία πρόσβαση στις 7-06-2014).

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/ (τελευταία πρόσβαση στις 7-06-2014).

<http://www.alexa.com/>, (τελευταία πρόσβαση στις 7-06-2014).

<http://www.ci2012.org/tt>, (τελευταία πρόσβαση στις 7-06-2014).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ

Δημογραφικά Στοιχεία

Ηλικία:

Εκπαίδευση:

Βασική Εκπαίδευση

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Μεταπτυχιακό

Διδακτορικό

Φύλο: *ΑΝΔΡΑΣ* *ΓΥΝΑΙΚΑ*

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1) Πότε περίπου ξεκινήσατε την ενασχόληση με τη Βικιπαίδεια;

2002 – 2005

2006 – 2009

2010 – 2013

2) Ποιο ήταν το αρχικό κίνητρο για να γράψετε στην εγκυκλοπαίδεια;

(Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

Κάποιο project/workshop για την εγκυκλοπαίδεια

Περίεργεια

Δημιουργικότητα/Νέες δεξιότητες

Συνεισφορά στην ανθρώπινη γνώση

Σας τη σύστησε κάποιος

Άλλο: _____

3) Σας δυσκόλεψε η πρώτη απόπειρα συγγραφής ενός λήμματος;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

4) Έχετε κάποιο διαχειριστικό ρόλο στην εγκυκλοπαίδεια;

ΟΧΙ

ΝΑΙ: 1) Γραφειοκράτης

2) Διαχειριστής

5) Πόσο συχνά δημιουργείτε ένα καινούργιο λήμμα στην εγκυκλοπαίδεια;

1 - 3 φορές το μήνα

4 - 8 φορές το μήνα

9 - 12 φορές το μήνα

12 φορές και πάνω

Ανά αραιά χρονικά διαστήματα

6) Πόσο συχνά διορθώνετε/επιμελείστε ένα υπάρχον λήμμα της εγκυκλοπαίδειας;

1 - 3 φορές το μήνα

4 - 8 φορές το μήνα

9 - 12 φορές το μήνα

12 φορές και πάνω

Ανά αραιά χρονικά διαστήματα

7) Σε ποια θεματική εντάσσονται τα λήμματα που γράφετε;

(Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία κατηγορίες)

Γεωγραφία

Ιστορία

Τεχνολογία

Θετικές και Φυσικές Επιστήμες

Πολιτισμός και Τέχνες

Φιλοσοφία και Κοινωνικές Επιστήμες

Άλλο

8) Χειρίζεστε κάποιο πρόγραμμα «Bot»;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

9) Ασχολείστε με μετάφραση λημμάτων;

Ποτέ

Μερικές Φορές

Συχνά

Πολύ συχνά

10) Συμμετέχετε σε συζητήσεις της κοινότητας;

Ποτέ

Μερικές Φορές

Συχνά

Πολύ Συχνά

11) Συμμετέχετε σε συναντήσεις ή άλλες δράσεις της κοινότητας;

Ποτέ

Μερικές Φορές

Συχνά

Πολύ Συχνά

12) Ποια πιστεύετε ότι είναι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα της WIKIPEDIA;
(Παρακαλώ απαντήστε όσα θέλετε, με αξιολογική σειρά από το πιο ισχυρό στο πιο ασθενές)

1.

2.

3.

4.

5.

13) Ποια πιστεύετε ότι είναι τα σημαντικότερα μειονεκτήματα της WIKIPEDIA;
(Παρακαλώ απαντήστε όσα θέλετε, με αξιολογική σειρά από το πιο ισχυρό στο πιο ασθενές)

1.

2.

3.

4.

5.

14) Πού πιστεύετε ότι υστερεί η ελληνική Βικιπαίδεια;

(Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Μειωμένη Συμμετοχή

Έλλειψη σε κάποιες κατηγορίες λημμάτων

Προβλήματα Διαχείρισης/Αυτορρύθμισης

Συχνές μεροληψίες και βανδαλισμοί

Άλλο: _____

15) Τι αποκομίζετε από τη συγγραφή/επιμέλεια λημμάτων στη Βικιπαίδεια; (Ελεύθερη Απάντηση)

16) Τι οραματίζεστε για τη Βικιπαίδεια; (Ελεύθερη Απάντηση)

Ενδιαφέρεστε για συνέντευξη;

OXI ΝΑΙ email επικοινωνίας:

Ερωτήσεις Συνέντευξης

1) Ποιος είναι ο ρόλος σας στην εγκυκλοπαίδεια; Τι καθήκοντα περιλαμβάνει; Υπάρχουν προβλήματα που απορρέουν από αυτόν το ρόλο; Αν ναι, πώς τα διαχειρίζεστε;

2) Γιατί ασχολείστε με τη Βικιπαίδεια; Τι σας κινητοποίησε το ενδιαφέρον και τι αποκομίζετε από αυτήν την ενασχόλησή σας;

3) Η κοινότητα της Wikipedia χαρακτηρίζεται από «αυτορρύθμιση». Υπάρχει ένα σύστημα οργάνωσης της ομάδας που απαιτεί συνεργασία και συντονισμό. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο «αυτοδιαχείρισης»:

- Παρατηρείτε διαφορές συμπεριφοράς ανάμεσα στους χρήστες;

- Εσείς, προσωπικά, έχετε αντιμετωπίσει προβλήματα αναφορικά με την εφαρμογή των κανόνων και κανονισμών της εγκυκλοπαίδειας;

4) Παρά την τεράστια επιτυχία της, η Wikipedia έχει συχνά επικριθεί για μη έγκυρες και αντικειμενικές πληροφορίες λόγω του ότι είναι ανοιχτή για επεξεργασία από τον καθένα.

- Πιστεύετε ότι η Wikipedia είναι αξιόπιστη πηγή;

- Υπήρξαν περιπτώσεις στρατευμένων άρθρων στην ελληνική Βικιπαίδεια; Εσείς, προσωπικά, έχετε εντοπίσει τέτοιες περιπτώσεις (π.χ. διαχειριστές που σκόπιμα επεδίωξαν αυτόν το ρόλο, μεροληψίες, διαφήμιση κ.τ.λ.);

5) Η συλλογική ευθύνη για την ύπαρξη και την ανάπτυξη της Wikipedia γίνεται αντιληπτή ως μια κοινότητα. Μιλήστε μας για την κοινότητα της ελληνικής Βικιπαίδειας. Με ποιον τρόπο υφίσταται; Εσείς, προσωπικά, νιώθετε «κομμάτι» αυτής της κοινότητας;

6) Ποια είναι τα βασικότερα προβλήματα της ελληνικής Βικιπαίδειας; Γιατί δεν έχει αναπτυχτεί τόσο, όσο άλλες κοινότητες;

7) Τι οραματίζεστε για τη Βικιπαίδεια;